

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TELEVİZYON VE SİNEMA
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE MUHAFAZAKAR KADINLARIN SİYASAL
HAREKETLİLİĞİ: 24. DÖNEM AKP KADIN
MİLLETVEKİLLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba SİVRİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özlem DANACI YÜCE

ARALIK 2014

ÖNSÖZ

2012 yılında büyük bir heyecanla başlamış olduğum Medya ve İletişim Çalışmaları Yüksek Lisans Programı'nı, yazmış olduğum bu tez ile sonlandırmış bulunmaktayım. Galatasaray Üniversitesi'nde yüksek lisans yapmak demek, lisans hayatım boyunca kurduğum bir hayalin gerçekleşmesi; bana akademisyen olma ideali ve ilhamı veren hocalardan ders alarak bu hayalin ilk adımını atmam demektir.

En başta, bu tezi yazma sürecimde bana yol gösteren ve tecrübelerinden faydalanmamı sağlayan çok sevgili danışman hocam Doç. Dr. Özlem Danacı Yüce olmak üzere; maddi-manevi hiçbir desteğini benden esirgemeyen anne ve babama; tezimi yazarken benimle birlikte heyecanlanıp, ne olursa olsun bana olan inançlarının tam olduğunu her daim hissettiren ablam Eda'ya, abilerim Emre ve Ekmel'e; verdikleri motivasyonla bana ilham kaynağı olan sevgili hocalarım Yrd. Doç. Dr. Defne Karaosmanoğlu ve Mahmut Çınar'a; tezimi yazarken umutsuzluğa düştüğümde duygusal ve fiziksel yardımlarını benden esirgemeyen kuzenim Sena'ya ve arkadaşım Şule Kurt'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
RESUME.....	vii
ABSTRACT	xiv
ÖZET	xx
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: SİYASET VE KADINLAR	17
1. Genel Olarak Siyasette Kadınların Var Oluşları	17
1.1. Siyaset ve Siyasal Katılım	17
1.2. Siyasal Katılım Olarak Kadın Hareketinin Tarihçesi	19
1.3. Parlamenter Düzeyde Kadınların Siyasal Katılımı	25
1.4. Muhafazakar Siyasal İdeoloji ve Söylemde Kadınlar.....	32
1.4.1. İdeoloji Nedir?	32
1.4.2. Söylem ve İdeoloji İlişkisi	33
1.4.3. Muhafazakar İdeoloji ve Söylem	35
1.4.1. Muhafazakar İdeoloji ve Söylemde Kadınlar	38
1.5. Muhafazakar Partilerde Kadınlar	43
2. Türkiye’de Siyaset ve Kadınlar	47
2.1. Türk Siyasal Yaşamı ve Muhafazakarlık Eğilimi	48
2.1.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Siyasal Atmosfer ve Muhafazakarlık	48
2.1.2. Çok Partili Döneme Geçiş ve Muhafazakar İdeolojinin Siyasallaşması	52
2.1.3. Merkez Sağ ve Muhafazakarlık	54
2.2. Türkiye’de Kadın Hareketi.....	57
2.3. Türk Siyasal Yaşamında Kadınlar	61
2.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Siyasal Yaşam ve Kadınlar	62
2.3.2. Cumhuriyet’in İlk Döneminde Siyaset ve Kadınlar	64
2.3.3. 1980 ve Sonrasında Türkiye Siyasal Yaşamında Kadınlar	66
2.4. Türkiye’de Muhafazakar Söylemde Kadınlar	69
2.4.1. Tanzimat’tan Cumhuriyet’in İlk Yıllarına Muhafazakar Söylemde Kadınlar	70
2.4.2. 2000’lerde Muhafazakar Söylemde Kadınlar	74

İKİNCİ BÖLÜM: MUHAFAZAKAR SİYASAL İDEOLOJİ KAPSAMINDA KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN HAREKETLİLİĞİ	80
3. AKP ve Muhafazakar Demokrasi Anlayışı	80
3.1. AKP'nin Doğuşu ve Gelişimi	80
3.2. Muhafazakar Demokrasi Nedir?	85
3.2.1. AKP'nin Kurumsal Kimliği ve Demokrasi	88
3.2.2. AKP'nin Demokrasi Yolculuğu	89
3.3. Muhafazakar Demokrat AKP'nin Kadınlara Yaklaşımı	102
3.3.1. AKP'nin Kadınlara Yönelik Politikaları	102
3.3.1.1. Kadınların AKP İçinde Yer Alma Süreçlerindeki Politikalar	108
3.3.2. AKP'nin Kadınlara Yönelik Söylemi	115
4. 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin Meclisteki Siyasal Hareketlilikleri	124
4.1. Araştırma Yöntemi	124
4.1.1. Siyasal Hareketliliği Görünür Kılan Kavramlar	125
a) Kanun Teklifi	125
b) Soru Önergesi	126
c) Genel Görüşme Önergesi	126
d) Meclis Soruşturma Önergesi	126
e) Meclis Araştırma Önergesi	127
f) Gensoru Önergesi	127
g) Genel Kurul Konuşması	127
4.1.2. Örneklem Profili	128
4.2. 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri	135
4.3. Genel Değerlendirme	148
SONUÇ	153
KAYNAKÇA	160
EK 1: AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı Avukat Özlem Zengin'le Yapılan Derinlemesine Görüşme Deşifresi	169
EK 2: AKP İstanbul Kadın Kolları Başkan Yardımcısı İffet Polat'la Yapılan Derinlemesine Görüşmenin Deşifresi	173
EK 3: AKP'li Kadın Milletvekillerinin 24. Dönem'de Kadınlarla İlgili Yaptıkları Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları	183
ÖZGEÇMİŞ	236

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
AP:	Adalet Partisi
BDP:	Barış ve Demokrasi Partisi
BM:	Birleşmiş Milletler
CAMP:	Center for American Women and Politics
CDU:	Hristiyan Demokratik Birlik
CEDAW:	The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CMP:	The Comparative Manifestos Project
CSU:	Hristiyan Sosyal Birlik
DİA:	Devletin İdeolojik Aygıtları
DYP:	Doğru Yol Partisi
FP:	Fazilet Partisi
HES:	Hidroelektrik Santral
IPU:	Inter-Parliamentary Union (Uluslararası Parlamentolar Organizasyonu)
İSİG:	İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi
KADER:	Kadın Adayları Destekleme Derneği
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP:	Milli Nizam Partisi
MSP:	Milli Selamet Partisi
MÜSİAD:	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NOW:	National Organisation of Women (Ulusal Kadın Örgütü)
RP:	Refah Partisi
SP:	Saadet Partisi
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK:	Türk Ceza Kanunu
UN Women:	the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (Kadınların Gelişimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Birleşmiş Milletler Girişimi)
yy :	Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1975-1989 yılları arası partilere göre kadın milletvekili oranları	28
Tablo 2: 1945-1995 yılları arası dünya parlamentolarında kadın milletvekili oranları	31
Tablo 3: 25 ülkedeki parlamentolarda kadın milletvekili kotası uygulayan partiler ve kota sınırları	43
Tablo 4: 1935-2011 yılları arası Türkiye’de kadın parlamenter sayıları ve oranları	69
Tablo 5: Özgürlük kategorilerine göre ülkeler ve nüfus oranları	95
Tablo 6: 24. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekillerinin partilere ve cinsiyete göre oranları	128
Tablo 7: 24. dönem AKP kadın milletvekillerinin örneklem profili	133
Tablo 8: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin sayısal dökümü	138
Tablo 9: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin ilk imzaları bulunan kanun teklifleri ve içerikleri	142
Tablo 10: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin sahibi olduğu sözlü soru önergeleri	143
Tablo 11: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin ilk imzalarının bulunduğu meclis Araştırma Önergeleri	144
Tablo 12: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin genel kurul konuşmalarının içeriklerine göre sınıflandırılması	145
Tablo 12a: 24. dönem AKP’li kadın milletvekillerinin kadınlarla ilgili genel kurul konuşmalarının içeriklerine göre sınıflandırılması	147
Tablo 13: 24. dönem AKP erkek milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin dökümü	148

RESUME

Le mouvement des femmes est le terme général donné à l'effort fourni par les femmes pour avoir des droits égaux aux hommes d'un point de vue social, économique et politique, depuis sa première apparition massive, au cours de la Révolution Française, contre les pensées patriarcales dans le monde. Le conservatisme est la première des idéologies politiques qui s'oppose souvent au mouvement des femmes (autrement dit, au "féminisme") dans le monde entier. Il est possible de dire que l'idéologie politique conservatrice constitue également en Turquie une idéologie hégémonique dans la vie politique turque, notamment dans les dix dernières années. Après avoir examiné à l'échelle mondiale et à l'échelle de la Turquie les notions du féminisme, du mouvement des femmes et de l'idéologie politique conservatrice, cette étude vise à se concentrer sur la mobilisation politique des femmes qui s'identifient comme conservatrices en Turquie. Dans ce contexte, les activités législatives ; les propositions de loi, les motions de questions parlementaires, les motions d'investigation parlementaire, les motions de censure, les discussions en séance plénière des députés femmes de la 24ème législature du Parti de la Justice et du Développement (AKP) qui se sont identifiées à plusieurs reprises comme « conservatrices » des bouches les plus autorisées, ont été examinés par la méthode d'analyse qualitative et quantitative.

Pour mener une quelconque étude relative aux femmes, il est nécessaire d'analyser de près les circonstances historiques des femmes encadrées par le genre. Toutefois l'historiographie, comme l'histoire elle-même, a toujours été un domaine masculin. En revanche, non seulement les femmes ont commencé à passer au premier plan dans la scène de l'histoire, mais aussi elles ont entrepris des recherches qui feront débarrasser l'historiographie de la domination masculine.

À cet égard, lorsqu'on regarde à la situation des femmes d'un point de vue historique; dans les premières communautés chrétiennes au cours de la période féodale, il est possible de dire que les femmes vivaient dans des conditions relativement égales aux hommes, non seulement dans la vie religieuse, mais aussi dans la vie de travail, sous l'effet des conditions sociales qui n'étaient pas encore stables. L'exclusion des femmes de la vie publique et la privatisation de leurs libertés de manière systématique ont commencé au XIIIème siècle. Dans cette période, les

femmes qui ont été privé de leurs droits de témoignage devant les juridictions, ont été contraintes à régler leurs affaires officielles et juridiques par l'intermédiaire de leurs tuteurs. La plus grave menace pour les femmes était le processus d'attaque général fondée sur le sexe, vu entre le XIIème et le XVIIIème siècle et qui s'est répandu sous le terme de la "chasse aux sorcières". Cette chasse aux sorcières qui a atteint un pic dans la nouvelle ère, signifie la destruction systématique des femmes uniquement en raison de leur identité de genre. La nouvelle ère dans laquelle les fondements des sociétés modernes de nos jours ont été établi, exprime pour les femmes, l'institutionnalisation de la morale bourgeoise et l'identification des femmes à l'intérieur de la maison.

L'exclusion des femmes de la vie publique et l'ignorance de leurs identités de manière systématiques ont entraîné des grandes manifestations et résistances. A la fin du XVIème siècle et au début du XVIIème siècle, les femmes, bien qu'elles ont été beaucoup plus opprimées par rapport au Moyen Age, ont commencé à s'opposer à la domination hiérarchique masculine. Le mouvement des femmes, autrement dit le féminisme a apparu dans ce processus; grâce à l'effet libérateur de la Révolution Française qui s'est propagé dans le monde entier, et il a trouvé ses fondements idéologiques et pratiques à la fin du XVIIIème siècle et au début du XIXème siècle. Cependant, même la Révolution Française, a agité le drapeau de la liberté de manière à ne pas inclure les femmes. Le mouvement des femmes qui s'est manifesté à la fin du XIXème siècle et au XXème siècle dans la revendication des droits fondamentaux comme le droit de vote et d'éligibilité des femmes, a été dénommé la Première Vague du Féminisme. Le mouvement qui a mis l'accent sur les questions telles que le harcèlement/ le viol, la sexualité féminine, l'avortement dans les années 1960 a été appelé la Deuxième Vague du Féminisme.

Quant au conservatisme qui a été basé sur un passé autant lointain que le début de l'histoire culturelle de l'humanité, a émergé en tant qu'une idéologie politique, à la suite de la Révolution Française comme le féminisme, mais il a été un mouvement contre-révolutionnaire qui s'est opposé aux concepts apportés par la Révolution tels que "la liberté, l'égalité et les droits de l'homme", contrairement au féminisme. L'idéologie conservatrice défend essentiellement les quatre thèmes principaux, tels que l'attribution à l'autorité un caractère sacré, l'octroi de la

prééminence à la famille par rapport à l'individu, l'accord de la préférence du marché libre, le respect de la religion et des coutumes.

La présence des femmes sur l'arène politique a eu lieu en premier lieu à travers les associations et médias (journaux et magazines) et elle s'est manifestée avec la revendication du droit de vote et d'éligibilité. Bien que les femmes ont obtenu le droit de vote et d'éligibilité dans plusieurs pays au début du XXème siècle, grâce à la lutte menée par la Première Vague du Féminisme ; les efforts des femmes pour avoir une présence active dans la politique ont abouti à un choc contre les « plafonds de verre ». En l'an 2011, le pourcentage des femmes dans le Parlement en moyenne dans le monde est de 19,5%. Toutefois, ce pourcentage en moyenne est resté à 22,3% en Europe qui était la scène de la lutte des femmes depuis deux siècles environ.

Selon la recherche effectuée par The Comparative Manifestos Project (CMP) fondée sur les documents relatifs aux politiques menées de 1990 à 2003 par les plateformes d'élection dans 25 pays; les partis conservateurs présentent une approche assez patriarcale au sujet des candidats de député femme.

L'idéologie conservatrice s'oppose au mouvement féministe qui revendique l'égalité et la liberté pour les femmes, en matière d'avortement, de la participation des femmes à la vie de travail, de divorce, parce que la pensée conservatrice attend des femmes qu'elles accomplissent dans la famille la fonction de "bonne mère, bonne épouse, bonne fille," alors que l'idéologie féministe défend que les femmes doivent avoir leurs initiatives individuelles sur leurs propres vies et sur leurs propres corps. A cet égard, le mouvement féministe a souvent répondu, notamment par la critique, aux politiques relatives aux femmes des partis conservateurs dans les Parlements.

Parmi les représentants de l'idéologie conservatrice dans l'Occident, on voit les noms de femmes qui sont importantes. Lorsqu'on regarde aux attitudes relatives aux femmes, des femmes conservatrices actives comme Margaret Thatcher et Angela Merkel, en effet on voit qu'elles sont sorties sur l'arène politique en mettant de côté leur « féminité ». Ces deux femmes se sont vantées d'être « comme un homme » et ont soutenu que la place principale de la femme est la maison ; et que certaines

femmes peuvent toutefois être actives dans les domaines masculins, tels que la politique. Lors de la période de ces femmes, dans laquelle ces femmes ont été actives, on a vu que bien que la représentation des femmes dans le Parlement ait augmenté quantitativement ; l'attitude relative aux femmes, n'est pas différente qualitativement de l'approche patriarcale conservatrice.

Le développement du conservatisme en Turquie s'est réalisé à travers les partis de droite et la pensée conservatrice a suivi une tendance associée à la pensée nationaliste et religieuse. On voit que les partis conservateurs ont mis l'accent plutôt sur l'identité nationaliste, à partir du passage à la période multipartite jusqu'au coup d'Etat militaire de 1980 ; alors qu'après 1980, ils se sont tournés vers les références islamiques. En particulier, le mouvement politique qui était dénommé comme le mouvement de la « Pensée Nationaliste » et qui poursuivait la ligne du Parti de Salut National, du Parti de l'Ordre National et du Parti du Bien-être, a été accepté par la société turque ; et le Parti de la Justice et du Développement (AKP) qui a le caractère d'être la suite de cette pensée ; a obtenu en l'an 2002 en Turquie %34 des voix dans les élections générales et est arrivé tout seul au pouvoir.

Dans le discours conservateur, les femmes ont été identifiées par le triangle « autorité-famille-religion » de l'idéologie conservatrice. Lorsque l'approche de l'idéologie conservatrice relative au caractère sacré de l'autorité est combinée avec la reconnaissance du caractère sacré de la famille ; alors se sont produits des conséquences selon lesquelles l'homme doit être le chef de la famille, la femme doit lui obéir, la femme accomplira sa fonction seulement si elle donne naissance à des enfants qui permettront le maintien de l'Etat et de la famille, la présence de la femme dans le monde du travail peut avoir lieu uniquement dans la mesure où les références religieuses l'autorisent. En Turquie, le discours conservateur non seulement dans le domaine politique mais aussi dans le domaine littéraire/philosophique, a été porteur et transmetteur de ces pensées.

Dans le cadre de cette étude, suite aux entrevues approfondies menées avec la Présidente et la Vice-Présidente de la Section des Femmes d'Istanbul d'AKP ; on obtient la conclusion que le fait qui a été souligné dans les études ci-dessus, selon lequel « la politique est un héritage de la famille » n'est pas valable pour les

personnalités politiques d'AKP. Les deux personnalités politiques femmes qui ont été interrogé ont entré en politique, après avoir terminé leurs études supérieures, en raison de l'intérêt qu'elles portaient à la politique. Dans ce fait, la pensée selon laquelle AKP ouvrait un espace politique aux femmes conservatrices a été efficace.

Les politiques et les discours d'AKP relatifs aux femmes contiennent certaines contradictions. En particulier, bien que des démarches progressives aient été faites par le biais de plusieurs réglementations législatives élaborées en 2005 dans les matières telles que la participation de la femme à la vie de travail, la violence domestique ; l'attitude sexiste notamment au niveau du discours a entraîné que ces démarches restent à l'échelle symbolique.

La plus grande démarche effectuée pour l'institutionnalisation des études relatives aux femmes sous l'égide de la Grande Assemblée Nationale de la Turquie (TBMM) a été la « Commission de l'Egalité des Chances entre les Femmes et les Hommes » créée dans la 23ème législature. Au-delà d'une démarche d'institutionnalisation, cette commission constitue l'accentuation de l'égalité des sexes.

Dans le cadre de cette étude, en analysant les activités législatives des députés femmes de la 24ème législature du Parti de la Justice et du Développement (AKP), qui sont membres d'un parti qui s'identifie comme « conservateur » par l'accentuation particulière, on a cherché à comprendre leurs mobilisations politiques. Dans ce contexte les activités législatives; les propositions de loi, les motions de questions parlementaires, les motions d'investigations parlementaires, les motions de censure, les discussions en séance plénière des députés ont été évalués.

Lorsqu'on a regardé au profil des 46 députés femmes sélectionnées à titre d'exemple, on a obtenu des résultats similaires par rapport à l'étude sur les Activités Législatives et de Contrôle et le Rôle des Députés Femmes effectuée par Monsieur le Professeur Docteur Ömer Faruk Gençkaya entre les années 1935-2007. L'hypothèse de Gençkaya selon laquelle en général les femmes entrent en politique après avoir arrivé à un certain niveau dans leurs carrières ou quant aux femmes mariées, après avoir accompli leurs responsabilités familiales, semble d'être confirmée. Parmi les

députés femmes seulement 16% (23) sont célibataires et parmi celles qui sont mariées le nombre moyen d'enfant est de 2. Parmi les députés femmes conservatrices 38% sont mariées, et ont en moyenne 2 enfants. Lorsqu'on regarde à la situation de carrière et d'étude des députés femmes, on remarque que les députés femmes qui représentent les femmes en Turquie ont des conditions supérieures aux conditions générales de carrière et d'étude des femmes en Turquie. L'ensemble des députés femmes sont diplômées de l'université. Ces données confirment l'hypothèse que les femmes doivent faire un effort au-delà des standards pour avoir une place en politique.

Lorsqu'on regarde aux activités législatives des députés, la première chose qu'on constate que les motions et les propositions dans lesquelles les femmes sont les premières signataires sont peu en nombre. Les femmes ont été actives dans le Parlement en général par les signatures collectives; quant aux démarches individuelles elles ont élaborés des motions et des propositions plutôt dans les matières relevant de leurs domaines d'expertise.

Lorsqu'on examine les discussions en séance plénière qui constituent les domaines où les députés sont les plus visibles dans le Parlement, on a noté que seulement 32 discussions sur 476 discussions au total ont été relatives aux femmes et une partie de ces 32 discours ont eu lieu à l'occasion des faits de l'actualité comme le 8 Mai la Journée Internationale de la Femme.

Lorsqu'on examine le contenu des discussions des députés femmes conservatrices dans le Parlement, on constate que les femmes ont défini également les femmes par la famille et la maternité comme les hommes conservateurs. En particulier, la « compassion maternelle » a été souligné dans les matières comme le terrorisme / la violence vus comme les « questions relatives aux hommes ».

Selon les données statistiques de Bianet obtenues à partir des nouvelles qui sont sorties dans les médias au cours d'une année, en Turquie en moyenne trois femmes sont tuées par son époux, son père, son ex-époux ou par un proche parent. Lorsqu'on observe la mobilisation des membres femmes du parti au pouvoir pour inclure ce problème dans l'ordre du jour du Parlement, on voit que les députés

femmes des partis de l'opposition qui prennent la parole plutôt pour répondre aux motions d'investigations et de questions parlementaires, se sont contentées d'énumérer les mesures prises par AKP dans ce domaine et n'ont pas créé un élément de pression concernant les assassinats des femmes à l'intérieur de leurs partis. De plus lorsqu'on examine le contenu des discussions effectuées, on note qu'il a été souligné que les femmes en tant que "parent qui éduque les garçons" doivent éduquer des hommes qui n'appliqueront pas de la violence à la femme.

La représentation des femmes dans le Parlement en Turquie reste quantitativement insuffisante (un pourcentage de femme de 19%). Toutefois, selon le commentaire qui peut être tiré de cette étude, la présence quantitative des femmes ne signifie pas que les femmes sont pleinement représentées. Le manque de femmes politiques qui considère la question féminine et des travailleurs comme leurs propres questions ne contribue pas à la modification de la mentalité patriarcale existante sur le plan politique; au contraire elle s'appuie sur une base beaucoup plus légitime en prenant notamment le support symbolique des femmes.

On constate que les femmes politiques conservatrices en Turquie, non seulement abordent les questions relatives aux femmes avec une approche conservatrice, mais aussi laissent aux hommes les questions relatives aux femmes, en considérant que ces questions ne sont pas de leurs domaines. Les révélateurs de ceci sont notamment le fait que les questions relatives aux femmes sont abordées de manière insuffisante dans les discussions en séance plénière dans le Parlement, et l'accentuation de l'unité familiale dans les discussions relatives à la violence contre la femme. Dans ce contexte, il est possible d'affirmer que la distinction entre «être un député femme» et «être un député femme conservatrice» ne réside pas dans le transfert des questions relatives aux femmes conservatrices dans le Parlement, mais se trouve dans le fait d'aborder les questions relatives aux femmes par une idéologie conservatrice.

Par conséquent, pour que le féminisme, les approches qui visent à traiter les femmes dans tous les domaines de manière égale, ont une place en politique, il faut que ceux-ci soient adoptés tout d'abord par les femmes, indépendamment de l'idéologie.

ABSTRACT

Women's movement is the general term used for overall effort of women to have equal social, economic, and political rights as men since its collective emergence during French Revolution as a response to patriarchal ways of thinking in the world. Among the ideologies that most conflicts with women's movement (or, in other terms, "feminism") is conservatism. It could be said that conservative political ideology has been a dominant hegemonic ideology in Turkish political life as well, particularly in the past ten years. Investigating the concepts of feminisms, women's movement and conservative political ideology within both Turkey and the World context, the current study aims at focusing on political mobility of women who define themselves as conservative. In this regard, using qualitative and quantitative content analysis methods, the study analyzes the legislative activities, involving legislative bills, parliamentary questions, parliamentary investigation proposals, motions of non-confidence and speeches in the general assembly, of 24th term women deputies of the Justice and Development Party (AKP), which has defined itself as "conservative" from official sources repeatedly.

In order to conduct a study about women, it is necessary to examine closely the historical conditions of women, which are surrounded by social gender. However, historiography has always been a masculine field as is the history itself. In spite of this fact, as women have become prominent on the stage of history, they signed agreements that could save women from patriarchal domination.

In that regard, from a historical point of view, it could be argued that women experienced relatively equal conditions in both religious context and business life during the feudal ages in early Christian societies with the help of social conditions that had not yet well established. In thirteenth century, however, women started to have been deprived of their liberties by being systemically drawn away social life. In this era, women were deprived of their rights to take the stand as a witness in legal courts and had to deal with their legal and official issues through trustees. The most serious threat for women has been the period of generalized attacks based on gender, which has occurred between 12th and 18th centuries and gained currency under the label term "witch hunt". This witch hunt, which peaked in the New Age, refers to

systematic extermination of women merely on grounds of their gender identity. For women, the New Era, where lay the foundations of today's modern societies, purports to institutionalization of bourgeois ethics for women and defining of women within the boundaries of home.

Systematic removal of women from social sphere and neglect of their identities brought about significant protests and resistance. At the end of 16th century and the beginning of 17th century, women started to object men's hierarchical superiority in spite of being more suppressed relative to the Middle Age. Woman's movement, or "feminism" in other terms, arose in this period; and, found its ideological and practical grounds at the end of 18th century and the beginning of 19th century by the help of liberating impact of French Revolution that spread globally. However, even the French Revolution waved the liberty flag in a way that excluded women. The women's movement that manifest itself in the sought of basic rights such as rights to vote and to be elected at the end of 19th century and the beginning of 20th century is known as First-Wave Feminism. The wave that raised the issues of harassment/rape, women sexuality and abortion in 1960s is known as the Second-Wave Feminism.

Conservatism, which dates back to the start of humanity's cultural history, also arose as a result of French Revolution, just like feminism did. However, it has become a counter-revolutionary wave that objected to such concepts as "liberty, equality and human rights" that were brought about by the Revolution. Conservative ideology is basically characterized by four main ideas, which are attributing sacredness to the authority, superiority of family over the individual, advocacy of free market, and commitment to religion and traditions.

The existence of women in the political arena occurred first via the means of unions and media (newspapers and periodicals) and manifest itself via the demand for the rights to vote and to be elected. Although women gained these rights in several countries in the beginning of 20th century as a result of the struggle of First-Wave Feminism, their efforts to exist in politics actively resulted in hitting "glass ceilings". The mean rate of women members in parliaments across the world in 2011 was 19.5%. This rate reaches only to 22.3% in Europe, which witnessed women's almost two-century struggle.

According to a study of the Comparative Manifestos Project (CMP) based on documents related to policies pursued by political party election platforms from 25 countries between 1990 and 2003, conservative parties follow a quite patriarchal approach to candidacy of women for parliamentary elections.

Conservative ideology conflicts with feminist wave, which demands equality and liberty for women, on such issues as abortion, women's participation in business life and divorce, because conservative ideology expects women to perform the roles of "good mother, good wife and good daughter" while feminist ideology argues that women should have personal initiatives on their own lives and own bodies. In that regard, policies of conservative political parties on parliaments regarding women have most of the time been criticized by feminist movement.

There are important female figures among the representatives of conservative ideology in the West, as well. When attitudes of impactful conservative woman politicians such as Margaret Thatcher and Angela Merkel toward women are considered, it becomes apparent that these women appear on the political arena apart from their "womanhood". Both names have always been proud of being "man-like" and argued that some women could be active in masculine areas like politics though the main station for a woman is her home. Although the women representation in the parliament increased quantitatively in their terms, it has been observed that qualitative attitudes toward women did not differ from those of conservative ideology.

The development of conservatism in Turkey have occurred through right-wing parties and the idea of conservatism followed a course in relation with nationalistic views. While relatively emphasizing nationalistic identity more from transition to multi-party political system till the 1980 military coup, conservative parties tended towards Islamic references after the coup. Particularly the political stream called "*Milli Görüş*" (National Vision) movement, which acted in line with *Milli Selamet Partisi* (National Salvation Party), *Milli Nizam Partisi* (National Order Party) and *Refah Partisi* (Welfare Party), has been accepted by the Turkish society and the Justice and Development Party (AKP) came into power alone in Turkey General Assembly Elections of 2002 with 34% of votes.

Women have been defined in conservative discourse with the conservative ideology's "authority – family – religion" triangle. Combined with the sacredness of family, the approach of conservative ideology regarding the sacredness of authority results in suggestions that man is the paterfamilias and woman needs to obey to him, that woman will have fulfilled her responsibility only when she breeds for the continuity of the state and the family, and that woman can participate in business life only to the extent that religious references allow. In Turkey, conservative discourse in both political and literature/thought areas have acted as both carrier and transmitter of these ideas.

In the current study, in-depth interviews with the Istanbul President and the Vice-President of AKP's Women's Branch show that the "inheritance of politics" stressed in above studies does not apply to AKP politicians. Both women have participated in politics after having their graduate degrees as a result of their personal preferences. This choice was influenced by the opinion that AKP opens up a political sphere for conservative women.

The policies and discourse of AKP on the issue of women involve several contradictions. Although remarkable steps have been taken by legislative regulations in 2005 regarding women's participation in working life and domestic violence, sexist approach at particularly the discursive level caused these steps to remain at the symbolic level.

In the Grand National Assembly of Turkey, the greatest step for institutionalization of studies about women has been the foundation of "Committee on Equality of Opportunity for Women and Men" during the 23th term of the Assembly. The committee involves, rather than attempts to institutionalization, emphasizing the gender equality.

Examining the legislative activities of women deputies of AKP who are on duty in the 24th term of the National Assembly, this study aims at understanding political mobility of women who are members of a political party that defines itself as "conservative" with a special emphasis. In this regard, these deputies' legislative activities, which involve legislative bills, parliamentary questions, parliamentary

investigation proposals, parliamentary inquiry proposals, motions of non-confidence and speeches in the general assembly, have been evaluated.

Considering the profiles of 46 women deputies who were selected as sample, obtained results resemble results of Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya's study on women deputies' legislative and auditory activities and roles between 1935 and 2007. The assumption of Gençkaya that women, in general, go into politics after reaching a particular point in their career, or after fulfilling family responsibilities if they are married, is supported. While only 16% (23) of all women deputies is single, those who are married have 2 children on average. 38 of conservative deputies are married, while they also have 2 children on average. Regarding career and educational status, women deputies who are claimed to represent women of Turkey are observed to have higher career and educational status than that of the general population. All women deputies have at least one university degree. This data confirms the assumption that women need to make an above-the-average effort in order to exist in politics.

When these deputies' legislative activities are examined, the most prominent fact is that bills and proposals where a woman deputy has the first sign is scarce. They have been active in the assembly through joint signs; and, in individual activities, they have submitted bills and proposals mainly about their areas of expertise.

The examination of General Assembly speeches, where women deputies are most visible within the assembly, shows that only 32 of 476 speeches have been addressed by women deputies, and it needs noting that some of these 32 speeches have taken place on the occasion of some current issues like the International Women's Day, March 8.

An investigation of the content of conservative women deputies' speeches in the assembly shows that these deputies, just like men, define women on the grounds of family and motherhood. "Mother compassion" is emphasized particularly on issues that are perceived as "men's thing" like violence and terrorism.

According to statistical data based on news obtained every year by Bianet, on average, 3 women are killed by their husbands, fathers, ex-husbands or close relatives every day in Turkey. When the extent to which the AKP's women deputies are active in bringing this issue up in the agenda of the general assembly, it is observed that these deputies have mostly gave speech in response to investigation and inquiry proposals of opposition deputies and contented with listing actions of AKP in this domain; and, they have not acted as elements of oppression in their party on the issue of killings of women. Also, the content of speeches involves the emphasis that women, as "the parents who raise children", should raise their sons as male individuals who will not behave women violently.

The representation of women in the general assembly is quantitatively insufficient (%19 female rate). However, according to a conclusion of this study, higher quantitative rates of women in the parliament does not necessarily mean that representation of women is properly achieved. The lack of woman politicians who work for the wellbeing of women and who perceives the issues of women as her personal issue does not contribute to the change of current patriarchal understanding in the political context; rather, this understanding grounds itself on a more legitimate basis by receiving women's symbolic support.

Conservative woman politicians in Turkey approach to issues of women with a conservative point of view, and they leave these issues to men as they do not perceive them as being their own personal matters. These are indicated by the lack of sufficient discussion of women-related matters in general assembly speeches and strong emphasis on family unity in speeches regarding women's issues. In this regard, it could be argued that the difference between "being a woman deputy" and "being a conservative woman deputy" lies not in bringing conservative women's problems into the assembly's agenda but in approaching women's problems with a conservative ideology.

In conclusion, women themselves should first adopt the feminist movement's points of view aiming at acceptance of women's equality in all domains for this viewpoint to be recognized in politics.

ÖZET

Kadın hareketi, dünyadaki ataerkil düşünce biçimlerine karşı kitlesel olarak ilk kez Fransız İhtilali'nde ortaya çıktığından beri kadınların sosyal, ekonomik ve siyasal olarak erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için verilen çabanın genel adıdır. Tüm dünyada kadın hareketiyle (diğer adıyla, "feminizm"le) sık sık karşı karşıya gelen siyasal ideolojilerin başında ise muhafazakarlık gelmektedir. Türkiye'de de muhafazakar siyasal ideolojinin, özellikle son on yıl olmak üzere, Türk siyasal yaşamında hegemonik bir ideoloji olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma; feminizm, kadın hareketi ve muhafazakar siyasal ideoloji kavramlarını hem dünya hem Türkiye ölçeğinde incelendikten sonra Türkiye'deki, kendilerini muhafazakar olarak tanımlayan kadınların siyasal hareketliliğine odaklanmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, en yetkili ağızlardan ve çok kere kendini "muhafazakar" olarak tanımlamış olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 24. Dönem kadın milletvekillerinin meclisteki yasama faaliyetleri; kanun teklifleri, soru önergeleri, meclis araştırma önergeleri, meclis soruşturma önergeleri, gensoru önergeleri ve genel kurul konuşmaları nitel ve nicel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Kadınlarla ilgili herhangi bir çalışma yapabilmek için, kadınların toplumsal cinsiyetle çevrelenmiş tarihsel koşullarına yakından bakmak gerekmektedir. Ancak tarih yazımı, tıpkı tarihin kendisi gibi eril bir alan olagelmıştır. Buna karşın, kadınlar tarih sahnesinde ön plana çıkmaya başladıkları gibi, tarih yazımını da eril tahakkümden kurtaracak araştırmalara imza atmışlardır.

Bu bağlamda, kadınların durumuna tarihsel olarak bakıldığında; erken Hristiyan toplumlarda feodal dönemde, henüz oturmamış toplumsal şartların da etkisiyle gerek dini alanda gerekse iş hayatında kadınların erkeklerle görece eşit şartlarda yaşadıklarını söylemek mümkündür. Kadınların sistematik bir şekilde toplumsal hayattan uzaklaştırılıp özgürlüklerinden mahrum bırakılmaları ise 13. yüzyılda başlamıştır. Bu dönemde mahkemelerde tanıklık yapma hakları ellerinden alınan kadınlar, resmi ve hukuksal işlerini vasi aracılığıyla halletmek zorunda kalmışlardır. Kadınlar için en ciddi tehdit ise 12. ve 18. yüzyıl arasında görülen ve "cadı avı" adıyla yaygınlık kazanan, cinsiyete dayalı genel saldırı sürecidir. Yeni Çağ'da zirveye ulaşan bu cadı avı, kadınların sadece cinsiyet kimlikleri nedeniyle sistematik olarak yok edilmeleri anlamına gelmektedir. Günümüz modern

toplumlarının temellerinin atıldığı Yeni Çağ, kadınlar için burjuva ahlakının kurumsallaşması ve kadınların ev içinde tanımlanması anlamını taşımaktadır.

Kadınların sistematik olarak toplumsal hayattan uzaklaştırılıp kimliklerinin yok sayılması, beraberinde büyük protestoları ve direnişleri getirmiştir. 16. yüzyıl sonları ve 17. yüzyıl başlarında kadınlar, Orta Çağ'a göre daha çok ezilmelerine rağmen erkeğin hiyerarşik egemenliğine karşı çıkmaya başlamışlardır. Kadın hareketi, diğer adıyla feminizm, bu süreçte ortaya çıkmış; Fransız Devrimi'nin tüm dünyaya yayılan özgürleştirici etkisiyle, 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında ideolojik ve pratik olarak temellerini bulmuştur. Ancak Fransız Devrimi dahi, özgürlük bayrağını kadınları kapsamayacak şekilde dalgalandırmıştır. 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyılda kendini seçme ve seçilme hakkı gibi temel hak arayışında gösteren kadın hareketi, I. Dalga Feminizm olarak anılmaktadır. 1960'larda, taciz/tecavüz, kadın cinselliği, kürtaj gibi konuları ön plana çıkaran akımsa II. Dalga Feminizm olarak adlandırılmaktadır.

İnsanoğlunun kültür tarihinin başlangıcı kadar uzak bir geçmişe dayanan muhafazakarlık ise siyasi ideoloji olarak, tıpkı feminizm gibi Fransız Devrimi sonucu ortaya çıkmış; ancak feminizmin aksine Devrim'in getirdiği "özgürlük, eşitlik, insan hakları" gibi kavramlara karşı çıkışı belirten bir karşı devrimci akım olmuştur. Muhafazakar ideoloji, temelde otoriteye kutsallık atfetme; aileyi bireyden önde tutma; serbest piyasa yanlılığı ile dine ve geleneklere bağlı kalma şeklinde dört ana temayı savunmaktadır.

Siyasal arenada kadınların varlığı, öncelikle dernek ve medya (gazete ve dergiler) aracılığıyla gerçekleşmiş, seçme ve seçilme hakkı talebiyle kendini göstermiştir. I. Dalga Feminizm'in verdiği mücadeleyle 20. yüzyılın başlarında seçme ve seçilme hakkını birçok ülkede elde etmelerine rağmen kadınların siyasette aktif olarak var olma çabaları, "cam tavan"lara çarpmakla sonuçlanmıştır. 2011'de parlamentodaki kadın oranının dünya ortalaması % 19,5'tir. Kadınların yaklaşık iki asırlık mücadelelerine sahne olan Avrupa'da ise bu ortalama ancak % 22,3 seviyesinde kalmaktadır.

The Comparative Manifestos Project'in (CMP) 25 ülkeden parti seçim platformlarının 1990'dan 2003'e kadar yürüttükleri politikalarla ilgili belgelere dayanarak yaptığı araştırmaya göre, muhafazakar partiler kadın milletvekili adayları konusunda oldukça ataerkil bir yaklaşım sergilemektedirler.

Muhafazakar ideoloji, kadınlar için eşitlik ve özgürlük talebinde bulunan feminist akımla kürtaj, kadınların çalışma hayatına katılımı, boşanma gibi mevzularda çatışmaktadır; çünkü muhafazakar düşünce, kadınların aile içinde "iyi anne, iyi eş, iyi evlat" rollerini yerine getirmelerini beklerken feminist ideoloji, kadınların kendi hayatları ve kendi bedenleri üzerinde bireysel inisiyatiflerinin olması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda parlamentolardaki muhafazakar partilerin kadınlarla ilgili politikaları da feminist hareket tarafından çoğunlukla eleştiriyle yanıtlanmıştır.

Muhafazakar ideolojinin batıdaki temsilcileri arasında önemli kadın isimler de bulunmaktadır. Margaret Thatcher ve Angela Merkel gibi etkili muhafazakar kadın siyasetçilerin kadınlarla ilgili tutumlarına bakıldığında, aslında siyaset arenasına "kadınlıklarını" bir kenara bırakıp çıktıkları görülmektedir. Her iki isim de "erkek gibi" olmakla övünmüş, kadının asıl yerinin ev olduğunu; ancak bazı kadınların siyaset gibi eril alanlarda faal olabileceklerini savunmuşlardır. Bu isimlerin dönemlerinde mecliste nicel olarak kadın temsili artsa da nitel olarak kadınlarla ilgili tutumun muhafazakar ataerkil anlayıştan farklı olmadığı görülmüştür.

Türkiye'de muhafazakarlığın gelişimi sağ partiler üzerinden olmuş, muhafazakarlık düşüncesi milliyetçi ve mukaddesatçı anlayışlarla ilişkili bir seyir izlemiştir. Muhafazakar partilerin, çok partili döneme geçişten 1980 askeri darbesine kadar daha çok milliyetçi kimliği ön plana çıkartırken 1980 sonrasında İslami referanslara yöneldikleri görülmektedir. Özellikle "Milli Görüş" hareketi olarak anılan ve Milli Selamet Partisi, Milli Nizam Partisi ve Refah Partisi çizgisinde devam eden siyasal akım, Türkiye toplumu tarafından kabul görmüş; bu görüşün devamı niteliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 2002 Türkiye Genel Seçimleri'nde %34 oy alarak tek başına iktidara gelmiştir.

Muhafazakar söylemde kadınlar, muhafazakar ideolojinin “otorite-aile-din” üçgeniyle tanımlanmışlardır. Muhafazakar ideolojinin otoritenin kutsallığına dair yaklaşımı, ailenin kutsal sayılmasıyla birleştiğinde erkeğin ailenin reisi olması ve kadının ona itaat etmesi gerektiği; kadının ancak devletin ve ailenin devamını sağlayacak çocuklar doğurduğunda görevini tamamlamış olacağı; iş hayatında var olmasının ancak dini referansların izin verdiği ölçüde gerçekleşebileceği gibi sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye’de gerek siyaset, gerek edebiyat/fikir alanındaki muhafazakar söylem, bu düşüncelerin taşıyıcısı ve aktarıcısı olmuştur.

Bu çalışma kapsamında, AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı ve Başkan Yardımcısı’yla yapılan derinlemesine görüşmelerden, yukarıdaki çalışmalarda vurgulanan "siyasetin aileden miras kalması" durumunun AKP’li siyasetçiler için geçerli olmadığı sonucu çıkmaktadır. Görüşülen iki kadın siyasetçi de yükseköğretimlerini tamamladıktan sonra, kişisel ilgileri nedeniyle siyasete atılmışlardır. Bunda AKP’nin muhafazakar kadınlara siyaset alanı açtığı düşüncesi etkili olmuştur.

AKP’nin kadın politikaları ve söylemi bazı çelişkiler barındırmaktadır. Özellikle 2005’te yapılan çeşitli yasal düzenlemelerde kadının iş hayatına katılımı, aile içi şiddet gibi konularda ilerici adımlar atılmasına rağmen özellikle söylem düzeyindeki cinsiyetçi tutum, bu adımların sembolik düzeyde kalmasına neden olmuştur.

TBMM çatısı altında kadınlarla ilgili çalışmaların kurumsallaşması için atılan en büyük adım, 23. Dönem’de kurulan "Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu" olmuştur. Komisyon bu konuda bir kurumsallaşma girişiminin ötesinde, cinslerin eşitliğinin vurgulanmasını içermektedir.

Bu çalışma kapsamında 24. Dönem AKP’li kadın milletvekillerinin meclisteki yasama faaliyetleri incelenerek, kendisini özel bir vurguyla "muhafazakar" olarak tanımlayan bir partiye mensup kadın milletvekillerinin siyasal hareketlilikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda milletvekillerinin yasama faaliyetleri; kanun teklifleri, soru önergeleri, meclis soruşturma önergeleri, meclis araştırma önergeleri, gensoru önergeleri ve genel kurul konuşmaları değerlendirilmiştir.

Örnekleme olarak seçilen 46 kadın milletvekilinin profillerine bakıldığında, Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya'nın 1935-2007 arası Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerine üzerine yaptığı çalışmadaki bulgulara benzer bulgular elde edilmiştir. Gençkaya'nın, kadınların genel olarak, kariyerde belli aşamaya geldikten ya da evli olanların ailevi sorumluluklarını yerine getirmelerinden sonra siyasete atıldıkları varsayımı doğrulanmış görünmektedir. Tüm kadın milletvekillerinin sadece % 16'sı (23) bekârken, evli olanların ortalama çocuk sayısı ise 2'dir. Muhafazakar kadın milletvekillerinin de 38'i evli ve ortalama 2 çocuk sahibidir. Kadın milletvekillerinin kariyer ve eğitim durumlarına bakıldığında ise Türkiye kadınlarını temsil eden kadın vekillerin, Türkiye'deki kadınların genel eğitim ve kariyer koşullarının üzerinde oldukları göze çarpmaktadır. Kadın milletvekillerinin tamamı en az üniversite mezunudur. Bu veri, kadınların siyasette yer alabilmeleri için standartların üzerinde bir çaba sarf etmeleri gerektiği varsayımını doğrulamaktadır.

Milletvekillerinin yasama faaliyetlerine bakıldığında, ilk göze çarpan unsur milletvekillerinin ilk imza sahibi olduğu önerge ya da tekliflerin sayıca azlığıdır. Kadınlar genelde toplu imzalarla mecliste aktif olmuşlar; bireysel atılımlarda ise daha çok uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda çeşitli teklif ve önergelerde bulunmuşlardır.

Milletvekillerinin meclis içerisinde en görünür oldukları alan olan Genel Kurul konuşmaları incelendiğinde, toplamda 476 konuşmanın yalnızca 32'sinin kadınlarla ilgili olduğu görülmüş; bu 32 konuşmanın bir kısmının 8 Mart Kadınlar Günü gibi güncel olaylar vesilesiyle gerçekleşmiş olması dikkat çekmiştir.

Muhafazakar kadın milletvekillerinin meclisteki konuşmalarının içerikleri incelendiğinde, kadınların da tıpkı muhafazakar erkekler gibi kadınları aile ve annelik üzerinden tanımladıkları görülmektedir. Özellikle “erkek meselesi” olarak görülen terör/şiddet gibi konularda kadınların “anne şefkati” vurgulanmıştır.

Bianet'in her yıl basında çıkan haberlerle elde ettiği istatistiki verilere göre Türkiye'de her gün ortalama 3 kadın eşi, babası, eski eşi veya yakın akrabası

tarafından öldürülmektedir. Bunun meclis gündemine taşınmasında iktidar partisinin kadın üyelerinin ne derece aktif olduğuna bakıldığında ise görülen şudur ki daha çok muhalefet partilerinin araştırma ve soru önergelerine cevaben söz alan kadın milletvekilleri, AKP'nin bu alanda attığı adımları sıralamakla yetinmiş; kendi partileri içerisinde kadın cinayetleriyle ilgili bir baskı unsuru olmamışlardır. Ayrıca yapılan konuşmaların içeriklerine bakıldığında, kadınların “erkek çocukları yetiştiren ebeveyn” olarak, kadına şiddet uygulamayacak erkek bireyler yetiştirmeleri gerektiği vurgusu dikkat çekmektedir.

Türkiye’de kadınların meclisteki temsilleri nicel olarak yetersizdir (%19 kadın oranı). Ancak bu çalışmadan çıkarılabilecek bir yoruma göre, kadınların nicel varlığı, kadın temsiliyetinin tam olarak gerçekleştiği anlamı taşımamaktadır. Kadınlar için çalışan ve kadın meselelerini kendi meselesi olarak gören kadın siyasetçilerin olmayışı, mevcut ataerkil anlayışın siyasal düzlemde değişmesine bir katkı sağlamamakta; aksine kadınların sembolik desteğini de alarak kendini daha da meşru bir zemine dayandırmaktadır.

Türkiye’deki muhafazakar kadın siyasetçilerin, hem kadınların sorunlarına muhafazakar bir bakış açısıyla yaklaştıkları hem de muhafazakar kadınların sorunlarını kendi alanları olarak görmeyip erkeklere bıraktıkları görülmektedir. Mecliste yapılan konuşmalarda kadınlarla ilgili meselelerin yetersiz konu edilmesi ve kadına yönelik şiddetle alakalı konuşmalarda sık sık aile birliğine vurgu yapılması da bunun göstergeleridir. Bu bağlamda "kadın milletvekili olmak"la "muhafazakar kadın milletvekili olmak" arasındaki ayrımın; muhafazakar kadınların sorunlarının meclise taşınması noktasında değil, kadınların sorunlarına muhafazakar ideolojiyle yaklaşılmasında yattığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, feminist hareketin, kadınların her alanda eşit biçimde kabul görmesini amaçlayan bakış açılarının siyasette de karşılık bulabilmesi için öncelikle kadınların, ideoloji fark etmeksizin bunu benimsemeleri gerekmektedir.

Giriş

“Dünyanın en kalabalık azınlığı”. Kadınlar için kullanılan bu tanım, tarih boyunca farklı şekillerde, farklı derecelerde de olsa kadınların ayrımcılığa ve terimin “feminist” anlamıyla sömürüye maruz kalmış olmalarını çok etkili bir biçimde özetlemektedir.

Kadınlarla ilgili herhangi bir çalışma yapabilmek için, kadınların tarihsel durumlarına bakmak gerekmektedir. Ancak tarih yazımı, tıpkı tarihin kendisi gibi eril bir alan olagelmıştır. Örneğin işçi sınıfı tarihçiliği uzun süre feministlerin “Her zaman meçhul bir askerden daha meçhul birisi vardır: Meçhul askerin karısı” sloganını haklı çıkarır şekilde cinsiyet körü olarak kalmıştır (Berktaş, 2012: 20). Buna karşın, tarih sahasında git gide daha fazla ön plana çıkmayı başaran kadınlar, tarih yazımının eril sahasına da dahil olmuş; tarihin erkeklerden ibaret olmadığını ortaya koymuşlardır.

Bu bağlamda, kadınların durumuna genel bir tarihsel bakışla eğilecek olunursa, Ortaçağın başlangıcından yaklaşık 7. yy.’a kadar Hristiyan topluluklarda, henüz oturmamış olan toplumsal düzenin de etkisiyle, kadınların yasalarla sınırlandırılmadığı görülmektedir. Feodal dönemde kadınlar, hem dini kurumlarda hem de çalışma hayatında erkekler kadar var olabilmişlerdir.

Hristiyan toplumlarda kadınların sosyal olarak ve sistematik bir şekilde özgürlüklerinden mahrum kalmaya 13. yüzyıldan itibaren başladıklarını söylemek mümkündür. Kadınlar bu yüzyıla kadar mahkemelerde tanıklık edebilir, işlerini kendileri halledebilirken; bu yüzyılda tanıklık hakları ellerinden alınmış, bir vasi aracılığıyla işlerini halletmek zorunda kalmışlardır. 12. yy.’da başlayıp 15. yy.’da doruğa ulaşan ve 18. yy.’a kadar varlığını sürdüren cadı avı ise kuşkusuz ortaçağdaki en büyük katliam olmuştur. Bu dönemde pek çok kadın, cadılıkla suçlanarak yakılmıştır.

Kadınların durumu Yeniçağ’da da iyileşmemiş, aksine bazı araştırmacıların belirttiği gibi daha da kötüleşmiştir. XVI. yy. da Pierre Petot’a göre evli kadınların yaşamları tümüyle kocalarına bağımlıdır. Kocalarının ya da yargıcın izni olmadan yaptıkları hukuksal işlemlerin hepsi geçersiz sayılmaktadır. (Sevim, 2005:24-26).

Yeniçağ'daki burjuva sistem ev kadınını yüceltmıştır. Kadının yeri evidir ve ona bakmakla yükümlü olan kişi erkektir anlayışı egemen olmuştur. Bu nedenle kadınların iş bulmalarını zorlaştırmış ve kadınlara çalıştıkları işlerde erkeklerden daha az ücret verilmeye başlanmıştır (Sevim, 2005:26). Bu durum, günümüz kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin anlaşılması açısından da önemlidir.

14. yüzyıla gelindiğinde kırsal kesimdeki kadınların çalışabildikleri; ancak erkeklerle eşit ücret alamadıkları görülmektedir. 14. yüzyılda aynı işten erkeklerin kazandıklarının yarısını kazanabilen kadınlar, 16. yüzyılda ise yarısından da azına kanaat etmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda orta sınıf üyesi burjuva kadınlar ev hanımı olmak zorunda kalmış; alt sınıf mensubu ve evlerinin geçimi için çalışmak zorunda olan kadınlar ise bu ağır şartlar altında çalışmaya devam etmişlerdir. Bu yüzyıl sadece çalışma alanında değil, sosyal anlamda da kadınların aleyhine adaletsiz bir süreç olmuştur. 1650'lerde bir kadın kocasını öldürürse ceza olarak meydanda yakılırken; karısını döverek öldüren erkeğin cezalandırılmamasına ilişkin bir yasa bile mevcuttur (Sevim, 2005:26-28).

Ama bu kötüleşmenin yanında kadınların erkeğin hiyerarşik egemenliğine ilk karşı çıkışı da bu çağda görülmektedir. 16. yy. sonları ve 17. yy. başlarına bu yüzden batı tarihçileri “guerre des femmes” yani “Cinslerin savaşı” ismini vermişlerdir. Bu yüzyılda kadınlar ortaçağa göre daha çok ezilmelerine rağmen kendilerini ortaya koyacak direnişlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu dönemde kadınlarla ilgili ilk eserler üretilmiştir: Örneğin Marie de Gournay'nın (1566-1645) *Kadınlarla Erkeklerin Eşitliği* ve *Hanımların Şikayeti* adlı iki eseri (Sevim, 2005:29). 17. yy'da ise Poullain de la Barre'nin *Cinslerin Eşitliği Üzerine* adlı eseri, ön feminist düşüncelerin kaynağı olarak görülmektedir. Yine bu çağda toplu kadın eylemleri ve gösteriler de başlamıştır.

Kadın hareketi, çıkış noktası açısından bir özgürlük ve eşitlik hareketidir. Hareket, toplumun özgürleşmeye, bireyselleşmeye başladığı, geleneksel yaşam biçiminden koptuğu, siyasal ekonomik dönüşümlerin yaşandığı 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl boyunca ideolojisini belirlemiş, feminizm kavramıyla kendini ifade etmiştir (Çakır: 2011:55)

Kadınlar kitlesel olarak tarih sahnesine ilk Fransız Devrimi'yle çıkmıştır. Farklı kesimlerden kadınlar devrime destek vermişler; eşitlik, özgürlük ve kardeşlik söylemleriyle hak talep etmişlerdir. Ancak Fransız Devrimi de cinsler arası eşitsizliği devam ettirmiştir. Devrim ilkelerinin kadını içine almadığı anlaşılmış, devrime kitlesel olarak katılan kadınlar bekledikleri hakları alamamışlardır. Hatta devrim öncesi “eski düzende” sahip oldukları hakları bile ellerinden alınmıştır (Gökçimen, 2008:8). Kadınların toplantı yapmaları ve dernek kurmaları yasaklanmış, faaliyetteki kadın kulüpleri de kapatılmıştır. Bu konuda hak talep etmek suç sayıldığı gibi, bir suçlu da bulunmuştur. 1791 Anayasasının kabulünden önce tüm kadınlara eşit oy hakkı tanınmasını isteyen ve yazdığı *Kadın Hakları Beyannamesi*'ni Kral 16. Louis'ye ve Kraliçe Marie Antoinette'ye gönderen Olympe de Gouge, yeni anayasaya rağmen hak taleplerini durdurmamış ve 1793 yılında kadınların giyotine çıkarıldıklarına göre kürsüye de çıkabileceklerini söylemiş; bunun üzerine giyotine gönderilerek bu hak arayışını canıyla ödemiştir.

Her ne kadar kadınların “sokağa” çıkmaları Fransız Devrimi'yle gerçekleşse de, Fransız Devrimi'ni fikirsel alanda hazırlayanlardan J.J. Rousseau, Emile adlı kitabında erkeğe boyun eğmeyi ve bağımlılığı kadınlar için doğal bir durum olarak görmüş, şöyle demiştir: "Kadının görevi erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, kendilerini onlara sevdirep saydırmak, küçükken büyütmek, büyüyünce onlara öğüt vermek, teselli etmek, hayatı zevkli ve sevimli hale koymaktır.". Üstelik Rousseau bu kadarla kalmamış, kadınlara erkeğin aynı biçimde eğitilmesini dahi gerekli bulmadığını eklemiştir (Çakır, 2011:56).

Kadınların siyasal hayatta, özellikle yönetici konumunda var olması, tarihin başlangıcından itibaren çok büyük “ataerkil” tepkilere neden olmuştur. Serpil Çakır (2011:35,36) Osmanlı Kadın Hareketi adlı kitabında bu duruma dair şu örnekleri vermiştir:

Kadınlar ya kaçırılan, köle edilen, tecavüze uğrayan kurbanlar ya da iktidara susayan hırslı varlıklardı. Kadının bu dikotomik temsili tarih boyunca sıkça kullanıldı. Kadının iktidar hırslının yıkıcı etkileri çeşitli eserlerde dile getirildi. Romalı tarihçi Tacitus (MS56-120) kadınların doğal olmayan güç aşkının Roma İmparatorluğu'nun bozulmasına yol açtığını düşünüyordu. (...) Tacitus'tan neredeyse bin beş yüz yıl sonra İskoç Reform hareketinin en önemli lideri olan rahip John Knox, onun bu cinsiyetçi fikrini savundu. Mary Stuart ve I. Elizabeth gibikraliçelerin yönetimini "

First blust of the trumpet against the monstrous regiment of women" (Azman Kadınlar Alayına Karşı İlk Boru Sesi) adlı denemesiyle acımasızca eleştirdi. Benzer bakış Osmanlı tarih yazımında da karşımıza çıktı. Lütfü Paşa'dan Mustafa Koçi Bey, Bosnalı Akhisari, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ahmet Vefik Altınay'a bir çok siyastname ve metinlerde imparatorluk yönetiminde kadınların olumsuz etkisine ilişkin yukarıdaki görüş paylaşıldı. Somut örnekler de verildi. Hürrem Sultan gibi kadınlar Osmanlı'daki siyasal bozulmanın ve 16. yüzyılda başlayan gerilemenin başlıca nedeniydiler.

1801'den itibaren ise kadının erkeğe itaat etmesinin siyasi bir mevzu olmadığı, doğanın gereği olduğu noktasında birleşilmiştir; buradaki amaç kadının kişiliğini sarsmak değil, bedeni nedeniyle zayıf ve korunma ihtiyacı hisseden kadının bu "muhtaçlığını" gidermektir. Böylece kadın toplumsal hayattan çıkıp yeniden evine dönmüştür (Sevim, 2005:35).

I. Dünya Savaşı'yla II. Dünya Savaşı arasındaki zamanda kadınların oy hakkı 21 ülkede tanınmıştır. Ülkeler savaş sırasında kadınların yaptıkları fedakarlığı göz önünde bulundurarak bu hakkı onlara vermişlerdir. Fakat erkeklerin savaştan geri gelmesiyle birlikte, fabrikalarda çalışan kadınlardan evlerine dönmeleri istenmiştir. Bu gelişmeler sonrasında Uluslararası Kadın Konseyi ve Oy Hakkı Birliği gibi büyük feminist örgütler, savaşın önlenmesi, kadınların ve kadın emekçilerin haklarının savunulması hedeflerine yönelmişlerdir. Kadın işçilerin durumlarının düzeltilmesi, aile yardımları, iki cins için çalışma koşullarının eşitlenmesi, evlilik dışı çocukların korunması, evli kadının milliyetini ve soyadını koruma hakkı vb. çalışmaları gerçekleştirmişlerdir.

Faşist toplumlarda ise kadınların durumu daha farklı olmuştur. Faşist Almanya, İtalya ve İspanya gibi devletlerde, kadını, ailede kocaya ve çok çocuk doğurarak nasyonel –sosyalist devlete hizmet etmesi gereken, arka planda kalması zorunlu kişi olarak gören bakış açısı sistemleştirilmiş ve bir doktrin hâline getirilmiştir. Nazi Almanya'sı kadınlar için 3 K (çocuk, mutfak, kilise) sloganını benimsemiştir. Kamu işlerinde çalışan evli kadınları bir kararnameyle işten çıkaran ilk ülke Almanya olmuştur. Ayrıca genç kızların kültürden uzak tutulmak gayesiyle liselere ve karma okullara girmeleri yasaklanmış, bunun yerine onları iyi ev kadını olmaya hazırlayan okullara yönleltmek üzere bir dizi önlem alınmıştır (Sevim, 2005:46-48)

20. yüzyılda özellikle oy hakkı talebiyle ortaya çıkan I. Kuşak feminizmden sonra 1970’lerde , “68 kuşağı”nın cinsellikte özgürlük taleplerinin de etkisiyle II. Kuşak feminist hareketler başlamıştır. II. Kuşak feministler Andree Michel (1995: 84)’in deyiimiyle şöyle ortaya çıkmıştır:

..ABD, İngiltere, Fransa ve pek çok başka Avrupa Ülkesinde 1935-45 arasında doğan bir önceki kuşak gibi kendilerini anti- faşist ve anti-kolonyalist mücadelelerde tüketmiş annelerinden genelde daha iyi eğitim görmüş yeni bir kuşak devreye girdi. Pek çoğu karma okullarda okumuş, üniversite eğitimi görmüştü. Bu kadınların kulakları genç kızlıklarından beri dünyanın her yerinde en yürekli insanların faşizmi yenmek için adına dövuştüğü, ABD’de silahların ve başka yerlerde sömürge halklarının onurlarını kurtarmak için uğruna savaştığı halkların kendi kaderlerini tayin hakkı gibi ilkelerle doluydu. Bu genç ve okumuş kadınların kimya ve tıp tekniklerinde gerçekleştirilen yeni buluşların cinsellik ve doğurganlığı ayırtırmaya yaptıkları katkıya kayıtsız kalmamaları; gündelik yaşamda cinsel bir nesne olarak algılanmayı; tecavüzün ağır cezayı gerektirmeyen bir suç olmasını; erkekler gibi meslek sahibiysen, ailede kendilerinden salt ev işi beklenmesini, kısaca kendilerine ikinci cinstenmiş gibi davranılmasını kabul etmediler.

Feminizm, pek çok farklı kolu olan (liberal feminizm, sosyalist feminizm, radikal feminizm, vs.) ve pek çok farklı tanımı yapılan bir ideolojidir. Ancak bu çalışmada feminizm hakkında ayrıntılı bir tartışmaya girilmeyecektir. Metin boyunca kullanılacak feminizm terimi, Bell Hooks’un (2012:9) yaptığı şu tanımla açıklanabilir:

Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir. İlk kez bundan on yıl önce Feminist Theory: From Margin to Center [Feminist Teori; çeperden Merkeze] adlı kitabımda önerdiğim bu tanımı seviyorum; çünkü hareketin erkek karşıtı olmakla alakası olmadığını çok net bir biçimde belirtiyor. Sorunun cinsiyetçilik olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Ve bu açıklık bir gerçeği unutmamamıza yardımcı oluyor: İster kadın olalım ister erkek, hepimiz, doğduğumuz andan itibaren toplumsallaşma vasıtasıyla cinsiyetçi düşünce ve eylemi kabul etmeye yönlendiriliyoruz. Bunun bir sonucu olarak, kadınlar da erkekler kadar cinsiyetçi olabiliyor. Bu durum, erkek tahakkümünü mazur göstermez ona bir gerekçe sunmaz; fakat feminist düşünürlerin hareketin karşıtlığından ibaret olduğunu varsaymasının naif ve yanlış olduğu anlamına gelir.

Bu tanımda vurgulanan “ister kadın ister erkek, herkes cinsiyetçi düşünce ve eylemi kabul etmeye yönlendirilir” vurgusu, bu çalışmanın da temelini oluşturmaktadır. Çünkü kadınların cinsiyetçi düşünce ve eylemi kabul etmeleri, en az erkeklerin ataerkil baskı yöntemleri kadar, kadınlar karşısında bir engel oluşturabilmektedir.

Bir kısım feministler, geleneksel evliliğin kadınları tutsaklaştırdığını iddia etmektedirler. Geleneksel evliliğe alternatif olarak da serbest birlik ve tek ebeveynli aile, aşk hayatının yalnız farklı cinsiyetten insanlar arasındaki (heteroseksüel) ilişkilerle sınırlandırılmasıyla yetinmeme ve benzeri öneriler sunmaktadırlar. Feministlerin sadece geleneksel aile yaşamına dair eleştirileri yoktur, kültürel alanda da bazı şeylerin değişmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Meselâ kadının edebiyatta, kitle iletişim araçlarında, reklamlarda sunuluş biçimiyle, imgelerdeki cinsiyetçilik; feminist okumayla eleştirilmektedir. Ayrıca, Fransa'daki cinsiyetçiliğe karşı olan yasanın, feminist derneklere kadının onurunu zedeleyen her durumda (saldırı, ayrımcılık vb.) davaya müdahil olabilme hakkının tanınmasıyla tamamlanmasını talep etmektedirler (Sevim, 2005:52).

"Türkiye'de kadın haklarının ilk kez cumhuriyetle birlikte yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde tanındığı, kadınlardan bu konuda hiçbir talep gelmediği, bu nedenle sahip oldukları hakların değerini bilmedikleri, verilen hakları hak etmedikleri" (Çakır, 2011:21) şeklinde bir önyargı mevcuttur. Bu kısmen erkek egemen tarih yazımından, kısmen de kurucu ideolojinin Cumhuriyet Devrimi'ni yüceltme eğilimden kaynaklanmaktadır.

Oysaki, I. Meşrutiyet'le başlayan II. Meşrutiyet'te büyük bir ivme kazanan kadınların siyasal hak mücadelesinin, kadın hareketini Cumhuriyet'e taşıdığı söylenebilir. Türkiye'de Kadın Hareketi bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak dünyada yaşanan dönüşümlerin Osmanlı toplumunu etkilediği 1900'lerde ortaya çıkmıştır. Bunda çeşitli değişimlerle birlikte II. Meşrutiyetin özgürlük ideali etken olmuş; kadın giderek özgürleşmeye, bireyselleşmeye başlamıştır. Bu dönemde toplumsal yapı ve bu yapı içinde kadınlar her yönüyle değişmeye ve farklılaşmaya başlamıştır. İçinde bulundukları toplumu, erkeklere göre bulundukları konumu sorgulayan kadınlar, kendilerini kuşatan geleneklere, kısıtlamalara, kadın erkek eşitsizliğine karşı bir mücadele yürütmüşlerdir (Gökçimen, 2008:9).

Kadınlar gerek aile yaşamında, gerekse toplumsal yaşamdaki ilişkiler ağında, dahası çalışma, hatta siyaset alanında yeni bir düzenlemeye gitmenin gereğini vurgulamış, toplumsal yaşamın tüm yönleriyle ilişkili olacak "kadın inkılabı"nın gerçekleşmesini istemişlerdir. Bilgilendirme, bilinçlendirme, talepleri ifadelendirme,

imaj değiştirme, harekete geçirme, yol gösterme olarak yararlandıkları çok sayıda dernek ve dergiyi kadın inkılabının gerçekleşmesini sağlayacak başlıca araçlar olarak kullanmışlardır (akır, 1996:316). Tıpkı Avrupa’daki kadın hareketinin eğitimli ve st sınıftan kadınların başlatmaları gibi, Türkiye’de de kadın hareketinin ilk öncülüğünü Osmanlı Devlet ricali ve aydın kesim ailelerine mensup kadınlar yapmışlardır. Kadın hareketi 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşanırken Osmanlı’nın hukuk ve eğitim alanındaki yaptığı dönüşümler kadının ev mekanının dışına çıkmasını sağlamış, siyasallaşmasını ve örgütlenmesini de teşvik etmiştir (Gökçimen, 2008:9).

II. Abdülhamit döneminde ilk sonuçlarını vermeye başlayan Tanzimat eğitim sistemi, klasik ev kadını yanında, o zamana kadar toplumun yabancısı olduğu iki değişik kadın tipini de ortaya çıkarmıştır: İşçi ve entelektüel kadınlar. Bu kadınlar Cumhuriyet’e giden süreçte kadının siyasallaşmasının temellerini atmıştır (Gökçimen, 2008:11).

Bu dönemde ayrıca, 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniyye yayımlanmıştır. 1858 Arazı Kanunnamesi’nde mirasın kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükme bağlanmış ve böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkı kazanmıştır. 1897 yılında kadınlar ücretli işçi ve 1913 yılında ise ilk kez Devlet memuru olarak çalışmaya başlamıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Koordinasyon Merkezi Resmi Web Sitesi <http://www.ibbkkm.org/>).

I. Dünya Savaşı, savaşa katılan tüm ülkelerde kadınlar için farklı bir durum meydana getirmiştir. Erkeklerin cephe olması dolayısıyla, cephe gerisindeki işlerde kadınların çalışmaları zorunluluğu doğmuştur. Bu durum Osmanlı Devleti’nde de değişmemiştir. Askere giden erkeklerden açık kalan bazı memurluklara kadınların tayin edilmesi zorunluluğu doğmuş, savaş sonrası azalan erkek nüfusu kadınlara çalışma olanakları hazırlamış, hastanelerde, posta tekel idaresinde, laboratuvarlarda ve diğer bazı işlerde kadın çalışan sayısı artmıştır.

Kadınlarla ilgili hukuki süreçler 1920’lerde tartışılmaya başlanmıştır. 1924 yılında kabul edilen, eğitimi tek sistem altında toplayarak kadınlara erkeklerle eşit

eğitim imkânları sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu; 1925 yılında kabul edilen Kıyafet Kanunu kadınların statüsünde önemli değişimlerin önünü açmıştır. 1926’da İsviçre Medeni Kanunu’nun kabul edilmesi ise kadınların durumuyla ilgili en önemli adım olarak görülebilmektedir. Bu kanun, kadın ve erkeğin yasa önünde eşit olduğu fikrine dayanmakta; çok eşliliği ve vekaletle evlenmeyi yasaklamakta; evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmesini şart koşmaktaydı. Ayrıca boşanma, velayet ve miras konularında da kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlamaktaydı.

Kadınların, siyasal yaşamda aktif olma istekleri, önce dergi ve dernekler yoluyla kendini gerçekleştirmiştir. II. Meşrutiyet’in dergi ve derneklerinde yetişen kadınlar Bağımsızlık Savaşı sonrasında 15 Haziran 1923’te “Kadınlar Halk Fırkası” adıyla bir parti kurmuşlardır. Bu sırada henüz ilk siyasi oluşum Halk Fırkası ortaya çıkmamış; kadınlar, Halk Fırkası’ndan daha iki ay önce kendi partilerini kurmuşlardır. Partinin başkanı önemli bir Türk feministi ve ilk kadın parti başkanı olan Nezihe Muhittin, genel sekreteri ise Şükûfe Nihal’dir.

Şükûfe Nihal, “Fırkamızın Mefrûkesi” (Partimizin Ülküsü/İdeali) başlığıyla yayımlanan bir konuşmasında kadınların kendilerini idrak ettikleri zaman seçme ve seçilmeyi de hak olarak bilip bu haklarının peşine düşeceklerini belirterek feminist çalışmaların da amaçladığı “bilinçlendirme” konusunun önemini belirtmiştir (Gökçimen, 2008).

Kadınlar Halk Fırkası’nın kuruluşu ile ilgili valiliğe verilen dilekçeye yanıt verilmemiştir. Bunun nedeni olarak siyasal hakları verilmemiş olan kadınların parti kuramayacakları kendilerine iletilmiştir. Çünkü 1923’te kabul edilen seçim kanununda seçme ve seçilme hakkı yalnızca “her erkek Türk” için tanınmıştır. Parti daha sonra Türk Kadınlar Birliği adında derneğe dönüştürülerek daha önceki kadın dernekleri gibi yardım amaçlı çalışan bir yapıya büründürülmüştür (Gökçimen, 2008:20).

Kadınlar siyasal hakları, çıkarılan kanunlarla 1930’da yerel seçimler, 1934’te ise genel seçimlerde elde etmiş, seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Bu kanunlarla kadının konumu, “tebaadan yurttaş’a geçiş, karşıt cinsle eşit statüye ulaşma” olarak kavramsallaştırılmıştır. Ancak Türkiye’de bu hakkın, bir çok batılı

ülkeye göre çok daha erken bir tarihte kazanılmasına karşın kadınlar siyasi hayatta aktif olamamışlardır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri şüphesiz kadınların toplumsal olarak aile içine hapsedilmesi ve “anne, eş, kız evlat” gibi rollerle tanımlanmış olmasıdır.

Aile toplumdaki bireyler arasındaki ilişkilerin biçimlenmesinde temel rol oynayan, değerlerin bir kuşaktan diğerine aktarılmasında öncül toplumsallaştırıcı araçların başında gelen ve insan toplumlarının varlığını sürdürmesini garanti altına almak için oluşturulmuş olan temel kurumdur. Aile özellikle toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri ve dolayısıyla toplumun kendisini biçimlendirir. (Çarkoğlu, Kalaycıoğlu, 2013:3). Bu anlamda kadınların her daim aileyle birlikte anılması, kadınların toplumsallaşma süreçlerini de kısıtlamaktadır.

Prof. Dr. Ali Çarkoğlu ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu’nun Şubat – Nisan 2013 tarihlerinde yaptıkları *Türkiye’de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet* adlı saha araştırmasının verilerine göre; Türkiye’de ailede kadının temel rolü veya işlevinin çocuk yetiştirmek olarak tanımlandığına işaret etmektedir. Türkiye’de çalışma hayatına katılan kadının çocuklarının yetişmesine kötü etki edeceğine inananlar çoğunluktadır. Ayrıca, Türkiye’de deneklerin yarısından biraz azı (%43,2) kadın çalıştığı vakit tüm ailenin zarar gördüğünü, yarısı kadarıysa (%47,5) zarar görmediğini düşünmektedir. Ancak, deneklerin çoğunluğu (%63,4) kadının bir iş sahibi olmasının iyi olmasına karşın çoğu kadının aslında öncelikle bir yuva ve çocuk sahibi olmak istediğine inanmaktadır. Sadece Türkiye’deki deneklerin altıda birisi kadarı (%15,4) kadının aslında öncelikle yuva ve çocuk sahibi olmak istediği fikrini kabul etmemektedir.

Bu nedenle temel savunusu “aile, din ve gelenek” olan muhafazakar ideolojinin, kadının siyasal ve sosyal hayata katılım için verdiği mücadeledeki etkisini incelemek gerekmektedir. Muhafazakarlık da, tıpkı feminizm gibi 18. Yüzyıl devrimleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Ancak muhafazakarlık, feminizmin aksine, bu devrimlerin (Fransız İhtilali, İngiliz Devrimi, Amerikan Devrimi) ortak özelliği olan “eşitlik ve özgürlük” ilkelerine karşıt bir “Karşı-Devrimci” akımdır.

Muhafazakâr terimi, siyasal anlamı ile önce Fransızca'da ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1818'de Chateaubriand tarafından kurulan uçtaki bir gazetede, *Muhafazakar*'da kullanılmıştır. İngiltere'de Conservative Party (Muhafazakar Parti) -bu adlandırma ilk kez J.W. Croker'ın Ocak 1830'daki bir makalesinde görülmektedir- 1830'lu yıllarda Tory partisinin yerine geçmiştir. Terim, aynı sıralarda Almanya'daki siyasetin günlük sözcük dağarcığına girmiş ve birkaç yıl sonra Batı Almanya'nın bütününe yerleşen bir terim haline gelmiştir. (Beneton, 2011:7).

Muhafazakar fikir ve doktrinler ise ilk defa 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Fransız İhtilali ve sonrasında ortaya çıkan büyük siyasal ve sosyo-ekonomik dönüşüme duyulan tepkiler, muhafazakar düşüncenin özünü oluşturmaktadır (Akdoğan, 2004:25).

İlk dönem muhafazakarlığı otoriter ve ılımlı olmak üzere çok geniş bir yelpazede çeşitliliğe sahiptir. Josef de Maistre (1753-1821) gibi düşünürlerin öncülüğünü yaptığı Kıta Avrupası muhafazakarlığı her türlü reform fikrini reddeden, otokratik ve tepkici bir düşünce geleneği iken, fikir babalığını Burke'ün yaptığı Anglo-Amerikan kökenli muhafazakarlık daha esnek ve değişim fikrine daha açıktır (Türk, 2003:123).

Burke, muhafazakar düşüncenin sistematik bir ideoloji niteliğinde olduğunu kavramsallaştırarak anlattığı *Reflections of the Revolution in France* (Fransız Devrimi'nin Yansımaları) adlı kitabında, muhafazakar düşüncenin temel özelliklerini altı temada özetlemiştir:

1. Dinin önemi
2. Reform adına kişilere haksızlık yapılması tehlikesi
3. Rütbe ve görev ayrımlarının gerçekliği ve arzu edilirliliği
4. Özel mülkiyetin dokunulmazlığı
5. Toplumun bir mekanizmadan ziyade bir organizma olduğu görüşü
6. Geçmişle kurulan sürekliliğin değeri (akt.Zürcher, 2003:40).

Otorite ve maneviyat arasında ilişki kurma çabası klasik muhafazakarlarda sıkça görülmüştür. Hristiyan muhafazakarlar monarşiyi savunmak için otoriteye dini

bir mutlaklık vermiştir. Beneton'a (2011:44) göre otorite ile kutsiyet arasında da bir ilişki vardır:

Otorite ancak insandan üstün bir şeyden ya da bir kişiden son tahlilde Tanrı'dan çıkabilir. Her otorite dini kökenlidir ve otoritesiz bir toplum olamayacağına göre din zorunlu olarak her toplumsal durumun temel anayasasıdır. Otorite doğası gereği tektir ve bölünemez. Tümüyle bir monarka ait olmalıdır.

Nispeten katı ve otorite karşısında daha mutlakçı bir tutum sergileyen geleneksel muhafazakarlığa karşı, serbest piyasa ekonomisine kayan Yeni Muhafazakarlık'ın babası olarak Irving Kristol görülmektedir. 1965 yılında Irving Kristol ve Daniel Bell bu siyaset felsefesinin görüşlerini yansıtan The Public Interest'i yayınlamaya başlamışlardır. Kristol hareketin ortak özelliğini şöyle özetlemektedir (Vural,2004:45-46): Refah devletine destek, fakat bürokratik zorlama ve paternalizme muhalefet, serbest piyasa ekonomisine uymak; karşı kültüre ve onun düzene karşıt görüşlerine karşı geleneksel değerlere ve dine destek; herkes her şeyden eşit pay almalı diyen eşitlikçiliğe muhalefet ve güçlü antikomünist dış siyasete destek.

Yukarıdaki özelliklerden de anlaşılacağı üzere, 20. yüzyılda liberalizmle muhafazakarlığın yoğun ilişki içinde olmasının, ortak düşman tanımlamasıyla da ilişkisi vardır. Sosyalizme karşı ittifak halinde olan muhafazakarlık ve liberalizm zaman içinde ortak paydalar üretmiştir.

Muhafazakarlığın en önemli bulduğu toplumsal kurum ailedir. Muhafazakarlığa göre geleneğin ve toplumsal değerlerin taşıyıcı kurumu olan ailenin çözülmesi modern dönemin en olumsuz anıdır (Akdoğan, 2004:43,50). Toplumsal düzenin devamlılığı aile, sivil toplum kuruluşları ve devletle garantiye alınmıştır. Yeni muhafazakarlık aile ve dinin esas rolünü düzgün bir toplumun zorunlu dayanakları olarak vurgulamaktadır. (Giddens, 2002:38).

Giddens (2002:42), refah devletinin büyümesiyle ailenin parçalanması arasında da bir bağ kurmaktadır: Sosyal yardım kurumlarının insanları önceki nesillerde aileler tarafından sağlanan destek biçimlerini devletten beklemeye alıştırdığını iddia etmektedir. Refah devleti bazı babaların eş ve çocuklarına karşı sorumluluklarını terk

etmesine izin vermiştir. Muhafazakarlığın aileyi koruma saikiyle mülkiyet anlayışı arasında da ilişki kuran Giddens, mülk sahipliği ve bunun gelecek nesillere aktarılmasının ailede devamlılığı sağladığını düşünmektedir. .

Türkiye’de muhafazakarlığın gelişimi sağ partiler üzerinden olmuş, muhafazakarlık düşüncesi milliyetçi ve mukaddesatçı anlayışlarla ilişkili bir seyir izlemiştir (Akdoğan, 2004:35).

Ulus Baker (2003:101), muhafazakarlığı, oğullarının ve kızlarının kendi bildiği değerlere göre yaşamalarını isteyen birinin hali olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan bir muhafazakarın, modern dünyadaki haliyle, geçmişin değerlerini korumayı üstlenen biri değil, aksine şu anda kendisinin sahip olduğu, içinde yaşadığı değerleri gelecek kuşaklara dayatan biri olduğunu belirtmektedir. Etyen Mahcupyan (Zaman Gazetesi, 24.08.2003) da, muhafazakarlığı temel alan bir siyasi yaklaşımın ister istemez ataerkil zihniyetin temel öncüllerine dayanacağını belirtmektedir:

Heterojen ancak hiyerarşik bir dünya algılaması, rehberlik ve hamilik müessesesi içinde oluşan bir sosyalleşmeye olan güven, her şeyin biricik olduğu ve kendine ait bir yere sahip bulunduğu varsayımından hareketle oluşan bir adalet anlayışı, özgürlüğü aşkın bir güce teslimiyet bağlamında anlamlı bulan bir bakış... Muhafazakar pozisyonun aileye, dine, geleneklere önem vermesinin; değişimi reddetmese bile korunacak bir “öz” gereksinmesinin nedeni budur.

Siyasal alanda muhafazakarlık, barındırdığı “din, gelenek, aile/ahlak” unsurlarından bazılarının daha baskın olması suretiyle varlık bulmuştur. Türkiye’de bu daha çok din ögesinin ön plana çıkartılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Siyasal İslamcılık, muhafazakarlığın en net şekilde temsil edildiği siyasi akım olmuştur.

Siyasal İslamcılık, 19. yüzyılın son kısmında hem Osmanlı’da hem de diğer İslâm ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Amacı, İslam’ı yeniden topluma ve siyasete hâkim kılmak, Batı’da ortaya çıkan evrensel fikirlerin ve kurumların karşılıklarını İslam’dan devşirmek ve Batılı anlamıyla İslâmiyet’i bir ideoloji olarak sistemleştirmek olan (Kara, 1986: 48) bir akımdır.

Türkiye’de siyasal İslam denilince akla Milli Görüş hareketi gelmektedir. 1970 yılında kurulan Milli Nizam Partisi (MNP), 1972’de kurulan Milli Selamet Partisi (MSP) ve 1983’te kurulan Refah Partisi (RP), Necmettin Erbakan önderliğinde aynı siyasal çizginin devamı olarak Türk siyasetinde faaliyet göstermiştir (Akdoğan, 2004:100).

Milli Görüş içerisinde bazı isimler Refah Partisi’nden ayrılarak siyasal İslamcılık’tan daha çok merkez sağa yakın bir siyaset gütmeye amacıyla yeni bir oluşuma gitmişlerdir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde kurulan ve kendisini “Muhafazakar Demokrat” olarak tanımlayan bir kitle partisidir. Ancak parti yönetiminin siyasi geçmişi sebebiyle “İslamcılık”la bağını kesmeyeceğini ileri sürenler de vardır. Sarıbay’a (Zaman Gazetesi, 11.10.2003) göre,

İçinden geldiği gelenek ve çekirdek kurucu kadronun kültürel-ideolojik arka planı dikkate alınırsa AKP’ye en uygun politik kimlik ‘İslamcı’ parti kimliğidir. Ama bu gene de çok dar bir kalıp içine sıkıştırılmış tanım olmaya mahkumdur. Çünkü MNP-MSP-RP-FP çizgisi esas alındığında ‘İslami’ denebilecek değer, bugünkü AKP tarafından geri plana itilmiştir.

Muhafazakarların kadınlara bakış açısı da “aile, din, gelenek” üçlüsünün eksenindedir. Kadının rolünün iyi bir anne ve sadık bir eş olmaktan geçtiğini, kadının bu şekilde “millet için hayırlı evlatlar yetiştirmesi” gerektiğini savunan muhafazakar görüş, özellikle liberal ekonomik değişimden etkilenerek kadınların da iş gücüne katılması gerektiğini savunmaya başlamıştır.

Türkiye’de muhafazakar kadınlar daha çok “başörtüsü” meselesiyle gündeme gelmişlerdir. Bir kısım muhafazakar yazarlar başörtüsü meselesini bir “kadın meselesi” olarak görmenin yanlış olacağını söylediler de, Türkiyeli feminist kadınlar başörtüsü konusunda muhafazakar kadınları “Kadınlar giydikleri yüzünden eğitim ve çalışma haklarından mahrum bırakılamazlar.” diyerek savunmuşlardır.

Kadınların siyasal –hatta sosyal- yaşama katılımlarının oldukça sorunlu olduğu ülkemizde, muhafazakar ideolojinin bu konuya yaklaşımı oldukça önemlidir. Özellikle muhafazakar kadınların, bu konuda ne düşündükleri, nasıl davranmaya

eğilimli oldukları ve diğer kadınların siyasal ve sosyal yaşama katılımları konusundaki yaklaşımları; sağlıklı bir demokrasi için gereken, nüfusun yarısını oluşturan kadınların konumlarında bir değişiklik olabilmesi açısından oldukça kritik öneme sahiptir. Hooks'un yukarıdaki feminizm tanımında da bahsedildiği üzere, cinsiyetçi düşünce ve tutumlar kadınlarda da mevcuttur. Bu nedenle 12 yıldır Türkiye'de iktidar partisi olan AKP'nin kadın milletvekillerinin, muhafazakar düşüncenin cinsiyetçi sayılabilecek kodları hakkında ne düşündükleri, nasıl bir tavır takındıkları ve söylemlerinin ne yönde dönüştüğü araştırılması gereken konulardır.

Bu bağlamda, çalışmanın üzerine konumlandırıldığı iki kavramın da tanımını yapmak gerekmektedir: ideoloji ve söylem. Muhafazakar ideolojinin kadınlarla ilgili söylemini analiz etmek için öncelikle bununla kastedilenin ne olduğunun açıklanması gerekmektedir.

İdeoloji kavramı kitle iletişim araçlarında, siyasette ve toplumsal bilimlerde yoğun olarak kullanılmaktadır. Fransız Aastutt de Tracy tarafından 18. yüzyılın sonunda ilk kez kullanıldığından beri bu kavram üzerine yazılmış binlerce kitap bulunmaktadır. Kelime kökenine baktığımızda “ideoloji” tam olarak “düşünceler bilimi” anlamına geliyordu (Van Dijk ve diğ., 2003:203).

Ancak kavramın zamanla gelişimine baktığımızda karşımıza pek çok farklı tanım çıkmaktadır. En temel ve kapsayıcı anlamıyla “İdeolojiler bir grubun üyelerinin köklü inançlarıdır”. İdeolojiler fikirlerle, özellikle de bir toplumsal grup ya da hareketin paylaştığı toplumsal, siyasi ve dini düşüncelerle ilgilidir. Komünizm kadar komünizm karşıtlığı, sosyalizm ve liberalizm, feminizm ve cinsiyetçilik, ırkçılık ve ırkçılık karşıtlığı, pasifizm ve militarizmin hepsi yaygın ideoloji örnekleridir. Bir ideolojiyi paylaşan grup üyelerinin savunduğu ortak fikirler; o üyelerin dünyaya ilişkin inançlarının temelini oluşturmakta, olayları yorumlamada kendilerine yol göstermekte ve kendi toplumsal pratiklerini yönlendirmektedir. (Van Dijk ve diğ., 2003:15)

İdeolojiler, tek başlarına soyut fikirler oldukları için, onları ancak söylem ve eylemler aracılığıyla izleyebiliriz. Aynı şekilde söylemler, ideolojilerin hem

göstergesi hem de aktaranı konumundadır; söylem, ideolojiyi yeniden üretmek ve aktarmak için kullanılan araçtır.

İdeolojilerden etkilenen son derece önemli toplumsal pratiklerden biri de sırasıyla ideolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi de etkileyen söylemler bağlamında dil kullanımıdır. Söylemlerin çoğu, özellikle de grupların üyeleri tarafından grup içerisinde kullanıldığında, ideolojik temelli görüşleri ifade etmektedir.

İdeolojik fikirlerin çoğu, toplumsallaşma sürecinin de işaret ettiği gibi, ebeveynlerden/yakın akraba çevresinden ve akranlarından başlayarak diğer grup üyelerinin dinlenmesi ve okunması yoluyla öğrenilmektedir. Daha sonra ideolojiler, okulda okutulan kitaplardan, arkadaş ve iş çevresiyle yapılan günlük konuşmalardan, gazete, roman, televizyon ve reklamlardan öğrenilmektedir. Toplumsallaşma sürecinin son dalgası olan medya, ideolojilerin aktarımı ve yeniden üretimi açısından kritik öneme sahip bir mekanizmadır. Siyasal öğreti kitapçığı, parti toplantıları, telkin ve politik propaganda gibi bazı söylem türleri aslında ideolojileri grup üyelerine ve yeni katılanlara ‘öğretme’ gibi belirgin bir amaç gütmektedir (Van Dijk ve diğ., 2003).

Feminizm, kadın hareketi, kadınların tarihsel durumu, muhafazakarlık, ideoloji ve söylem; her biri ayrı bir çalışma konusu oluşturabilecek çok kapsamlı kavram ve konulardır. Temel merak konusu Türkiye’de kadınların siyasal hayata katılımı ve muhafazakar ideolojinin bu katılım üzerindeki etkileri olan bu çalışmada, ifade edilen konulara, araştırmanın kuramsal altyapısını ve kavramlarını anlamlandıracak düzeyde özet olarak değinilmiştir. Bu bağlamda AKP’li kadın milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesindeki siyasal hareketliliği nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde genel olarak dünya siyasetinde kadınların var oluşları; söylem-ideoloji ilişkisi bağlamında muhafazakar siyasal söylemde ve muhafazakar partilerde kadınların konumu ele alınmış; aynı çerçevede Türkiye’deki durum değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise muhafazakar söylem/ideoloji bağlamında kadın milletvekillerinin hareketliliği, AKP örneği üzerinden

incelenmiştir. Bunun için önce AKP'nin kendisini tanımladığı muhafazakar demokrasi anlayışı ve bu anlayışla AKP'nin kadınlara yaklaşımı, kadınlara yönelik politikaları irdelenmeye çalışılmıştır. Tezin ana araştırması olan 24. dönem AKPlı kadın milletvekillerinin meclisteki siyasal hareketlilikleri, bu milletvekillerinin meclisteki yasama faaliyetleri (yazılı ve sözlü soru önergeleri, kanun teklifleri, genel görüşme önergeleri, meclis araştırma önergeleri, meclis soruşturma önergeleri, gensoru önergeleri ve genel kurul konuşmaları) hem niceliksel içerik analizi yöntemiyle hem de niteliksel söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Ayrıca araştırma bulguları, partili kadınlarla yapılan görüşmelerle derinleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: SİYASET VE KADINLAR

1. Genel Olarak Siyasette Kadınların Var Oluşları

1.1. Siyaset ve Siyasal Katılım

Siyaset; hükümet etme, halkın idare edilmesi, kamusal ve siyasal alanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakere ile siyasal kararların alınması, siyasi iktidarın ele geçirilmesi mücadelesi, siyasi iktidar üzerinden kaynakların, değer ve sembollerin dağıtılması gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Siyaset; karar alma, iktidara gelme, iktidarı kullanma, iktidar üzerinden hayatın idari, siyasi, ekonomik, kültürel boyutlarını düzenleme, ülke ve toplum idaresi kavramları etrafında dönmektedir (Yerel Siyaset <http://www.siyasaliletisim.org/>) .

Başlangıçta sadece yönetici ve yönetim şekline ait olgularla açıklanan siyasetin, uygulama sürecinde topluma ve bireye olan geniş etkisi nedeniyle çok farklı boyutlarda incelenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Oluşturduğu bu etki nedeniyle siyasetin, siyasal hayatta bireyleri ilgilendiren sorunları, sorunların oluşturduğu ortamı, toplumsal yaşam ve yapıyı, toplumsal ilişkileri, siyasal yapı ve kişileri, siyasal yaşamda aktif olmaya çalışan grup ve örgütleri, siyasal sistemin işleyiş ve kararlarını, sistemlerin değişim ve gelişimini, kısaca birey hayatını kuşatan hemen hemen her konuyu kendisine çalışma alanı olarak seçtiği görülmektedir (Çam, 1995: 37-38).

Harold Laswell, *Siyaset* kitabında siyaseti, “kimin, nerede, ne zaman, ne elde edeceğinin belirlenmesi” şeklinde; Marx ise Komünist Manifesto’da “siyasi gücü sadece organize bir sınıfın diğerleri üzerinde baskı kurması” olarak tanımlamaktadır (Türköne, 2003:10). İngiliz Lord Butler siyaseti “mümkün olanın sanatı” olarak tanımlarken, İngiliz devlet adamı Benjamin d’Israili “insanları aldatma yoluyla yönetme sanatıdır” şeklinde açıklamaktadır. Hitler ise, politikayı “bir milletin dünyadaki varlık mücadelesini yürütme sanatı” olarak tanımlamaktadır (Anthony, 1991:200).

Siyasetin amacı insanları idare etmek, iktidarı kullanmak, halk ve kaynaklar üzerinde hakimiyet kurmak değil; insanların mutluluğunu, refah ve kalkınmasını sağlamak, sosyal adalet ve dayanışmayı gerçekleştirmektir. (Türköne, 2003:4).

Bu çalışmada kullanılacak olan siyaset kavramı ise yukarıdaki birbirini dışlamayan tanımların yanında Heywood'un geniş siyaset tanımıyla açıklanabilir. Heywood (2011:22) siyaseti, en geniş anlamda, insanların toplumsal hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler olarak tanımlamaktadır.

Siyasetin bu kadar geniş kapsamlı bir kavram olması, siyasal katılımı da aynı ölçüde çok katmanlı bir süreç haline getirmektedir. Siyasal katılım, bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilgi ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasal olayları izlemek ve bilgi edinmekten, siyasal eylemlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve siyasal karar mekanizmalarında yer almaya kadar uzanan değişik biçim ve boyutlarda kendini gösterebilir (Gökçimen, 2008:7).

Kalaycıoğlu (1983:10), siyasal katılımı, kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler olarak tanımlamıştır.

Kalaycıoğlu (1983), toplumsal cinsiyet rollerinin siyasal katılım üzerine etkilerini incelediği çalışmasında, kadınların cinsiyet rolleri nedeniyle erkeklere oranla daha az siyasal katılım gösterdiklerini ileri sürerken bunun nedenlerini birkaç temel noktayla açıklamıştır. Buna göre;

- a) Erkeklerin sosyo-ekonomik kaynak düzeylerinin yüksek, siyasal parti ve örgüt bağlarının daha kapsamlı olması,
- b) Kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri dolayısıyla erkeklere oranla kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal, bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik konularında daha dezavantajlı olmaları,
- c) Toplumun kadınlardan aile ve eve yönelik bir rol beklentisinde olması, kadınların siyasal katılım düzeylerinin düşük olmasına neden olmaktadır.

Kalaycıoğlu, tüm bu nedenlerle kadınların oy vermek gibi fazla zaman ve enerji harcamayı gerektirmeyecek ve aileyle beraber yerine getirilebilecek siyasal

katılım türlerini tercih ettiklerini (tercih etmek zorunda bırakıldıklarını) öne sürmektedir.

Toplumun siyasal katılım düzeyi, otoriter rejimlerin alacağı biçimi belirlemek bakımından da önemli bir etken gibi görünmektedir. Yalnızca otoriter rejimlerin değil, otoriterleşme eğilimindeki rejim ve partilerin de toplumsal siyasal katılım düzeyinin artmasıyla bu eğilimlerin kırılması arasında doğru bir orantı olduğu söylenebilir. Türkiye’de tek partiden çok partiye geçilmesi, siyasal katılımı genişletmiş; siyasete karşı ilgiyi ve siyasal iktidarın kullanılmasında pay sahibi olanların sayısını arttırmıştır (Özbudun, 1974: 27).

1.2. Siyasal Katılım Olarak Kadın Hareketinin Tarihçesi

Kadın hareketi, tarihsel gelişiminde çalışma hakkı için verilen mücadeleden kadına karşı şiddetin önlenmesine kadar her adımı politik bir duruş içeren, başlı başına bir siyasal mücadeledir. Bu nedenle kadınların siyasal yaşamdaki var oluşlarını incelemek için, sadece parlamentodaki kadın milletvekili sayılarına bakmak şüphesiz ki eksik bir yaklaşım olmakla beraber bu konunun anlaşılabilmesi için incelenmesi gereken basamaklardan biri olacaktır.

Kadınlar, Orta Çağ’da cadı avı gibi direkt yaşam haklarını gasp eden bir ayrımcılığın nesnesi olarak mücadele vermek zorunda kalmışlardır. Belki bu baskının da etkisiyle, yine bu çağda kadınlar toplantılar düzenlemiş, çeşitli dernekler kurmuşlardır. Ancak Yeni Çağ’da da kadınların durumu Orta Çağ’a göre ilerlememiş, aksine gerilemiştir. Dernek kurma ve toplanma hakları ellerinden alınmış, burjuva ahlakının da etkisiyle ev içerisine hapsolmaya başlamışlardır. İş bulmanın zorluğundan ötürü pek çok kadın bu dönemde zengin ailelerin yanında hizmetçi olarak çalışmaktaydılar. Bu işlerde çalışan kadınların özel hayatlarıyla ilgili kararları bile çalışılan evin erkeği verirken, hizmetçilik yapan bu kadınlar çalıştıkları evden evlenip ayrılana kadar paralarını alamamaktaydı. Genç erkekler evlenmek için belli miktar para talep ettiklerinden bu kadınların evlenmeleri de zorlaşmakta; bu nedenle çoğunlukla ev sahibi erkeğin bir malı olarak görülmekteydiler. (Sevim, 2005:27).

Bu dönemde aristokrat kadınlar, “salon” denilen yerlerde toplantılar düzenleyerek çeşitli konularda fikir alışverişi yapmaya başlamışlardır. Feminist tarihçiler kadınların kendilerini geliştirdikleri bu salonları, nitelikleri nasıl olursa olsun ve bu toplantıları kimler düzenlerse düzenlesin, ilk feminist düşüncenin gelişip şekillenmeye başladığı yerler olarak görmektedirler. Üst sınıf kadınları salonların yardımıyla bu yüzyılda geleneksel kimliklerini yırtmaya ve erkekleri bu konuda tedirgin etmeye başlamışlardır (Sevim, 2005:31). Burjuva kadınları da bu üst sınıfı taklit ederek salon toplantıları düzenlemeye çalışmışlardır.

Bu dönem, kadınların yalnızca daha çok ezildiği değil, aynı zamanda daha çok baş kaldırdığı dönemdir. 1647’de hizmetçiler parlamentoya çalıştıkları sürenin uzunluğundan şikâyet eden bir dilekçe vermişler, 1651’de esnaf kadınlar borç yüzünden hapse atılmaya karşı çıkmışlar; 17. yy.’da İngiltere’de Anglikan kilisesine bağlı olmayan kadınlar senyörlerin himayesine bırakılmış olmayı reddederek kendilerine eşitlikçi bir uygulamada bulunulmasını talep etmişlerdir.

Üst sınıfta salon toplantıları sürüp, burjuva da onları taklide uğraşırken 18. yy.’ın alt tabakadaki kadınları, geçim sıkıntısı ve kilisenin baskısı nedeniyle çok daha zor şartlar altında yaşam mücadelesi vermişlerdir.

Amerika’da ise kadınlar nispeten daha özgür bir yaşam sürmekteydi. Bu nedenle pek çok kadın, 17. yy.’da olduğu gibi ABD’ye göç etmiştir. Ancak Kuzey Amerikalı kadınların mücadelesinde atlanılmaması gereken bir çelişki vardır. Onlar kadın haklarını savunurken önceleri yalnızca beyaz kadınları göz önünde bulundurmuşlardır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak ırkçılık konusunda Amerikan erkeğinden farklı düşünmemişlerdir. Siyah kadınların haklarının savunulmasına ancak 20. yy.’da rastlanacaktır.

Kadınlar, Fransız İhtilalinde olduğu gibi Amerikan özgürlük hareketinde de aktif rol oynamışlardır. Fransa’da halk kesiminin kadınları devrim için erkelerle beraber, onlarla eşit haklara sahip oldukları Devrim Dostları Kulübü gibi kulüpler kurdukları gibi sadece kadınlara açık olan kulüpler de kurmuşlardır. Fransız İhtilali’nde kadın haklarını savunan özellikle üç isim ortaya çıkmıştır: Pauline Leon, Clarire Lacombe, Olympe de Gouge.

Her ne kadar Fransız devrimi, kadınların devrim için uğraşlarını ödüllendirmemişse de, kadınlar devrimi gerçekleştirmek için bu uğraşları verirken kendilerini kuşkusuz geliştirmişlerdir. Toplantılar, dernekler, broşürler, mitingler... kadınları geri adım atamayacakları bir bilinçlenme düzeyine getirmiştir. Unutulmaması gereken bir konu da ilk kez bu tarihten sonra kadının konumu yalnız aile içindeki rolü ile değil toplumdaki rolü ile de tartışma konusu olmaya başlamıştır. Daha önce ne Aydınlanma Dönemi'nde ne de Amerikan Devrimi'nde eskiden beri var olan kadın sorunu bu derece kutuplaşmış ve bunun geleneklerin ötesinde bir sorun olduğu ifade edilmiştir (Sevim, 2005:30-35).

18. ve 19. yy.'da ABD'de kadınlar için daha özgürlükçü bir ortam bulunduğu yukarıda da belirtilmiştir. ABD'de kadınlar yargıcılık yapabilmekteydiler. 1869 yılında Iowa da ilk kadın yargıcın atanmıştır. 1879'da ise kadınlar, Birleşik Devletler mahkemelerinde savunma yapma haklarını elde etmişlerdir. Fransa'da kadınların mahkemelerde çalışabilmelerine ilişkin izin 1900 yılındaki yasayla kabul edilmiştir. Rusya, Japonya, Romanya, İsveç, Finlandiya, Norveç ve Yeni Zelanda'da bu yasalar daha önce geçerlilik kazanmıştır. Bu yüzyıllarda bütün Avrupa ülkelerinde devlet kadınlara birinci derecede iş veren kurumdu. Devlet kadın memurlarına evlenme izni vermediğinden postane, hastane ve okullarda çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu bekardı.

19. yüzyıl ortalarında Amerika'da bir un fabrikasında çalışan kadın işçiler (Towel Factory Girls) çalışma süresini, ücretlerin yetersizliğini, çalışma temposunun hızını ve ödemelerin aynî (para yerine mal veya hizmet şeklinde) yapılmasını kınamak üzere bir dergi çıkarmışlardır (Michel, 1995: 56).

Bu yüzyılda Fransa'da kadınlarla ilgili önemli kararlar alınmıştır. 1884 yılındaki boşanma yasası bunlardan biridir. Boşanma yasasının ardından kadınların boşanma isteklerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu yasadan istifade ederek erkekler de boşanma başvurusunda bulunmuşlardır; ancak boşanmak isteyen kadınların oranı yüzde seksen olup boşanmak isteyen erkeklerle aralarında çok büyük bir rakamsal fark oluşmuştur. Kadınların boşanma isteklerinin ardında yatan ilk gerekçenin kocalarının kendilerine uyguladıkları şiddet olduğu görülmüştür (Sevim, 2005:38).

Bu yüzyılda sendikaların kadınlara karşı cinsiyetçi tutum aldıkları görülmektedir. Kadınların savaş gibi olağandışı durumlar haricinde çalışma hayatına katılmaları, erkek işçilerin iş bulmalarını zorlaştırdığı gerekçesiyle engellenmiş; çalışmaya katıldıkları durumlarda ise sendikalarca hakları savunulmamıştır.

Kadınların siyasal ve sosyal hayata katılımlarının ilk şartı, yasalar önünde birey olarak görülmeleridir. 19. yy.'ın son dönemlerine kadar kadınların yasalar önünde ergin birey olarak görülmedikleri bilinmektedir. Bu nedenle özellikle yüzyılın son on yılında kadınların çeşitli kampanyalarla, aile içindeki erkek şiddetine karşı gelmeleri, yasalar önünde kadının konumunu da yeniden gündeme getirmiştir. İngiltere'de ergin olmayanlar ve kadınlar 1870'e dek idam edilememekteydi. Bu yıldan sonra kadınlar hukukta bireysel ve tüzel kişiler olarak kabul edilmeye ve işledikleri suçlardan kendileri sorumlu tutulmaya başlanmıştır. Fransa'da 1879'da Cumhuriyet kurulduğunda ise kadınların devrimdeki emeklerine karşılık seçim hakkı başta reddedilmiş, buna gerekçe olarak ise sistemin henüz yerleşmediği söylenmiştir. Fransa'da kadınlar seçim hakkına I. Dünya Savaşı'ndan sonra kavuşmuşlardır.

Siyasi partiler de en az parlamentolar ve sendikalar kadar cinsiyetçiydi. Örneğin Almanya'da Sosyalist Parti'nin "kadınla erkek arasındaki hak eşitliğini yasal ve sınırlı bir biçimde de olsa programına geçirmesi 1891 yılına kadar mümkün olmamıştır. Bu dönemde Clara Zetkin (1857-1933) bir kaç yıl boyunca sosyalist feminizmin savunulduğu bir dergi (Eşitlik) çıkarmıştır. Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin kadın kolunu da o kurmuştur. Clara Zetkin ve Rosa Luxemburg (1871-1918), erkek sosyalistlerin şoven yönelişlerine karşı barışçı enternasyonel sosyalizm çizgisini savunmuş, Alman siyasetinde önemli kadın karakterler olarak tarihe geçmişlerdir (Michel, 1995: 59).

İngiltere'de 1825'te William Thompson tarafından yazılan ilk feminist manifestonun, her ne kadar altında imzası bulunmasa da, Anne Wheeler'le ortak yazıldığı bilinmektedir. Burada evli kadınların çıkarlarının kocaları tarafından korunduğu tezine karşı çıkılmış ve kadınların dörtte birinin ne kocaları ne de babalarınca korundukları söylenmiştir.

19. yüzyılda Almanya’da kadınlar ise Amerika ve İngiltere’deki gibi siyasal haklar elde edilmesinden çok sosyal haklarının peşindeydiler. Kadınların aile içi yaşamı ve aile içindeki durumlarının düzeltilmesi, evlilik dışında çocuk sahibi olma hakkının tanınması vs. gibi sorunlarla uğraşmışlardır.

Kadınlar 19. yüzyılda her düzeyde eğitim kurumuna alınmaya başlamışlardır. Üniversiteye de yine bu yüzyılın sonunda girmişlerdir. Fakat bu durum bazen protestolara neden olmuştur. Örneğin Edinburg Üniversitesi Tıp Fakültesi’ne ilk kız öğrencinin alınışı protestolara neden olmuştur. Fransa’da da benzer durumlar vardır. Amerika’da ise kadınlar kendi üniversitelerini kurmuşlardır. 1865’te New York’da kadınlar için ilk Tıp Fakültesi açılmıştır. Yine bu yüzyılda sanat, edebiyat, matematik, astronomi gibi alanlarda adını duyurmuş pek çok kadın bulunmaktadır (Sevim, 2005:39-42).

20. yüzyıl, kadın mücadelesinin daha çok kurumsallaştığı bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzyılda kadın konseylerine ve kadın hakları için mücadele eden örgütlere daha çok rastlanmaktadır.

Uluslararası Kadın Konseyi’nin çalışmaları feminist kazanımlar için önemlidir. Bu konsey, kadınların ekonomik, siyasal ve aileye ilişkin hakları elde edebilmeleri için mücadeleyi sürdürmüştür. Uluslararası Kadın Konseyi’nin Fransız şubesine üye olan kadınlar yaptıkları çalışmalar sonucu, 1907’de çalışan evli kadının kazancını özgürce kullanabilmesini güvenceye alan, 1912’de çocuklarını tanımayan erkekleri cezalandıran yasaların geçmesini sağlamışlardır. Yine çocukların cam sanayiinde çalıştırılmasının önlenmesi ile kadınların yüksek devlet memurluklarına alınmasını kabul ettirmişlerdir. İngiltere’de 1904 yılında ikinci bir örgüt kurulmuştur; Uluslararası Kadın Oy Hakkı Birliği. Bu örgüt kadınların oy hakkına karşı çıkanlarla mücadele etmekteydi (Sevim, 2005:45).

Fransa’da 1965 yılına kadar kadınların kocalarından izinsiz herhangi bir iş yerinde çalışmaları yasaktır. Bir kadın bunu yaptığı halde kocasının ona dava açma hakkı bulunmaktaydı. Yine kadın kocasından izinsiz üniversiteye kayıt olamamakta, ehliyet alamamakta, pasaport çıkarmamakta ve bir hastanede tedavi olamamaktaydı. Kadınlara politik haklar yalnız İskandinav ülkelerinde ve İngiltere’nin bazı

kolonilerinde tanınmıştı. Bu haklardan biri olarak, İsveç kadınlarına 19. yy.'ın ortalarında kent ve belediye encümen üyeliği hakkı tanınmıştır. Bu kadınlar 1909'da seçilebilmekte, 1924'te ise tüm politik haklara sahip olabilmekteydiler (Sevim, 2005:40).

Kadınlarla ilgili, günümüzde de tartışmaların sürdüğü en önemli konulardan biri kürtajdır. Politik anlamda muhafazakar ve demokrat partiler arasında sürekli tartışma konusu haline getirilen kürtaj hakkı, feministler açısından kadının kendi bedeni üzerindeki en doğal tasarruflarından biridir. Feministler, 1955'de kürtajın yasallaşmasını kazanım olarak görmektedirler; aslında bu yasallaştırmadan da asıl amaç gizli yapılan kürtajın önüne geçmektir (Sevim, 2005: 50).

II. Kuşak feministler Andree Michel (1995: 84)'in deyimiyle şöyle ortaya çıkmıştır:

1960'ların sonlarına doğru ABD, İngiltere, Fransa ve pek çok başka Avrupa Ülkesinde 1935-45 arasında doğan bir önceki kuşak gibi kendilerini anti-faşist ve anti-kolonyalist mücadelelerde tüketmiş annelerinden genelde daha iyi eğitim görmüş yeni bir kuşak devreye girdi. Pek çoğu karma okullarda okumuş, üniversite eğitimi görmüştü. Bu kadınların kulakları genç kızlıklarından beri, dünyanın her yerinde en yürekli insanların faşizmi yenmek adına dövuştüğü, ABD'de silahların ve başka yerlerde sömürge halklarının onurlarını kurtarmak uğruna savaştığı halkların kendi kaderlerini tayin hakkı gibi ilkelerle doluydu. Bu genç ve okumuş kadınların kimya ve tıp tekniklerinde gerçekleştirilen yeni buluşların cinsellik ve doğurganlığı ayırtırmaya yaptıkları katkıya kayıtsız kalmamaları; gündelik yaşamda cinsel bir nesne olarak algılanmayı; tecavüzün ağır cezayı gerektirmeyen bir suç olmasını; erkekler gibi meslek sahibiyken, ailede kendilerinden salt ev işi beklenmesini, kısaca kendilerine ikinci cinstenmiş gibi davranılmasını kabul etmediler.

II. kuşak feministlerle feminist anlayışın örgütlenişi güçlenmiştir. ABD'de Betty Friedan 1966'da NOW'ı (National Organisation of Women, Ulusal Kadın Örgütü) kurmuştur. NOW özellikle evli ve çocuklu kadınları bir araya getirmiş ve genelde onların sorunlarına cevaplar aramıştır (Sevim, 2005:51). 8 Mart 1974'te, başkanlığını Simone de Beauvoir'ın yaptığı Kadın Hakkı Derneği (Ligue du droit des femmes) kurulmuş ve Feminist Sorular (Questions Féministes) dergisi yayınlanmaya başlanmıştır (Michel, 1995: 87).

1.3. Parlamenter Düzeyde Kadınların Siyasal Katılımı

Siyasal katılımı, bu çalışmada ele alınacağı şekliyle, parlamenter katılım düzeyinde ele aldığımızda, seçme ve seçilme hakkı başta olmak üzere, kadınlar siyasal katılım hakkını 20. yüzyılda elde etmişlerdir. Kadınların siyasette temsili ve siyasete katılımları konusunda, seçim sistemleri, siyasal kültür ve gelişmişlik düzeyinden daha çok, siyasal parti unsurunun önem taşıdığı belirtilmektedir (Gençkaya, 2011:9).

1950’li ve 1960’lı yılların siyasal bilim literatürünün çoğunda kadınların edilgen, duygusal, desteğe muhtaç, siyasete ilişkin konularda bilgisiz, siyasal çatışmalardan rahatsız, siyasete ilgisiz bir eğilim sergilediklerine değinilmektedir (Güldü ve diğ., 2009: 99).

Siyasi etkinliklere kadınların erkeklerden daha nadir katılımı için pek çok gerekçe sıralanabilir. Wintringham (2005) bunları dört temel kategoride toplamıştır (akt., Güldü ve diğ., 2009:100): Ailevi sorumluluklar, katılım için gerekli eğitim ve beceri noksanlıkları, ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet rolleri.

Ailevi sorumluluklar ve eğitim noksanlığı, bu zamana kadar görülen feminist kadın hareketinin ısrarla üstünde durduğu, kadınların dezavantajlı konuma düşmelerini sağlayan unsurlardır. Bunu ataerkil düşünce yapısını ele almadan tartışmak, en yalın tanımıyla eksik olacaktır. Ancak bu tartışma, bu çalışmanın kapsamına girmemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, politik cinsiyet ayrımı için en kapsamlı açıklamayı sunuyor gibi görünmektedir. Kızlar ve erkeklerin uygun davranışların neler olduğuna dair toplumdan aldıkları farklı dersler, siyasete ilişkin tutum ve davranışlarını farklı kılmaktadır. Siyasetin kadınlar için pek de uygun olmadığının yaygın kabulü, cinsiyet ayrımının durağanlaşmasına önemli bir katkı yapıyor gibi görünmektedir (Güldü ve diğ., 2009:100).

Bununla birlikte, Norris ve Lovenduski (1995: 140, 219) İngiltere üzerine yaptıkları çalışmada kadın ve erkek milletvekillerinin değerleri, öncelikleri ve rolleri

konularında farklılıklar gözlemlemişlerdir. Genel olarak, kadın milletvekilleri daha köktenci ve feminist değerlere sahip ve toplumsal politikalara daha hassastırlar. Seçmen sorunlarıyla daha fazla meşgul olmaktadır. Norris'ın İngiltere üzerine daha sonra yayınladığı bir başka çalışmada (1996), değerler ve tercihler konusunda partiler arasındaki uçurum erkek ve kadın milletvekillerinden daha fazladır (akt.: Gençkaya, 2011:9).

Erkeklerle eşit hak talebi, aile içinde eşit görev paylaşımı kadınların öncelikli istekleridir. Bu gerçek, kadınların sol eğilimli partileri erkeklere nazaran daha çok desteklemesine yol açıyor gibi görünmektedir. Buna karşılık Pratto ve Stallworth'ün 1997'de yaptıkları araştırmaya göre, sol eğilimli partileri destekleyen kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin muhafazakâr partileri destekleme eğilimleri daha güçlüdür (Pratto ve diğ., 1997:741-763).

Sol partiler, kadın adaylar konusunda da sağ partilere göre daha destekçidirler. Matland ve Studler, sol eğilimli partilerin geleneksel olarak iktidar sahibi olamayan gruplara karşı daha duyarlı davranacaklarını ve bunun kadınları da kapsayacağını öne sürmüşlerdir. Bu iddiayı desteklemek için, Matland, 1980'lerde Norveç'teki sol eğilimli partilerin sağ eğilimlilere oranla daha yüksek oranda kadını parlamentoya gönderdiklerini bulmuştur (akt.:Caul, 1999: 82).

Lovenduski ve Norris, tarihsel olarak sol partilerin kadın adaylar konusunda daha yüksek oranlarda temsiliyet sunmasına rağmen, artık sağ partilerin de daha çok sayıda kadın aday gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Norris, son yıllarda İsveç ve Almanya'da kadınların parti temelindeki katılımlarının erkeklerinkiyle yarışır seviyeye geldiğini tespit etmiştir. Kadınlar parti içerisinde düşük oranlarda da olsa katılımı elde ettiklerinde, daha fazla kadın aday için baskı oluşturabilmektedirler. Kadın aktivistlerin milletvekili olmaları, kadınların parti içindeki temsiliyeti ve konumları konusunda iyileştirmeyi sağlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet hedefleri ve parti içi kadın kotaları ilk defa 1970'lerin sonlarında ortaya çıkmıştır. (Caul, 1999:83). Parti ideolojisi, partilerin kotalara uyum sağlamasını etkilemesi en olası unsurdur. Solcu bir parti fırsat eşitliğinin, temsil

edilmeyen gruplar için yeterli bir çözüm olmayacağını düşünebilir; buna karşın daha muhafazakar bir parti, ekonomiye “kimse karışmasın” yaklaşımını, parti adaylarının cinsiyetine doğru genişletebilir (Lovenduski and Norris, 1993: 320).

Bu fikrin ilk testi olarak, Tablo 1’de 1989’da farklı ideolojik ailelerdeki partilerin kadın milletvekili oranlarını gösterilmektedir. Sonuç olarak tablo hipotezi doğrulamaktadır. Sola yakın partiler, sağ eğilimlilere göre daha fazla kadın milletvekili oranına sahiptir. Çevreci ve komünist partilerin ortalaması en yüksek kadın yüzdeleridir. Buna karşılık, ultra sağ partiler meclise neredeyse hiç kadın milletvekili göndermemiştir. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, muhafazakar ve yerel partilerin her ikisi de ortalama olarak sol sosyalist partilerden daha fazla kadın milletvekili oranına sahiptir (Caul, 1999:85)

Partilere Göre Kadın Milletvekilleri (%)					
Ülke ve Parti		1975	1985	1989	1975-1989 farkı (%)
Avusturya	Halkın Partisi (OVP)	6	9	12	+6
	Özgürlük Partisi (FPO)	0	6	21	+21
	Yeşiller (GA)	-	20	50	+50
	Sosyalist Parti (SPO)	9	12	21	+12
Belçika	Hristiyan Halk Partisi (CVP)	12	18	23	+11
	Sosyalist Parti (BSP)	3	6	11	+8
	Liberal Parti (PVV)	0	5	4	+4
	Halkın Birliği (VU)	9	16	20	+11
	Ekoloji (AGA)	-	0	36	+36
Danimarka	Sosyalist Halk Partisi(SF)	22	33	33	+11
	Sosyal Demokratlar (SD)	11	18	33	+22
	Sosyal Liberaller (RV)	31	40	50	+19
	Hristiyan Halkın Partisi (KRF)	33	30	25	-8
	Merkez Demokratlar (CD)	0	18	44	+44
	Liberal (V)	17	17	14	-3
	Muhafazakar (KF)	20	21	31	+11
	Gelişim Partisi (KFP)	13	27	44	+31
Finlandiya	Halkın Demokratik Partisi (SKDL)	38	31	26	-12

	Sosyal Demokrat Parti (SPD)	24	32	46	+22
	Merkez Parti (KESK)	18	18	27	+9
	İsveçliler Partisi (SFP)	22	18	25	+3
	Milli Koalisyon (KOK)	25	42	50	+25
Almanya	Sosyal Demokratlar (SPD)	5	10	27	+22
	Hristiyan Demokratik Parti (CDU)	8	17	15	+7
	Hristiyan Sosyal Birlik (CSU)	2	6	10	+8
	Özgür Demokratik Parti (FDP)	10	19	20	+10
	Yeşiller (G)	-	10	18	+18
İrlanda	İşçi Partisi (WP)	0	0	0	0
	Emek Partisi (LAB)	5	7	0	-5
	Fianna Fail (FF)	1	3	6	+5
	Fine Gael (FG)	2	8	10	+8
	İlerici Demokratlar (PD)	-	9	3	+4
	Yeşiller (G)	-	0	0	0
İtalya	Proleteryan Demokratlar (DP)	17	0	25	+8
	Komünist Parti (PCI)	18	19	32	+14
	Sosyalist Parti (PSI)	1	1	5	+4
	Hristiyan Demokrasi Partisi (DC)	3	3	5	+2
	Cumhuriyetçi Parti (PRI)	7	0	0	-7
	Liberal Parti (PLI)	0	0	0	0

	Sosyal Hareket (MSI)	3	5	3	0
	Radikal Parti (PR)	50	9	23	-27
	Yeşiller (VER)	-	-	6	-
Hollanda	Komünist Parti (CPN)	0	7	-	-
	İşçi Partisi (PvdA)	17	1	9	+12
	Pasifist Sosyalistler (PSP)	0	3	-	-
	Radikal Politik Parti (PPR)	33	0	-	-
	Hristiyan Demokratlar (CDA)	10	6	13	+3
	Demokratlar '66 (D'66)	25	27	33	+8
	Halkın Partisi (VVD)	18	19	18	0
	Yeşil Sol (GL)	-	-	0	-
Norveç	Sosyalist Halk Partisi (SV)	19	30	41	+22
	İşçi Partisi (DNA)	19	22	50	+31
	Merkez Parti (SP)	14	17	27	+13
	Hristiyan Halkın Partisi (KRF)	5	15	29	+24
	Liberaller (V)	0	-	-	-
	Muhafazakarlar (H)	17	20	24	+7
	İlerici (FRP)	0	0	0	0
İsveç	Komünist Parti (VPK)	21	16	38	+17
	Sosyal Demokratik İşçi Partisi (S)	23	24	40	+17

	Merkez Parti (C)	12	32	36	+24
	Halkın Partisi (FP)	15	39	43	+28
	Sağ Parti (M)	16	22	30	+14
	Çevreci Parti (MPG)	-	-	38	-
Birleşik Krallık	İşçi Partisi (LAB)	5	5	9	+4
	Liberal /Liberal Demokratlar (LIB/SDL)	0	0	9	+9
	Muhafazakarlar (CON)	3	3	5	+2
ABD	Demokratlar (DEM)	6	5	8	+2
	Cumhuriyetçiler (REP)	2	6	5	+3
Ortalama		12	19	23	+11
Standart Sapma		11	18	16	+5

Tablo 1: 1975-1989 Yılları Arası Partilere Göre Kadın Milletvekili Oranları (Kats and Mair, 1992)

Yıl	1945	1955	1965	1975	1985	1995
Parlamento Sayısı	26	61	94	115	136	176
Kadın Milletvekili Yüzdeleri	3.0	7.5	8.1	10.9	12.0	11.6
Kadın Senatör Yüzdeleri	2.2	7.7	9.3	10.5	12.7	9.4

Tablo 2: 1945-1995 Yılları Arası Dünya Parlamentolarında Kadın Milletvekili Oranları

Tarihsel olarak bakıldığında dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların, parlamentolardaki temsil oranları, açıkça kadınların bir cinsiyet ayırımına maruz kaldıklarını göstermektedir. Inter-Parliamentary Union (Uluslararası Parlamentolar Organizasyonu) IPU'nun verilerine göre (Tablo 2), dünya genelinde kadınların parlamentoda temsilleri 1945-1985 yılları arasında bir artış gösterse de bu artış, nüfus oranıyla karşılaştırıldığında çok düşüktür. Ayrıca 1985-1995 yılları arasında temsil oranında bu yetersiz sayı dahi korunamamıştır.

1 Aralık 2013'te Ulusal Parlamentolar'dan sağlanan bilgilerle IPU tarafından derlenen verilere göre parlamentolarındaki kadın sayısı ve oranlarına göre sıralanan 118 ülke arasında Ruanda %63'lük oranla birinci sırada yer alırken, Türkiye bu sıralamada 92. olmuştur.

IPU'nun ve UN Women'in 2012 verilerine göre, hükümetin başında, eyalet/bölgelerin başında veya her ikisinde kadın başkanların bulunduğu toplam 17 ülke bulunmaktadır ve bu sayı 2005 verilerinin iki katından da yüksektir. Günümüzde parlamenterlerin beşte birinden azı kadındır.

2011'de parlamentodaki kadın oranının dünya ortalaması %19.5'tur; bir önceki yıla göre %0,5 artış görülmüştür. İskandinav ülkelerinin, İsveç ve Finlandiya başta olmak üzere, %42'lik oranıyla dünya çapında bu konuda lider olmasına rağmen, bu ülkeler dahil Avrupa ortalaması %22.3'tür.

1.4. Muhafazakar Siyasal İdeoloji ve Söylemde Kadınlar

Muhafazakar kadınların siyasal alandaki varlıklarını anlayabilmek için öncelikle muhafazakar siyasal ideolojinin kadınlara nasıl yaklaştığı, onları nasıl algıladığı ve onlara ne tür roller yüklediği ortaya konulmalıdır. Bunun için de öncelikle ideoloji ve söylem kavramlarıyla ne anlatılmak istendiği ifade edilecektir.

1.4.1. İdeoloji Nedir?

İdeoloji kavramı kitle iletişim araçlarında, siyasette ve toplumsal bilimlerde yoğun olarak kullanılmaktadır. Fransız Aastutt de Tracy tarafından 18. yüzyılın

sonunda ilk kez kullanıldığından beri bu kavram üzerine yazılmış binlerce kitap bulunmaktadır (Dijk ve diğ., 2003:14).

“İdeoloji” tam olarak “düşünceler bilimi” anlamına gelmektedir. Althusser, *Kapital’i Okumak*’ta ideolojiyi basma kalıp nosyonlar olarak sunmaktadır. Althusser, bilim ile ideoloji arasındaki karşıtlık düşüncesini Marx’a dayandırmaktadır. Ona göre Marx’ın *Alman İdeolojisi*’nde ideoloji kavramına iki anlam birden yüklenmiştir: Bir felsefe kategorisi (yanılsama, yanlış) ve bilimsel kavram (üstyapının oluşumu) olarak ideoloji. Böylelikle ideoloji yanlışla indirgenebilmiştir. İdeoloji, yanlışın Marksist adı olmuştur ki *Alman İdeolojisi*’nde Marx bu indirgemeyi uygulamıştır (Güngör, 2001:223).

Her ideolojide bir hayali çarpıtma söz konusudur. “Tasarım” olması dolayısıyla, bir tahayyülün ürünü olması da niteliği gereğidir. Marx ideolojiyi gerçeklikten kopuş olarak değerlendirirken; Althusser gerçekliği, bir kavranış biçimi olarak kabul etmektedir. Kabaca belirtilirse: Maddi koşullar, örneğin işçi sınıfının, gerçek ya da hakiki çıkarlarını açıkça gösterir; ideolojide ise bu çıkarlar basit tersine dönmeyle gizlenir, farklı bir hal alır. Böylece insanlar kendi çıkarlarının gerçekte olduklarının karşıtı gibi görürler. Bu nedenle sahte bilinç, siyasal bilincin olması gereken şeyin ayna-imgesidir (Güngör, 2001:225).

İdeoloji, içinde yaşayan bireyin belli davranış ve tavırları benimseyip uygulamasını ve ilgili ideolojik aygıtlarda düzenlenmiş pratiklere (ritüellere, ayinlere) katılmasını doğurur. Fikirlerin genel olarak eylemlerde var olması gibi ideolojiler de pratiklerde var olurlar (Güngör, 2001:226).

1.4.2. Söylem ve İdeoloji İlişkisi

Söylem ve ideolojinin, ontolojik bir bağı söz konusudur; çünkü ideolojiler, söylem olmaksızın ortaya çıkamamakta, bir bireyden diğerine aktarılamamakta ve yeniden üretilmemektedirler. Bu bağlamda söylem, ideolojinin varlık sahasıdır denilebilir.

İdeolojiler, toplumsallaşma sürecinde grup üyelerine aktarılıp, bu kişiler tarafından yeniden üretilirken söylem, aile içi ritüeller, okul eğitimi, arkadaşlarla geliştirilen kişisel iletişim ve toplumsallaşma sürecinin son halkası olan medya yoluyla bireylere ulaşmaktadır.

İdeolojilerin edinildiği bu mecralar için Althusser “Devletin İdeolojik Aygıtları” ifadesini kullanmıştır. İdeoloji-söylem ilişkisini ve gündelik hayatta ideolojinin bireyler üzerindeki etkisini kavramak açısından Althusser’in bu kavramlaştırması oldukça yararlıdır.

Althusser (2006:63,64), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* isimli kitabında, Devletin İdeolojik Aygıtları’nın, Marksist kuramda bahsedilen devletin baskı aygıtlarından farklı olduklarını söylemektedir. Marksist kuramda, devlet aygıtları; Hükümet, İdare, Ordu, Polis, Mahkemeler, Hapishaneler vs. dir ve bunlar devletin baskı aygıtlarını oluşturmaktadır. Althusser bunların da şüphesiz ideolojik aygıtlar olduklarını söylerken, Devletin İdeolojik Aygıtları’nın bunlardan farklı olarak kişiler üzerinde direkt bir baskı oluşturmadığını; ancak baskın ideolojinin aktarımı ve kabullenilmesi konusunda baskı aygıtlarından çok daha işlevsel olduklarını belirtmektedir.

Althusser (2006: 63,64), Devletin İdeolojik Aygıtları’nı şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- Dinsel aygıt (farklı Kiliseler’in oluşturduğu sistem).
- Öğrenimsel aygıt (farklı, gerek özel gerekse devlet okullarının oluşturduğu sistem).
- Aile (Aile bir ideolojik aygıtından başka “işlevleri” de açıkça yerine getirmektedir. Emek gücünün yeniden üretimine katılmaktadır. Üretim tarzlarına göre, üretim birimi ve/ya da tüketim birimidir.).
- Hukuki aygıt (“Hukuk” aynı zamanda hem Devletin (Baskı) Aygıtında hem de DİA’lar sisteminde yer alır.)
- Siyasal aygıt (değişik partileri de içeren sistem).
- Sendikal aygıt
- Haberleşme aygıtı (basın, radyo-televizyon vb.).
- Kültürel aygıt (edebiyat, güzel sanatlar, spor vb.) (Althusser, 2006:63,64).

Özellikle kültürel aygıtlar ve haberleşme aygıtı, ideolojik söylemin görünür olduğu alanlardır. Muhafazakar söylem, tıpkı diğer ideolojik söylemler gibi, devletin bu ideolojik aygıtları aracılığıyla üretilmekte ve yeniden üretilmektedir. Özellikle aile, eğitim ve medya aygıtları, muhafazakar ideolojinin gelenekselci anlayışının korunup aktarılması için son derece önemli ideolojik aygıtlardır.

1.4.3. Muhafazakar İdeoloji ve Söylem

20. yüzyıl ideolojiler çağı olarak anılmaktadır. Liberalizm, faşizm, komünizm ve sosyalizm ana ideolojik akımlar olarak görülmektedir. Muhafazakarlığın nasıl bir ideoloji olduğu, ideoloji olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı, temel felsefesinin ve göstergelerinin neler olduğu tartışılan konulardandır (Akdoğan, 2003:6).

Muhafazakarlık, modern zamanlarda doğan ve modernizme karşı çıkan entelektüel (ve siyasal) bir harekettir; muhafazakar doktrin Avrupa uluslarının geleneksel siyasal ve toplumsal düzenini savunmak için oluşmuştur, temelde anti-modernidir. Bu nedenledir ki saf muhafazakârlık bir gelenekçiliktir.

Muhafazakarlık, Fransız, İngiliz ve Amerikan devrimlerine karşı ortaya çıkan, karşı devrimci bir akımdır. İlk dönem muhafazakarları, Devrim'in ortaya attığı ilke ve uygulamaları köktenci bir şekilde reddetmişlerdir. Bu ilkeleri toplumsal ve ahlaki olarak insanın doğasına aykırı bulmuşlardır. Muhafazakar düşünce Aydınlanmaya, İnsan Hakları'na ve daha genel olarak modern siyaset projesine karşı çıkmaktaydı.

19. yüzyıl boyunca liberal düşünce ile Jakoben düşünce arasında ayrım yapmaya çalışan liberallerden farklı olarak, muhafazakârlar Fransız Devrimi'ni bir bütün olarak mahkum etmişlerdir. Bu genel mahkum ediş, 1790'dan itibaren Edmund Burke tarafından *Reflections on the Revolution in France* (Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler)'da ortaya konmuş ve takipçileri tarafından yeniden ele alınıp onaylanmıştır.

Devrim, geleneklerden, dinden ve geleneksel yapıdan bir kopuş demektir ve muhafazakarlara göre bu kopuş, gerçek bir şeydir; ancak devrimcilerin öne sürdükleri gibi bir “yenilenme” değildir, Burke'ün gözünde alçalmadır. Bu alçalma, ahlaki bir alçalmadır. Somut ve gerçek erdemlerin yerine, basit gerekçeler haline

gelen büyük kelimeler, Özgürlük, Kamu Yararı, İnsanlık geçirilmiştir. İnsanlığa tapma yakına sevgiyi esirgemekte, Kamu Yararı suçu haklı göstermekte ve sinsileştirmektedir (Beneton, 2011: 15-21).

Muhafazakar düşüncenin sık sık vurguladığı bir kavram ‘toplum mühendisliği’dir. Bu yaklaşıma göre tarihin sürekliliğini kesintiye uğratan Fransız Devrimi toplum mühendisliğine verilecek en güzel örneklerden biridir. Fransız Devrimi insanlık tarihinde o ana dek eş görülmemiş bir olaydır. O ana kadar kimse geçmişini radikal olarak silmek, bir "tabula rasa" yapmak ve toplumun insan hakları ve halkın egemenliği gibi salt rasyonel ilkelerden hareketle tamamıyla yeniden kurmak yönüne gitmemiştir. (Akdoğan, 2003:28).

Burke, 1789’un soyut haklarına karşı İngilizlerin tarihi haklarını savunmaktadır. İngiliz hakları, İngiliz özgürlükleri somut haklardır, özel özgürlüklerdir. Tarihin ürünleridir. Fransız hakları soyutlama anlayışının, insani olayların karmaşıklığını bilmezlikten gelen bir “metafizik”in ürünleridir. Bu haklar tehlikeli ve yıkıcı mayalardır ve bunun başlıca üç nedeni vardır: Bunlar toplumu atomlara bölmeye, töreleri bozmaya ve iktidarın özünü değiştirmeye yönelirler (Beneton, 2011:22-23).

Burke (1790), *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler*’de bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır (akt. Beneton, 2011:24):

...İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, Fransa’daki yeni özgürlüğün hükümet, kamu gücü, disiplin ve askeri itaat, nakit ödemelerin düzenliliği ve dağılımı, ahlâk ve din, mülkiyetin güvenliği, barış ve düzen, kamu ve özel törelerle birleşme biçimi hakkında bilgi sahibi oluncaya kadar tebriklerimi erteleyeceğim. Bütün bunlar, kendi türlerinde bir değere sahiptirler ve onlar olmadan var olan özgürlük bir iyilik değildir; bunlar olmadan özgürlük uzun süremez.

Burke’ün desteğini sağlayan özgürlük “erkeksi, ahlaki ve kurallara bağlanmış bir özgürlük”tür. Fransız usulü metafizik özgürlük, bu türden değildir, insanları disipline etmeye uygun değildir, olsa olsa töreleri bozmaktadır. Bireysel ve kolektif tutkulara hâkim olunmalıdır, disipline edilmelidir ve bu amaçla, Burke, törelere ve toplumsal otoritelere büyük önem vermenin yanı sıra iktidarın zorlayıcı eyleminin zorunluluğundan da yanadır (Beneton, 2011:24).

Bir diğ er önemli muhafazakar d    n r olan Maistre (1797), *Consid rations sur la France (Fransa Hakkında D    nceler)* adlı kitabında, modern doğal hukukun sözünü ettiği toplumsal sözleşmenin bir d    olduğundan bahseder. Tanrı insanı doğası itibariyle toplumsal bir hayvan olarak yaratmıştır. Tam anlamıyla belirtmek gerekirse insan için toplumdan önce bir dönem olmadı;     nk  siyasal toplumların oluşmasından önce insan tam anlamıyla insan değildi.

Maistre yine aynı eserinde, anayasayla ilgili  u ifadeleri kullanmaktadır: “Bir anayasa nedir? Nüfusu, töreleri, dini, coğrafi durumu, siyasi ilişkileri; zenginlikleri, belli bir ulusun iyi ve kötü nitelikleri veri alındığında, ona uygun yasalar bulmaktır.” (akt. Beneton, 2011:35-36).

Otorite ve maneviyat arasında ilişki kurma çabası klasik muhafazakarlarda sıkça görülmüştür. Hristiyan muhafazakarlar monar iyi savunmak için otoriteye dini bir mutlaklık vermiştir (Akdoğan, 2003:39).

Disraeli, muhafazakarlığı yeni bir forma b r nd rm    ve toplumsal teori ile siyasal stratejiyi birleştiren bu muhafazakârlığın eylem ilkelerini birkaç öneride toplamıştır: Geleneksel İngiliz kurumlarını korumak, İmparatorluk’u savunmak, halkın yaşam koşullarını yükseltmek.

Muhafazak rların bu reformculuğu muhafazakâr bir reformculuktur. Reform gerekiyorsa, bu, her şeyden önce durumu korumak içindir. Disraeli Burke’ n tanımlamış olduğu biçimiyle liberal muhafazakârlığın ilkelerine bağlı kalmıştır: Tarih tarafından  ekillendirilmi  ve Taht, Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası sa ağının üzerine oturan karma hükümet sistemine sayęı, dinin önemi, bir aristokrasinin gerekliliği, kişisel haklara ve mülkiyet haklarına sayęı (Beneton, 2011:72).

Amerikan muhafazakarlığıysa, Amerikan Devrimi’nin bir kopu tan çok bir kurulu u temsil etmesi nedeniyle, Kıta Avrupası muhafazakarlığından ayrılmaktadır. Amerikan Devrimi, kendi ilkelerini oluşturan, geçmişe karşı çıkmaktan çok yeni bir “gelenek” kurmak peşinde olan bir devrimdir.

Bu, bireyci, demokrat, iyimser Amerikan inancı, muhafazakarlığın zıt kutbundadır. Bununla birlikte eklemek gerekir ki, Amerikan geleneği, dini bir anlayışa, Protestan anlayışına sıkı sıkıya bağlı ve bazı muhafazakar değerlerin taşıyıcısıdır: çalışmaya sıkı sıkıya bağlılık, ailesel ödevlere saygı, (Protestan ahlakı tarafından kutsallaştırılan) kırsal çevre anlayışı ve topluluk duygusu, muhafazakar ideolojiyi beslemektedir.

Tocqueville, “Amerika Birleşik Devletleri’nde, töreler demokrasinin etkilerini, yani eşitlikçi bireyciliği yumuşatırlar. Bu anlamda Amerikan geleneği, liberal-muhafazakâr olarak nitelendirilebilir. Siyasal muhafazakârlığın temel ilkeleri, Amerika Birleşik Devletleri’nde yabancı topraklarda bulunur, fakat Amerikan geleneği muhafazakâr bir boyuta sahiptir.” demektedir (akt. Beneton, 2011:83).

Muhafazakarlık, doğduğu zamanki katı ve tüm değişimlere kökten karşı çıkan yapısını korumamış, zamanla (özellikle liberalizmle yakınlaşması sonucu) daha ılımlı bir ideoloji haline gelmiştir. “Yeni muhafazakârlık” 1960’lı yıllarda çoğunluğu üniversiteden olan bir grup aydının tepkisinden doğmuştur. Bu akımın öncüleri, genellikle liberalizmin evrimine karşı çıkan eski liberallerdir. Amerikan yeni muhafazakarlığı bu nedenle “muhafazakar liberalizm” olarak da anılmaktadır.

Liberal muhafazakarların tezleri, ABD’de 1970’li ve 1980’li yıllarda özellikle güçlenmiştir. Fakat muhafazakârlık bu durumda bir bakıma ikinci sıraya düşmüştür: Liberal muhafazakârlar muhafazakâr değerleri (aile, ahlak, din) modern bir toplumun bünyesi içinde savunduklarını düşünmektedirler. Diğer bir deyişle, modern ilkelere bağlı kalmakta; fakat bunların dinamiğini sınırlandırmaya, kabından taşmasını önlemeye çalışmaktadırlar (Beneton, 2011:86-114).

1.4.4. Muhafazakar İdeoloji ve Söylemde Kadınlar

Klasik muhafazakarlara göre geleneksel toplumda grup bağının kuşatıcı şemsiyesi altındaki birey, modern dönemde toplumsal sığınağını kişisel özgürleşimi için feda etmektedir. Baba otoritesinin ve anne sevgisinin muhasara altına alındığı modern dünyada bireyler eleştirel kapasitesini yitirmektedir. Baba figürünün ortadan

kalkmasıyla çocuklar yönetim altına alınmış bugünkü dünyanın dağıtılmış otoritesine karşı boyun eğici bir tutum benimsemeye terk edilmiş bulunmaktadır (Akdoğan,2003:50).

Muhafazakarlığın bu “aile, otorite ve baba” vurgusu, serbest piyasa yanlısı tutumu ve dini referansları, kadınlarla ilgili politikalarını da doğrudan etkilemektedir. Ataerkiden ayrı düşünülemeyecek olan muhafazakar ideoloji; otorite, iktidar, himaye gibi kavramları erkeğe yüklerken; itaat, anaçlık, yumuşak huyluluk kadınlara yüklenen roller olmuştur.

Muhafazakar ideoloji, ekonomide neoliberal bir yaklaşım sergilediği ve kapitalizmi desteklediği için, kadınlarla ilgili politikaları da bu bağlamdan bağımsız düşünülemez. Çünkü kadınların toplumsal konumunun en belirleyici özelliklerinden biri “cinsiyete dayalı işbölümü”dür. Cinsiyete dayalı işbölümü, en basit ifadeyle kadın ve erkeğin ayrı işlerden sorumlu olması anlamına gelse de pratikte sadece ayrı işlerin yapılmadığı, bu kavramın içeriğini eşitsizliğin ve ayrımcılığın oluşturduğu görülmektedir.

Neo-liberalizm için kadınlar, erkeklerle karşılaştırıldığında daha verimsiz ve maliyeti daha yüksek bir çalışan kategorisini oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla kamu personeli sayısının azaltılması politikasının ilk kurbanları da pahalı ve verimsiz olarak nitelendirilen kadınlar olmaktadır (Bilgili, 2012).

I. Dünya Savaşı başlayınca Fransa, İngiltere gibi ülkelerde çok sayıda kadın savaşa giden erkeklerin yerine silah fabrikalarında işe girmiştir. Erkeklerce boşalan yerlere mecburen daha çok kadın istihdam edilmiştir. Kadınların çocuklarını düşünmeden daha iyi çalışabilmeleri için iş yerlerinde kreşler açılmıştır. Ancak savaş sonrası kadınlardan evlerine geri dönmeleri istenmiştir. İşçi erkekler, kadınları kendileri için bir tehdit unsuru olarak gördükleri için onları iş yerlerinde istememiş, sendikalarına sokmamışlardır (Sevim, 2005:45).

Kadınların çalışması, ancak erkeklerin çalışmadığı durumlarda uygun görülmüş; aksi halde erkeklerin iş bulmalarını zorlaştırdığı için evine geri dönmeleri

istenmiştir. Bu bakış açısı, muhafazakar ideolojinin neoliberal ve gelenekçi bakış açısıyla da uyuşmaktadır.

Neo-liberalizm, çalışma yaşamında kadınlara üretkenlik/verimlilik bağlamında yaklaştığı için cinsiyet körü olarak da değerlendirilmektedir. Yeni sağın ikinci ayağı olan yeni muhafazakârlık ise, sosyal devletin çekildiği alanlardaki boşlukların dinsel kurumlar, aile ve yerel topluluklar gibi geleneksel değerlere dönülerek ve bu kurumlar eliyle doldurulacağını ileri sürmektedir. Burada neo-liberalizm ile yeni muhafazakârlık el ele vererek, aile değerlerine vurgu yapmakta ve kadınların anne-eş rollerine öncelik vermektedir. Yeni sağın bu iki sacayağı kadın ve aile tasarımı ile birbirini bu şekilde tamamlamaktadır (Bilgili, 2012).

Muhafazakar ideolojinin kadınlara yüklediği misyon, aileyle sınırlıdır. Her ne kadar neo-liberalizmle yakınlaşan yeni muhafazakarlık, kadınların çalışmaları konusunda daha esnek politikalar üretse de bu durum, kadınların ev içi rollerinde bir değişime yol açmamıştır. Feminist etik nedeniyle birdenbire işgücüne girmeye zorlanan orta sınıf ve alt-orta sınıf kadınlar, kendilerini özgürleşmiş hissetmemişlerdir. Zira ev dışında çalışmanın ev işlerini erkek partnerleriyle paylaşma anlamına gelmediği gerçeğiyle yüz yüze kalmışlardır (Sevim, 2005: 57).

Kadınların çalışma hayatlarına katılımlarıyla ilgili en önemli mesele çocuk bakımı ve kürtajdır. Ayşe Sevim (2005:36-37), *Feminizm* adlı kitabında kürtaj ve kadınların iş hayatına katılımı konusunda şu tarihi bilgileri vermektedir:

19. yüzyılda işçi kadınlar sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı sıkça çocuk aldırıyorlardı, bunu yaparken de burjuva kadınları gibi saklama gereksinimi duymuyorlardı. Çünkü fabrikalardan kadınların alacağı ücret onların evli olup olmamasına göre değiştiği gibi hamile olduklarında da işlerinden olma riskleri vardı. Gerçi bu durumdan hem hükümetler hem de Fransız ve İngiliz doktorları oldukça rahatsızdı. 1890'da on beş Avrupa ülkesinin katıldığı bir kongrede çalışkan kadınlara ilk kez 4 haftalık hamilelik izni tanınmıştı, bundan amaç çocuk aldırımlarının önleneyeği düşüncesi idi. 19. yy.'ın ortalarına dek çocuk düşürmede kadınlar genellikle kendi yöntemlerini kullanıyorlardı.

Günümüzde de aynı nedenlerden, kadınların iş gücüne katılımı, özellikle ekonomik kriz zamanlarında sekteye uğramaktadır. Kadınlar çoğunlukla düşük

ücretli ve güvencesiz işlerde istihdam edilmektedir. Ayrıca çocuk bakımı ve kreş imkanı sunulmadığı takdirde kadınlar ücretli istidamdan uzaklaşmaktadırlar.

Kürtaj, yalnızca ekonomik özgürleşimle ilişkilendirilemez. Kadınların kendi bedenleri üzerindeki tasarruf haklarını da simgelemektedir. Muhafazakar ideoloji, özellikle dini referanslar nedeniyle, kürtaj konusuna “doğmamış bebeğin yaşam hakkı” argümanı ile yaklaşırken, feminist akım bunu “Benim bedenim, benim kararım” sloganıyla kadınların temel hakkı olarak görmüştür. Bell Hooks (2012:17-18), bu tezin de konusuyla da ilgili olan, muhafazakar kadınların kürtaj konusuna yaklaşımlarını feminist teori açısından şöyle değerlendirmektedir:

Eğer feminizm cinsiyetçi baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir hareket ise ve kadını üremeye ilişkin karar haklarından mahrum bırakmak da cinsiyetçi baskı biçimlerinden biriye, demek ki kişi hem kürtaj tercihi karşı hem de feminist olamaz. Bir kadın asla kürtaj yaptırmayı tercih etmeyeceği hususunda ısrar etmekle beraber kadınların kürtajı tercih etme hakkını savunabilir ve hâlâ feminist politikanın savunucusudur. Fakat aynı anda hem kürtaj karşıtı hem de feminizmin savunucusu olamaz. Bu çerçevede, eğer "iktidardan" kasıt ötekilerin sömürülmesi ve baskı altına alınması yoluyla elde edilen iktidar ise "iktidar feminizmi" diye bir şey de olamaz.

Kürtaj meselesi, özellikle 60'lı yıllarda güçlenen feminist hareketle birlikte kitle medyasının ilgisini çekmiştir. Çünkü Hristiyanlığın köktenci düşünce biçimiyle tamamen çelişmekte, hatta ona kafa tutmaktaydı. Muhafazakar ideolojinin savunduğu, bir kadının varlık nedeninin çocuk yetiştirmek olduğu düşüncesine doğrudan karşı çıkmaktaydı. Sonraları ise kitle medyası, feminist düşünürlerin dikkat çektiği, üremeye ilgili diğer bütün meseleleri genellikle görmezden gelmiştir. Kadınların sezaryenden ve rahmin alınmasından dolayı çektikleri zorluklar kitle medyası için merak uyandırıcı meseleler olmamıştır; çünkü bunlar, kadınların bedenini kontrol altına alan ve bu bedenlerle ne yapmak isterse onu yapan kapitalist, ataerkil, erkek egemen sistemi gündeme getirmekteydi. Bu alanlardaki toplumsal cinsiyet adaletsizliğine odaklanmak, fazlasıyla muhafazakâr ve çoğunlukla anti-feminist duruşunu bugün de sürdüren kitle medyası için, fazla radikal bir adım olurdu.

Kürtaj karşıtı platform, en çok da devletin karşıladığı, ucuz ve gerektiğinde bedava yapılan kürtajları hedef almıştır. Sonuç olarak maddi anlamda dezavantajlı

durumda olan kadınlar acı çekerken, her ırktan, sınıfsal imtiyaza sahip kadınlar, güvenli kürtaja ulaşma şansını, yani seçim yapma hakkını elinde tutmaktadır. Üremeye dair haklarla ilgili tıbbi bakım için hükümet desteği olmadığında, yoksul ve işçi sınıfına mensup kadınlar kürtaj yaptırma olanağını yitirmektedir (Hooks, 2012:42-43).

Muhfazakar ideolojiyle feminizmin karşı karşıya geldiği tek nokta kürtaj değildir. Muhafazakar ataerkil düşünce, kimi zaman dini referanslarla, kimi zamansa sadece otoritenin güç kullanmasını meşru gören iktidar anlayışıyla, kadına karşı şiddetin yaygınlaşmasına yahut meşrulaştırılmasına araç olmuştur. Üstelik, bu sadece erkeklerin savunduğu bir durum olmaktan çok bir genel kabuldür. Sadece kadına karşı şiddeti değil, genel olarak otorite sahibi kişinin otoritesini elde tutmak için kuvvet kullanma hakkına sahip olduğu düşüncesi, muhafazakar ideolojiyi toplumsal şiddetin zihinsel dayanağı yapmaktadır.

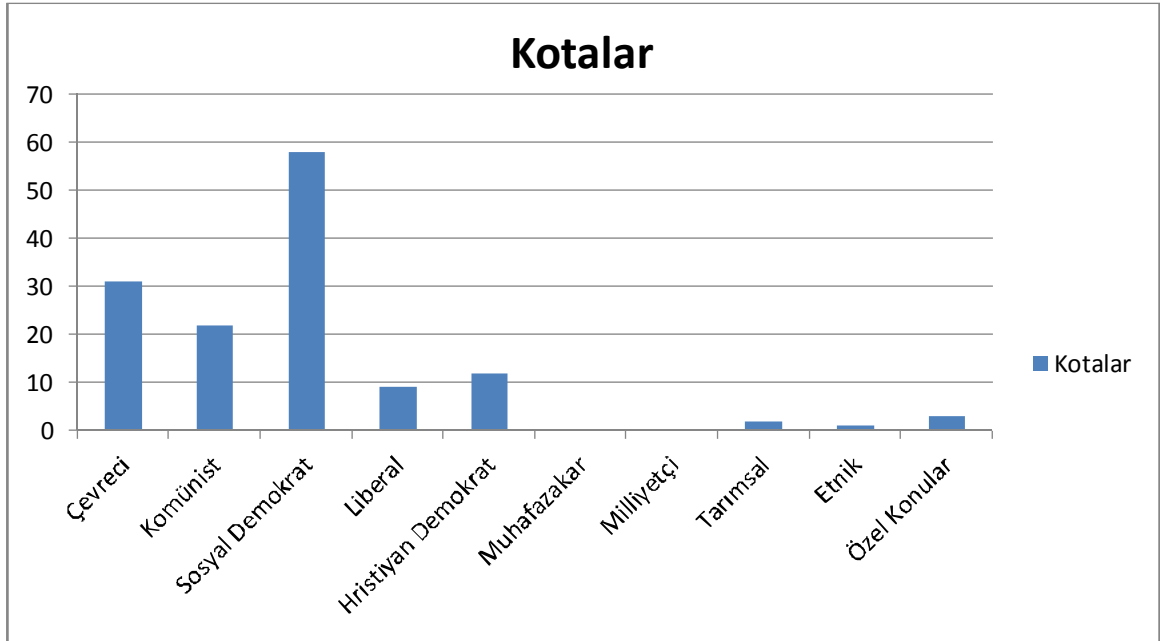
Egemen kesimler (ister kadın-erkek, ister ebeveyn-çocuk ilişkilerinde olsun) yerleşik hiyerarşik yapının tehdit edildiğini gördüklerinde iktidarlarını fiziksel veya duygusal tacize dayalı bir cezanın (bunu uygulasınlar ya da uygulamasınlar) hazırda beklediği tehditiyle ellerinde tutmaya çalışmaktadırlar.

Muhafazakar düşüncenin kadınlarla ilgili politikalarında bir diğer önemli konu da boşanmadır. Kitle medyasının boşanmaları “kadının sokağa çıkması” (çalışması, sosyalleşmesi, vs.) ile ilişkilendiren söylemine rağmen pek çok araştırma göstermektedir ki evlilik ve birlikteliklerdeki ataerkil erkek tahakkümü, ayrılık ve boşanmaları yaratan birincil güç olmuştur. Başarılı evliliklere dair yakın zamanda yapılan tüm araştırmalar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin, çiftler için, her iki tarafın da diğeri tarafından olumlandığı bir bağlam yarattığını göstermektedir (Hooks, 2012:82,104). Türkiye’deki kadın cinayetlerinin bir çoğunun, kadınların boşanmak istemeleri sonucu gerçekleşmesi, Türkiye’deki toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ipucu vermektedir.

1.5. Muhafazakar Partilerde Kadınlar

Yapılan pek çok çalışma göstermiştir ki bütün post-endüstriyel demokrasilerde hükümetler ikinci dalga feminizm taleplerine, sınırlı da olsa feminist bir odakla oluşturulan kadın politikaları üreterek cevap vermişlerdir (bkz. Sawyer 1990; Eisenstein 1996; Outshoorn 1994; Pringle and Watson 1992; Franzway et al. 1989; Stetson and Mazur 1995; Ferree 1991-92; Dahlerup 1993; and Valiente 1997. Akt.: Stetson and diğ. 2000:53). Bu konudaki politikalar eşitlik ofisleri, fırsat eşitliği konseyleri, kadın-erkek eşitliği departmanları, kadın büroları, komisyonlar, kadın hakları ya da kadınlarla ilgili bakanlıklar vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir (Stetson ve diğ., 2000:53). Bu konuda farklı ideolojideki partiler arasında farklı yaklaşımlar olsa da, kadınlarla ilgili meseleler her hükümet döneminde konuşulur olmuştur.

The Comparative Manifestos Project (CMP)'in 25 milletten parti seçim platformlarının 1990'dan 2003'e kadar pek çok önceden belirlenmiş politikalarıyla ilgili dökümanlarının içerik analizini yaptığı araştırmaya göre, muhafazakar partiler kadın milletvekili adayları konusunda oldukça ataerkil bir yaklaşım sergilemektedirler.

Tablo 3: 25 Ülkedeki Parlamentolarda Kadın Milletvekili Kotası Uygulayan Partiler Ve Kota Sınırları (Kittilson 2010:78).

Tarihsel olarak Cumhuriyetçi Parti (ABD), Demokratlara nazaran kadınlar ve kadın hakları konusunda daha destekleyici olmuştur. Kadın hakları savunucusu parti Cumhuriyetçi Parti'yken Demokrat Parti anti-feminist parti olmuştur. Ancak 1960 ve 1970'lerdeki yeni feminist hareketlerin yükselmesi sonucu iki parti taraf değiştirmişlerdir (Kürschner,2013).

1980'den beri, Amerikalı kadınlar erkeklere göre kendilerin Demokrat Parti'yle daha çok özdeşleştirmiş ve bu partinin adaylarına oy vermişlerdir (Center for American Women and Politics [CAWP] 2004 <http://www.cawp.rutgers.edu/>). Kadınların, parti taraftarlığını bırakıp desteklemedikleri partilerin kadın adaylarına oy vermeleri gibi genel bir eğilim de bulunmamaktadır (Political Research Quarterly, 2009:63).

Amerikan Cumhuriyetçi parti, partinin ilk kadın başbakan adayından (Sarah Palin) sonra birkaç kadın aday çıkarmasına rağmen, erkek egemen bir partidir. Amerika'daki muhafazakar kadınlar, yüksek siyasi pozisyonlarda hala yer bulamamalarına karşın, Cumhuriyetçi Parti'de artan kadın aday sayısı göstermektedir ki, artan sayıda muhafazakar kadın karar alma sürecine ve meclise dahil olmaya çalışmaktadır. Ancak, bu adayların büyük çoğunluğu yüksek mevkilere ulaşamamış, Cumhuriyetçi aday havuzunu ve seçilmiş milletvekillerini erkekler domine etmeye devam etmiştir.

Almanya'da, Hristiyan Demokratik Birlik (CDU) ve Hristiyan Sosyal Birlik (CSU)'teki muhafazakar kadınlar sayıca çoğunluk olmayıp daha çok parti ve meclisteki en güçlü ve en görünür pozisyonlara ulaşmışlardır. Öncelikle başbakan ve CDU parti başkanı Angela Merkel bu isimlerin başında gelmektedir. Dahası partide iki bakan da kadındır: Ursula von der Leyen (Federal İş ve İşçi Bakanı) ve Julia Klöckner (Federal Müsteşar ve Rhineland-Palatine devlet parlamentosundaki muhalefet lideri). Christine Lieberknecht ve Annegret Kramp-Karrenbauer, her ikisi de Thuringia ve Saarland eyaletlerini yöneten kadın CDU başbakanlarıdır. Almanya'daki iki yasama kuruluşundan oluşan hükümet biçimi dolayısıyla, başbakanların ellerinde büyük bir federal güç bulunmaktadır. Son olarak, CDU'nun en güçlü federal pozisyonu, parlamento grup başkanı da bir kadındır.

Merkel'in parti başkanı olduğu 13 yılda, artan sayıda kadın yüksek mevkilere erişmiştir. Analizler göstermektedir ki güçlü ve görünür pozisyonadaki kadınlar, aday belirlemede önemli rol oynayabilmektedirler (Political Research Quarterly, 2009:63).

Ancak kadınların yönetimde bulunması, muhafazakar politikalarda bir değişikliğe yol açmamıştır. Merkel, CDU'da politik olarak aktif olma motivasyonlarını şu şekilde ifade etmiştir: “Benim için, yeniden birleşme sonrası üç şey netti: Bundestag (parlamento)’a girmek istiyordum, hızlı Alman üniterliği taraftarıydım ve açık pazar ekonomisini destekliyordum.”. Merkel, muhafazakar düşünceye sadece liberal ekonomi yanlısı olmakla değil, otorite ve şiddet yaklaşımıyla da bağlı kalmıştır. Çevre Bakanı’yken, “atom sanayii destekleyicisi”olarak Yeşiller ve çevre organizasyonları arasında hızlı bir üne kavuşmuştur. CDU’nun anti-yabancı politikalarını şiddetle savunmuştur (Niethammer, 2000).

İngiltere’de Muhafazakar Parti, ya iktidar ya da en güçlü muhalefet olarak parlamentoda hep önemli bir pozisyonda bulunmaktadır. Muhafazakar Parti’nin en önemli ve tartışmalı kadın ismi hiç şüphesiz Margaret Thatcher’dır. Thatcher 1959’da Muhafazakar Parti üyesi olmuş, 1992’ye kadar milletvekili olarak görev almıştır. Muhafazakar Parti’nin 1974’te seçimi kaybetmesi üzerine parti lideri Heath’e karşı liderliğe aday olmuş ve kazanmıştır. 1979 genel seçiminde Muhafazakar parti iktidara gelmiş ve Thatcher Başkan olmuştur. Özelleştirme yanlısı tutumu, ticarete reformist duruşu, vergileri düşürmesiyle enflasyonu düşürmeyi başarmış; ancak onun iktidarda olduğu yıllarda işsizlik ciddi oranlarda artmıştır.

Dış politikada ABD Başkan’ı muhafazakar Ronald Reagan’la, komünizm karşıtlığı ve serbest piyasa ekonomisi ideolojisi anlamında yakın ilişkilerde bulunmuştur. Kendisine Sovyetler tarafından “Demir Leydi” lakabı verilmiştir. Sovyet lider Mikhail Gorbachev’in yükselişini memnuniyetle karşılamıştır.

Thatcher’ın muhafazakarlığı, kendi adıyla anılmıştır; çünkü muhafazakar ideolojiden bazı noktalarda farklılıklar gösteren bir yaklaşımı içermektedir. Thatcherizm, serbest piyasaya, rekabete, küçük devlete ve kendine güvenmeye

dayanan bir ideolojidir. Thatcher'ın Amerikan tarzı bireyselliğe olan bağlılığı, şu ifadelerinde daha net görülmektedir: “Toplum diye bir şey yoktur. Kadın ve erkek bireyler vardır. Aileler vardır ve hiçbir hükümet hiçbir şey yapamaz. Kendimize bakmak bizim görevimizdir.”.

Margaret Thatcher, bir anti-feministtir. Kendisinin “erkek gibi” olduğunu sık sık vurgulamıştır. Bir konuşmasında “Kadın hakları için yapılan savaş büyük ölçüde kazanılmıştır. Kadınların yüksek tonlarda sürekli talep ettikleri ve tartıştıkları günler sonsuza kadar geride kalmalıdır. Bazı Kadın Hakları Savunucuları’ndan duyduğumuz bu yüksek tonda seslerden nefret ediyorum.” ifadelerini kullanmıştır. Yine bir başka konuşmasında “Feministler benden nefret ediyorlar, değil mi? Onları suçlamıyorum, çünkü ben de feminizmden nefret ediyorum. Feminizm zehir.” (akt. Halper, 2013) diyerek bir anti-feminist olduğunu oldukça net bir şekilde ifade etmiştir.

Halper (2013), feministing.com adresinde yayımlanan makalesinde muhafazakar bir kadın olarak Thatcher'ın kadın hakları konusundaki konumunu şöyle eleştirir: “Aslında, Thatcher başarılı bir kadının her zaman kadınlar için ileri bir adım anlamına gelmeyeceğinin en net kanıtıdır. 11 yılda Thatcher sadece tek bir kadını kabinesine almıştır.”.

Margaret Thatcher, Tory Partisi'nin lideri olarak diğer kadınlara, kadınlar hakkında konuşma yapma fırsatını ilk defa Mayıs 1975'te yıllık kadın konferansında bulmuştur. Burada, Thatcherizm ideolojisinin temel dayanaklarını özetlemiştir: kendine-yetme, adem-i merkeziyetçilik, mülkiyet sahipliği, aile ve topluma devlet müdahalesinden çok bireysel müdahale -ki bu kendisinin kadın dünyasıyla olan tek birleşme noktası olmuştur. Bu konuşma göstermiştir ki Thatcher'ın kadınlarla olan ilişkisi erkeklerle olanla aynıdır: onlara önemli olduklarını söyler; ama onları asla kendisi gibi güçlü olmaya çağırmaz (Campbell, 1987:234).

Thatcher, her ne kadar aile ve bireye devlet müdahalesi yanlısı olmadığını söylese de kadınların hayatlarının merkezinin ev olması; yine de çalışma hayatına dahil olmaları gerektiğini belirtir: Kadınlar eş ve anne olmanın azımsanamayacak ayrıcalığına sahiptir ve mutlu ve dolu ev yaşamlarının birikimine karşı kamusal

işlerin peşinde koşmaktadırlar. Bu hayatların hiçbir detayını gözden kaçırmamaktadırlar. Ev, bir kadının hayatının merkezi olmalıdır; ama sınırı değil (Campbell, 1987:235).

2. Türkiye’de Siyaset ve Kadınlar

Türkiye’de siyaset ve kadınlardan bahsedebilmek için öncelikle Osmanlı’dan itibaren kadınların kamusal alanda var oluş mücadelelerinden ve Türkiye siyasal ortamının bu mücadeleyi engelleyen yapısından bahsetmek gerekmektedir. Osmanlı’da dernekler ve dergiler aracılığıyla örgütlenen feminist hareket, kadınların sadece sosyal hayatta erkeklerle eşit haklar talep etmekle kalmamış; siyasal alanda da var olmak için çabalamışlardır. Selanik Hukuk Mektebi hocalarından Muslihiddin Adil’in şu sözleri, Osmanlı’da kadın hareketinin taleplerini özetlemektedir:

“Feminizmden maksad, kadınların da erkekler gibi mesalik-i ilmiye ve sinaiye ve siyasiyyeye dahil olabilmeleri, her ikisinin aynı hukuk ve vezaiife haiz olmalarıdır.” (akt. Toprak, Toplumsal Tarih, Mart 2000:16).

Osmanlı kadın hareketi, Cumhuriyet’le birlikte başka bir boyut kazanmıştır. Cumhuriyet’in Batıcı, modern, ulus-devlet inşasında, tıpkı Batı’da olduğu gibi, kadınlar simgesel bir önem taşımaktaydı. Kadınlara, kılık kıyafetten diğer sembolik tutumlara kadar, modernliğin taşıyıcısı rolü verilirken bir yandan da bu rolün sınırları yine erkekler tarafından belirlenmiş; “vatansever, milliyetçi, güçlü kadın” imajı yaratılmak istenmiştir. “Dolayısıyla modernleşmeci erkeklerin geleneksel mutlak otoriteye (Baba’nın ve Sultan’ın otoritesine) baş kaldırırken kızkardeşleriyle ittifak yapma arayışında olduklarını söylenebilmektedir. Ancak bu sorunlu bir ittifaktır. Babanın ve yaşlı kuşağın mutlak iktidarının yıkılmasında oğullar kadar kızların da çıkarı vardır; ama modernitede ayrıcalıklı ego erkek kardeşin egosudur ve yeni toplum da oğulların yönetimindedir.” (Berktaş, 2012: 106).

Yani kadınlar yalnızca dini/gelenekselci muhafazakar ataerkil anlayışla değil; yeni Türkiye’nin modernleşmeci, ulus-devletçi ataerkil anlayışıyla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ancak Türk siyasal yaşamındaki modern-milliyetçi kanatla gelenekselci-milliyetçi kanat arasındaki iktidar savaşının galibi, büyük ölçüde muhafazakar partiler olmuş ve gelenekselci muhafazakar ideoloji çoğunlukla

devletin üst kademelerinde temsil bulmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’de kadınların siyasal hayatta nasıl var olduklarını anlayabilmek için öncelikle Türk siyasal yaşamına bakmak gerekmektedir.

2.1. Türk Siyasal Yaşamı ve Muhafazakarlık Eğilimi

Osmanlı’nın son dönemlerinde Çağdaşlık (Batıcılık), İslamcılık ve Türkçülük olmak üzere üç temel düşünce çizgisi bulunmaktadır. II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi için II. Abdülhamit’e baskı uygulayan ve başta bir dernek iken II. Meşrutiyet sonrası partiye dönüşen İttihat ve Terakki Fırkası üyeleri, kendilerini Fransız Devrimi’nin Türkiye’deki temsilcileri olarak görmüş, Meşrutiyet’in ilanını Türkiye’nin Fransız Devrimi gibi algılamışlardır.

İttihat ve Terakki’nin özellikle din ekseninde baskıcı denebilecek yönetimi karşısında, “hakimiyet-i milliye” kavramına sahip çıkanlar, Osmanlı’nın son döneminde muhafazakar grupların temsilcisi olmuşlardır.

Cumhuriyet’in kuruluşuyla, başta pratik uygulamalarla varlık bulan inkılaplar, sonraları “tarihsel bir anın evrenselleştirilerek donması” ile ideolojileşmiş ve adına Kemalizm denilmiştir (Safi, 2005:73-74). Buradan hareketle denilebilir ki Türkiye’de muhafazakarlık sadece karşı devrimcilerin siyasetini şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda “devrimciler”in tutumlarını betimlemek için de kullanılmıştır.

Bu çalışmada ele alınacak olan siyasal muhafazakarlık ise, Cumhuriyet’in ve Kemalizm’in din ekseninden uzak muhafazakarlığından çok, evrensel anlamıyla karşı-devrimci siyasal ideolojidir.

2.1.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Siyasal Atmosfer ve Muhafazakarlık

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk anayasası olan ve Meşrutiyet’in eseri olarak kabul edilen 1876 Anayasası, Amerikan ve Fransız İnsan Hakları Beyannameleri’nin Batı’da açtığı modern anayasa hukuku gelişimine, çok geçmeden Osmanlı

Devleti'nin de katılımının ilk yazılı belgesidir. Bu ilk Anayasa'dan sonra Ankara'da kurulan T.B.M.M.'nin ürünü olan ikinci bir Anayasa 1921 yılında kabul edilmiştir. Yoğun bir görüşme sürecinden sonra 20 Ocak 1921'de Meclisin kabulünü alan Anayasa, hem önceki Kanûn-i Esasî'ye, hem de yabancı ülke anayasalarına oranla oldukça kısa ve özlüydü (Giritli, 1983:150; Akademik Araştırmalar Dergisi, Ocak 2002).

Cumhuriyet, Avrupa'daki diğer devrimler gibi, devrimciler ve modernleşme karşıtı muhafazakarlar arasında bir çatışmayla ilan edilmiştir. Saltanat'ın kaldırılması, otorite yanlıları tarafından tepkiyle karşılanırsa da meclis kurulmuş, Yeni Türkiye bir Cumhuriyet olarak kurulmuştur. Türkiye'deki bu geleneksel-modern çatışması, merkez-çevre kuramınca da açıklanmaya çalışılmıştır.

Merkez ve çevre kavramlarını toplum analizinde ilk kez kullanan Edward Shils, her toplumun merkezî bir alana sahip olduğunu ifade etmekle birlikte, bu alanın belirli bir kutsiyete sahip olduğunu belirtir. Merkezî alan, herkesi etkileyebilecek ölçüde sahip olduğu gücü, varlık sebebi olan değerler ve inançlar dünyasından almaktadır. Dolayısıyla bu merkez, aynı zamanda toplumu yöneten semboller, değerler ve inançların da merkezini teşkil etmektedir.

Şerif Mardin'e göre ise merkez, Osmanlı Devleti'nin bir arada tutmayı başardığı merkezi bürokrasi olduğu kadar, devletin işlemlerini mümkün kılan özü de ifade eder. Çevre ise, merkezin dışında kalan toplumsal alanı, kurumları ve coğrafi alanı temsil etmektedir (Gülener, 2007:37-39).

Modernleşme düşüncesinin İmparatorluğa girişi, merkez-çevre ilişkileri açısından oldukça önemli değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Klasik dönemdeki simgesel düzeydeki çatışma, yerini artık merkezi değerler sistemi düzeyindeki bir çatışmaya bırakmıştır. Merkezi değerler sistemine klasik dönemde hâkim olan temel unsur olan "İslamiyet", modern dönemle birlikte yerini pozitivizmin beslediği "bürokratik zihniyete" bırakmıştır.

Merkez ile çevre arasındaki farklılaşmada belirleyici olacak kararlarda Birinci Meclis'in katkısı göz ardı edilemez. Bunlardan ilki 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın

kaldırılması olmuştur. Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet ile birlikte kurulması planlanan yeni “merkezi değerler sistemi”nin ilk adımlarından birisi olmuştur. O döneme kadar merkezi değerler sisteminin en önemli aktörü sultan iken, artık yeni merkezde sultan yer almayacaktır (Gülener, 2007: 42-47). Bu merkez-çevre ilişkisi, günümüzdeki siyasal erkin muhafazakar kesim üzerindeki iddia edilen “maduriyet” söylemini anlamak için de yararlıdır; ancak bu çalışmada bu konuya değinilmeyecektir.

Cumhuriyetin erken dönem muhafazakar düşünce dünyası, Anglo-Sakson biçimine uygun nitelikler ile Kıta Avrupa’sı muhafazakar düşünce özellikleri arasında bir tutuma sahip olmuştur. Muhafazakar düşünürlerin bu tutumlarının temel nedeni, varlığını Türk yönetim geleneğine dayandırmasındandır. Bu durumda muhafazakarlık, iktidar içinde mevcudiyetini korumakta ve Baba Devlet’in (paternalist state) otoritesini meşrulaştırmada, otoriter bir kimliğe bürünebilmektedir (Akkaş, 2001) .

Bir başka ifadeyle Türkiye’de muhafazakar düşüncenin, Türk toplumsal yapısını yeniden düzenlemeye çalışması, Batı toplumlarındaki durumunun aksine, Türk paternalist geleneğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu durum, muhafazakar düşüncenin Türkiye’deki açmazını da ortaya çıkarmaktadır. Hasan Hüseyin Akkaş’a göre, pozitivistlerin, Atatürk ilke ve inkılâpları çerçevesinde çizilen toplumsal projeyi, Aydınlanmanın kendisi olarak sunmaları karşısında, muhafazakar düşünürler Anglo-Sakson değerlere başvurarak, onu tarih ve gelenekle kültürel bağlantısını bulmaya ve toplumsal meşruiyetini sağlamaya çalışmışlardır (Akkaş, 2001).

Bireyin devlet içinde tanımlanması ve özgürlüğünün ancak devlet ile mümkün olabileceğini iddia eden paternalist muhafazakar düşünce, Türk toplumunun modernleşmesinde ve Batılılaşma hareketinde Ziya Gökalp’in organik toplum (organic society) modelini izlemiştir. Milletlerin siyasi hayatında muhafazakar partilerin önemli olduğunu söyleyen Gökalp, inkılâpçıların eskiye ait her şeyi yok ettiğini, muhafazakarların ise cansız olanları yıktığını, canlı olanları da inkılâpçılara karşı koruduğunu belirtir. Osmanlı medeniyeti, bağlı olduğu Doğu Roma geleneğine ait cansız bir geçmişi içinde barındırdığından dolayı inkılâpçı, Türk kültürü konusunda ise muhafazakar olduğunu belirten Gökalp, Türk kültürünün toplumun

içinde ve kendiliğinden doğduğu için müdahale edilemeyeceğini çünkü kültürün, toplumda canlı olarak yaşatıldığını söyler. Ona göre medeniyet, bireysel üründür. Toplum ya Batı medeniyetini kabul edecek ya da Batı medeniyeti tarafından mahkum edilecektir (Gökalp, 1980: 38-41; akt. Akkaş, 2001). Burada Gökalp, medeniyete ulaşmaya organik toplum düşüncesinden yaklaşmakla, muhafazakarlığın paternalist dışı toplum açıklamalarını göz ardı etmektedir.

Türkiye’de muhafazakarlığın gelişimi, laiklik bağlamından ayrı düşünülememektedir. Laiklik, ilk olarak 1924’te Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim kurumları üzerinde kontrol sağlaması ve medreselerin kapatılmasıyla Türk siyasal ve sosyal kültürüne entegre edilmiştir. 1928 yılına kadar İslamiyet hala Türkiye devletinin diniydi. 1931 yılında laisizm ilkesi Cumhuriyet Halk Partisi’nin altı temel prensibi arasına katılmış e 1937’de bu prensip T.C. Anayasası’nın bir parçası haline getirilmiştir (Mardin, 1993:98).

1920’de TBMM’nin kurulması ile 1921’de ilk resmi anayasasının kabulünü ve Türkiye’nin tek parti rejiminden çok partili sisteme geçişini, cumhuriyetin temelinde var olan liberal fikirler hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler Anayasası’nın imzalanması, İkinci Dünya Savaşı’nı demokrasi cephesinin kazanması ile dünyaya hakim duruma geçen demokratik ideolojilere Türkiye’nin kendi siyasi rejimini uydurması gerekliliği gibi dinamikler bu gerçeği hızlandırmıştır. Geçiş, doğrudan doğruya Başbakan İnönü’nün etkisi altında Halk Partisi Hükümeti’nin aldığı bir kararla yapılmıştır.

Jön Türklere ilham vermiş ve 1908 anayasasında izlerini bırakmış olan, Fransız Devrimi’nin liberal ve bireyci fikirleri cumhuriyet rejiminde korunmuştur. 1924 Anayasası kişi hak ve hürriyetlerini en geniş manada tarif etmiş; ama devlet kuvvetlerinin üçünü de -yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerini- en yüksek organ olarak tanınan Millet Meclisi’nde toplamıştır (Yargılama sistemi günlük görevlerinde bağımsızdır, Anayasa, madde 8.54) (Karpaz, 1996:125).

1945’te bütün bu iç ve dış gelişmelerin baskısı altında Halk Partisi, eskiden rejimi korumak için alınan bazı tedbirlerin gözden geçirilebileceğini belirterek çok partili hayata geçiş için ortam hazırlamıştır (Karpaz, 1996:130).

2.1.2. Çok Partili Döneme Geçiş ve Muhafazakar İdeolojinin Siyasallaşması

Türkiye’de çok partili demokrasiye geçiş, iktidar partisi CHP içerisinde çeşitli tartışmaların sonucunda gerçekleşmiştir. Bir kısım CHP sözcüleri Türkiye’de halk egemenliğinin tanındığını ve rejimin esasında demokratik olduğunu, bu sebeple Türkiye demokrasisinin cumhuriyetin ilanından bu yana yirmi üç senedir mevcut olduğunu söylemişlerdir. Halk Partisi demokratik niyetlerini göstermek fırsatını ilk İstanbul ara seçimlerinde bulmuştur. Bu seçimler için adaylar, eskiden olduğu gibi parti merkez komitesince tespit edilmeden serbestçe gösterilmiştir. Bununla beraber 17 Haziran 1945 günü yapılan seçimlerle Büyük Millet Meclisi’ne girenlerin hepsi yine CHP’lidir.

1945’te Ticaret Bakanlığı bütçesinin görüşülmesinde yapılan şiddetli eleştiriler ve aleyhte verilen yedi oy hükümete karşı gittikçe büyüyen teşkileatlı muhalefetin başlangıç noktasını işaretlemektedir. 7 Haziran 1945 günü Halk Partisi Meclis Grubu’na “dörtlü” önerenin verilmesiyle muhalefet daha belirli bir şekil almaya başlamıştır. Bu önergeyi imzalayanlar eski başbakan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’dır (Karpaz, 1996:130).

Karpaz (1996:130-135), Halk Partisi içerisinde büyüyen muhalefetin sunduğu bu önergeyi, cumhuriyetin kuruluşu, hatta Tanzimat’tan beri süregelen Batılılaşma-gelenekselcilik ikiliğinin net bir göstergesi olarak yorumlamıştır. Önergede Türk Anayasası’nın demokratik vasfı, hükümeti daha demokratik hale getirmek için Atatürk’ün yaptığı teşebbüsler, gericiliği önlemek endişesiyle savaş süresinde Anayasa’yı sınırlamak zorunluğunda kalındığı belirtilmiş; ancak savaş bittiği ve halk demokrasiye hazır hale geldiği için artık meclisin hükümeti fiilen kontrol etmesi; kişiye anayasada yazılı hak ve hürriyetlerinin tanınması ve birden fazla partiye dayanan siyasi faaliyetlerin gelişmesine müsaade olunması teklif edilmiştir. Halkın desteğini kazanmak amacıyla önerge sahipleri bu tekliflerin açık tartışılmasını istemişler; ancak Halk Partisi’nin meclis grubu, 12 Haziran 1945’te toplanarak önergeyi gizli olarak yedi saat görüştüktan sonra mevcut kanunların değiştirilmesine yol açacağı ve bu çeşit tekliflerin görüşülme yerinin grup toplantısı olmayıp millet meclisi olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

Bu önergeden sonra Celal Bayar'ın Basın Kanunu'nun haberleşme özgürlüğünü kısıtlayan 17. ve 50. Maddelerinin değiştirilmesine dair tasarısının da reddedilmesi üzerine Bayar, önce İzmir milletvekilliğinden, sonra da 2 Aralık 1945 günü Halk Partisi'nden istifa etmiştir. Böylece 1945 kışında, dörtlü önergenin verilmesinden beş ay sonra önerge sahipleri Halk Partisi ile münasebetlerini kesmişlerdir. 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti, Celal Bayar'ın liderliği altında resmen kurulmuştur (Karpas, 1996: 131-135).

Çok partili sistemin başlamasıyla, laisizmin kurucusu olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyet'in bu temel taşına yönelik eleştiriler, muhalefet tarafından dile getirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda 1940'ların sonlarında okul dışı dini eğitim için adımlar atılmış; ilkokullarda seçmeli din dersi okutulmaya başlanmış; 1950'de İmam-Hatip kursları okullara dönüştürülmüştür. Dini politikaların liberalleştirilmesinden sonra gelen bir diğer gelişme de, tarikat olarak afişe edilen dini grupların tekrar ortaya çıkmasıdır (Mardin, 1993: 100).

Türkiye'de, 1946'da çok parti mücadelesinin başlangıcında laiklik bakımından genel durum bu şekilde özetlenebilir. Demokrasi üzerindeki tartışmalar dini de tartışma alanına sokmuştur. Siyasi hürriyetin genişlemesi, laikliğin yeniden yorumlanmasına yol açmıştır. Ayrıca, dini propaganda sayesinde oy elde etmek imkânı karşısında, siyasi partilerin er geç din meselesini tartışacakları beklenebilirdi (Karpas, 1996:225).

Bu sosyal ve siyasal gelişmelerin ışığında, çok partili hayata geçişin ilk temel karakteri olan Demokrat Parti'nin nasıl bir yapısı olduğunu Gülener (2007:53) şöyle özetlemiştir:

II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki'nin izlediği politikalar olan merkezîyetçi, milliyetçi, laikçi, devletçi ve otoriter politikalar izleyen CHP'nin karşısında artık (ekonomide) serbestiyeti savunan, yerel yapı ve gelenekleri korumaya çalışan, muhafazakâr, yerinden yönetimi destekleyen, din ve fikir hürriyetinden yana olan bir DP vardır. Bu nitelikleri DP'yi çevrenin partisi yapmaktadır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana çeşitli biçimlerde var olan merkez-çevre ilişkisi yeni bir boyut kazanmıştır.

Demokrat Parti, söylemleri açısından da muhafazakar ideolojinin çok net bir temsilcisi olmuştur. Muhafazakarlığın sık sık vurguladığı “toplum mühendisliği” kavramı, CHP’nin laiklik politikalarını eleştirmek için kullanılmış; “tepeden inmeciliğe” karşı oldukları sık sık belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye’de “merkez sağ”ın ortaya çıkışı da DP ile birlikte olmuştur.

2.1.3. Merkez Sağ ve Muhafazakarlık

Merkez sağ siyaset, toplumun geniş kesiminin inanç, değer yargılarının ve hayat biçimlerinin siyasi temsili olarak kabul görmektedir. Merkez sağ çizginin izlediği yol, liberal ekonomik politikalarla toplumun inanç, değer, hayat biçimlerinin modernleşmeyle birleştirilmesidir.

DP ve diğer merkez sağ partiler bir ölçüye kadar benzer bir siyaset anlayışını izlemişlerdir. Öncelikle ekonomik liberalizm, dini hassasiyetler ve milliyetçilikten meydana gelen bir merkez sağ siyaset anlayışı oluşmuştur. DP’nin iktidara gelmesiyle Arapça ezan yasağını kaldırması partiye büyük bir avantaj sağlamıştır. DP’den sonra gelen merkez sağ partiler DP’nin din üzerinden elde ettiği olumlu ortamı yakalamak için çaba sarf etmişlerdir (Fırat Ü.Sosyal Bilimler Dergisi, c.19, s.2, 2009:266)

Demokrat Parti lideri Celal Bayar, batılılaşmanın artık devletten millete doğru değil milletten devlete doğru olması gerektiğini vurgulamıştır (Mevzuat Dergisi, c.7, s.82, 2004). Aynı zamanda Demokrat Parti’nin liberal ekonomiden yana olduğu; ekonomik politikalarında özel sektörü temel alan karma ekonomiyi benimsedikleri, yani devletçiliği özel sektörün gelişimine katkıda bulunacak bir ilke olarak gördükleri de anlaşılabilmektedir.

27 Mayıs 1960’da yapılan darbe ile iktidarı ele geçiren ordu, ilk iş olarak yeni bir anayasa yapma yoluna gitmiştir. Bu amaçla kurucu bir meclis oluşturulmuştur. Bu meclis, asker ve sivil olmak üzere iki kanattan oluşmaktaydı. Askeri kanat “Milli Birlik Komitesi” adını alırken, sivil kanat ise “Temsilciler Meclisi” adını taşımaktaydı (Günseli, 2007: 57).

1924'ün Anayasası millet egemenliğini tek başına temsil eden üstün yetkili meclis anlayışına karşılık, darbe hükümetinin hazırladığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin en ilerici anayasası olarak bilinen 1961 Anayasası egemenliğin kullanışı bakımından hayli farklı bir formül benimsemiştir. Egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletinin olduğu yolundaki ifade korunmakla birlikte milletin egemenliğini “Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle” kullanacağı belirtilmiştir (Yürük, 2003:11). Yani bu anayasayla T.C. kuvvetler ayrılığını benimsemiştir.

27 Mayıs 1960- 20 Kasım 1961 arasında iktidar olan askeri hükümetin ardından 1961-1968 yılları arasında yeniden İnönü hükümeti başa geçmiştir. Hemen bir sonraki dönemde başa gelen ve Demokrat Parti çizgisindeki Adalet Partisi ve Süleyman Demirel hükümeti, Türkiye'nin bir diğer muhafazakar hükümeti olmuştur.

AP, Süleyman Demirel liderliğinde, komünizm karşıtı propagandasıyla dini öğelerin sık sık belirtildiği bir söylem oluşturarak muhafazakar ve taşralı bir siyasi ortam meydana getirmiştir. Süleyman Demirel, siyasette var olma nedenini “Devleti köylülük ve dinle barıştırmak” şeklinde belirtmektedir. Bu açıdan Demirel, Adnan Menderes'e oranla dine daha yakın ve daha sağdadır (Fırat Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, c. 19, s. 2, 2009:268).

1965-1971 yılları arasında tek başına, 1970'li yılların büyük bölümünde ise koalisyonlarda ülke yönetiminde söz sahibi olmuş olan Adalet Partisi, 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında diğer siyasi partilerle birlikte kapatılmıştır. Bunun ardından kurulan Doğru Yol Partisi de DP-AP çizgisinde siyaset yapmaya devam etmiş, liderliğini Süleyman Demirel ve Tansu Çiller'in yaptığı 1991-1997 yılları arasında koalisyon hükümetlerinde iktidar ortağı olmuştur.

Süleyman Demirel'in siyasi duruşunu ve siyasal muhafazakarlık konusunda DP'den nasıl farklılaştığını anlayabilmek için siyasal söylemini incelemek gerekmektedir. Bu çalışmada böyle bir amaç güdülmendiğinden temel bazı konulardaki söylem örnekleri verilerek genel bir tablo çizilecektir.

Bu bağlamda en önemli kaynak parti tüzüğü olacaktır. Parti tüzüğüne göre;

“Doğru Yol Partisi(DYP), Türkiye Cumhuriyet Devletinin vatan ve millet bütünlüğüne sahip çıkmak ve korumak, milletimizin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için, hürriyet içinde kalkınmayı medeniyetçi, hamleci ve ıslahatçı bir ruhla gerçekleştirmek, Türk milletinin demokrasiye olan inancını ve bağlılığını koruyup geliştirmek ve devletin bu inanç ve bağlılıktan kaynaklanan demokratik otoritesini sağlamlaştırmak amacı ile kurulmuştur.”(DYP Parti Tüzüğü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Resmi Websitesi <http://www.yargitaycb.gov.tr/>).

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere parti muhafazakar duruşunu milliyetçi değerler ve “otorite” vurgusuyla sergilemektedir. DYP’nin bir diğer önemli özelliği, bir muhafazakar parti olarak Türkiye’nin ilk ve tek kadın başbakanının liderlik ettiği parti olmasıdır. Tansu Çiller’in muhafazakar bir kadın olarak siyasi tutum ve söylemi, bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında tüm siyasi partiler kapatılmış ve politikacılara yasaklar getirilmiştir. Siyasi partilerin kurulmasına izin verildikten sonra başlayan siyasi süreçte Turgut Özal liderliğinde kurulan ANAP merkez sağda yerini almıştır (Fırat Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, c. 19, s. 2, 2009:271).

ANAP’ın muhafazakar kimliği açısından en önemli güçlüğü, dört farklı siyasal eğilimli yapıya sahip olmasıdır. ANAP’ın siyasi kadrosu yalnızca eski AP değil, MSP ve MHP kökenli kişilerden oluşmaktaydı. Özellikle ANAP, gerçekleştirdiği eğitim politikası ve bürokrasideki kadrolaşmasıyla muhafazakarlığın toplumun bünyesinde artmasına katkı sağlamıştır. (Hasan Korkmazcan ile yapılan görüşme, 17 Aralık 2007; akt. Fırat Ü.Sosyal Bilimler Dergisi, c.19, s.2, 2009:273).

ANAP’ın önemli isimlerinden Mustafa Taşar’a göre; partinin muhafazakarlık anlayışı, tepeden inmeciliği, toplum mühendisliğini, millete yukarıdan bakmayı, fildişi kule politikalarını kabul etmeyen, çoğulcu ve katılımcılığı esas alan bir anlayıştır. Ayrıca muhafazakarlık vatandaşa ve vatandaşın tercihlerine saygıyı esas aldığından dolayı, ülkemizde demokrasinin gelişip yerleşmesine de hizmet edecek en önemli unsurların başında yer almaktadır (Taşar,2000; Mevzuat Dergisi, c.7, s. 82, 2004).

Mustafa Taşar ayrıca yaptığı bir konuşmayla Anavatan partisini kısaca şöyle tanımlamıştır; milliyetçi-muhafazakar, milli ve manevi değerlere bağlı, rekabete dayalı serbest pazar ekonomisini esas alan, sosyal adaletçi bir partidir (akt. Mevzuat Dergisi, c. 7, s. 82 2004).

Önce Turgut Özal'ın vefatı, ardından da Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı merkez sağ siyasetin kırılma noktasıdır (Fırat Ü.Sosyal Bilimler Dergisi c.19, s.2, 2009:274).

Türkiye'de siyasal İslam'ın ilk temsilcisi ise, Milli Nizam, ardından Milli Selamet ve son olarak Refah Partisi'nin liderliğini yapmış olan Prof. Necmettin Erbakan'dır. Milli Nizam ve Milli Selamet'in kuruluşuna bakıldığında, bu partilerin bir tür AP'ye tepki olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Ama giderek Anadolu'daki bir takım geleneksel çevrelerin, tarikatların katılımıyla birlikte Anadolu'ya dönük, İslami kimliği ağır basan bir siyasi hareket haline gelmiştir (Şen, 1995:17).

Mardin (1993:225-226) “dinin politikada yerini savunan” (clerical) partiyi Türkiye'de kuran ilk insan olarak Necmettin Erbakan'ın 1974'teki koalisyon hükümetinde yer aldığı sıradaki politikasının; “siyaseti şekillendirmek değil, devlet kurumlarına sızmak için bir araç rolü oynamak, bakanlıklarda taraftar yaratmak” olarak nitelemektedir.

3 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 seçimlerinde, Necmettin Erbakan'ın liderliğini yaptığı Milli Görüş Hareketi'nden ayrılan milletvekillerinin kurdukları Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tek başına iktidara gelmiştir. AKP ile ilgili yapılan değerlendirmelerden biri, AKP'nin milli görüş çizgisini reddederek, DP, ANAP çizgisinde bir parti olduğudur. AKP, milli görüş d ışında meşru bir kimlik olarak kendini muhafazakar demokrat olarak tanımlamaktadır (Fırat Ü.Sosyal Bilimler Dergisi, c. 19, s.2, 2009:274-275).

2.2. Türkiye'de Kadın Hareketi

Türkiye'de kadın hareketi, Tanzimat sonrası yaygınlaşan özgürleşme eğilimlerinin de etkisiyle kendine bir alan bulmuştur. Avrupa'da hız kazanan hareket

Türkiyeli kadınları da etkilemiş, bunun sonucunda özellikle basın ve dernekler yoluyla bilinçlenme, hak talep etme hareketleri başlamıştır.

Türkiyeli kadınlar, çeşitli dergi ve başka yazılı basın organları aracılığıyla hem kendilerini hem de Batılı kadınları tanıma fırsatı bulmuşlardır. Gelişmekte olan feminist akım, genç Osmanlı ve Jön Türk çevrelerinde de taraftar bulmuş, kadınların durumu, o dönemlerin ünlü düşünürlerinin kalemlerinde sayısız roman, piyes, şiir ve felsefi yazıya konu olmuştur.

1868 yılında çıkan Terakki Gazetesi kadın mektuplarına ilk defa yer vermiş, ancak yazarların kimliklerini belirtmemiştir. Bu mektuplarda, örneğin, erkeklerle aynı vapur ücreti ödemelerine rağmen, vapurlarda kadınlara ayrılan yerlerin kötülüğünden yakınılmış, böyle hor görülmelerinin nedeni sorulmuş veya çok kadınla evlilik sorgulanmıştır (Taşkiran,1973:30).

İlk kadın dergisi, 1869'da Terakki Gazetesi tarafından Pazar günleri haftalık çıkarılan Terakki-i Muhadderat dergisidir. Terakki-i Muhadderat sütunlarında, o günün Avrupası'yla karşılaştırmalar yapılarak Osmanlı toplumunda kadının geri bırakılmasını eleştiren yazılar, ağırlık noktasını oluşturmaktaydı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, kadınlar şubesi ve dernekler açmıştır. Cemiyet'in kurduğu "Teâli-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti", "Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti" gibi dernekler yoksulluk içinde bulunanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır (Gökçimen, 2008: 12-15).

Geleneksel temeller üzerine kurulu Osmanlı Devleti'nin modernleşmesinde öncülük edecek yapısal değişimler özellikle 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet Dönemi'nde gündeme getirilmiş; Osmanlı siyasal yapısı farklılaşma, merkezileşme, laikleşme, özgürleşme sürecine girmiştir. Modernleşme sadece siyasal yapıda değil, eğitim, hukuk, ekonomi, toplumsal yaşamda da değişime neden olmuştur. Tüm bu değişimler o zamana dek yalnızca ev içinde anne ve eş rolleriyle sınırlanmış olan kadına da yansımış, kadın toplumsal yaşamda farklı bir statü kazanmak amacıyla taleplerde bulunmaya başlamıştır. Bu konudaki en etkin rol basının olmuştur. O dönemde çıkan gazetelerde, özellikle pek çok kadın dergisinde sorunlarını ve

beklentilerini yazarak toplumu, dolayısıyla kadını bilinçlendirmeye ve istekleri doğrultusunda değişime hazırlamaya çaba gösteren kadınlar ayrıca konferanslar düzenleyip çeşitli dernekler kurmuşlar, bu derneklerde etkin görevler üstlenmişlerdir.

II. Meşrutiyet'le kadın dergilerinin sayısında da bir patlama yaşanmıştır. 1908'de ilkin *Demet*, ardından *Mehasin* ve *Kadın* yayınlanmıştır. Kadınlar siyasi konularla ilk kez *Demet*'le tanışmış, dergide yer alan siyasi makaleler okurlar tarafından ilgi görmüştür.

İsmet Hakkı Hanım'ın, *Demet*'in çıkışından önce dönem gazetelerinden *İkdam*'da yazdığı yazı, feminizm kavramını gündeme getirmiş ve kadınların belli mesleklerle sınırlandırılmalarına karşı çıkmıştır: "Bizde umumiyete yakın bir ekseriyet anti-feministtirler. Sanayii nefiseden güzel sanatlardan başka meslekleri kadınlara yakıştırmazlar. Ben bu fikre iştirak edenlerden değilim." diyen İsmet Hakkı, kız okullarına fen derslerinin konulması gereğine dikkat çekmiş, henüz siyasete katılım düzeyinde olmasa da tahsil ve terakkide eşitlik istemiştir. (Çakır, 2011:59-75).

Aynı tarihsel süreç içerisinde otuza yakın kadın ve yardımlaşma derneği kurulmuştur. Bu dernekler bireysel talepleri örgütlü birliklere dönüştürmede, sorunların çözümünde, ortaya konulan önerileri uygulamaya geçirmede yardımcı olmuştur.

Kadın dernekleri yardım; eğitim yoluyla meslek edindirmeyi amaçlayan; kültür amaçlı; ülke sorunlarına çözüm arayan; ülke savunmasına yönelik farklı etnik gruplardan kadınların sorunlarına odaklanan; siyasi amaçlı; feminist ve siyasi partilerin kadın dernekleri olarak gruplanabilir (Çakır, 2011:87).

Asri Kadın Cemiyeti, Cemiyet-i Nisvan Heyet-i Edebiyesi, Teali-i Nisvan Cemiyeti, Kırmızı-Beyaz Kulübü gibi örgütler kadınları çeşitli açılardan bilgilendirme, bilinçlendirme amacına yönelikti. Ulviye Mevlan (1893-1964) tarafından kurulan Osmanlı Müdafaa-ı Hukuk-u Nisvan Cemiyeti (Osmanlı Kadınının Hakkını Savunma Derneği) ise Kadınlar Dünyası (1913-1921) adlı yayın organı ile Osmanlı feminist hareketine bir örnek oluşturmıştır (Örs, 2013:432).

Mezhep ayrımı gözetmeksizin her Osmanlı kadınına asli isteyen ecnebi kadınları da yardımcı üye olarak kabul eden dernek 28 Mayıs 1913'te kurulmuştur. Dernek yöneticilerinin savlarına göre ilköğretim zorunlu ver tek tip olmalı, kızların eğitimine gereken önem verilmeli, yurdun her tarafında kız liseleri açılmalıydı. Kızlara yüksek öğrenim hakkı da verilmeliydi.

Cemiyetin amacında vurgulanmak istenen kadının toplumsal yaşamla bütünleştirilmesi, çalışma yaşamına katılımının gerçekleştirilmesiydi. Bu doğrultuda yapılması düşünülen çalışmalar maddeler halinde sunulmaktaydı. O yıllarda batılı kadının gündeminde olan siyasal hak istemi cemiyetin kuruluş programında yer almamaktadır (Siyasal hak isteği 1921 yılında dernek programına girecektir.). Zira Osmanlı kadını siyasallaşmak bir yana henüz toplumsallaşmamıştı (Çakır, 2011:107-116).

Osmanlı feminist hareketinde, batıdaki ülkedaşlarının taleplerinin de ilerisine giden, toplumsal/siyasal hayata katılımda erkeklerin desteğini dahi reddeden radikal bir yaklaşıma da rastlamak mümkündür. Örneğin Kadınlar Dünyası dergisinde yayınlanan „Hukuk-u Nisvan“ yazısındaki şu pasaj, Osmanlı kadınlarının feminizminin boyutlarını anlamaya yardımcı olabilecektir (Çakır, 2010:125):

Evet, Osmanlı erkeklerinden bazıları bizi, biz kadınları müdafaa ediyorlar, görüyoruz, teşekkürler ediyoruz! Hatta Doktor Abdullah Cevdet bey gibi kendisini sınıfımızın bir vekil-i müdafii zan edenlere dah tesadüf ediyoruz. Biz Osmanlı kadınları, kendimize mahsus inceliğimiz, kendimize mahsus adet ve adabımız vardır; bunu erkek muharrirler, bir kadının anlayacağı ruhla anlayamazlar, lütfen bizi kendimize bıraksınlar... Biz kadınlar hukukumuzu bizzat kendi içtihadımızla müdafaa edebiliriz. Erkekler bizi daima mahkum, daima esir etmişlerdir. Erkekler yüzünden çekmekte olduğumuz zulmün def'ini bugün biz erkeklerin mürüvvetinden istemeye tenezzül eder miyiz?

Osmanlı kadınları, düzenledikleri konferanslarda taleplerini belirginleştirmişler ve düşüncelerini paylaşma imkanı bulmuşlardır. 1911 yılında İstanbul'da bir konakta Beyaz Konferanslar adıyla düzenlenen bir dizi konferansta üç yüzü aşkın katılımcı bulunmuştur (Örs, 2013: 433).

5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan Anadolu Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, İstanbul Hükümeti'ne ve itilaf devletleri temsilcilerine işgali protesto eden telgraf çekmişler

ve Türk kadınının bizzat mücadeleye katılmasını sağlamışlardır (Çakır, 2011:103).

Kadınlar geçmişte sendikal örgütlenme içinde ekonomik hakların elde edilmesi için hem görünürde hem de perde arkasında mücadele vermiştir. Örneğin 1872-1907 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda örgütlenen 50 grevin 9'u kadınların çalıştığı iş kollarında yapılmıştır (Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, c.3-4: 862-71).

Türkiye’de kadın hareketi, Cumhuriyet dönemindeki bu güçlü duruşu 1980’lerde tekrar elde etmiştir. Batıda ikinci dalga etkin olurken Türkiye’de de feminist hareketler güçlü bir etki uyandırmaya başlamış; Batılı birinci dalgacıların uğraş verdikleri hak ve özgürlük taleplerinin büyük kısmı 30’larda elde edildiği için ikinci dalganın etkisi özellikle 80’li ve 90’lı yıllarda görülmeye başlanmıştır. Aile içi ve dışı şiddet, taciz, tecavüz, medeni haklar gibi meseleler ikinci dalga Türkiye feminizminin temel konuları arasında yer almıştır.

Yirminci yüzyılın popüler sloganı olan „kişisel olan politiktir“ sözü, özel alan ve kamusal alanların yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Kadınların özel alanlara el atıp, özeli politikleştirme girişimleri kadın dernekleri ve dergilerinin çalışmalarıyla giderek yaygınlaşmıştır. Türkiye’de de özellikle sosyalist feministler bu sloganı benimsemişlerdir (Şahin, 2013: 420-422).

2.3. Türk Siyasal Yaşamında Kadınlar

Türkiye’de kadınların siyasi hayata kalımları, Tanzimat sonrası başlayan kadın hareketlerinin etkisiyle başlamış, II. Meşrutiyet’in ilanından sonra tehditkar ve eylemci tavırlarıyla kadınların siyasete olan ilgileri somutlaşmıştır. Bunlardan biri meclisin açılış görüşmelerini izlemeye yönelik taleptir ve 17 Aralık 1908 tarihli Servet-i Fünun Dergisi'nde haber olarak şöyle verilmiştir (Çakır, 2011:125):

Geçen gün İslam kadınları İttihat ve Terakki Cemiyeti merkezine müracaatle Meclis-i Mebusan'ın resmi küşadiyla (açılış) ictimaatında hazır bulunmak istediklerini söylemişler ve eğer Hristiyan kadınlarının bulunmasına müsaade edilirse behemahal (ister istemez) kafes arkasında müzakeratı istimallerine (kullanmak, faydalanmak) müsaade edilmesini Hristiyan kadınlarına müsaade verilip de kendilerine verilmezse

geçenlerde İngiliz Parlemantosunu önünde İngiliz kadınların yaptığı gibi nümayişler (gösteriler) icra edeceklerini der-miyan eylemişlerdir (ileri sürmek).

Ancak kadınların siyasal yaşama katılım için verdiği bu mücadeleler ya tepkiyle karşılanmış ya da yok sayılmıştır. Kadınlar sadece unutturulmakla kalmamış, "insan" kavramının tek bir cinsi, erkeği kapsadığı belirtilmeden, erkek cinsindeki insanlığın özel bir tipi olarak algılanmıştır. Örneğin kadınların seçme ve seçilme hakkı olmamasına rağmen 1908'de yapılan seçimler için "1908 Genel Seçimleri" ibaresi kullanılabilmektedir (Çakır, 2011:44).

Türkiye'de kadınların siyasal hayatta var olma mücadelelerini, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki ayrı başlıkta incelemek, kadın hareketinin siyasal hayattaki dönüşümünü anlayabilmek açısından da faydalı olacaktır.

2.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Siyasal Yaşam ve Kadınlar

Toplumsal yaşamdan soyutlanmış, 1882'ye dek nüfus sayımına alınmamış olsalar da 1900'lerin başındaki Osmanlı kadınlarının siyasetle ilişkisi hayli gelişmiştir (Çakır, 2011:126). Tanzimat sonrası çıkan kadın dergileri Batı'da yükselen eşitlikçi feminizmden açıkça etkilenmiş, öyle ki ilerleme ve kalkınma konuları kadınları ele almadan konuşulamaz olmuştur (Koç, 2012:135).

II. Meşrutiyet'in dergi ve derneklerinde aktif olarak rol alan kadınlar bağımsızlık savaşı sonrasında doğrudan siyasal amaçlı bir parti de kurmuşlardır. Süs dergisinde yer alan bir haberde 15 Haziran 1923 tarihinde Dar'ül Fünun'da Kadınlar Şurası İctimaiyyesi'nde Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu, başkanlığa Nezihe Muhiddin'in seçildiği duyurulmuştur.

Partinin kuruluş gerekçesi hükümete verilen beyannamede özetle şöyle açıklanmıştır: Kadın ülkenin her yerinde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların içinde olmasına ve bu sorunlardan etkilenmesine karşın bu alanlarda gözle görülür biçimde çalışmamaktadır. Amaç yer yer ortaya çıkan kadın varlığının ve kişiliğinin bir kitle hareketine dönüştürülmesidir.

Parti Genel Sekreteri Şükufe Nihal partinin er geç kendi temsilcilerini meclise göndereceğini belirttiği konuşmasında kadının seçme ve seçilme hakkını gündeme taşımıştır: "Kadınlar Halk Fırkası bugünkü mebusları kendileri tarafından seçilen mebuslar gibi düşünmekte ve kendilerine hürmet ve itimat beslemektedir. Lakin benliğini daha ziyade idrak eden bir kadın ekseriyeti hazırlandığı vakit elbet bu münevver kitle kendi mukadderatını idare edecek olanlara kendi itimadını ihtiyariyle vermeyi hatta kendisiyle ilgili olan meselelerin müdafaasında kendisini bizzat temsil etmeyi bir hak bilecektir. "(Çakır, 2011:127).

Partinin yasal geçerlilik kazanması için vilayetten izin alması gerekmektedir. Ancak uzun süre geçmesine karşın valilikten bir yanıt gelmemiştir. Hilafet yıkılmış, cumhuriyetin ilanına ramak kalmış bir süreç yaşanmasına karşın Nisan 1923'te kabul edilen seçim kanunu da 1909'dakinden farklı değildi. Her erkek Türk vatandaşı seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Bu anlayış 1924 anayasasında da değişmeyecektir.

Kadınlar Halk Fırkası'nın siyasal bir parti olarak kabul edilmemesi üzerine, Fırka varlığına dernek olarak devam etmiş, ancak meclise girme amacından vaz geçmemiştir. Mart 1927'de, kadının seçme ve seçilme hakkının dernek tüzüğüne girmesi için dernek tüzük değişikliğine gidilmiştir. Ancak İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey kadınların asli görevini çocuk doğurmak ve yetiştirmek olarak gördüğünden bu yöndeki değişikliği onaylamamış; sorun ancak hükümetin müdahalesiyle çözümlenmiş, siyasal hak istediği derneğin tüzüğüne girmiştir.

Bazı çevrelerin, özellikle basının derneğe olumsuz bakışı ve Eylül 1927'de dernek içinde yaşanan bunalım ve anlaşmazlığa bir de polisin dernek merkezinde arama yapması ve usulsüzlük kararı vermesi eklenince derneğin kurucusu ve başkanı Nezihe Muhittin ve yönetim kurulu görevden uzaklaştırılmıştır. Ancak Nezihe Muhittin bu tarihten sonra da siyasetten uzak kalmamıştır. 1930 yılında programında kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanıyacağını ilan eden Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılmış, evlere dek giderek parti adına kadınlarla ilişki kurmuştur. Partiyeye bağlı Kadın Varlığı isimli bir derneği kurmak için yazar Suat Derviş ile birlikte çalışmıştır. 1930 yerel seçimlerinde İstanbul'un Beyoğlu ilçesinden Serbest

Cumhuriyet Fırkası tarafından adaya gösterilmiştir. Nezihe Muhittin 1934 genel seçimlerine bağımsız aday olarak katılmıştır (Çakır, 2011: 126-131).

2.3.2. Cumhuriyet'in İlk Döneminde Siyaset ve Kadınlar

Tüm bunlara rağmen, Türkiye’de kadınlar, siyasal seçme ve seçilme hakkını birçok demokratik ülkeden önce kazanmışlardır. Kadınlar, önce 3 Nisan 1930 tarihinde yerel seçimlerde, daha sonra 5 Aralık 1934 tarihinde ise genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Ancak, kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesi, onların rahatça siyasete katılmalarını sağlamamıştır. Bu nedenle, kadın milletvekillerinin sayısı kadın nüfusa orantısız olarak artmamıştır (Gençkaya, 2011: 5-34) .

Cumhuriyetin kuruluş sürecinde kadınlarla ilgili yapılan reformlar kadınları ailenin merkezinde olduğu erkek egemen sistemden koparmayı düşünmemiştir. Bu atılımın sembol kadınlarından Afet İnan 1930 yılında yapılan tarihi 3 Nisan Konferansı’nda, “Kadınların evini barkını bırakıp parti mücadelesine girişmelerini kadınların siyasal ideallerine muhalif bulurum.” diyerek çizilen sınırı göstermiştir (Tekeli,1982). Yani kadınlar siyasete katılabilir ama evin düzeni önce gelir. Yani ev düzeni olmayan kadınlar ki millet onları kadından saymaz diyebiliriz, siyaset yapabilecektir (Koç, 2012: 80).

1935 milletvekili genel seçimlerinde 18 kadın milletvekili Meclis’e girmiş, kadınlar parlamentoda % 4.5 oranında temsil edilmişlerdir. Bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya’daki bir çok ülkede bu hakkın bulunmayışı konunun önemini daha da artırmaktadır (Gökçimen, 2008: 5).

Tekeli (1982), tek parti döneminde kadın milletvekilleri sayının çokluğunu, ülkenin lider kadrolarının kadınları siyasette “simgesel” olarak konumlandırmasına bağlamaktadır. Çok partili döneme geçilmesiyle birlikte, kadınların siyasetteki konumlarında değişiklikler olmuştur. TBMM’de kadın temsili sayısal olarak azalmaktadır. Tekeli’ye göre, çok partili dönemde, özellikle muhafazakâr siyasal partilerin birbirleriyle olan rekabetleri de kadınların temsili olumsuz etkilemiştir. Tekeli, Demokrat Parti’nin tutucu ideolojisini, kadınların siyasette zaten tam

anlamıyla sahip olmadıkları yerleri kaybetmelerine yol açtığını vurgulamaktadır (akt. Gençkaya, 2011:10).

Handan Koç (2012: 135-136), kadınlara seçme ve seçilme hakkının sembolik bir hak olmaktan öteye geçemediğini belirtmiş ve kadınlar için asıl önemli gelişmenin Medeni Yasa'nın kabulü olduğunu söylemiştir:

Kadınlar açısından bence değişimin kalbi 1926'da çıkan Medeni Yasa olmuştur. Çünkü bu yasa evi, özel alanı düzenler. Herhangi bir kadının seçimlere katılmayı değil istemesi, hayal bile etmesi çok zordur. (...) Yeni medeni yasa cinsiyet eşitliği getirmez. Evin reisi kocadır der. Kadınların çalışması için kocalarından izin almasını zorunlu kılar; ama kadınları insan yerine koyar. Çünkü bütün kadınlar babasından kalan mirası almayı, çocuklarının velisi olmayı, istemediği kocadan boşanmayı ister. Yasa bunları sağlar ve kadınlara kan verir.

Cumhuriyetin kadınlar konusundaki reformlarının ilerici bir hareket olduğunu kabul etmekle birlikte, kadın hakları konusunda Atatürk inkılaplarını eksik bulmak ya da kadınlarla erkekler arasında çıkar çelişkilerinin olabileceğinden bahsetmek bir tabu halini almıştır. Örneğin 1974-1980 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü yapan Emel Doğramacı bu şablonun yeniden üreticilerindendir. Çizelge şöyledir: İslam dininin kabulünden önce Türk kadını olumlu bir şekilde devrinin erkek tipine yakındı; Türk kadını yerleşik uygarlığa geçişte ve İslam kültürüne katılarak erkeklerden pasif hale geldi; ama daha sonra Batı uygarlığı etkisiyle kadının hakları savunuldu ve tekrar eşit bir düzey oluştu. Bu soyutlamada gelir dağılımı, aile içi iş bölümü, bölgesel farklar gibi hiçbir kriter yoktur (Koç, 2012:137).

Tekeli (1982)'nin bulgularına göre, tek parti döneminde kadın milletvekillerinin büyük çoğunluğu (yüzde 82) kendisini rejimin “izleyicisi,” küçük bir bölümü (yüzde 9) ise partinin “faal üye” si olarak görmektedirler. 1960 askeri müdahalesinden sonra ise, kadın milletvekillerinin sınırlı bir bölümü (yüzde 14,3) kendilerini “önder” olarak kabul etmektedirler. Tek parti döneminde simgesel önem verilen kadınların sahip oldukları konumun kendilerine kazandırdığı otorite aracılığıyla öncü bir rol oynamamaları, asırlar süren dışlanmışlığa bağlanmaktadır. Görüşülen kırk kadın milletvekilinin sadece ikisi öncelikle kadın sorunlarıyla ilgilendiklerini belirtmişlerdir (akt. Gençkaya, 2011:10).

Yine Tekeli'nin araştırmasına göre milletvekilleri, partileri tarafından, kadınlar, eşlerinin ya da ailelerinin izin verdiği ölçüde siyaset yapabilmektedirler. Bu saptama, daha sonraki çalışmalarda da doğrulanmıştır (akt. Gençkaya, 2011:10).

Arat (1988), 1980'e kadar meclise giren kadınların konuşmalarını incelemiştir. Arat incelediği dönemlerde, kadın milletvekillerinin en önemli özelliğinin, kendilerini hemcinslerini “temsil eden” üyeler olarak gördüklerini açıklamaktadır. Meclisteki konuşmalarında, kadın diliyle, kadın sorunlarını gündeme getirdiklerini; ayrıca, ülke kadınlarına seslenirken bir yandan da erkek meclisine olan şükranlarını her fırsatta ifade ettiklerini belirtmektedirler. Arat'a göre, bu kadınlar, siyasal yaşamda tecrübeli erkek politikacılar karşısında çekingen ve kuşkuludurlar. Bu dönem kadın milletvekilleri, kendilerini siyasal yaşamda tepeden inme bir şekilde görmelerinden dolayı, bunu bir kazanım olarak algılayamamışlardır (akt. Gençkaya, 2011:12). Bu durumun, Serpil Çakır'ın (2011:25) Osmanlı'da Kadın Hareketi kitabında belirttiği gibi, tarihin erkek egemen yazımı ve kadınların tarihinden haberdar olunmaması; seçme ve seçilme hakkının Cumhuriyet tarafından kadınlara “bahşedildiği” gibi bir yargının sık sık kadınların önüne çıkartılmasıyla ilişkisi vardır. Oysa kadınların Osmanlı'dan bu yana seçme ve seçilme hakkı başta olmak üzere sosyal ve siyasal haklarla ilgili verdikleri mücadeleler yukarıdaki bölümlerde de anlatılmıştır.

2.3.3. 1980 ve Sonrasında Türkiye Siyasal Yaşamında Kadınlar

1980'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de, kadınlar ile ilgili her soruna “kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi”ni içeren kadın hareketi ivme kazanmıştır. 1 Mart 1980 tarihinde Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyannamesi niteliğindeki bu sözleşme, kadınların siyasal kararlara katılım hakkının genel çerçevesini tanımlamakta ve eşit katılımı sağlamak için taraf devletlere özel önlemler alma zorunluluğunu getirmektedir (Gökçimen, 2008: 31).

1990'lı yıllara gelindiğinde, Türk siyasal yaşamında ilk defa bir kadın başbakanla karşılaşılacaktır: 50 ve 51. Hükümetlerin Başbakan'ı Tansu Çiller.

Türkiye'nin Demir Leydisi olarak anılan Çiller, başbakanlığı döneminde Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığı yapmıştır (Fidan, 2010:20).

Çiller, tıpkı Thatcher ve Merkel gibi muhafazakar siyasal çizginin temsilcilerinden biridir. Süleyman Demirel gibi o da söylemlerinde dini referanslar kullanmış, milliyetçilik ve geleneklere bağlılığıyla muhafazakar ideolojiyi söylem ve eylemlerine yansıtmıştır.

Tansu Çiller, varlıklı bir aileden gelmektedir ve yurt dışında eğitim görmüştür. 1970'te Türkiye'ye dönmüş ve 1990'da DYP'den siyasete atılmıştır. İlk olarak Ekonomi Bakanı olmuş, 1993'te parti genel başkanı ve T.C. Başbakanı olmuştur. Modern görünümü, seküler duruşu, hırslı kariyeri ve etkileyici eğitim geçmişiyle hem dış basının hem de ülkenin ilgisini üzerinde toplamıştır (Korhan, b.t.).

Tansu Çiller'in başbakan olması Türkiye için hem çok yeni hem de devrim niteliğinde bir adımdı. Kadınların kamusal alanda ar oluşlarının sorgulandığı, siyasete katılım düzeylerinin sembolik bir rakamdan öteye geçmediği Türkiye'de bir kadının başbakan olması için bazı değerlerin taşıyıcısı olması gerekiyordu. Tansu Çiller bunu, "Ben sizin ananızım, bacınızım!" diyerek başarmıştır.

Ancak Tansu Çiller'in seçim öncesi vaatleri ile seçim sonrası söylem ve pratikleri arasında belli çelişkiler vardır. Örneğin seçim öncesi "radikal İslam"la mücadele edeceğini söylerken seçim sonrası Milli Görüş çizgisindeki radikal İslamcı Refah Partisi'yle koalisyona gideceğini açıklamıştır. Çiller'in çizgisi, selefi Süleyman Demirel'e göre daha da muhafazakar bir çizgiye kaymıştır. Ancak bir yandan ayetlere, hadislerle verdiği referanslarla muhafazakar kesimle yakınlaşır, halkın desteğini kazanırken; bir yandan da yaptığı büyük gaflarla gündeme gelmeye başlamıştır. Örneğin Susurluk Kazasıyla ilgili "Bu ülke için kurşun atan da kurşun yiyen de şerefli dir." diyerek büyük tepki toplamıştır.

Çiller, sık sık aile, din ve gelenek vurgusu yapsa da ataerkil eleştirilerden kaçamamıştır. Yaptığı gaflar, ülke yönetimindeki olumsuzluklar hep kadın olmasıyla ilişkilendirilmiş ve hükümet fonları kendi harcamaları için kullandığı öğrenildiğinde "Tansu, mutfağına dön!" denilerek kadın olarak ait olduğu yer hatırlatılmıştır. Tansu

Çiller'in başarısız siyasi kariyeri kadınlığıyla birlikte anılmıştır. Oysaki aynı durum hiçbir erkek siyasetçi için geçerli değildir.

Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in Türkiye Değerler Atlası 2012 bulguları, günümüzde Türkiye'de kadınların siyasette var oluş mücadelelerini daha da anlamlandıracaktır. Bu araştırmaya göre “erkekler kadınlardan daha iyi siyasetçi olur” görüşüne katılanların oranı 1996'dan itibaren giderek artmaktadır (1996'da %66 iken 2011'de bu oran %71'e ulaşmıştır.) (Esmer, 2012:40)

Kadınların TBMM'deki Hareketliliği

TBMM'de kadınlarla ilgili ilk kurumsal yapı, 23'üncü Dönemde kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu olmuştur. Komisyon, bir kurumsallaşma girişiminin ötesinde, cinslerin eşitliğinin vurgulanmasını içermektedir. Ancak komisyonun kuruluşunda yaşanan isim krizi, cumhuriyetten bu yana süren kadın-erkek eşitliği vurgusunun iktidar tarafından ısrarla kabul edilmemesiyle sonuçlanmış ve feminist dernek ve kuruluşların tüm ısrarlarına, muhalefet partilerinin isteklerine rağmen komisyon ismi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu'yken Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu olarak değiştirilmiştir.

Gençkaya'nın (2011) araştırma bulgularına göre denetim faaliyetleri arasında, kadın parlamenterlerin en fazla kullandıkları araç yazılı sorudur (1366 yazılı soru). "Komisyon görevlerinin dağılımında kadınlara “daha yakın” komisyonların, Milli Eğitim ve Sağlık, Sosyal İşler gibi, daha yoğun olarak tercih edildiği, teknik uzmanlık gerektiren İktisat, Plan ve Bütçe gibi komisyonların daha sonra geldiği anlaşılmaktadır (Gençkaya, 2011: 27).

İstatistiki olarak bakıldığında, KADER (Kadın Adayları Destekleme Derneği)'in 2011-2012 verilerine göre Türkiye'de kadın parlamenterlerin sayısı yıllara göre şu şekildedir:

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Oranı (%)
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.3

Tablo 4: 1935-2011 Yılları Arası Türkiye’de Kadın Parlamenter Sayıları Ve Oranları

Bu veriler ışığında, kadınların meclisteki temsiline, Cumhuriyet’in ilk yıllarından sonra düşüşe geçtiği; ancak 1999 yılındaki seçimlerle ilk yıllardaki oranların yakalanabildiği ve son 10 yılda kadın milletvekili oranlarında %10’luk bir artış yaşandığı görülmektedir. Ancak bu oran dünya geneline göre oldukça düşüktür. 1 Aralık 2013’te Ulusal Parlamentolar’dan sağlanan bilgilerle Inter-Parliamentary Union (IPU) tarafından derlenen verilere göre parlamentolarındaki kadın sayısı ve oranlarına göre sıralanan 118 ülke arasında Türkiye 92. olmuştur.

2011’de yapılan seçimler sonrası üçüncü kez tek başına iktidar olan AKP hükümetinde, tek bir kadın bakan bulunmaktadır: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam. Kadınların mecliste ve kabinedeki görevlerine bakıldığında, aile ve sosyal konularla ilgili makamlara gelebildikleri; ancak ekonomi, dış politika gibi alanlarda mevki sahibi olmalarının daha zor olduğu görülmektedir.

2.4. Türkiye’de Muhafazakar Söylemde Kadınlar

Türkiye’de muhafazakar ideolojinin kadınlara yaklaşımını anlayabilmek için, “din, gelenek, otorite” vurgusuna bakmak gerekmektedir. Özellikle 1980 sonrası yükselen siyasal İslam’ın fikir alanındaki temsilcilerinin kadınlarla ilgili söylemleri, bu üç temel kavramla ilişkilidir.

Bu çalışma kapsamında, AKP'nin kurucu kadrosunun kadınlarla ilgili tutumlarını daha iyi anlayabilmek için, bu kadronun “fikir babaları” olarak tanımlanabilecek edebiyat, siyaset ve din alanından önemli isimlerin kadınlarla ilgili söylemleri incelenmiştir.

2.4.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Muhafazakar Söylemde Kadınlar

Tanzimat'tan itibaren kadınların toplum içindeki konumu değiştikçe, muhafazakar kesimden buna tepkiler yükselmeye başlamıştır. Özellikle kadınların çalışma hayatına katılması, siyasi alanda dile getirilen talepler ve kadının “aile” dışında da var olmak istemesi tepkilerin temel nedenleridir. Muhafazakar kadınların da tepki verenler arasında olması, cinsiyetçiliğin muhafazakar kadınlarda da yerleşen bir düşünce olduğunu göstermektedir.

Bu örneklerden biri olan İkbâl Hanım *İkdam*'da İsmet Hakkı Hanım'a hitaben yazdığı yazısında Kur'an'da erkekler kadınlardan daha üstündür diye bir hüküm olduğunu iddia ederek İslam kadınlarının feminist olamayacağını belirtmekteydi. Kadınların vücutça ve akılca erkeklerden zayıf olduğunu ileri sürerek erkeğin üstün olması gerektiğini savunan İkbâl Hanım'ın görüşlerinde aslını araştırmadan dayatılan otoriter düşüncenin izlerini görmek mümkündü. Kadın ve erkeğin eşit konumlarda olmasının ailedeki düzeni bozacağı ve karışıklık yaratacağını düşünen İkbâl Hanım aile düzeni içinde erkeğin üstün olması gerektiğini savunmaktaydı. (Çakır, 2011:76).

Aynı şekilde Cumhuriyet döneminde de kadınların kamusal alana katılımları muhafazakar yazarlar tarafından tepki çekmiştir. Cumhuriyetçi-muhafazakar düşüncenin en önemli temsilcilerinden Peyami Safa'nın milliyetçi-muhafazakar görüşlerini dile getirdiği yazılarıyla paralellik gösteren romanlarında kadınlarla ilgili söylemi bu anlamda bir özet gibidir.

Peyami Safa, *Türk İnkılâbına Bakışlar*'da “alafranga ve alaturka olmak üzere iki farklı Türkiye'nin Doğu-Batı arasında yaşadığı gerilimin, ne Tanzimat'la ne de Jön Türk Devrimi'yle ortadan kaldırılabildiği” (Ayvazoğlu, 1998:318) saptamasında bulunur. Safa'ya göre bu ikilik, ancak Mustafa Kemal'in yaptığı inkılâplarla ortadan

kalkacaktır (AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı, 12:27). Safa, Batıyı hem bir kafa hem de bir kıta olarak özetler. Buna göre “Avrupalı olan yalnızca Avrupa kıtasında yaşayan kişi demek değildir. Avrupa kafasının oluşumunu belirleyen üç tesir – Yunan, Roma ve Hristiyanlık – vardır ve bu üç tesirden doğan bir kafa Avrupalı olmayı hak etmektedir”.

Safa’nın yazılarında Batılılaşmanın kültürel etkileri olumsuz bir tablo içinde sunulur. Özellikle aile ve kadın açısından Batının yıkım getirdiği düşüncesi hakimdir. Bu nedenle, “yabancı medeniyeti toptan reddetmek ve benimsemek gibi iki tepkinin dışında üçüncü bir şans vardır ki, o da bu milletin yabancı bir medeniyetle kendi milli ve dini geleneklerini uzlaştıran ahenkli bir sentez yaratabilmesidir” şeklinde bir yaklaşımı vardır.

Safa’nın söyleminde, eşitlik talepleriyle ortaya çıkan ve erkeksileşen kadın keskin bir dille şeytanlaştırılmaktadır. Milli bütünlüğün sağlanması esas kaygı olunca efemineleşen erkek kadar erkeksileşen kadın da tehlikeli addedilir. “Kadın her zaman çoktan telkine açıktır; erkek de telkine açıldığı ölçüde kadınsılaşacaktır. Peyami Safa’nın çoğu romanında züppelikle halislik arasındaki seçimi kadın kahramana yaptırıyor olması, şunu görmemizi engellememeli: Safa’nın genç kızlarının seçimi, doğrudan doğruya erkeğin haysiyet problemini çözmeye yöneliktir” (AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı, 12:28-42).

Safa’nın muhafazakâr söyleminde kadın kurgusu, geçişliliğe imkân tanımayan, örneğin kadının hem anne hem de lüks kıyafetler içinde şuh bir görünüme sahip olamayacağı bir çerçevede ortaya konulur. Bunun temel nedenlerinden biri, hem özel-kamusal alan ayrımında kadına ayrılan yerin daha çok ilki olması, diğeri ise anneliğin sadelik, erdemlilik, iffet gibi vasıflarla ilişkilendirilmesidir (AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı, 12:28-42).

Safa’nın halk kategorisi içinde yer alan unsurlarının en başında yer alan kadınlar, katı bir biçimde “ya o ya o” mantığı içinden kurgulanan kategorik ayrımların sahnesine terk edilmektedir. Biyolojik yaratıcılığın yüceltildiği bir annelik söyleminde kadının neredeyse tek üretimi, doğurmaktan ibarettir ve dahası bunu bir kez tercih etmiş bir kadının kamusal alanda görünmesi keskin bir dille

reddedilmektedir. Safa'nın, kadın kamusal alana girse dahi erkekle aynı ücreti almaması konusunda günümüzde de sürdürülen eşitsiz ilişkinin savunusunu yaptığını burada belirtmek uygun olur. Yukarıda sözünü ettiğimiz keskin ayrımın gerisinde, kadının ruh-madde ayrımı çerçevesinde maddeyle, başka bir ifadeyle doğayla özdeşleştirilmesi vardır. Bu özdeşleştirme; kadının toplumsal yaşamdaki yerinin doğallaştırılmasına ve değişmez konumlarda tanımlanmasına neden olmakla beraber, Safa'nın halk kategorisi içinde değerlendirdiği işçi sınıfı gibi (kuşkusuz erkek tarafından) eğitilmesi gereken bir kadın tanımlamasıyla sonuçlanmaktadır (AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı, 12:43).

Muhafazakar dini söylemin Cumhuriyet döneminde yaşayan ve günümüz siyasal hayatında da fikirleri oldukça etkili olan ismi Said-i Nursi'nin kadınlarla ilgili görüşleriye Safa'dan çok daha katı, çok daha keskindir. *Tesettür Risalesi*'nin şu bölümü, muhafazakar dini düşüncenin kadınlara yaklaşımını anlamak açısından önemlidir . (Yirmidördüncü Lem'a, Tesettür Hakkında, akt. Koç, 2012: 56) .

1 . Hikmet: Tesettür, kadınlar için fitridir ve fitratları iktiza ediyor. (Fitri doğuştan, tabii anlamına, fitrat ise yaradılış, huy anlamına gelir.). Çünkü kadınlar hilkaten (yaratılıştan) zaif ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatından ziyade sevdiği yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale (kovulmak) maruz kalmamak için, fitri bir meyli var.

Burada kadınları biyolojik indirgemecilikle sosyal bağlamından kopartıp bir “tür” olarak ele alan ataerkil bakışı görmek mümkündür. Kadının doğuştan zayıf olduğu ve korunması gerektiği düşüncesi, “kendini sevdirmek, nefret ettirmemek isteği” gibi kadını erkek karşısında edilgen ve ikincil konumda gören bakış açısıyla perçinlenmiştir. Yine tesettür risalesinde geçen şu ifadeler, günümüzde tecavüzün sorumluluğunu tecavüzcüye değil, kadına yükleyen bakış açısının temellerinin, muhafazakar dini ideolojide yattığı göstermektedir (Yirmidördüncü Lem'a, Tesettür Hakkında, akt. Koç, 2012: 56):

Hem kadınların on adetten altı yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden daha güzellere nispeten çirkin düşmemek veya tecavüzden ve ittihamdan (töhmetsiz olma, suçlu olma) korkar, taarruza maruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için fitraten tesettür ister.

Muhafazakar ideolojinin batılılaşma ve kadın arasında kurduğu olumsuz bağ, Said Nursi'nin aşağıdaki ifadelerinde temsil bulmuştur(Yirmidördüncü Lem'a, Tesettür Hakkında, akt. Koç, 2012: 56-58):

Malumdur ki; insan sevmediği ve istiskal ettiği (varlığından hoşlanmadığı) adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı namahrem erkeklerden onda iki üçü varsa, yedi sekizinden istiskal eder. Hem tefahhuç (müstehtecen konuşma) ve tefessüh (çürüme) etmeyen bir güzel kadın, nazik ve seri üt-teessür (çabuk üzüldüğünden) olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen belki semmi pis nazarlardan elbette sıkılır.

Hatta işitiyoruz; açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar" diye polislerle şekva ediyorlar. Demek medeniyetin ref-i tesettürü (tesettüre son vermesi), hilaf-ı fitrattır (tabii olana karşıdır). Kuran'ın tesettür emri fitri olmakla beraber, o maden-i şefkat (şefkat kaynağı) ve kıymettar birer refika-i ebediye (ebedi eş) olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten (alçaklık) ve manevi esaretten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda, ecnebi erkeklere karşı fitraten korkaklık, tahavvüf (korkuya düşmek) var. Tahavvüf ise, fitraten tesettürü iktiza ediyor (gerektiriyor). Çünkü sekiz dokuz dakika bir zevki cidden acılaştırarak, sekiz dokuz ay ağır bir velet yükünü zahmetle çekmekle beraber, hamisiz bir veledin terbiyesiyle sekiz dokuz sene, o sekiz dokuz dakika gayrimeşru zevkin belasını çekmek ihtimali var. Ve kesretle (çokça) vaki olduğundan, cidden şiddetle namahremlerden fitratı korkar ve cibilliyeti (doğrusu cibilliyet; huy, yaratılış) sakınmak ister. Ve tesettür ile namahrem'in iştihasını açmamak ve tecavüzüne meydan vermemek, zaif hilkatı emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kafası çarşafı olduğunu gösteriyor. Mesmuatıma göre: Merkez ve payitaht-ı hükümette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet adi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!

Burada kadınların tecavüzden kendilerinin sorumlu olduğu, yaratılış gereği korkak olduğu ve olması gerektiği gibi aşırı cinsiyetçi ifadelerin yanı sıra "rütbeden büyük bir adamın" "açık bacaklı" karısına "gayet adi bir kundura boyacısının" sarkıntılık edebileceği gibi sınıfsal ayrımcılık içeren bir yaklaşım da mevcuttur. Batılılaşmanın etkisinin kadınları "erkeksileştirip" onlarda fitraten bulunan ve bulunması gereken "korkaklık" huyundan arındırdığı düşüncesi, bu sınıfsal ayrımcı bakış açısıyla birleştiğinde ortaya muhafazakar ideolojinin serbest piyasa, aile, din, gelenek ayaklarının sentezi çıkmaktadır.

Yine Said Nursi'nin Tesettür Risalesi'nden 4. Hikmet adlı bölüme bakılacak olursa, burada da kadınlarda cesaretin bir erdem değil aksine bir kötü huy olduğu; erkeğin kadını kıskanarak kısıtlamasının normal olmasına karşın kadının böyle bir hakkının olmadığı vurgusu bulunmaktadır. Bu bölüm evlilik ve çoğalmak için tesettürün gerekliliği fikriyle başlamaktadır (Said-i Nursi, Tesettür Risalesi, 4. Hikmet; akt. Koç, 2012:62):

Çünkü en serseri ve asri bir genç dahi refika-i hayatını namuslu ister. Kendi gibi asri, yani açık saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhşa süluk eder... Kadın öyle değil; o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının aile hayatında müdir-i dahili olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evladına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan en esaslı hasleti sadakattir, emniyettir. Açık saçıklık ise, bu sadakati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azabı çektirir. Hatta erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehavet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadakate zarar olduğu için, ahlak-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona hazinedarlık ve sadakat değil, belki himayet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz, başka kadınları da nikâh edebilir.

Bu bölümdeki, kadınların “açık saçık” olursa (ki risale boyunca tesettürün zıddı olarak açık saçıklık ifadesi kullanılmıştır) erkeklerin sadakatsizliğinin ve tacizkarlığının doğal karşılanacağı gibi kadını taciz ve tecavüzden sorumlu tutan bakış açısının yanı sıra, erkeklerin kadınlar karşısındaki görevlerinin olsa olsa onları himaye etmek gibi üstünlük içeren bir rol olduğu inancı da mevcuttur. Tüm risalede Said Nursi kadınları olduğu kadar erkekleri de neredeyse fitraten arzularının esiri zayıf olarak nitelendirmiştir (Koç, 2012:63).

Said Nursi’nin günümüzdeki temsilcisi Fethullah Gülen’in cemaatinden olduğu bilinen İslamcı yazar Ali Bulaç’ın, kadınların ölümle cezalandırılmasına, yani töre cinayetlerine karşı yürütülen kampanyalarla ilgili söyledikleri de, kadının bedeni konusunda tasarrufta bulunmasını “din, aile, ahlak” gibi kavramlara aykırı gören muhafazakar bakış açısıyla aynı çizgidedir (akt. Koç, 2012:2):

Asıl verilmek istenen mesaj, töre cinayetleri gibi suç teşkil eden fiilleri öne sürüp, gündelik hayatta zinanın serbest olmasını sağlamak, kızlara ve kadınlara bedenlerini istedikleri gibi kullanabilecekleri, bu konuda din, aile, ahlak ve toplumun hiçbir söz ve hak sahibi olamayacağı telkininde bulunmaktadır.

2.4.2. 2000’lerde Muhafazakar Söylemde Kadınlar

Muhafazakar ideoloji, tüm dünyada feminizmle çatışan bir ideolojidir; çünkü ataerkil dinlerin ve geleneklerin kadına biçtiği rolü reddeder. Türkiye’de de bu durum İslam ve feminizmin karşı karşıya gelmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunu, şeriatçı Beyan dergisinin 2005 Temmuz sayısındaki şu yazıyla örneklendirebiliriz:

“Feminizm, İslam’a aykırı batıl ve fitrata aykırı bir ideolojidir. Saliha kadınları tenzih ederek söylüyorum: Çağımızın en büyük fitnesi kötü kadınlardır. İslam’da kadın; anne, nine, teyze, bacıdır. İslam kadını ve kızı bir seks aracı, bir şehvet aleti

olarak görmez.”(akt. Koç, 2012: 12). Bu bakış açısı, feminizmi toptan İslam’a aykırı görerek kadınların çalışma, eğitim görme, eşit birey olarak muamele görme haklarının İslam’da yer almadığı gibi bir sonuca çıkmaktadır. Oysa yine İslami referanslarda, örneğin Hz. Muhammed’in eşi Hatice’nin ticaretle uğraştığı, gayet güçlü bir kadın olduğu; peygamberin ölümünden sonra Ümmü Seleme gibi kadınların devlet yönetiminde bulundukları da bilinmektedir.

Feminizmin İslam’a aykırı olduğu düşüncesi, muhafazakar kadın yazarlarda da görülen bir düşüncedir. Dahası, Türkiye’de üniversitede başörtüsü yasağına karşı duran feministler dahi bu düşünceden nasibini almışlardır. Örneğin, Tezkire dergisinde Nazife Şişman yazdığı şu satırlar, feminizmin başörtüsünü savunma şekli, kürtağın da aynı savunuya dahil olabileceği düşüncesiyle eleştirilmiştir (akt. Koç, 2012:119):

Başörtüsü bir ‘cinsel kimlik sorunu’ olarak mı ele alınmalıdır? Kadının kendi bedeni üzerindeki ‘tercih’ hakkı mıdır? O zaman kürtağ hakkını savunan dili konuşuyoruz demektir. Laikçilik-laik karşıtlığı ve ‘irtica tehlikesi’ temelinde yaklaşıldığında başörtüsünün ve dolayısıyla onu taşıyan bedenin, bu iki karşıt söylem arasında bir mücadele sembolüne dönüştürüldüğü söylenebilir. Fakat bu mücadele sembolüne ‘Bedenimiz bizimdir!’ şeklinde bir karşı çıkışla cevap verildiğinde ‘seküler’ bir yaklaşım benimsenmiş olur. Zira Müslüman için bedeni kendisine verilmiş bir ‘emanet’tir ve bu emaneti Allah’ın rızası hilafına kullanmamalıdır.

Feministlerin aslında kadınları savunmak yerine Müslüman kadınların ahlakını bozmak istedikleri yönündeki İslamcı-muhafazakar düşüncenin de muhafazakar kadın yazarlarda bulunduğu söylemlerinde görülebilmektedir. Örneğin İslamcı kadın yazar Cihan Aktaş’ın feministleri eleştiren şu satırları, kadınlar için ya dayak yemek ya da fuhuş yapmak gibi iki uç ihtimalle sınırlandırmaktadır (akt. Koç, 2012:20):

Radikaller bünyesinde toplanmış feministlerin, biseksüellerin ve benzeri diğer grupların asli meseleleri değildir dayak, işkence ve çevre korumacılığı. Bütün bunlar, kendi durumlarını izaha kalkmada büyük destek gördükleri toplumsal vakıalardır ve Batı’dan aktarmacı bu zihniyetle şipşak sahiplenmiş gözüdürler bu sorunları. Ama kadını dayak yediği erkeğine karşı isyana-karakola başvurmaya çağırmanın bu kadının yararına olacağı yüzde yüz söylenebilir mi? Evliliğe son verilmesi durumunda nasıl bir son bekliyor dayak yemiş kadını? Fuhuş-vücudunu satması dayak yediği durumundan daha mı onurlu bir konum sağlayacaktır ona?

Ancak tüm bunlara karşın, muhafazakar kadınlar tarafından şiddete karşı ses çıkartan ve boşanmanın böyle durumlarda meşru olacağını savunan isimler de vardır. Örneğin, Konya eski belediye başkanı ve AKP milletvekili Halil Ürün’ün hem aldattığı hem de dövdüğü karısı Esmâ Ürün 2006 yılında Cihan Aktaş’ın deyimiyle

erkeğine “isyan etmiştir.” Şikâyetini yasalar çerçevesinde, Çankaya Karakolu'na yapmıştır. Kocasının yaptıklarını basına açıklamıştır. Ayrıca diğer kadınlara şöyle seslenmiştir: “Ekonomik özgürlüğünüze ve hayatınıza sahip çıkın.”(akt. Koç, 2012:22).

Kadınların çalışmasıyla ilgili muhafazakar ideolojik söylem çok önemlidir; çünkü bu söylem, aynı zamanda muhafazakar siyasi partilerin kadın istihdamı konusundaki politikalarını da yansıtmaktadır. 1986'da *İslam'da Sosyal Güvenlik* isimli adlı teziyle doktorasını alan Faruk Beşer'in *İslam'da Kadının Çalışması ve Sosyal Güvenliği* isimli kitabına, kadınların çalışmasının sebeplerinin neler olduğunu sorarak başlamaktadır. Bunları iki gruba ayırır. İlki temel fizyolojik ihtiyaçlar, ikincisi ise ikinci derecede sosyo-politik ihtiyaçlar. Beşer için bir meslek sahibi olmak kadın erkek tüm insanlar için özenilecek bir nitelik değildir. Beşer'in fikriyatında insanlar pilot olmayı, mühendis olmayı, marangoz olmayı, berber, hattat, dişçi, basketbolcu, heykeltıraş olmayı istedikleri için çalışmazlar. Onlar para kazanmak ve temel ihtiyaçlarını gidermek için çalışırlar. Bu da erkeklerin işidir. Dolayısıyla çalışmak ancak hiçbir erkeğin koruyuculuğu altına girememiş kadınlar için acı bir mecburiyet olarak görülmekte ve öyle aktarılmaktadır. Çalışan kadınlar ya zavallı, biçare kadınlardır ya da psikolojik sebeplerle çalışmaya heveslidirler (Koç, 2012:46).

Beşer (18.05.2013), kadınların çalışmak istemeleriyle ilgili nedenleri şu şekilde özetlemekte ve bunlara şöyle çözümler sunmaktadır:

Kadının çalışmak istemesinin öncelikle ekonomik kaygı ve yetersizliklerden kaynaklandığı açıktır. Oysa sağlam bir istihdam politikası, erkekler arasında işsizliğin önlemesi ve enflasyonu körükleyen fâize ve teşvik kredilerine dayalı, netice itibarıyla de sosyal adâleti fakirin aleyhine hızla bozan ekonomik politikalardan radikal düzenlemelerle vazgeçilmesi, bu kaygıları ve yetersizliği kadın için sözkonusu olmaktan çıkarabilecektir

Bunun dışında kadın, kişilik, onur ve benlik kazanmak için de çalışıyor olabilir. Yanlış inançların ve geleneksel kültürlerin kadını dışladığı, aşağıladığı ortamlar için bu makuldür. Ancak kadının önce "kerîme, sonra "ana", sonra da "bal nene" olarak görüldüğü, ya da görülmesi gereken İslam toplumu için makul ve geçerli değildir.

Yani kadınların İslam'da “zaten” değerli oldukları, anne ve bal nine olarak kendileri için gelebilecekleri en üst noktayı elde ettikleri; bunun dışında bir meslek sahibi olmak istemenin onlar için zararlı olacağı belirtilmektedir. Hatta

Beşer(18.05.2013) daha da ileri giderek kadının çalışmasının “hem kendisi, hem ailesi, hem de toplum için zararlı” olduğunu ileri sürmüştür:

Kadının ekonomik bağımsızlığı için çalışması, hem kendisi, hem ailesi, hem de toplum için zararlıdır. İsteddiği gibi harcama yetki ve imkânına sahip olan kadınlar, bu defa da reklam, moda ve vitrinler vasıtasıyla yakalanmakta ve hem maddeleriyle, hem de cinsellikleriyle, her koldan esir düşmektedirler. Enflasyonun en etkili sebeplerinden biri, kadınların duygusallıkla körüklenen bilinçsiz ve irrasyonel harcamalarıdır.

Handan Koç (2012:47), muhafazakar düşüncenin kadını evde çalışmaya iten, bunun onun için “kutsal” bir görev olacağını ileri süren yaklaşımını şu şekilde eleştirmektedir:

Kadınların evde yaptıkları işin bir ekonomik değeri olması gerektiğini ortaya çıkaran feminist düşünce, bunun hesabı kocalardan sorulmadıktan sonra İslamcıları hiç rahatsız etmemiştir. İşte zaten onlar da bunu söylemektedir. Kadınlar evde çalışırlar. Evde çalışmalıdırlar. O zaman Allah onlardan razı olur. (...) Faruk Beşer ülkemizin “bal ninelerinin” bu kariyeri yapana kadar ev içlerinde uğradıkları haksızlık, horgörü ve taciz hikâyeleriyle hiç ilgili değildir. Yine bu 'bal ninelerin' ailelerinden miras kalan tarlaların taçlı bölümüne bile razı olsalar bir türlü tapu görmeden ölüp gidivermelerinden de bahis açmaz.

Kadınların istihdamıyla ilgili bu negatif yaklaşım sadece Beşer'in savunduğu bir görüş değil; muhafazakar düşüncenin “aile, serbest piyasa, din” temelli genel görüşüdür. Ayrıca kadın istihdamını savunan her türlü düşünceyi, başta feminizm olmak üzere, Batı'nın Müslümanların ahlakını bozmak için geliştirdikleri bir oyun olarak görmek de yine Türk muhafazakar dünyasında rastlanan bir görüştür. Örneğin Asım ve Mürşide Uysal'ın (1987), muhafazakar kadınların sıklıkla okudukları İzahlı Kadın İlmihali adlı kitaplarının girişinde yer alan şu cümleler, kadın politikasının muhafazakar ideoloji için ne derece önemli olduğunu göstermektedir: “İslam düşmanı Siyonist ve emperyalistler, İslam'ı yıkmak için kadını en güçlü silah olarak kullandılar ve kadının ahlakını bozarak aileyi ve cemiyeti yıktılar. Yeni evlenecek ve aile reisi olacak her erkeğin bu kitaptaki bilgileri öğrenmesi ve ailesine öğretmesi bir vecibedir” (akt. Koç, 2012: 95).

Kadınlarla ilgili siyasi politikaların belirlenmesinde bir diğer önemli konu boşanmadır. Bu konuda muhafazakar ideolojinin aileyi kutsayan söylemi, kadınların çalışmasıyla ilgili olumsuz yaklaşımı, boşanmayı –yasak olmasa da- neredeyse bir tabu haline getirmiştir. “Gülen Hareketi” olarak anılan ve Said-i Nursi'nin önderliğinde kurulan “Nur Cemaati”nin günümüzdeki lideri Fethullah Gülen'le yakınlığı bilinen yayın organı Sızıntı dergisindeki (Temmuz 2010) Dr. Hasan

Aydın'ın *Aileye En Büyük Tehdit: Boşanma* adlı yazısındaki “Boşanmada Feminizm Faktörü” başlıklı kısım, muhafazakar ideolojinin boşanmaya bakışını açıklamaktadır:

Her hukuk sisteminde, kadın ve erkeğin belirlenmiş hak ve sorumlulukları vardır. Bir yerde mesuliyet varsa, orada oluşan haklar da göz ardı edilmemelidir. Yaratılışlarındaki farklılık sebebiyle kadın ve erkeğin aile hayatındaki hak ve sorumlulukları da farklıdır. Kadının ve erkeğin yapması ve yapmaması gerekenler, eşlerin çocukları ve birbirleri üzerindeki hak ve sorumlulukları gibi konular çok net bir şekilde belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'e göre (Nisa Sûresi), erkek, evin idarecisi, bakıcısı ve hâkimidir. Ev içinde ve dışındaki ağır yükümlülükleri belirlenmiştir. Ayrıca evin idarecisi olarak görev yapan erkek, hanımına karşı iyi davranmak ve onun haklarını korumak zorundadır. Kadın ve erkek her zaman için iffet ve namusunu koruma noktasında birbirine ve Allah'a karşı sorumludur. Hak ve sorumluluk anlayışının iyi niyetle ortaya konduğu sevgi ve saygı içinde şekillenen aile ortamında kimse kimseden rahatsız olmayacaktır. Kadının gereksiz ve aşırı bir şekilde ön plâna çıkarılması, ekonomik özgürlük kazanarak bunu eşine karşı koz olarak kullanması, 'Param var, sana muhtaç değilim, istediğimi yaparım.' düşüncesinin oluşturulması, 'eşitlik' adı altında eşler arasında saygısızlığın ve sorumsuzluğun artması, aile yapısının temellerine dinamit koymuştur. Feminist bakış açısı, kadını yüceltmek isterken erkek ile rekabete sokmuş ve aile huzurunu bozmuştur. Kadın erkek arasında rol karmaşası başlamış, ekonomik kaygıların ön plâna geçtiği aile düzeni oluşmuş, kadının çalışması teşvik edilmiş, buna bağlı olarak küçük problemlerde bile, birbiri ile yollarını ayırmaya maddî ve mânevî olarak hazır bekleyen aile üyeleri ortaya çıkmıştır. Eş olarak saygı duyulan konumdan daha aşağı mertebelere düşme söz konusu olmuştur. Bu açıdan 'feminizm' rüzgârının birçok aile ağacının devrilmesine sebep olduğu göz ardı edilmemelidir.

Yine Handan Koç (2012:123), feminizmin Müslüman kadınların ahlakını bozmaya çalıştığı yönündeki muhafazakar-dini görüşe sahip Fethullah Gülen'i şu şekilde eleştirir:

Açık olan bir diğer şey Gülen'in kadınlara yaklaşımının hiç orijinal olmayıp yüz yıllık klasik Türkiyeli-İslamist-sağcı-muhafazakâr bir anti-feminist kalıbın tekrarı olduğudur. Bu kalıp her zaman Türkiye patriarkasına ve muhafazakarlığına hitap eder. Bu çok kabul gören klişede iki taraf savaş halindedir. Bir yanda kutsal kadın fitratını savunanlar bir yanda da bunu yozlaştırmak isteyenler yer alır. Bir taraf iffeti, letafeti, nezaketi kadınlara layık görürken diğer taraf kadını sokağa atma, ahlaken düşürme, kirlletme peşindedir. Kadını ahlaken düşüren taraf Hristiyanlar, Batılılar, cumhuriyetçiler, laikler, kadın hürriyeti savunucuları, eşitlikçiler, feministler olabilir. Kadını ahlaken yüksekte tutarlarsa gönül insanları, hizmet erleri, mutaassıplar, mütedeyyinler, muhafazakarlar ve benzerleridir.

Gülen'in bu yöndeki görüşlerini, Sızıntı dergisinin 1988 yılı Mart-Mayıs sayısındaki yazısından okumak mümkündür. Gülen burada hem kadının rolünü tanımlar, hem de bu rollerin dışına çıkan, kadın haklarını destekleyenleri “cismani zevkleriyle çöşüp ruhu zincirlemek”le itham eder:

Çocukların talim ve terbiyesi, hanenin nizam, huzur ve ahengi adına insanlık mektebinin ilk hocası kadınlardır. Kadına yeni yeni yerler arandığı günümüzde bir

kere daha, kudret elinin ona bahsettiği bu müstesna mevkiin hatırlanması, bir kısmı füzuli arayışları önleyeceği kanaatindeyiz. (...)Kendini nefsanî hevesata salmış kadınları gördükçe, “kadının akli kısıdır” diyenleri çok müsamahalı görüyorum. Zannediyorum, böyle diyenler, günümüzde kadının reklam mevzuu haline getirildiğini görselerdi, diyecek bir şey bulamayacaklardı. (...)Kadınlık aleminin için hak ve hürriyet havariliği yapanların çoğu, onu cismanî zevkleriyle coşturup, ruhunu hançerlemekten başka bir şey yapmamaktadırlar. (...) O eşsiz bir pırlantadır ve mutlaka sedef kakmalı pırlanta kutularında korumalıdır. Bugüne kadar feministlerin kadın adına ileri sürdükleri her teklif, onu hoyratlaştırıcı, küçük düşürücü ve tabiat deformasyonuna uğraticı olmuştur. Oysaki kadın, varlık zincirinde çok önemli bir halkadır ve onun en ehemmiyetli yanı da, kendi fitrat ve tabiatının sınırlarına saygılı kalmasıdır.” (akt. Koç, 2012: 125-130).

Özetle muhafazakar ideoloji, gerek cumhuriyetçi gerekse siyasal İslam temelli yaklaşımlarda kadınlar için ideal konumun ev ve aile olduğunu; çalışmanın kadınlar için ancak zaruret halinde kabul edilebilir bir şey olabileceğini; kürtaj konusunda kadının kendi bedeni üzerinde hak istemesinin kabul edilemeyeceğini; boşanmanın, kam şiddet görse dahi, yine kadın için çok zararlı olacağını, hatta onu fuhuş gibi yollara sürükleyeceğini savunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM: MUHAFAZAKAR SİYASAL İDEOLOJİ KAPSAMINDA KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN HAREKETLİLİĞİ

“Adalet ve Kalkınma Partisi’nin kadınları feminist ideolojinin kölesi olmadılar, olmayacaklar.” (Dengir Mir Mehmet Fırat, 05.05.2008, NTVMSNBC). Bu söz hem içeriği hem söyleyenin kimliği (erkek bir AKP’li vekil) nedeniyle, AKP’li kadınların feminizmle olan mesafesini çok iyi özetlemektedir. AKP’li erkekler, tıpkı önceki bölümlerde incelenen muhafazakar söylemde olduğu gibi, feminizmi kadınlar için bir özgürleşme aracı değil, aksine kadını köleleştiren bir ideoloji olarak görmektedirler.

AKP’li kadın milletvekillerinin siyasi hareketliliklerini incelerken, özellikle muhafazakar ideolojiyle feminizm arasındaki bu mesafenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

3. AKP ve Muhafazakar Demokrasi Anlayışı

Adalet ve Kalkınma Partisi, bilimsel literatürde AKP olarak kısaltılırken, parti dökümanlarında ve söyleminde “AK Parti” şeklinde ifade edilmektedir. Şüphesiz parti isminin seçimi dahi ideolojik bir mesaj içermektedir: “AK” yani beyaz kelimesi, partinin hem Türkiye siyaseti için vaad ettiği “yeni sayfa”yı, hem de temiz siyaseti temsil etmektedir.

3.1. AKP'nin Doğuşu ve Gelişimi

AKP, Türkiye’deki siyasi İslamcılığın temsilcisi olan Refah Partisi içerisindeki “yenilikçiler” tarafından kurulmuş ve kendini İslamcı olarak değil muhafazakar demokrat olarak tanımlayan bir partidir. Partinin ideolojisinin “muhafazakar demokrasi” olarak belirlenmesi, kuruluş hikayesindeki “sistemle uyuşma içine gitme, Batı’yla çatışmaya son verme, neoliberal politikaları benimseme” gibi faktörlerle açıklanabilmektedir.

Türkiye siyasi tarihinde askeri darbelerin etkisi çok büyüktür. Örneğin 27 Mayıs darbesi bir yandan askeri vesayet rejiminin anayasal dayanaklarını oluştururken, öte yandan devletçi kalkınma modelinin yerleşmesini sağlamıştır. Fakat bu süreç 20 yıl sonra 1980’de tekrar başka bir askeri müdahaleyle tasfiye

edilerek neoliberal birikim sürecinin siyasal koşullarını yaratmış, ayrıca İslamcı siyasetin temelleri atılmıştır (Duru ve diğ., 2010:16).

Çok genel bir tasnifle İslâmcılık; Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Akif Ersoy, Sezai Karakoç gibi şahsiyetlerin önderliğinde epistemolojiyle ilgilenen, siyasetle ilgileri teorik olan, yeni bir âlem tasavvuru öngören ve entelektüel bir meydan okuma şeklinde tanımlanabilecek kültürel İslâm; Nurculuk, Süleymancılık ve Tarikatler ekseninde toplumsal tabanda İslâmlaşmaya önem veren, sosyo-kültürel dönüşümü esas alan, eğitim ve tebliğ çalışmalarına dayanan sosyal İslâm; özellikle Milli Görüş Hareketiyle şekillenen doğrudan siyasal alana yönelik hedefler ortaya koyan ve siyasal yöntemler izleyen siyasal İslam olmak üzere üç kategoride değerlendirilebilir (Akdoğan, 2003:99).

Türkiye’de devlet-din ilişkileri her zaman karmaşık olmuştur. Sağcı iktidarlar döneminde ve özellikle 1980 askeri rejimi altında gerek İmam-Hatip okullarının açılması ve zorunlu din derslerinin koyulması gibi uygulamalar, gerekse tarikatların oy karşılığı siyasal partilerle yaptıkları pazarlıklar bu iç içeliğin göstergeleri olarak alınabilir. 12 Eylül rejiminin "Türk-İslam sentezini" resmi ideoloji olarak benimsemesi, İslam’ı sol hareketlere karşı bir araç olarak desteklemesi, cunta rejiminin başı Kenan Evren’in Nur tarikatının o dönemdeki lideri Mehmet Kırkinci ile görüşerek desteğini araması Türkiye'deki devlet-din ilişkilerinin paradoksal niteliğini gösteren örnekler olarak görülmektedir.

Bu yüzden Türkiye’de din ile devlet arasındaki ilişkileri mutlak bir karşıtlık olarak tanımlamak doğru olmaz. Özellikle tarikat ve cemaatlerin etkisi Anadolu ve kırsal kesimlerde devam etmiştir. Genel olarak bakıldığında ise Türkiye'deki İslamcı hareket 1960'ların sonundan itibaren, Nakşibendiler'in merkezi bir yere sahip olduğu ama içsel tarikat çekişmelerinin devam ettiği Milli Görüş hareketi tarafından temsil edilmeye başlanmıştır (Duru ve diğ., 2010: 13).

MNP ile başlayan ve bugün Saadet Partisi ile devam eden çizginin en önemli partisi Refah Partisi’dir. %21 oyla iktidara gelen Refah Partisi 1990 sonrası Türk siyasetinde belirleyici bir rol oynamıştır. Milli Görüş veya Erbakan Hareketi olarak

nitelendirilebilecek olan bu oluşum genel anlamda siyasal İşlamlıcılığın demokratik versiyonu olarak adlandırılmıştır.

RP'ye kayan oylar dinamik sistemle sorunu olan, güncel meseleleri kavrayamasa da hayatında değişimin etkisini görmek isteyen kesimler olmuştur. Bunlar büyük şehirlerin varoşlarında yaşayan taşralılar, Güneydoğu sorunu dolayısıyla rahatsızlık duyanlar, ideolojik olarak İşlamlışmayı arzulayanlar ile destek bekleyen Anadolu sermayesi olarak görülmektedir (Akdoğan, 2003: 99-100).

Milli Görüş Hareketi, batı karşıtı bir söylem benimserken aynı zamanda anti-Semitizme varan düzeyde bir anti-Siyonist söyleme de sahipti. 1990'lara kadar Milli Görüş hareketi adil bir düzen kurma sloganını ve fikrini içinde barındırmaktaydı. Böylece, dışlanmış ve büyük kentlere göç edip buranın sağladığı olanaklardan yararlanamayan kitlelere cazip gelen bir söylem benimsenirken, İşlamlcı hareket için de siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatta daha fazla etki ve katılım talebi dile getirilmekteydi. Bu dönemde demokratikleşme ve insan hakları gibi kavramlar İşlamlcıların siyaset dağarcığında bulunmamakta, bunlar Batı kapitalizminin Müslümanlara yabancı kavramları olarak görülmekteydi (Duru ve diğ., 2010: 14).

Akdoğan'a göre (2003:103), partinin kurulduğu yıllardaki devletçi yapısından serbest piyasa ekonomisini savunan daha liberal bir yapıya evrilmesi gibi, sosyal tabanı da demokrasiyi reddeden ve sistemi kökten eleştiren bir tepkisellikten, sistemle uyuşmayı amaçlayan, demokrasiye söylemlerinde pozitif bir yer veren bir yapıya ulaşmıştır. İşlmi hakların demokratik bir hak olarak ortaya konması ve mücadelenin demokratik ve yasal platforma taşınması da partinin önemli etkilerinden birisidir. Refah Partisi'nin verili düzenle ve devlet kurumlarıyla ilişkisi ideolojik bir çelişki eksenine oturmaktaydı. Merkezkaç bir parti ve çevrenin temsilcisi olarak RP, bir yandan varlık sebebini devletin çatışmacı ve dayatmacı boyutlarını eleştiri konusu yapmak olarak ortaya koymakta, diğer yandan eleştiri konusu yaptığı yapı içinde meşruiyet sağlayabilmenin zorluğunu yaşamaktaydı. RP özellikle yükseliş döneminde önerdiği İşlmi renkli modelin karşısında engel olarak devleti veya resmi ideolojiyi görmekteydi; ancak hükümet ortağı olunca iktidarın eritici gücü partinin belirgin vasfı olan ideolojik dinamizmi yıpratmaya başlamıştır.

12 Eylül rejiminin İslamcı kesimle kurduğu ittifak ve Özal döneminin neoliberal ekonomi politikaları İslamcı hareket için yeni fırsat alanları yaratmıştır. Neoliberal dönüşümün bu ilk aşamasında İslami kesimler devletin ekonomiden çekilirken bıraktığı boşluğu doldurma çabası içindeydiler. Yükselen yeni sınıfla birlikte yeni bir İslamcı entelektüel tipi, eğitim kurumları, gazete, dergi ve medya oluşmaya başlamıştır. Anadolu’da yükselen iş dünyasının MÜSİAD’ı kurmasıyla, bazı kesimlerce “yeşil sermaye” denilen Anadolu sermayesinin yükselişi de hız kazanmıştır.

Ancak bazılarınca postmodern darbe olarak da nitelenen 28 Şubat 1997’de gerçekleşen askeri darbe sonucunda yalnızca siyasal İslam’ın temsilcisi RP değil, bu “yeşil sermaye” grupları da tasfiye süreci yaşamaya başlamıştır. Bunun da etkisiyle İslamcılar arasında neoliberal politikaları benimseyen, sistemle uyum içinde, özellikle Batı karşıtı tutum benimsemeyen bir siyasi yapılanma ihtiyacı doğmuştur.

Adalet ve Kalkınma Partisi, bu ihtiyacın karşılığı olarak, RP içindeki yenilikçi gruptan Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül önderliğinde, 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulmuş ve 3 Kasım 2002 seçimlerinde tek başına iktidara gelmiştir. Hakkındaki mahkeme kararı nedeniyle bu seçimlerde milletvekili adayı olamayan parti lideri Recep Tayyip Erdoğan, yapılan yasal düzenlemeyle 9 Mart 2003’te Siirt’ten milletvekili seçilmiş, 15 Mart 2003’te başbakanlık görevini üstlenmiştir.

AKP’nin Kasım 2002 seçimlerinde %34 oy alarak birinci parti olması, üstelik bu oyunu 2007 seçimlerinde arttırması bazı kesimlerce şaşkınlıkla karşılanmıştır. Çünkü seçimler sırasında AKP daha bir buçuk yıl önce kurulmuş bir partiydi ve içinden çıktığı parti 1999 seçimlerinde büyük oy kaybetmişti.

Bütün bunlar, irticanın 2002 seçimlerinden yalnızca beş yıl önce Milli Güvenlik Siyaset Belgesi’nde bölücülük ile birlikte Türkiye’ye yönelik en büyük iki tehditten biri olarak tanımlanmasının ardından gerçekleşmiştir. Bu yüzden Milli Görüş hareketinin önde gelen üyelerinin tek başlarına hükümeti kurabilmeleri, Türkiye’deki laik, modernist kesimlerde kaygı uyandırırken, liberal ve İslamcı gelenekten gelenlerin çoğunda bir umut ve yeni beklentileri ortaya çıkarttığı söylenebilmektedir.

AKP deneyiminin iki aşamalı bir dönüşüm sürecini gerektirdiği ileri sürülmektedir. Birinci aşamada, Türkiye’deki en kapsamlı İslamcı hareketi temsil eden Milli Görüş Teşkilatı’nın bölünmesi ve içinden bir grubun koparak, kendisini ideolojik olarak dönüştürmesi süreci yaşanmıştır. Burada Milli Görüş hareketinin Batı karşıtı, devletçi/kalkınmacı ve içinde barındırdığı milliyetçi öğelerden mümkün olduğunca arınıp, iktidarda ılımlılaşması süreci yaşanmıştır. İkinci aşamada ise, Türkiye’deki liberallerle oluşturulan yeni hegemonik blok aracılığıyla Kemalist ideolojinin ve devletçi anlayışın dönüştürülmesi ve küreselleşme süreci için sorun yaratan yönlerinin tasfiye edilmesi gündeme gelmiştir (Duru ve diğ., 2010:11-12).

AKP, 28 Şubat’ın da etkisiyle Türkiye’deki siyasal İslam’ın evriminde önemli bir kırılmayı oluşturmaktadır. AK Parti’nin değişimi şu unsurların farklılaşmasıyla izah edilebilir:

- Yönetici kadro
- Teşkilat ve parti tabanı
- Seçmen kitlesi

AKP’nin yönetici kadrosunda hem aktörler düzeyinde bir açılım, hem de zihin düzeyinde farklılaşma görülmektedir (Akdoğan, 2003:104). Parti ve hükümet “vitrinine” veya Erdoğan’ın yakın çevresine göz gezdirildiğinde bu görüşün doğruluğu ileri sürülebilir. Hatta “muhafazakarlık”tan çok “liberal” demokrat bir görüşün yönetimde hakim olduğu söylenebilir (Sarıkaya, 2003).

Siyasi profil sorgulanmasında AK Partililer kendilerini sırasıyla “muhafazakâr demokrat”, “milliyetçi muhafazakâr”, “sosyal demokrat” ve “İslâmî” şeklinde tanımlamaktadır. “İslamcı” olarak kendisini ifade edenler tüm araştırmalarda yüzde 5 ile yüzde 10 arasında değişmektedir. Bu oranın siyasal İslam çizgisindeki partilerde yüzde 85’lerde olduğunu hatırlamak gerekir. Bu, sosyal demokrat partilerde seçmenin yüzde 15’e yakınının kendisini “sosyalist” olarak nitelendirmesi gibi bir durumdur. Yani partinin ana gövdesi kendisini muhafazakar bir çizgide konumlandırmaktadır (Akdoğan, 2003:107).

3.2. Muhafazakar Demokrasi Nedir?

Kurulduğu Eylül 2001 tarihinden on dört ay sonra genel seçimleri kazanan AKP, gerek olağanüstü bir dönemden sonra iktidar olması, gerek seçim ve hükümet programlarında yer alan ilkeler, gerekse partinin yönetim kadrosunu oluşturanların siyasal geçmişleri gibi benzerlikler göz önünde tutularak ANAP ile karşılaştırılmıştır. Bu noktada ANAP'tan ve içerisinden çıktığı Milli Görüş hareketinin siyasal İslamcı yaklaşımından farklılığını ortaya koymak; ayrıca ideolojisiz bir siyasal oluşumun köksüz ve geleceksiz olma tehlikesini yaşamamak amacıyla AKP, politik-ideolojik konumu için yeni bir kavram geliştirerek siyasi kimliğini “muhafazakar demokrat” olarak tanımlamıştır. Böylece bir yandan Türkiye'de Özal liderliğindeki ANAP'tan sonra yaşanan ideolojik bunalımın aşılması, öte yandan da merkez sağda ortaya çıkan boşluğun AKP tarafından doldurulması hedeflenmiştir (Eğitim Bilim Toplum Dergisi, c.3, s.12, 2005:51).

Muhafazakar demokrasi, yeni kurulmuş bir parti olarak diğer sağ partilerden ayrışma ve Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan Refah Partisi, Saadet Partisi, Fazilet Partisi çizgisinden ayrılarak sistemle barışık bir konuma yerleşme yöneliminin ifadesidir. Bu yönelim, söylemsel düzeyde, dinle siyasetin ayrılması gerektiği iddiası ile ifade bulunmaktadır. AKP, kendisini İslamcı ve etnik kökene dayalı partilerden, kuruluş bildirgesinde belirtildiği gibi, bir “kitle partisi” olma hedefi düzeyinde ayırmaktadır.

AKP'nin merkeze yönelişi, parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın hakkında açılan davalar nedeniyle tümüyle “siyaset dışı kalma” tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi sonucunda sistemle barışık bir harekete dönüşmenin ve merkezde yoğunlaşan genel seçmen tercihlerine hitap ederek, yeni kurulan partinin seçmen tabanını yaygınlaştırma isteğinin bir sonucu olarak görülmektedir. Böylece AKP, bir yandan oluşturduğu dini tabanlı muhalefetin katkısıyla partinin merkezdeki diğer partilerden farkını ortaya koymuş; diğer yandan ise laik seçmen çoğunluğunun güvenini kazanarak başarı şansını artırma olanağı bulmuştur (Ankara Üni. SBF Dergisi, c.61, s.1, 2007: 68-69).

Muhafazakar demokrasinin siyaset anlayışı, AKP'nin ideoloğu olarak bilinen Prof. Yalçın Akdoğan'ın (2003:13), partinin ideolojisini açıkladığı kitabı *AK Parti ve Muhafazakar Demokrasi* kitabında şöyle ifade edilmektedir:

Siyaset toplumsal alandaki farklılıkların tanındığı bir uzlaşma alanıdır. Siyasal otorite hukuki, anayasal ve siyasal meşruluk temeline oturmalıdır. Siyasal iktidar bir kişi veya zümrenin elinde yoğunlaşmamalı, sınırlı bir hükümet ve devlet anlayışı esas olmalıdır. Muhafazakarlık, devrimci dönüşüme karşı evrimci ve tedrici değişimi savunur. Radikalizmin yerine ılımlılığı esas alır. Geleneği, aileyi ve geçmişten gelen toplumsal kazanımların korunması gereğine inanır. Serbest piyasa ekonomisi ve dünya sistemiyle bütünleşen rekabetçi bir iktisadi anlayış savunulmaktadır. Devletin özellikle madur ve muhtaç kesimler üzerinde sosyal politikalar sürdürmesi gerekliliğine inanılmakla birlikte, özel sektör, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ön plana çıkarılmaktadır.

Yine AKP'nin TBMM'deki ilk grup toplantısında konuşan genel başkan Erdoğan (Akdoğan, 2003:14-15) siyasetlerinin genel kabullerini şöyle özetlemiştir:

Adalet ve Kalkınma Partisi olarak bizler cumhuriyetimizi binlerce yıllık tarihimiz boyunca elde ettiğimiz kazanımların en önemlisi olarak kabul ediyoruz. Aynı zamanda da cumhuriyetimizi hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine dayalı çağdaş bir yapıya kavuşturmayı temel hedef olarak benimsemiş durumdayız.

Ulusal ve uluslararası nitelikteki bütün sorunların yegane tartışılma ve çözülme platformu olarak milletin yasal temsil alanı olan siyaset müessesesini ve yüce meclisi tanıyoruz.

Dayatan, direten, rant dağıtan bir devlet değil; düzenleyen, denetleyen, yol gösteren, fırsat yaratan ve teşvik eden bir devlet anlayışını savunuyoruz.

Partimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin birlik ve bütünlüğünün, üniter yapısının, laik demokratik sosyal hukuk devletinin, sivilleşmenin, demokratikleşmenin ve fırsat eşitliğinin esas kabul edildiği bir zemin olup bireyi bütün politikaların merkezine alarak demokratikleşmenin sağlanmasını, temel hak ve özgürlükleri temin etmeyi ve korumayı en önemli ödevleri arasında sayar

Türkiye'nin yüzünün çağdaş dünyaya dönük ve aynı zamanda dünya toplumunun bütün üyeleriyle onurlu bir ilişki içinde olmasını istiyor, öte yandan yadsınamayacak tarihsel ve kültürel bağlarımız bulunan dünya üzerinde sayıları 45'e, nüfusları ise 1.2 milyara varan İslam ülkeleriyle ilişkilere de özel bir önem veriyoruz

Ülke yararına olacak bir "özelleştirme"yi elzem görürken, vergi mevzuatının basitleştirilmesi, vergi sayısının azaltılması ve vergi oranlarının düşürülerek tabana yayılması gerektiğine inanıyoruz.

Biz bu ülkede hiç kimsenin burnunun kanamasına bile razı değiliz.

Bu konuşma, AKP'nin Batı'yla barışık bir İslam ülkesi olma idealini belirtirken aynı zamanda “özelleştirme” ve “kimsenin burnunun kanamasına razı değiliz” ifadeleriyle de liberalizme yakınlığını vurgulamaktadır.

Akdoğan (2003:15-17) muhafazakar demokrat siyasal kimliğin parametrelerini ise şöyle özetlemektedir:

- Muhafazakar demokratlık, devrimci değişim anlayışına karşı doğal bir süreç şeklinde işleyen tedrici ve aşamalı bir değişim anlayışına dayanır. Bu bağlamda toplum mühendisliğine karşıdır.
- Muhafazakar demokratiğe göre siyaset alanı uzlaş kültürüne dayanır. (...) Toplumsal ve kültürel çeşitlilikler demokratik çoğulculuğun üreteceğı tolerans ve hoşgörü zemininde siyasete bir renklilik olarak katılmalıdır.
- Siyasi iktidarın en temel dayanağı, milli iradenin kabulüne mazhar olarak meşruluğunu halkın genel kabulünden almasıdır.
- Muhafazakar demokratlık, sınırlandırılmış ve tanımlanmış bir siyasi iktidardan yanadır. Dayatmacı ve baskıcı bir hal alan otoriter ve totaliter anlayışları kabul etmez.
- Devlet, asli fonksiyonlarına çekilmiş, küçük ama dinamik ve etkili bir devlet olmalı; vatandaşını tanımlayan, biçimlendiren, ona tercihler dayatan değıl; vatandaşın tanımladığı, denetlediğı ve şekilendirdiğı bir devlet olarak hizmet etmelidir.
- Muhafazakarlık radikalizmi ve toplum mühendisliğini reddeder. Geleneksel yapının bazı değerlerini ve kazanımlarını koruyarak değişimi sağlamak gerekli olandır.

Bu parametrelerin her biri, AKP'nin uygulamaları göz önünde bulundurularak çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Örneğın AKP'nin çevreyi merkeze taşıdığı iddiası, “çevre”nin farklılıklarını homojenleştirdiğı ve dinsel (Alevi-Sünni) veya etnik (Kürt-Türk) farklılıkları göz ardı ettiğı şeklinde eleştirilmiştir. Kısacası, “farklılıkları hesaba katan değıl, farklılıkları homojen yapı içinde eritmek isteyen bir zihniyetin hala kendisini koruduğı” düşünölmektedir (Zaman Gazetesi,10.01.2004).

AKP'nin ileri gelenleri, bir yandan geleneksel kültür ve değerleri korumaya özel bir vurgu yaparken diğeryandan Batı demokrasisinin temel kurumlarını, bilim ve tekniğini benimsemenin önemi üzerinde durmuşlardır. Muhafazakâr düşünce, “modern liberal toplumların, değerlerden arınmış, kültürel kimlikten yoksun toplumlar olamayacakları, olursa yozlaşacakları ve çökecekleri”, bunu önlemek için “toplumun birtakım temel değerleri”nin “muhafaza edilmesi” gerektiğı iddiasına önem vermektedir (Ankara Üni. SBF Dergisi, c.62, s.1, 2007:70).

3.2.1. AKP'nin Kurumsal Kimliği ve Demokrasi

AKP'nin kendi kurumsal sitesindeki *AK PARTİ Kurum Kimliği Kılavuzu* 2006'da, AKP'nin kurumsal kimliğinin nasıl inşa edildiği anlatılmaktadır (<http://www.akparti.org.tr/upload/documents/kurumsal.pdf>). Buna göre Adalet ve Kalkınma Partisi'nin adı, partinin genel kurumsal duruşunu anlatmaktadır:

AK PARTİ, toplumda barışın, huzurun ve refahın sağlanması için öncelikle adaletin tesis edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Yaşanan sorunların temelinde, adalet sistemindeki aksaklıkların olduğuna inanan AK PARTİ, sadece hukuk alanında değil, sosyal, siyasi ve ekonomik alanda da tam ve zamanında adaletin şart olduğunu savunur.

İnsanlarımızın mutluluğu için adalet kadar, kalkınmanın da önemli olduğuna inanan AK PARTİ, sürdürülebilir bir kalkınmadan yanadır. Milletimizin refah ve huzuru için, artan ekonomik gelir ve fiziki şartların iyileştirilmesinin yeterli olmadığını düşünen AK PARTİ, çevreye duyarlılık ve demokratik yönetim gibi unsurları da içine alan bir kalkınmayı hedefler.

AKP'nin yazılı metinlerinde yer alan “demokrasi, adalet, ekonomik kalkınma” vurgusunun, partinin diğer eylemleri ve parti kurmaylarının söylemlerinde bir karşılığı olmadığını söylemek mümkündür. Özellikle “Ustalık Dönemi” olarak adlandırılan AKP'nin 3. Dönem iktidarında, partinin ve özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın demokratikleşmekten çok otoriterleşmeye yaklaştığı görülmektedir.

Demokrasinin bir kültür değil siyasal bir araç olarak algılanması, AKP'nin iktidardaki uygulamalarına da yansımıştır. Örneğin YÖK ve üniversiteler hakkında Başbakanın, “Parayı veren hükümet. Her şeyi vereceğiz, idaresinde söz sahibi olmayacağız. Böyle şey olmaz” sözleri, demokratlıkla değil otoriterizmle ilişkili bir bakış açısidir. Çünkü bu mantık, bütçeyi hazırlayan hükümetin yargıya ya da Cumhurbaşkanına da müdahaleye hakkı olduğu sonucuna götürmektedir. Benzer biçimde, muhafazakar demokrat kimlikli AKP'nin, SSK ve Köy Hizmetleri'ne ilişkin yasa tasarılarının görüşülmesi sırasında 100 binlerin meydana döküldüğü mitingin düzenleyicilerine küçük bir kar-zarar hesabı tutarak, otobüs paralarını daha karlı bir alan olan hastane yatırıma yönlendirmelerini salık vermesi ya da zor durumda olduğunu söyleyen köylüye "Bu millet yatıp kalkıp size mi çalışacak?" diyerek, nüfusunun hala önemli bölümü tarımda istihdam edilen Türk toplumuna “had bildirmesi”, muhafazakar demokrasinin “demokrasisi” konusunda ipuçları vermektedir (Eğitim Bilim Toplum Dergisi, c.3, s.12, 2005:53).

Yine bu metinde vurgulanan “çevreye duyarlılık” konusu da AKP hükümetinin en çok eleştirildiği konulardan biridir. Özellikle İstanbul’un tarihi silüetinin bozulması, yeşil alanların hızla imara açılması ve HES’ler, hükümetin bu alanda sık sık protesto edilmesinin başlıca nedenleri arasında gösterilmektedir.

Yine aynı metinde (2006), partinin söylem ve diline ilişkin şu ifadelere yer verilmektedir:

- ✓ AK PARTİ, söylemlerinde toplumsal gelenekleri, kanaatleri ve evrensel değerleri veri olarak kabul eder.
- ✓ AK PARTİ, söylemlerinde toplumsal hassasiyetleri dikkate alır.
- ✓ AK PARTİ, söylemlerinde anlaşılır, sade, tutarlı, gerçekçi, güncel ve dinamik bir dil ve üslup kullanır.
- ✓ AK PARTİ, diyaloga, hoşgörüye açık, uzlaşmacı ve birleştirici bir dil ve üslup kullanmayı esas alır.

Burada bazı kilit kavramlar dikkati çekmektedir. “Toplumsal gelenekler, toplumsal hassasiyetler” gibi ayrımcılığa ve kutuplaşmaya yol açabilecek söylem ve eylemlerin kaynağı olan, sınırları belirsiz kavramların, “hoşgörüye açık, uzlaşmacı ve birleştirici dil” vurgusuyla bir arada kullanılmasının gerçekçi olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda, özellikle “Ustalık Dönemi”nde Recep Tayyip Erdoğan’ın git gide partinin önüne geçmesi, “tek adam” olarak siyasal iletişimin tamamen lider iletişimi üzerine kurulduğu bir stratejik konumda sahip olduğu söylemin birleştirici, uzlaşmacı olmaktan çok ayrıştırıcı, kutuplaştırıcı olduğu da yapılan eleştiriler arasındadır. Özellikle Aleviler, Ermeniler, Rumlar gibi Sünni-Türk olmayan kesimleri dışlayan söylemler; yalnızca Erdoğan’ın değil, birçok AKP’li kurmayın benimsediği cinsiyetçi dil, sık sık vurgulanan birlik-beraberlik mesajının aslında belirli bir kesimden ibaret olduğu fikrini ortaya çıkarmaktadır.

3.2.2. AKP’nin Demokrasi Yolculuğu

AKP’nin İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye’nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012 isimli e-kitapçığında AKP’nin bu zamana kadar demokrasi adına attığı adımlar ve demokrasi anlayışına dair 12 senelik iktidarın bir

özeti bulunmaktadır. Bu metindeki başlıklar incelendiğinde AKP'nin demokrasi söylemi ve eylemlerinin tutarlılığı konusunda bir sonuca varılacaktır.

Temel Hak ve Hürriyetler

Temel hak ve hürriyetler konusunda AKP'nin *İleri Demokrasi Yolculuğu* kitapçığında belirtilen gelişmeler şu şekildedir:

- ✓ Düşünce ve ifade özgürlükleri uluslararası standartlar temelinde inşa edilecek, düşünceler özgürce açıklanabilecek, farklılıklar birer zenginlik olarak görülecektir.
- ✓ Hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı bütün unsurlarıyla gerçekleştirilecektir. Tüm bireylerin hak arama yolları kolaylaştırılacaktır.
- ✓ Kadın, çocuk ve çalışma hayatına ilişkin hak ve özgürlük alanlarında uluslararası standartlar ülkemizde de eksiksiz uygulanacaktır.
- ✓ İşkence, gözaltında ölüm, kayıp, faili meçhul cinayetler gibi demokratik hukuk devletinde kabul edilemez uygulamaların üstüne ciddiyetle gidilecek, şeffaflık sağlanacaktır. Bu konuda her vatandaşın şikayeti değerlendirilecek, caydırıcılığı sağlayan gerekli düzenlemeler yapılacak, sorumlular cezasız kalmayacaktır.
- ✓ Vatandaşların şikayetlerini kamu adına izleyecek kurum ve kuruluşlar oluşturulacaktır(*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye'nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

Buradaki ifadeleri sırasıyla ele alacak olursak, düşüncelerin ifade edilmesi noktasında, AKP'nin bu özgürlükçü söyleminin kağıt üzerinde kaldığını, gerek Genel Başkan'ın gerekse diğer AKP'li kurmayların söylemlerinde son 12 yıldır bir karşılığının olmadığını belirtmek mümkündür. Örneğin Yılmaz Esmer'in yürüttüğü Türkiye Değerler Araştırması'nın (Türkiye Değerler Atlası, 2012) sonuçlarına göre siyasete demokratik katılım konusunda halkın tedirginliklerinin olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu araştırma sonuçlarına göre, "Kesinlikle toplu dilekçe imzalamam" diyenler, 1990'dan bu yana yüzde olarak en yüksek düzeyine ulaşmış durumdadır (1990'da %46; 1996'da %45; 2000'de %44; 2001'de %44; 2006'da %53; 2011'de %61.). Toplu bir dilekçeye imza koyduğunu söyleyenlerin oranı ise, demokratik ülkelerle karşılaştırılamayacak derecede düşüktür. Örneğin İsveç'te %82, Almanya'da %58 olan bu oran, Türkiye'de yalnızca %10 düzeyindedir. Dilekçe

konusunda durum böyle iken, yasal bir boykota, barışçı bir gösteriye veya greve katılma konusundaki çekingenliğin daha da yüksek olduğunu tahmin edilebilir. Bu tür siyasal katılım alanlarında da, Türkiye Avrupa'nın en düşük katılım gösteren ülkelerinden biri olduğu gibi, katılım konusundaki çekingenliğin son yıllarda bir artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir.

Yine temel hak ve özgürlükler boyutunda, AKP'nin sivil toplum kuruluşlarına bakış açısı ele alınacak olursa, yukarıda vurgulanan “halkın taleplerini dinleme” ifadesinin de bir karşılığının olmadığını söylemek mümkündür. Örneğin 22. Dönem İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, devletin “toplumla kucaklaşma projesi” kapsamında sivil toplum karşısında gerçekleştirdiği zihniyet reformuna karşılık, sivil toplum kuruluşlarının da kendilerini yeniden tanımlamaları gereğinden söz etmektedir: Sivil toplum örgütleri, “daha fazla demokrasi, insan hakları, özgürlük ve ekonomik refah sağlanması konusunda sadece gösteriler düzenleyen değil, aktif çalışmalarla devletin önünü açan kurumlar haline gelmelidirler.” (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 2003 <http://www.tbmm.gov.tr/>).

Böylesi bir yaklaşım, sivil toplum örgütlerini bir siyasal etkinlik ve muhalefet aracı olarak ve yurttaşların bu yolla siyasal süreçlere dahil olmasını sağlayan aktörler olarak görmekten çok uzaktır; sivil toplum örgütleri, devletle işbirliği içinde hareket ederek “devletin önünü açan” , onun yükünü paylaşan araçlardır. Bu nedenle, meslek odalarının, sendikaların, işçi ve işveren konfederasyonlarının sosyal güvenlik reformu konusunda gösterdikleri uzlaşımçı yaklaşım, Türkiye’de katılımcı demokrasi ve sosyal diyalog adına önemli bir adım olarak görülmektedir. (Ankara Üni. SBF Dergisi, c.62, s.1, 2007: 85)

Hukukun Üstünlüğü ve Otoriter Devlet Anlayışının Değişmesi

Hukukun üstünlüğü ve otoriter devlet anlayışının değişmesi başlığı altında, AKP'nin kitapçığında şu ifadeler kullanılmıştır:

Bürokratik, otoriter devlet anlayışına yaslanan çözümler, sadece asayiş mantığına dayandığı için, uzun vadede sorunları daha da derinleştirmektedir. Buna karşılık demokratik devlet anlayışı çerçevesindeki yaklaşımlar, ilk anda endişeyle karşılanırsa bile, uzun vadede milletimizin birlik ve bütünlüğünü pekiştiren sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle bölgedeki sorunların sadece ekonomik kalkınma politikaları ile tam bir çözüme kavuşturulamayacağı, bütün bunların üstünde kültürel farklılıkları demokratik hukuk devleti ilkesi çerçevesinde tanıyan yaklaşımların etkili

olması gerektiği, sorunun çözümünde gerekli bir adımdır (*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye'nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

Yine burada vurgulanan “otoriter devlet” anlayışı, “milletin birlik ve bütünlüğü” gibi ifadelerle anlatılmak istenenin, geniş anlamda bir demokrasi ve hukuk devleti olmak için çaba göstermekten ziyade, “derin devlet” gibi halkın büyük çoğunluğunu “ezdiği” öne sürülen yapıyla mücadele etmek olduğunu söylemek mümkündür.

Yeni sağ ve kapitalist liberalizmin “sınırlı devlet” retoriği, muhafazakar demokrasi tarafından da benimsenmiştir. Ancak burada “sınır”ı tanımlamak gerekir ki liberal ve yeni sağ kuramlar gibi muhafazakar demokrasi de yalnızca kamu alanını, devletin ve otoritenin alanı olarak görür; aile, din ve yerellik gibi özel alanlar ise siyasetin dışında tutulması gereken özgürlük kaleleridir. Muhafazakarlık gibi yeni sağ anlayışta da aile ve din gibi yapılar aslında birer araçtır; bir yandan geleneğin ve varolanın öte yandan da devlet, otorite ve genel toplumsal yapının sürekliliğini sağlar. Bu nedenledir ki tinsel temelden yoksun liberal kapitalist paradigmanın ödün veremeyeceği yapılardır. Tıpkı AKP'nin “dini, toplumun istikrarı ve otorite açısından kaçınılmaz” sayması gibi. Ancak bu bakış, çok kolaylıkla anlaşılabileceği gibi aslında dine siyasal bir işlev yüklemekten başka bir şey değildir.

AKP'nin manifestosunda yer alan bir başka iddia, siyaseti normalleştirmek ve gerçekçi bir zemine oturtmaktır; “Türk siyaseti uzunca bir süre ... ne olduğu tam anlaşılamayan siyasal hareketlere veya içi kısa sürede boşalan siyasal söylemlere sahne oldu. Özellikle iktidara gelen partilerin pragmatizm ve popülizmle siyasal kimliklerinden koparak konjonktüre teslim olması ... bu partilerin temsil ve söylem krizine girmesiyle sonuçlandı”. Bir siyasal partinin ya da hareketin tam olarak anlaşılabilmesi, popülizme kurban gitmemesi ve sonuçta temsil ve söylem kriziyle yüzyüze kalmaması, söz konusu partinin herşeyden önce tutarlılığına bağlıdır. Oysaki “kimlik siyaseti yerine kimlikli siyaset” yapacağını iddia eden AKP'nin, alt kimlik-üst kimlik tartışmalarındaki söylemi ya da Türk Ceza Yasası'nın “zina” maddesi çerçevesinde takındığı tutumu tutarlılıkla bağdaştırmak oldukça güçtür.(Eğitim Bilim Toplum Dergisi, c.3, s. 12, 2005: 54-55).

Ayrıca, muhafazakar demokrasinin de benimsediği “toplum mühendisliğine karşı duruş” retoriğinin, otoriter devlet anlayışına karşı gibi görünse de aslında bunu desteklediği yönündeki eleştiriler de mevcuttur. Örneğin Orhan Bursalı, 10 Yıldır AKP (2011:41) adlı kitabında bu durumdan şöyle bahsetmektedir:

Sandıkta oy kullanan seçmenin kültürel düzeyine, geleneklerine, eğilimlerine bağlı olarak, iktidar daha çok otoriter bir yönetime, rejime eğilimli olabiliyor. İktidarın muhafazakâr niteliği, geri kültürel yapı ile birleşip otoriter bir rejime yönelebiliyor. Özellikle ülkeyi sürekli yöneten sağ iktidarlar, ülkenin demokrasiye engel, geri geleneksel kültürel, ekonomik, ideolojik insan yapısı ile bütünleşmeyi yeğlemiştir. Daha demokratik bir ülke için, kitlelere öncülük etmekten çekinmişlerdir.

Buradaki eleştiriyi, şu verilerle desteklemek de mümkündür: Dünyada insan haklarını ve özgürlüklerini izleyen Freedom House isimli kuruluşun, 2011 Mayıs'ında yayınladığı araştırmaya göre “Parlamento ile, seçimlerle uğraşmak zorunda kalmayan güçlü bir lidere sahip olmak 'çok iyi' ve “iyi olurdu” sorusuna evet diyenlerin oranı, Türkiye'de yüzde 63 'ü bulmaktadır. (Danimarka %15, Britanya 28, Belçika-Hollanda 40, Bulgaristan 62, KKTC 69, Belarus 71, Romanya %74). Bu da, aslında demokrasi söylemini ön plana çıkararak, demokrasi kültürünün yerleşmediği toplumlarda “halkın isteği” doğrultusunda milliyetçi, bazen ırkçı, cinsiyetçi vs. söylemlerin benimsenmesinin aslında demokratik bir ileri adım olmadığını göstermektedir.

Toplantı ve Gösteri Hakları

Toplantı ve gösteri haklarıyla ilgili, AKP'nin *İleri Demokrasi Yolculuğu* kitapçığında şu ifadeler kullanılmaktadır:

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu çerçevesinde toplantı ve gösteriler kolay ve keyfi bir biçimde yasaklanabiliyordu. Bu durum, kanunda yapılan değişikliklerle “suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike”nin mevcut olması durumuyla sınırlandırıldı. Ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ertelenme süreleri kısaltıldı. Yasak fiillerle ilgili cezalar yeniden düzenlendi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımı daha demokratik temele dayandırıldı (*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye'nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

Bu konuda AKP'nin politikasının yine özellikle son dönemde, burada yer alan ifadelerin tam aksi yönde seyrettiğini söylemek mümkündür. “Gezi Olayları” ya da “Gezi Direnişi” olarak da anılan, 2013'te geniş bir halk kesimi tarafından destek gören sokak eylemlerinde polisin orantısız güç kullanımı ve devlet yetkililerinin, başta Erdoğan olmak üzere, bu tutumu destekler söylemi hala sıcaklığını koruyan bir

eleştiri konusudur. Evrensel verilere bakılacak olursa, yine Freedom House'un, 2011 Mayıs'ında yayınladığı "2010 Dünya Özgürlük Haritası"nda, Türkiye'nin yukarıdaki ifade özgürlüğü, yürüyüş ve eylem özgürlüğü gibi konulardaki durumu görülebilir. 194 ülke ve 14 tartışmalı bölgede, siyasi hakların ve kişisel özgürlüklerin düzeyini karşılaştırıldığı bu araştırmaya göre ülkeler, Özgür, Kısmen Özgür, Özgür Değil şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Bu ülkelerin sayısı ve sahip oldukları toplam nüfus şöyle;

- Özgür 87 ülke, ülkelerin yüzde %45'i; 2 milyar 951 milyon 950 bin insan (%43)
- Kısmen Özgür 60 ülke, ülkelerin %31'i; 1 milyar 487 milyon insan (%22)
- Özgür Olmayan 47 ülke, ülkelerin %24'ü; 2 milyon 434 bin 250 insan (%35)
- Toplam 194 ülke ve dünya nüfusu 6 milyar 873 milyon 200 bin.

Türkiye Kısmen Özgür Ülkeler kategorisinde, Nijer, Nijerya, Burkina Faso, Tanzania, Kenya, Kolombiya, Zambiya, Madagaskar, Papua Yeni Gine, Filipinler, Malezya gibi ülkelerle komşu olacak şekilde 112. sırada yer almaktadır.

Basın Özgürlüğü

Özellikle son dönem iktidarında sıkça tartışılan bir konu olan basın özgürlüğüne, AKP'nin yaklaşımı ve kendini gördüğü konum, *İleri Demokrasi Yolculuğu* kitapçığında şöyle belirtilmiştir:

"Daha Özgürlükçü Bir "Basın Kanunu" Çıkarıldı. Eski Basın Kanununda, yayınevlerinin kapatılması, baskı makinelerinin dağıtımının durdurulması ve müsadere gibi basın özgürlüğünü sınırlandıran yaptırımlar uygulanıyordu. Ayrıca para cezaları yerine hapis cezaları öngörülüyordu. Basın özgürlüğünün, onu kullananlar açısından bir özgürlük olduğu kadar birey ve kitleler açısından da temel bir hak niteliğinde olduğu bilinciyle yeni bir "Basın Kanunu" çıkarıldı.

Gazetecilerin Haber Kaynaklarının Korunması Sağlandı. Basının kamuoyunu bilgilendirme görevini yerine getirebilmesi açısından büyük önem taşıyan haber kaynaklarının korunması konusunda sorunlar vardı. Basın Kanununda yapılan değişiklikle mevkute (sürelî yayın) sahibi, mesul müdür ve yazı sahibinin haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamamasına ve bu suretle korunmalarına ilişkin hükümler getirildi." (İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye'nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012).

Basın özgürlüğü, AKP döneminin en çok konuşulan konularından biri olmuştur. Özellikle basındaki sermaye-devlet ilişkisi nedeniyle yazarların işlerinden kovulmaları, haberciliğin tarafsızlığı gibi konular üzerine gerek basının içinden gerekse akademik camiadan sık sık eleştiriler gelmektedir (bkz. 5 Ne? 1 Kim?, Mustafa Alp Dağıstanlı, 2014. Postacı Yayınevi).

Bu konuda yine uluslararası verilere bakılacak olursa, basın özgürlüğünde Türkiye'nin konumunun çok da iyiye gitmediği görülecektir. Freedom House'un basın özgürlüğü konusundaki “2011 Basın Özgürlüğü: Medya Bağımsızlığı Üzerine Küresel Araştırma”sında Türkiye, basının yarı özgür olduğu kategoride; 54 kötü puanla Kısmen Özgür Ülke statüsünde ve 116. sırada yer almaktadır.

Kategori	Ülke Sayısı	Toplam Ülke Sayısında Yüzdesi	Toplam Dünya Nüfusunda Yüzdesi (Milyar)
Özgür	68	35	1,03 (%15)
Yarı Özgür	65	33	2,87 (%42)
Özgür Değil	63	32	2,98 (%43)
Toplam	196	100	6,88 (%100)

Tablo 5: Özgürlük Kategorilerine Göre Ülkeler ve Nüfus Oranları

Türkiye'nin de içinde bulunduğu “Yarı Özgür” ülkeler grubunda 65 ülke bulunmaktadır. Sıralamaya bakılacak olursa Türkiye'nin konumu şu şekildedir: Endonezya, 109. Lübnan, 110. Moritanya, 111. Sierra Leone, 112. Bangladeş, 113. Kongo Braz., 114. Kenya, 115. Senegal, 116. Türkiye, 117. Uganda, 118. Gürcistan, 119. Malavi, 120.

Basın özgürlüğü, artık sadece geleneksel medyayı kapsayacak şekilde incelenmemektedir. İnternet özgürlüğü de bu alandaki en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Yine aynı araştırmaya göre ülkeler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- 100 Puan (İnternetin Tam Özgür-Sansüresiz Olduğu Ülkeler) : Arjantin, Arnavutluk, Bolivya, Kanada, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Nijerya, Filipinler, Polonya, Romanya, Somali, Güney Afrika, Tanzanya.

- 87,5 Puan (İnternet Özgürlüğünün ‘iyi’ Olarak Belirtildiği Ülkeler): Bulgaristan; Guatemala, Macaristan, Moldova, Peru, Timor-Leste, Batı Şeria.
- 75 Puan Alanlar (İnternet Özgürlüğünün ‘Orta’ Olarak Belirtildiği Ülkeler): Angola, Bangladeş, Fas.
- 62,5 Puan Alanlar (İnternet Özgürlüğünün ‘Zayıf’ Olarak Belirtildiği Ülkeler): Kamerun, Türkiye.
- 50 Puan: Kazakistan, Pakistan, Rusya Federasyonu, Malezya.
- 25 Puan: Mısır, Etiyopya.
- 0 Puan: Yemen.(Bursalı, 2011: 55-62)

Uluslararası Sözleşmeler ve Bireysel Haklar

Özellikle tutuklama kararları açısından sıkça tartışılan bireysel haklar konusunda AKP’nin pozisyonu şu şekildedir:

“İnsan Haklarına İlişkin Evrensel Sözleşmeler onaylandı. İkiz sözleşmeler olarak bilinen ve insan hakları alanında evrensel nitelikte en önemli düzenlemeler olan Birleşmiş Milletler “Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme” ile “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme” 2003 yılında onaylandı. Ayrıca, Ölüm Cezasının Kaldırılmasını Amaçlayan, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’ye ek Birinci İhtiyari Protokol Kasım 2006’da, İkinci İhtiyari Protokol ise Mart 2006’da onaylandı. Yakalama, gözaltına alma ve ifade alma işlemleri insan haklarına uygun hale getirildi.” (*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye’nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

Buradaki bireysel hak ve özgürlükler konusuna da, yukarıdaki Freedom House verileri ışığında yaklaşılabilecek olunursa AKP’nin “iki ileri bir geri” politika yürüttüğünü söylemek mümkün olabilir. Özellikle AB’yle uyum sürecinde atılan ilerici adımlar, imzalanan uluslararası sözleşmeler, AB sürecinin hükümet tarafından bir nevi askıya alındığı 2011 yılından itibaren sadece şekil olarak korunan, hatta söyleme dahi yansımayan bir konum almıştır.

Kadın Hakları

Kadın hakları hususu, özellikle hükümetin kendini bu konuda ne kadar sorumlu ve yeterli gördüğüyle ilintili olarak tartışılmaktadır. Bu hususta AKP’nin, şu zamana kadar atılan adımları yeterli gördüğü, *İleri Demokrasi Yolculuğu* kitapçığındaki şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

“Kadına Şiddete Son! Türkiye, 2011’de “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi İle İlgili Avrupa Konseyi Sözleşmesi”ni ilk onaylayan ülke oldu. 2012’de ise “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu” çıkarıldı.” (*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye’nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

AKP’nin kadın politikası, ileriki bölümlerde daha ayrıntılı inceleneceği için, burada yalnızca “Kadına Yönelik Şiddet” konusunun, AKP metnindeki “Kadına şiddet son buldu.” vurgusu üzerinden bir eleştirisinin yapılmasıyla yetinilecektir.

bianet’in basına yansıyan haberler üzerinden tuttuğu 2013 yılına ait kadına yönelik erkek şiddeti çetelesine göre, erkekler 2013 yılı içerisinde 214 kadını öldürmüş, 167 kadına tecavüz etmiş, 161 kadına tacizde bulunmuştur. Böylelikle son 4 yılda erkekler tarafından öldürülen kadınların sayısı 853’e, tecavüze uğrayan kadın, kız çocuğu sayısı 685’e, tacize uğrayan sayısı ise 846’ya varmıştır.

Erkekler tarafından öldürülen kadınların sayısının 2010’da 217; 2011’de 252; 2012’de 165; 2013’de ise 214 olmasına bakılarak, yılda 212 gibi “ortalama” rakama ulaşılabilir. Buna karşılık tecavüzlerin “ortalaması” 171, tacizlerinin ise 213 olduğu görülmektedir. Ancak, erkeklerin kadınlara tecavüz ve tacizleri konusunda erişilen rakamların, sadece bu belirli şiddet türlerine yönelik ve basına yansıyanlardan derlenmiş olduğunu hatırlanır ve basına yansımayan şiddet biçimlerinin aslında bir çok kadın için aslında gündelik hayatın neredeyse bir parçası haline gelmiş olduğu düşünülürse, kadına yönelik şiddetin rakamsal olarak çok daha yaygın olduğunu söylemek mümkündür (Bianet Bağımsız İnternet Haberciliği 2013 Kadına Yönelik Şiddet Raporu, <http://www.bianet.org/bianet/kadin/152816-2010-2013-erkek-siddeti-ceteleleri-ve-dusundurduklari>).

Eğitim

AKP’nin eğitim konusundaki politikaları, bu tez çalışmasının başlangıcından bitişine kadarki süre içinde dahi sıkça değişime uğramıştır. Bu konuda partinin kendi söylemine ve eylemlerine bakış açısına bakılacak olursa, yine yni metnindeki (İleri Demokrasi Yolculuğu) şu ifadeler dikkat çekmektedir:

✓ 28 Şubat sürecinin getirdiği anti-demokratik, tek tip ve bireysel tercih ve ihtiyaçları hiçe sayan eğitim sistemi, büyük Türkiye’yi daha fazla taşıyamazdı.

- ✓ İlk ve ortaöğretimde köklü bir müfredat değişikliği yapıldı.
- ✓ Derslerdeki anti-demokratik uygulamaları meşrulaştıran ifadeler ders kitaplarından çıkarıldı.
- ✓ Ezberci değil, tartışmayı mümkün kılan bir eğitim yönetimi benimsendi. 30.03.2012 tarihli ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile getirilen 4+4+4 sistemi ile eğitim sisteminde demokratikleşmenin ve esnekliğin sağlanması için eğitim kademelere bölündü. Birinci kademe dört yıl süreli ilkokul, ikinci kademe dört yıl süreli ortaokul ve üçüncü kademe dört yıl süreli lise olarak yeniden yapılandırıldı. Böylece kademeler arası yatay ve dikey geçişlere imkân verecek olan bu esnek yapı sayesinde bireye yeteneğine ve gelişimine göre erken yaşlarda tercih hakkı tanındı (*İleri Demokrasi Yolculuğu: AK PARTİ İktidarında Türkiye’nin Değişim ve Gelişimi 2002-2012*).

Tüm bu düşünce, metafor ve uygulamalara karşın ‘reform’ adıyla sunulan değişiklikler birçok açıdan çelişkili olan ve eleştirilmesi gereken sorunlar ortaya çıkarmıştır. İlk olarak öğrenciyi, onun performansını ve özgürlüğünü merkeze alan inşacı ya da yapılandırmacı eğitim felsefesi ile devletin/MEB merkezli eğitsel yönetim örgütü birbiriyle çelişmektedir. Çünkü SBS ve ÖSS test sınavlarında önceden belirlenmiş yanıtlarla öğrencide daha çok ezberci ve aktarmacı bir zihniyet geliştirilmeye devam edilmekte ama diğer yandan da performans ve etkinliğe dayalı bir ilköğretim eğitim felsefesiyle öğrencilerden yaratıcılık beklenmektedir.

AKP’nin eğitimdeki çelişkili, partizanca ve kamu yararına aykırı başka birçok uygulaması söz konusu olmuştur. Bunların en önemlilerinden biri, herhalde ders kitapları olsa gerek, zira ders kitapları hem ideolojik hem de iktisadi yeniden üretim süreçlerindeki en önemli araçlardan biridir.

AKP’nin eğitim reformlarına asıl eleştiri ekonomik boyutta yapılmıştır. “Ders kitaplarının her yıl yeniden satın alınması, okutulacak kitapların seçiminin satıcı-müşteri ilişkisine bırakılması ve gittikçe kızışan pazar kavgaları” büyük tartışmalara ve çekişmelere neden olmuştur. Bakanlığın her alanda kendi kitabı olmasına rağmen 2003 yılından itibaren ders kitaplarını özel yayıncılardan satın alması ve karşılığında yılda 250 milyon TL ödemesi yoğun şekilde eleştirilmiştir.

Ders kitaplarının bedava dağıtılması, ilkesel düzeyde olumlu olmakla birlikte AKP'nin bu proje ile sosyal devlet olmanın sorumluluğu ve gerekliliğini yerine getirmekten çok piyasaya merkezi bütçeden yeni para transferi yaptığı çok açıktır. Bir yandan okulların temel ihtiyaçlarını devlet yerine öğrenci ve veliden karşılamının devam etmesi, buna karşılık öte yandan toplamda bir öğrenci için maliyeti 30 TL'yi geçmeyecek olan kitapların bedava verilmesi, piyasa içinde etkin bir güç olma ve piyasa aktörlerini yönlendirilebilir noktada tutmak olduğu iddiasını haklı çıkarmaktadır.

AKP'nin birleştirici, tüm kesimlere eşit mesafede duran, kapsayıcı bir politika güttüğüne dair söylemlerini de göz önünde bulundurarak eğitim politikaları değerlendirildiğinde, özellikle zorunlu din dersi mevzusunun, devletin ideolojik aygıtlarından biri olarak görülen eğitim alanında kilit bir konu olduğu söylenebilir. Bu konuda AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) , Türk eğitim sisteminin Sünni mezhebine göre şekillendiğini ve farklı dini kesimleri dışladığını ifade eden bir karara imza atmıştır. AKP'li yetkililer ve MEB uzmanları AİHM'nin aldığı bu karara çok çeşitli noktalarda hemen itiraz etmişlerdir. Bu itirazlar şunlardır:

1. Karar Türkiye'yi bağlamaz.

2. AİHM kararını, davacı Alevi velinin kızının okuduğu dönemdeki Din Kitabı üzerinden vermiştir. Oysa 2007'de müfredat ve ders kitapları yenilenmiş ve mantık ve zihniyet değiştirilmiş, üç büyük ünite diğer dinlere ayrılmıştır.

3. Dayatma yapılamaz.

MEB bu karardan sonra din dersinin müfredatını ve ders kitabını yenilediğini ve Aleviliğe yer verdiğini iddia etmiştir; ancak eleştiriler yine kesilmemiş, müfredatta Aleviliğin bir inanç değil kültür biçimi olarak vurgulandığı belirtilmiştir. Öncelikle AKP tüm özgürlükçü iddialarına karşın muhafazakar parti ve seçmen tabanı kimliği nedeniyle din dersinin zorunlu olması ve Sünni bir içerikle okutulmasından dolayı çelişkili bir kimlik sergilemektedir. AKP din dersinin içeriğini yenileyip diğer din ve mezheplere de bu dersin müfredat ve ders kitaplarında yer verdiği iddia etse de verdiği yer hacim olarak son derece yetersiz ve eksiktir.

Bir diğerk tartışmalı konu ise dershaneler konusudur. AKP döneminde daha da aşırı yarışmacı, rekabetçi, eşitliksizci ve eleyici kılınan sistem, sınav ve ölçme değerlendirme sistemine getirilen yeniliklerle çok çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmıştır: dershane sistemine olan bağlılık yaşının daha aşağıya çekilmesi, sınav sayılarının artması, sınavlarda soru çıkmayan ya da diğerk derslere göre daha az soru çıkan derslere –resim, müzik, beden eğitimi- olan ilginin azalması vb. konular eleştirilerin temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda farklı çıkar çatışmaları sonucu alınan dershaneleri kapatma kararı da, bu sistem düzeltilmeden alındığı için yine öğrenciler ve veliler için dezavantajlı durumu artıracakğı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır (Duru ve diğ., 2010: 701-712).

Uluslararası göstergelere bakıldığında da, Türkiye’nin eğitim konusunda AKP’nin iddia ettiğı gelişmeyi göstermediğı ortaya çıkmaktadır.

Birleşmiş Millerler Kalkınma Programı’nın, 1990’dan bu yana ülkelerin “İnsani Gelişmişlik Göstergesi”ni (İGG; İng. HDI, Human Development Index) belirleyen araştırmasının zaman içinde yöntem ve yetkinlik olarak gelişen sıralaması, her yıl insani gelişme raporu ve endeksi olarak yayımlanmaktadır. Bu ölçümde yakın zamana kadar dikkate alınan ana kıstaslar şunlardır: “yaşam süresi beklentisi, okur yazarlık, eğitim ve yaşam standartları”.

Bu kıstaslara göre dört temel kategori ortaya çıkmaktadır:

- a) Çok yüksek insani gelişmişlik, İGG değeri 0,75-1,00 arası
- b) Yüksek insani gelişmişlik, İGG değeri 0,51-0,75 arası
- c) Orta Düzey İnsani gelişmişlik, İGG değeri 0,26-0,50 arası
- d) Düşük İnsani Gelişmişlik, İGG değeri 0,25 ve aşağı değerde olanlar

Türkiye Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın açıkladığı son araştırmaya göre, İnsani Gelişmişlik Göstergesi’nde 169 ülke arasında 83. sırada yer almıştır; ancak 10 Haziran 2011’de 3 ülkenin daha değerlendirilmeye alınmasıyla yeni göstergede 172 ülke arasında 2 basamak düşerek 85. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye 0,679 puanı ile ikinci kategoride, yani Yüksek İnsani Gelişmiş ülkeleri arasındadır (Bursalı, 2011:91-92).

Buna karşın, Türkiye'nin genel eğitim performansı OECD ülkeleri arasında son sıralarda yer almaktadır. OECD'nin yayımladığı ve eğitimde geçirilen toplam süre, öğrenci becerileri ve bitirilen eğitim düzeyi ölçütlerinden oluşan Daha İyi Yaşam Endeksi'ne (2013) göre, Türkiye eğitim performansı açısından Meksika'dan sonra en düşük skoru alan ülke olmuştur.

Bununla birlikte Türkiye, geri kalan OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Meksika'dan sonra gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülkedir. Gelir eşitsizliği sosyal hareketlilik, yaşam kalitesi, topluma katılım, sağlık durumu, sosyal uyum, suç oranı ve istihdam fırsatları gibi birçok kritik konu ile bağlantılıdır. Bu bağlamda, bireylerin almak istedikleri ve alabildikleri eğitim de aile geliri ile yakından ilişkilidir. Türkiye gibi, gelir grupları arasında önemli farklar olan ülkelerde kaliteli eğitime erişim konusunda sorunların yaşanma olasılığı yüksektir. Bu sorunlar da hem bireysel hem toplumsal anlamda ciddi riskler barındırır.

Türkiye'de nüfusun % 12,29'unu oluşturan engelli bireyler,28 hakları olan kaliteli eğitime erişimde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Engellilerin eğitime erişiminin, eğitim kademesi yükseldikçe daha da sınırlı hale geldiği gözlemlenmektedir. Ulusal Özürölüler Veri Tabanı'na kayıtlı 280.014 bireyin % 22'si ilkokul, % 10'u ilköğretim ve yalnızca % 7'si lise ve üzeri kurumlardan mezundur.

2012-13 eğitim-öğretim yılı itibarıyla, Türkiye'de özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı 255.025'e ulaşmıştır. Bu sayının önceki yıllara göre artışı önemli bir gelişmedir, ancak engelli bireylerin birçoğu hala gereksinim duydukları özel eğitim hizmetlerine erişememektedirler. Türkiye'de bu alanda ayrıntılı güncel veri bulunmamakla birlikte, mevcut verilerden bazı çıkarımlarda bulunmak mümkün olabilir (Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı, Eğitim Reformu Girişimi, 2014).

Althusser'in "Devletin İdeolojik Aygıtları"ndan biri olarak gördüğü eğitim sistemi, Recep Tayyip Erdoğan'ın "Dindar nesil yetiştiriyoruz." ve "Bu gençlik tinerci mi olsun, isyankar mı olsun?" (NTVMSNBC, 06.02.2012) şeklindeki açıklamalarıyla da paralel şekilde, muhafazakar ideolojiyi yeni nesillere aktarma aracı olarak görülmektedir. Bu nedenle AKP'nin iktidarda olduğu 12 sene boyunca

eğitim sisteminde sürekli değişiklikler yapılmaktadır. Bu çalışma süresince de özellikle dini eğitim konusunda çok tartışmalı pek çok yeni uygulamaya geçilmiştir.

3.3. Muhafazakar Demokrat AKP'nin Kadınlara Yaklaşımı

Devletin kadınlarla ilgili politikaları, önceki bölümlerde de anlatıldığı üzere ideolojik bir boyut taşımaktadır. Muhafazakar ideolojinin temsilcisi AKP'nin kadınlara yaklaşımını anlayabilmek için hem kadınlarla ilgili politikalarının seyri incelenmeli hem de kadınlarla ilgili söylemlerinin ne boyutta olduğu analiz edilmelidir.

3.3.1. AKP'nin Kadınlara Yönelik Politikaları

AKP'nin kadınlara yönelik politikalarını, iki temel başlık altında incelemek yararlı olacaktır. İlki kadınlar için yürütülen sosyal/hukuki ve ekonomik politikalar, ikincisi ise kadınların parti içinde yer alma süreçlerindeki politikalar şeklinde ifade edilebilir.

Sosyal ve Hukuki Politikalar

AKP'nin sosyal ve hukuki alanlardaki politikasının, kadınlar açısından özellikle “Çıraklık” olarak adlandırılan ilk dönem hükümeti süresince olumlu bir seyir izlediğini söylemek mümkündür. Özellikle 2005'te TCK'da yapılan değişiklikler, kadın hareketinin talepleriyle örtüşmektedir. Ancak yasaların hayata geçirilmesi, kabul edilen uluslararası sözleşmelerin, hükümetin söylemine de yansması ve halka tanıtılması gibi hususlarda çeşitli eleştiriler de gündeme gelmiştir. AKP Kadın Kolları Genel Merkezi'nin hazırladığı “AK PARTİ İktidarında Kadın” başlıklı rapora göre, AKP'nin 2007'ye kadar kadınlarla ilgili yaptığı yasa değişiklikleri, imzalanan uluslararası sözleşmeler vs. şu şekildedir:

a) 9 Ocak 2003'de “münhasıran aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere "Aile Mahkemeleri" kurulmasına dair kanun kabul edilmiştir.

b) 4 Haziran 2003 tarihinde 4867 sayılı kanunla " Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme TBMM tarafından kabul edilerek onaylanmıştır.

c) 7 Mayıs 2004'de Anayasasını 10.Md. yapılan değişiklikle “kadınlar ve

erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür." Hükrnü kabul edilerek bu alanda devletin yükümlülüğü anayasal bir gereklilik olarak kabul edilmiştir.

d) T Mayıs 2004'te Anayasanın 90. Md. son fıkrasına bir cümle eklenerek "temel haklar ve özgürlükler alanında, milletlerarası antlaşmalar ile ulusal kanunlar arasında bir hiyerarşi oluşturulmuş ve uyuşmazlıklarda millerlerarası antlaşmaların, ulusal kanunların üstünde olduğu" hükmü kabul edilmiştir.

e) 9 Temmuz 2004 tarihinde 5215 sayılı Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelere, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma yükümlülüğü getirilmiş ve bu husus Belediyelere bir görev olarak yüklenmiştir.

f) Çok sayıda kadın kuruluşunun bir araya gelerek oluşturduğu TCK Kadın Platformu, TCK çalışmaları sırasında, Türkiye'nin her yanından kadınların taleplerini dile getiren uzun soluklu bir kampanya yürütmüştür. Kampanya sayesinde TCK'da yaklaşık 30 madde değiştirilmiştir. 26.9.2004 tarihinde 523 sayılı Türk Ceza Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun, kadın hareketi tarafından ilerici bir adım olarak görülmüş, bunun AKP gibi muhafazakar bir parti döneminde yürürlüğe geçirilmesi ayrıca destek görmüştür. TCK Kadın Platformu'nun yasa son şeklini aldıktan sonra yaptığı açıklamada acilen değişmesi gereken maddeler arasında kadın cinayetleri de vardı.

124 kadın kuruluşunun yaptığı yazılı açıklamaya göre 2005 yılında yürürlüğe giren bu yasanın kadınlar açısından kazanımları şu şekilde özetlenmiştir:

- Cinsel saldırı suçları "topluma", "aileye", "edep törelerine" karşı suçlar olarak değil, "kişilere karşı suçlar" olarak tanımlanmıştır;
- Cinsel saldırı suçları "ırza geçme", "ırza tasaddi" gibi suçun tanımını yapmayan ve cinsel saldırıları erkeklerin ve toplumun "namusu" üzerinden tanımlayan ifadeler yerine, "cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar" adı altında kişinin "vücut dokunulmazlığına karşı suçlar" olarak tanımlanmıştır;
- Cinsel tecavüz, cinsel saldırı ve cinsel taciz tanımları, cinsel saldırının gerçekleşebileceği bütün şekilleri kapsayabilecek şekilde genişletilmiş ve bu suçlara daha ağır cezalar öngörülmüştür; işkence sırasında cinsel saldırı ve cinsel saldırının mağdurun beden veya ruh sağlığına zarar vermesi ağırlaştırıcı neden kabul edilmiştir;

- Evlilik içi tecavüz ve cinsel saldırı açıkça suç olarak tanımlanmış ve diğer cinsel saldırılara öngörülen cezaya tabi tutulmuştur;
- İşyerinde cinsel taciz açıkça suç kabul edilmiş ve cezalandırılmıştır;
- Yetkili savcı ve hakim kararı olmaksızın genital muayene yapan ve yaptırana ceza öngörülmüştür.
- Eski TCK'da "toplumun haya duygularını zedeleyebilecek hareketler" gibi muğlak bir şekilde tanımlanan "hayasızca hareketler" maddesi teşhircilikle sınırlandırılmıştır;
- Aile içi şiddet, işkencenin bir alt türü olan "eziyet" kapsamına alınarak ağır cezalar öngörülmüştür.
- Çocukların cinsel istismarı ayrı bir suç olarak tanımlanmış ve daha ağır cezalara tabii tutulmuştur;
- Çocukların cinsel istismarında veya cinsel saldırılarda "rıza"nın varolabileceğini varsayan tanımlamalar kaldırılmıştır;
- Eski TCK'da tecavüzcüyle evlendirmede cezanın ertelenmesini öngören madde kaldırılmıştır;
- Eski TCK'da evlenmek amacıyla kaçırma ve alıkoyma suçlarında cezanın iptalini öngören madde kaldırılmıştır;
- Töre cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına alınmıştır;
- Irz, haya, edep gibi zamana göre değişen, göreceli ve kadınların hak özgürlüklerini kısıtlamak için yorumlanan ve çağdaş hukukta yeri olmayan kavramlar kaldırılmıştır;
- Evli-bekar, bakire-bakire olmayan kadınlar arasında ayrımcılık yapan düzenlemeler kaldırılmıştır;
- Evlilik dışı yeni doğmuş çocuğunu öldüren anneye ceza indirimi öngören madde kaldırılmıştır. (Sosyalist Feminist Kolektif, Türk Ceza Kanunu Değişirken Kadın Cinayetleri, <http://sosyalistfeministkolektif.org/>)

g) 27 Ekim 2004 tarihinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri hakkında kanun ile 10 Kasım 2004 tarihinde Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edilerek Kadın hakları alanında kurumsal yapı güçlendirilmiştir.

h) Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Kadın Hakları ve Fırsat Eşitliği" Komisyonunun kurulması için Meclis başkanlığına bir kanun teklifi verilmiş olup, 24 Mart 2009 tarihinde bu komisyon resmi olarak faaliyete başlamıştır. Komisyonun vizyon ve misyonu şu şekilde tanımlanmıştır:

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun misyonu; kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni bilgilendirmektir. Komisyonun vizyonu ise; kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerekse de uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim sağlamaktır (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Hakkında Genel Bilgiler, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm>).

Ancak tüm bu ilerici adımların yanında 2014'te kabul edilen torba yasayla bu kazanımların bir kısmı yeniden geriye götürülmekle eleştirilmiştir. Bu yeni yasayla birlikte; taciz ve tecavüz davalarında mağdurun elini kuvvetlendiren ruh sağlığının bozulduğuna dair Adli tıp Kurumu'nda alınan rapor artık delil olarak kullanılmayacaktır. Rapor kaldırılmadan önce cinsel saldırının cezası 10 yıla kadarken raporun kaldırılmasıyla bu ceza 2 yıla kadar düşecektir.

Halkevciler Kadınlar'ın 25 Haziran'da Beşiktaş Dünya Barış Parkı'nda yaptığı sohbete katılan Avukat Hülya Gülbahar (sendika.org, 2014)'ın bu yasayla ilgili yorumlarıysa şu şekildedir:

Bu maddenin kaldırılmasıyla (Adli Tıp Kurumu'ndan alınan raporun delil olarak kullanılması maddesinin kaldırılması) kadın ve çocuğun beyanına göre hazırlanan tek hukuki araç elimizden alınırken, (yeni yasanın) bir çok hükümlüye de af geliyor. Özellikle taciz ve tecavüz davalarında kadın ve çocuğun beyanından başka hiçbir delil olmadığı için Adli Tıp raporu davanın seyrini mağdur lehinde değiştirebiliyordu.

Bir başka indirim biçimi olan düzenleme de eski yasada cinsel saldırıya uğrandığı hallerde, mağdur saldırıya direnirse ve suçu işleyen kişi direncini kırmak için şiddet uygularsa hem cinsel saldırıdan hem de kasten yaralamadan yargılanırken yeni düzenlemeyle bu şiddetin kalıcı iz bırakan veya çok ağır bir yaralama olması halinde suçlu iki ayrı suçtan birden yargılanacak olmasıdır (sendika.org, 2014).

Ekonomik Politikalar

AKP kadınların çalışma hayatına katılmaları ve katıldıktan sonra yaşadıkları

zorlukların giderilmesi için bazı kanun değişikliklerine gitmiş, uluslararası sözleşmelerle bunları desteklemiştir. Ancak yeni muhafazakarlığın neo-liberal politikalarıyla örtüşen bu tutum, kadını ev hayatındaki sorumluluklarından kurtarmamış, toplumsal olarak böyle bir dönüşümün öncüsü olmamıştır denilebilir. Çünkü, ileriki bölümde ayrıntılı açıklanacağı üzere, AKP yetkilileri , söylemleriyle bu yasa değişikliklerini halka anlatıp yaygınlaştırmaktan ziyade, kadınlara „hem çalış, hem doğur, aileni koru“ mesajı verecek nitelikte söylemlerin kaynağı olmuştur.

AKP döneminde, özellikle kadın STK’ların yoğun çabaları sonucu kadınlar için geliştirilen ekonomik politikalar şu şekildedir:

- 22 Mayıs 2003'de 4857 sayılı İş Kanunu kabul edilmiş ve böylece ”çalışma hayatında kadın hakları“ alanında yeni kazanımlar elde edilmiştir. Bu kanunla;

1. "İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb. sebeplere dayalı ayırım yapılmaz" hükmü kabul edilmiştir.

2. İşverenin, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli veya özellikle kadın işçiler tarafından tercih edilen kısmi süreli veya belirli ve belirsiz süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz hükmü kabul edilmiştir.

3. İşverenin, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye iş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı ifade edilmiştir.

4. Kadınların hala pek çok ülkede mücadelesini sürdürdüğü „eşit işe eşit ücret“ talebi bu yasayla kağıt üzerinde de olsa kabul edilmiştir. Ancak hayata geçirilmesi, özellikle özel sektörde uzun zaman alacak, yaygın bir politika gerektirmektedir.

5. Kadının “analık hali“ için korunması benimsenmiş, gebe, doğum yapmış veya emzikli kadın çalışanların çalışma hayatında sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi kabul edilmiştir.

6. Analık halinde çalıştırma yasağı, esas itibarıyla doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere on altı haftaya çıkarılmış, çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre ekleneceği hükme bağlanmıştır. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde ve

doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki 3 haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürele eklendir. Böylece kadın işçilerin çocuklarına bakabilmeleri için ihtiyaç duydukları doğum sonrası iznin 13 haftaya kadar arttırılması imkanı, isabetli olarak, sağlanmıştır.

7. Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için izin verileceği; hekim raporu ile gerekli görülürse hamile kadın işçinin sağlığına uygun daha hafif işlerde, ücretinden bir indirim yapılmaksızın, çalıştırılacağı hükme bağlanmıştır.

8. Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verileceği, bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağı işçi tarafından belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

9. Hamilelik ve Analık Durumlarında İş Akdinin Feshine Karşı Koruma yani iş güvencesi sağlanmıştır. Cinsiyet, medeni hâl, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, doğum öncesi ve doğum sonrasında kadın işçinin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde ise gelmemek gibi nedenler ile iş akdine son verilemeyeceği kabul edilmiştir.

10. Kadının işyerinde tacize uğraması durumunda iş ahdini feshetmekte haklı olacağı kabul edilmiş, bu durumda ispat külfeti tacize uğradığını iddia eden kişiye değil, iddianın aksini savunan işverene yüklenmiştir.

- 14 Temmuz 2004 tarih 5223 sayılı Devlet Memurları Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun ile iş kanunu paralelinde düzenlemeler getirilmiştir. Memura doğumdan önce ve sonra 8'er hafta olmak üzere toplam 16 hafta süreyle ücretli izin verileceği hüküm altına alınmıştır. Doğum izninin bitiminden sonra ise 12 aya kadar ücretsiz izin verilir hükmü kabul edilmiştir.

- 1 Ağustos 2004 Resmi Gazete'de yayınlanan 25540 sayılı Asgari Ücret Yönetmeliği'nde asgari ücretin saptanmasında cinsiyet farkı gözetilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

- 4857 sayılı İş Kanunu'nun 88. md. gereğince Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılan, 9 Ağustos 2004 tarih ve 25548 sayılı Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik ile kadın işçilerin gece çalışması 7.5 saat ile sınırlandırılmıştır. Gece kadınların gebeliği süresince, emzikli kadınların doğum tarihinden itibaren 5 ay içinde gece postalarında çalışmaları yasaklanmış, 14 Temmuz 2004'te 25522 sayılı Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma şartları ile Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelikte ise emzirme odaları açma yükümlülüğünü yüz ile yüz elli arasında

kadın işçi, yurt açma yükümlülüğünü ise yüz elliden fazla kadın işçi çalıştırma koşullarına bağlanmıştır.

3.3.1.1. Kadınların AKP İçinde Yer Alma Süreçlerindeki Politikalar

AKP Kadın Kolları'nda siyaset yapma üzerine yapılacak bir analiz, çalışmanın araştırma konusu olan milletvekillerinin siyasal hareketliliğini anlamlandıracaktır.

Kadın Kollarının Kuruluşu ve Teşkilatlanması

AKP Kadın Kolları, 19 Şubat 2003'de Selma Kavaf'ın Kadın Kolları Başkanı olarak yetki belgesi alması ile kurulmuştur. Bu tarihi takip eden yirmi günlük dönemdeki çalışma sonucunda Genel Merkezin yapısına eşdeğer bir yapılanma sağlanmıştır. Buna göre, 50 kişilik Merkez Karar Yürütme Kurulu (MKYK) ile 12 kişiden oluşan Merkez Yürütme Kurulu (MYK) oluşturulmuştur. Kısa zamanda 81 ilde, 843 ilçede ve beldelerin %50'sinde Kadın Kolları örgütlenmesi hayata geçirilmiştir. AKP tüzüğüne göre her ilin Kadın Kolları Başkanı, İl Başkanlığı, Yönetim Kurulu Ve Yürütme Kurulu'nun da doğal üyesi olarak oy hakkı olmasa da söz hakkına sahip olduğu bir yapı içerisinde faaliyet göstermektedir. AKP Kadın Kolları Başkanlığı, İl Kadın Kolları Başkanlarını düzenli olarak aylık toplantılarda bir araya getirmektedir. Kadın Kolları Eski Başkanı ve Aile ve Sosyal Politikalar Eski Bakanı Selma Kavaf bunun Türkiye'de bir ilk olduğunu ve diğer partilerin de bunu örnek aldıklarını belirtmektedir (Duru ve diğ., 2010: 616).

Gençlik Kolları da Kadın Kolları ile aynı şekilde teşkilatlanmıştır. Gençlik Kolları 29 yaş altı erkek ve kadınları üye olarak kabul etmektedir. Ancak Doç. Dr. Özlem Tür ve Yrd. Doç. Dr. Zana Çıtak'ın milletvekilleri, kadın kolları başkanı, il ve ilçe kadın kolları başkanları ve çalışanlarıyla 21 derinlemesine yarı yapılandırılmış mülakat sonucu elde ettikleri verilere göre 29 yaş altı pek çok kadının Gençlik Kolları'ndansa Kadın Kolları'nı tercih ettiği gözlemlenmektedir. Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı Hatice Çakmak bunun sebebini şöyle anlatmaktadır:

Buraya müracaat eden genç kızlar var. Bizim Gençlik Kollarımız var. Oraya yönlendirince çekincelerle karşılaşabiliyoruz, beylerle çalışamayacaklarını söyleyenler var . Kızları gençlik kolunda değil, kadın kollarında çalışıyor. Muhatap olarak kadını alalım diyenler çok. Belirli koşullar altında iş arkadaşlığının ötesine gitmeden erkeklere çalışabiliriz.

Altındağ İlçe Gençlik Kolları Başkanı ise Gençlik Kolları'nda kadın üye olmasının gereğini şöyle ifade etmektedir: “ Birkaç bayanın Gençlik Kolları'nda olması görüntü açısından çok iyi oluyor çünkü birilerini karşılamak gerektiğinde bayanlar bu işi çok daha iyi yapıyorlar.”

AKP Kadın Kolları, amacını “yılların ihmali sonucu biriken kadınlarımıza dair her türlü sorunla ilgilenmek ve bunlara çözüm bulmak” olarak tanımlamaktadır; çünkü kadınlar “nüfusun yarısını teşkil eden bir topluluk”tur ve aynı zamanda “sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkilidir.”. Ayrıca “kadın duygusunu, becerisini, organizasyon yeteneğini ve sorumluluk bilincini siyasete taşımanın siyasetteki kaliteyi yükselteceğine” inanılmaktadır. Görüşülen kadınlar Kadın Kolları'nın misyonu konusunda değişik fikirler öne sürmüşlerdir: Partiye üye kaydı yapmak, partinin icraatlarını halka anlatıp halkın taleplerini yönetici kadrolara iletme ve bu anlamda “partinin gözü kulağı olmak”, “kadınların siyasette daha aktif yer almaları ve projeler üretmek” bunlar arasındadır. (Duru ve diğ., 2010: 616-617).

Kadınların AKP'ye Katılma Sebepleri

Tür ve Çıtak'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre (Duru ve diğ., 2010:622) AKP'li kadınlar genel olarak Refah Partili kadınlardan farklı olduklarını vurgulamaktadır. En önemli farklardan biri AKP'li kadınların siyasete baba/eş/yakın erkek akraba etkisi ya da telkiniyle değil daha çok kendi inisiyatifleriyle katılmış olmalarıdır. Bu çalışma kapsamında 11-15 Ağustos 2014 tarihleri arasında İstanbul Kadın Kolları İl Başkanı ve İl Başkan Yardımcısı'yla yapılan görüşmelerde de buna paralel bir sonuç ortaya çıkmıştır. İl Başkan Yardımcısı İffet Polat, siyasete katılma sürecini şöyle ifade etmiştir:

Ailemde aktif siyasetle ilgilenen biri yok. Fakat biliyorsunuz ben 68 doğumluyum yaklaşık 46 yaşındayım. Geçmişe döndüğüm zaman özellikle insanların hak ve hürriyetleri konusunda çok ciddi sıkıntılarımız vardı. Ekonomik olarak çökmüş bir Türkiye, siyasal olarak karışık, sosyal olarak denesizliklerin hat safhada olduğu bir Türkiye'de büyüdük. (...). O dönemde herkes bir çıkışı siyasette arıyordu. Benim ailemde de tabii ki siyaset çok konuşuluyordu, ama aktif olarak ilk siyasete giren ailede benim diyebilirim. (Polat'la yapılan görüşme, 15.08.2014) .

Kadınların AKP'yi tercih etmelerininse bir çok nedeni olduğunu söylemek mümkündür. AKP'nin “ahlaka ve inanca verdiği değer” kadınların partiye katılmasında önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Örneğin bir İl Kadın Kolları

Başkanı “inançlı insanların bulunduğu bir partide siyaset yapmak istediği” için AKP’ye katıldığının altını çizmiştir. Benzer bir görüşü bir İlçe Kadın Kolları Başkanı “Sonuçta bunlar (AKP yöneticileri) Allah korkusu olan insanlar “ diyerek dile getirmiştir. Görüşme yapılan kadınların bir kısmı “ideolojilerin öldüğünü ve bütün dünyada inanç sistemlerinin –izm’lerin yerini aldığını” ve bu bağlamda AKP’nin bu yükselen değerler sistemini ve dünyadaki değişimi en iyi anlayan ve temsil eden parti olduğunu söylemektedir (Duru ve diğ., 2010: 622).

Bu çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, yine İl Başkan Yardımcısı Polat, AKP’ye katılma nedenini şu şekilde belirtmiştir:

. Üniversitedeyken biraz apolitiktim ama lisedeyken falan Milli Selamet Partisi, Refah Partisi’ne oy verdim. Fakat daha sonra üniversitede biraz daha farklı düşüncelerimi temsil eden yaklaşımları bulamadığım için biraz apolitikleşmişim ama AK Parti yeni bir soluk getirmişti, tüm Türkiye’yi kapsayan, kucak açan bir kitle partisi görünümü içerisindeydi. Ve ANAP’tan da farklıydı. ANAP son derece liberal ve benim gibi insanları çok da temsil edilmediği bir yerdi. Ama Türkiye’de belli ekonomik ve sosyal bariyerleri aşmak için bir adım olduğunu söyleyebiliriz ANAP’ın da. Fakat ben biraz daha muhafazakar düşünüyordum. AK Parti hem liberal, hem muhafazakar. Paradigmayı biraz değiştiren bir parti. Hem demokrat, hem sosyalist, sosyal demokrat, biraz o kalıplara sığmayan bir parti diye düşünüyorum.

Tür ve Çıtak’ın araştırma sonuçlarına göre, Tayyip Erdoğan’ın kişiliğinin de kadınların partiye katılmasında çok etkili olduğu söylenebilir. Erdoğan’ın dürüstlüğü, samimiyeti, duruşu, çalışkanlığı, karizması, liderliği, ailesi ve kadına verdiği değer sık sık vurgulanan kişilik özellikleri olarak ön plana çıkmaktadır (Duru ve Diğ., 2010:622).

AKP Kadın Kolları İstanbul İl Başkanı Özlem Zengin ve Başkan Yardımcısı İffet Polat’la yapılan görüşmelerde de Recep Tayyip Erdoğan’ın, kadınların siyasete katılımı konusuna çok önem verdiği ve bu konuya özel bir hassasiyetle yaklaştığı; kadınların partiye katılmasında onun bu kişisel duruşunun çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

AKP’li Kadınların Siyasal Hayatta Kadının Temsili Üzerine Düşünceleri

Tür ve Çıtak’ın yaptığı derinlemesine görüşmelerde, AKP milletvekili Serpil Yıldız, kadınların en temel sorununun “karar verme süreçlerinde yeterince temsil edilememek” olduğunu belirtmiş ve “kadınların kamusal alana etkin bir biçimde ve nüfus oranlarını temsil edecek şekilde katılamaması”nı temsil sorunuyla

ilişkilendirmiştir. Bununla birlikte, Yıldız'ın kadının siyasetteki rolüne ilişkin yaklaşımı kadının siyasetteki işlevine dair görüşleri nedeniyle dışlayıcıdır: Sözlerinin devamında, “Unutulmamalıdır ki, kadınlarımız, siyasete hoşgörü, uzlaşma ve ahenk katacaktır” der. Böylece siyasal özne olarak kadın, parçalanmış çıkar çatışmalarının ve bunlara dayalı uzlaşmazlıkların alanı olan siyasette dışsal bir aktör, kadın olmaya atfedilen ataerkil değerlerle bağdaşık biçimde, ona uzlaşma ve uyum katacak bir etmen olarak görülür.(Duru ve diğ., 2010: 80-81).

İstanbul Kadın Kolları İl Başkanı Özlem Zengin ve Başkan Yardımcısı İffet Polat'la yapılan görüşmelerde de kadının siyasette temsilinin niceliksel olarak düşüklüğünden şikayet edilmiş, ancak AKP'nin bu konudaki politikasının diğer partilere ve hatta bir çok ülkeye göre çok ilerici olduğu vurgulanmıştır. Kadın kotası meselesiye ilgili, „Böyle bir kota konsa da yetişmiş yeterince kadın yok“ görüşüne karşı Zengin'in şu ifadeleri dikkat çekicidir:

Bizim için geçerli değil. Böyle bir kota olsa rahatça dolduruur. Bu beni rahatsız ediyor. Kotayla bir yere gelme meselesi. Yalnızca isim olmadan bir kadın keşfine çıkmak. Bu hoş değil. Ben şahsen tüm her şeyden bağımsız, başörtülü başı açık, kadın erkek gözetmeden gerçekten işini hak ettiği için kadının tercih edilmesini önemsiyorum. Kotaya gelince parti bir rakam telaffuz etmiyor ama başbakanın bu konuda hassasiyeti var. En son biz yerel meclislerde başbakan/ cumhurbaşkanı olmasa bu kadar kadın olmazdı. Kadın olsun diye kadın koymak değil hakikaten bu kadın Ahmet'ten de Mehmet'ten e bu işi iyi yapar diye bir kadın koymak. Kadın kollarımız ikinci kalite bir kurum değildir. Ana yapılarda bir eşitlik arz eder. Hakikaten işini iyi yaptığı için orda olan kadınlarla çalışmayı tercih ediyoruz.

Bu görüşmede dikkat çekici bir diğer nokta, AKP'li kadınların kendilerini “muhafazakar kadınlar“ olarak diğer kadınlardan ayırdıklarına dair ifadelerin çokluğudur. Kadınlarla ilgili meseleler “muhafazakar kadınlar ve diğer kadınlar“la ilgili olmak üzere iki farklı başlıkta değerlendiriliyor demek yanlış olmayacaktır. Kadına şiddet, meclisteki kadınların “kadınları“ temsili gibi konularda milletvekillerinden oldukça memnun olduklarını ifade eden Polat ve Zengin, özellikle “muhafazakar/dindar“ kadınlarla ilgili geliştirilmesi gereken noktaların altını çizmişlerdir. Örneğin, kürtaj meselesiyle ilgili Melih Gökçek'in yaptığı Tecavüze uğrayan kendini öldürsün, çocuğun ne suçu var? açıklamasıyla ilgili görüşlerini sorduğum Zengin, her ne kadar parti içinde her şeye biat etmediklerini, bunları eleştirmek; erkeklere “Hiç değilse bu konularda yorum yapmayın“ demek

için orada olduklarını belirtse de, ardından bunu bir “din sorunsalı“ olarak ortaya koymuş; dinin iyi aktarılamamasıyla alakalı bir problem olduğunu söylemiş ve bu cümleyi eleştiren kadın örgütleriyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Bir taraftan da içinde medya ve dine alerji duyan STKlar bir kelimedenden devasa sorunlar çıkartabiliyorlar, bir cümleden. Bunlar devasa sorun değil. Bu din, bu kadınlar o kadar güçlü ki bir kişinin bir cümlesiyle yıkılmaz sadece bir cümle etrafında dindar insana saldırı fırsatı kollama var. Daha derin bir bakış açısına ihtiyaç var. Ama ne olur tartışılır her seferinde kadınlar güçlenerek çıkar. Kadınlar dindarlaşmaya devam edecek. Kadınlar dini seviyor yani. (Zengin’le yapılan görüşme, 14.08.2014).

Yine Polat’la yapılan görüşmede STK’ların kadına yönelik şiddetle ilgili meclisin olağanüstü toplanması talebi sorulduğunda Polat’ın kadın örgütlerini anlamlı bir projeye talepte bulunmamakla eleştirdiği görülmektedir:

Ben STK’ların... evet gelsinler meclisi çalıştırsınlar, öneriler getirsinler ama toplumsal bilincin oluşturulmasında da çalışmaları gerekiyor. Erkeklerin bilinçlenmesi için çalışmaları gerekiyor, onlar kadınlar üzerine çalışıyorlar. Suçu işleyen kişi erkek. Erkeklerle ilgili ne yapıyorlar bu STK’lar merak ediyorum yani. Mesela gidip ilkokullarda, ortaokullarda, liselerde, hatta Milli Eğitim Bakanlığı’yla protokol yapsınlar. Erkek çocukların eğitiminde nasıl öğretilir anneye, eşe, kız arkadaşına saygılı davranmak. Kız evlada, değil mi? Gelsinler mesela bütün Türkiye çapında, biz aracı olalım, böyle bir ders koyalım. (Polat’la yapılan görüşme, 14.08.2014).

Tüm bu siyaseten aktif kadın söylemine rağmen, yine de siyaset, pek çok farklı görüşten kadın (ve erkek) gibi, AKP’li kadınlara göre de erkek-egemen bir faaliyettir. Siyasetin “erkek arenada”, “erkeklerin kurallarına göre” ve “akşam saatlerinde” yapılan bir iş olması kadının siyasete katılımına en büyük engel olarak görülmektedir. Sonuçta kadınların “ailelerine karşı olan sorumlulukları” siyasete girdiklerinde daha fazla yük altına girmelerine neden olmaktadır. Üstelik erkekler için siyaset bir meslekken kadınlar bunu bir meslek olarak görmediklerini belirtmektedir (Duru ve diğ., 2010: 619). Bu konuda AKP Kadın Kolları İstanbul İl Başkan Yardımcısı Polat’ın şu ifadeleri de bu tezi doğrular niteliktedir:

2002 yılında AK Parti İstanbul İl Kadın Kolları kurucusu olarak başladım; fakat 2003’teki seçimlerden sonra siyasete ara verdim. Hem kariyer, hem annelik, hem siyaseti bir arada yürütemeyeceğimi fark ettim. (Polat’la yapılan görüşme, 14.08.2014).

Ayrıca vurgulanan bir nokta, kadınların siyasette yer alabilmesi için erkeklerden çok daha fazla çaba göstermeleri ve çok daha donanımlı olmalarının beklenmesidir. Erkek siyasetçilerde öncelikli olarak aranmayan yüksek eğitim ve iyi bir aile düzeni gibi kriterler kadınlar için zorunluluk olarak görülmektedir. Bunlara ek olarak siyasetin maddi güç gerektiren bir faaliyet olması da kadınların siyasete katılımını sınırlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bir diğer dikkat çekici nokta da siyasette kadın dayanışmasının olmamasıdır. Görünüşe göre kadınların çoğuna göre siyasette “kadın kadının kurdudur”, bir diğer deyişle erkeğin kadını engellemesinden çok kimi durumlarda kadınların kadınları engellemesi söz konusudur (Duru ve diğ., 2010 :619).

Bu konuda da AKP’li kadınların, özellikle feminist kuruluşları, kendi siyasal mücadelelerinden ayırdıklarını, „başörtülü kadınlar“ olarak verdikleri mücadelede yalnız kalmaktan şikayetçi olduklarını söylemek mümkündür. Polat başörtüsüyle meclise girilmesiyle ilgili şu ifadelerinde, kendilerini feministlerden çok kendileri gibi düşünen, muhafazakar erkeklere yakın hissettiklerini belirtmiştir:

(...) Kadınlar da maalesef kadın kadının kurdudur derler, erkeklerin başarısının arkasında beraber hareket edebilme, bir aksiyon oluşturma yetenekleri var. Üniversitelerde de aynı şeyi yaşadık. Bizim gibi düşünen erkekler üniversiteye gitti, ama biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Bizim gibi düşünen erkekler siyasette yol aldılar, fakat biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Hiçbir feminist örgütten bu konuda anlamlı bir destek görmedik. Halbuki kadınlara karşı bir ayrımcılık söz konusuydu. Fakat kadınlar işte, demek ki bu kadar düşünebiliyorlar diye düşünüyorum. Erkekler her açıdan birbirlerine yol açtılar ve tabii ki açık ve net günün sonunda erkekler bu meseleyi çözdüler. Biz evet çok büyük bir toplumsal mücadele verdik. Ama erkeklerin desteği olmasaydı o işi yapamazdık. (Polat’la yapılan görüşme, 14.08.2014).

AKP’li kadınların muhafazakarlık tanımında aile ve aile değerleri, gelenek ve göreneklerin önemi ve toplumsal hayattaki sürekliliğin sağlanması için geçmişten gelen değerler sisteminin korunması ön plana çıkmaktadır (Duru ve diğ., 2010: 623). Yine Polat’la yapılan görüşmede Polat’ın geleneklerle ilgili şu vurgusu dikkat çekmektedir:

Aslında geleneklerimiz de kadını çok kutsayan aşırı kutsayan bir yaklaşım da var. O kadar tepeye çıkarıyoruz ki kadını. Kadın bir insan olarak hata yapma şeyinden uzak olamıyor. Biraz bunları yumuşatmamız lazım. Kadınlarımızı eğitmemiz lazım. Erkek çocuklarımızı eğitmemiz lazım. Bakın şapkamızı önümze alıp konuşalım. Bu

erkekleri de yetiştiren biziz. Sen de incelemişsindir, kadına şiddet söz konusu olunca eğitim ortadan kalkıyor. Eğitimli insanlar karılarına şiddet gösteriyorlar, gazete manşetlerinden çıkıyor karısının kafasından aşağı pislik döküyor. Adam profesör. Epistmolojik şey etimoloji sözlüğü yazıyor. Bu kadar kültürlü bir adam. Ne oluyor da bu adama? (Polat’la yapılan görüşme, 14.08.2014).

Buradan çeşitli çıkarımlar yapmak mümkündür. Kadınlarla yapılan görüşmelerde, özellikle AKP’nin “elitist” bir parti olmadığına, toplumun her kesimini kucakladığına yapılan vurgu, geleneklerin kadını yücelttiği ve toplumdaki şiddet olgusunun geleneklerin, aile bağlarının yozlaşması sonucu ortaya çıktığı inancı, burada da kendini göstermektedir. Yine Polat, kadına şiddet konusunun “kadınlara yönelik şiddet olarak değil, toplumsal bir şiddet kültürünün oluşması” şeklinde ele alınması gerektiğini söylemiş, böylelikle çözümü de yeniden geleneklere ve dine dönmede gördüğünü belirtmiştir. Bunun gerçeği yansıtmayan ve hayli cinsiyetçi bir söylem olduğu, tezin başından beri anlatılan kadın hareketi tarihçesine bakarak söylenebilir.

AKP’li kadınlara göre geçmişten gelen değerler sisteminin en önemli unsurlarından biri İslam dinidir. AKP’li kadınlar için %99’u Müslüman bir ülkede manevi değerlerin İslam değerleriyle tanımlanmasından daha doğal bir şey düşünülemez. Yine Tür ve Çatık’ın yaptığı derinlemesine görüşmelerde Gazintep Milletvekili ve Aile ve Sosyal Politikalar Eski Bakanı Fatma Şahin bu “doğal” örtüşmeyi şöyle ifade etmektedir:

“Mutluluğun yolunun bizi biz yapan değerlere sahip çıkmaktan geçeceğini düşünüyorum. Bu değerler beni mutlu ediyor. Psikoloğa gideceğime dua ederek mutlu oluyorum. Bu değerler bu kadar hor görülmemeli. Bu muhafazakarlık ölçüsü benim için. Modern, çağdaş dünyaya uymalıyız, bizi biz yapan değerlere sahip çıkmalıyız. Televole kültürü gençleri ne hale getiriyor.” (Duru ve diğ., 2010: 624)

Aynı zamanda Akp’li kadınların ahlakla İslam dini arasında çok yakın bir ilişki kurduklarından bahsedilebilir. Daha ahlaklı bir toplumsa yaşamının önemini vurgulayan kadınlar bunun için İslam dininin temel alınmasının gerekliliğine inanmaktadır (Duru ve diğ., 2010: 625). AKP İstanbul Kadın Kolları İl Başkanı Av. Özlem Zengin’in, kürtaj ve tecavüzle ilgili sorulara verdiği “din yeterince iyi aktarılamıyor” şeklindeki cevabı da bu görüşü desteklemektedir.

3.3.2. AKP'nin Kadınlara Yönelik Söylemi

AKP'nin kadınlara yönelik politikalarından hareketle, AKP'nin kadınlara yönelik söyleminin, parti tüzüğü ve parti kurumsal kimliği metninde geçen cinsiyet eşitliği ifadeleriyle ne kadar uyumlu olduğunu anlamak üzere, AKP'li kurmayların kadınlara yönelik söylemleri beş temel başlık altında incelenecektir. Aşağıda özellikle medyada sıklıkla yer alan, kamuoyunu uzun süre meşgul eden ve bazı toplumsal uygulamalara yansıyan konular bağlamındaki söylemleri ele alınmıştır.

Tecavüz ve Kürtaj

Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Fonu ve Avrupa Parlamenterler Forumu'na 25 Mayıs 2012'de düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda "Sezaryenle doğumlara karşı olan bir başbakanım. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum" diyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, uzun süre kürtaj ve sezaryen konusunun gündemde kalmasına neden olacak açıklamalarda bulunmuştur. AKP Genel Merkez Kadın Kolları 3'üncü Kongresi'nde konuşan Erdoğan, sezaryenle doğuma karşı olduğunu yinelemiş ve şunları söylemiştir:

Bunların planlı, ülke nüfusunun artmaması için atılan adımlar olduğunu biliyorum. Bununla bu ülkenin nüfusu bir yerde durduruluyor. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum. Bu ifademe karşı çıkan bazı çevrelere, medya mensuplarına da sesleniyorum. Yatıyor-kalkıyorsunuz; Uludere diyorsunuz. 'Her kürtaj bir Uludere'dir' diyorum. Anne karnında bir yavruyu öldürmenin, doğumdan sonra öldürmekten ne farkı var, soruyorum size. Bunun mücadelesini her birlikte vermeye mecburuz. Bu milleti dünya sahnesinden silmek için sinsice bir plan olduğunu bilmek durumundayız. Bu milletin çoğalması için de asla bu oyunlara prim vermemeliyiz. (Radikal, 27.05.2012 <http://www.radikal.com.tr/>) .

Bu açıklamalar, muhafazakar ideolojinin, aileyi bireyin önünde tutan, milli nüfusun çokluğunu bir üstünlük olarak gören kısmen faşist denebilecek anlayışının bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakış açısıyla kadın, daha fazla üremesi gereken, kendi bedeni üzerinde bir tasarrufa sahip olmayan, "vatana millete hayırlı evlatlar yetiştirmek"le yükümlü ve ancak o zaman "ayağının altı öpülecek" mertebeye erişebilen pasif bir varlıktır.

Bu tartışmayla beraber kürtajın yasaklanmasını öngören bir yasa tasarısı meclis gündemine gelmiştir. Bununla ilgili dönemin Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın, yaptığı açıklamalar da kürtaj karşıtı, muhafazakar bakış açısını destekler niteliktedir.

Bir hekim olarak “kürtajı” ve risklerini anlatan Sağlık Bakanı Akdağ,

”Kişisel yaklaşımım, prensip olarak gerekmedikçe, tıbbi gereklilik olmadıkça kürtaj yapılmamasıdır. Ama bu raporun neyi getirip neyi götüreceğini de görmemiz lazım. Önümüzdeki ay içerisinde bu çalışmaları Bakanlar Kurulu’na yetiştirmeyi planlıyoruz. Ondan sonrası Bakanlar Kurulu ve Meclis’in işi. Bazen ‘Annenin başına kötü bir şey gelmişse ne olacak?’ deniyor. Gerekirse öyle bir bebeğe devlet bakar. Böyle bir yasa çıkarılıp da kürtajla ilgili daha ciddi kısıtlamalar getireceksek mutlaka onun yan tedbirlerini de almak durumdayız” demiştir (Hürriyet, 31.05.2012 <http://www.hurriyet.com.tr>).

Kürtajla ilgili bu çok tartışmalı açıklamalar hakkında AKP’li kadınların da muhafazakar erkeklerle aynı şekilde düşündüğünü söylemek mümkündür. AKP İstanbul Kadın Kolları İl Başkan Yardımcısı İffet Polat’ın şu ifadeleri, tecavüz durumunda dahi kadının kendi bedeni üzerine bir karar almasının nasıl tecavüzün kendisiyle bir tutulduğunu göstermektedir:

Ben bireysel olarak kürtajın doğru bir şey olmadığını, bir cinayet olduğunu düşünüyorum. Evet tecavüz de çok büyük bir cinayet, bir kadına yapılabilecek en büyük suçlardan birisidir. Kesinlikle bunu tasvip etmemiz söz konusu değildir. Fakat tecavüzün sonucu olan bebeğin öldürülmesini de tasvip etmiyorum. Büyük bir travma olduğunu da biliyorum anne için, bazı anne kabul edebilir bazısı etmeyebilir. Ama devlet doğumdan sonra bu çocuğa sahip çıkabilir. Hiç suçu olmayan... yani tecavüz edilenin suçu olabilir, tecavüz edenin suçu olabilir, bunun miktarı tartışılabilir; ama gerçekten masum olan tek kişi vardır o olayda, o bebek. Onun doğumunu biz devlet olarak deriz ki kardeşim sen doğumunu yap, biz devlet olarak alırız onu başkasına veririz. Sen görmek istemeyebilirsin diyebiliriz. Bu devletin önerdiği bir şey. Ama kürtaj hakkı herkes için geçerli. Psikolojik ve biyolojik olarak şartlar uygununda anne de isterse kürtaj yapılabilir. Ama bana sorarsan bireysel olarak, Allah muhafaza ben kendimde böyle bir şey olsa.. evet büyük bir travma, büyük bir cinayet. Ama yani ikinci bir travma, ikinci bir suç.. bir bebek katili olmayı da bir anneye önermem asla. (Polat’la yapılan görüşme, 14.08.2014).

Yine aynı konuyla ilgili Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İ. Melih Gökçek’in yaptığı "Anası tecavüze uğruyorsa neden çocuk ölsün, günahı ne? Anası ölsün öyleyse." Açıklaması da oldukça tartışılmıştır. Bu anlayışa göre tecavüze uğrayan kişi, tecavüz olayının suçlularından biridir ve burada masum olan tek kişi bebektir. Buradan şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Böyle bir durum olmaksızın, sadece çocuk yetiştirmeye hazır olmadığı için ya da başkakişisel sebeplerle kürtaj yaptıran kadınlar zaten bebek katilidir. Tecavüze uğrayanlar da kendilerini öldürerek bu „kirliliği“ temizleyebilirler. Peki bu anlayış, „namus cinayeti“ adı altında işlenen cinayetleri bırakın önlemek, aksine bunları destekler nitelikte değil midir? Bu durumda, Polat’ın belirttiği (Görüşme metni, 14.08.2014) “Cezalar arttırıldı,

hakimlerin kararlarını da biz etkileyemeyiz.“ görüşü ne kadar gerçekçidir? Bu söylemler adalet mekanizmasını gerçekten hiç etkilememekte midir? Bunlar da araştırılması gereken konular, sorulması gereken sorulardır.

Bu konuda son olarak Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2013 yılında tartışmaya konulan kürtaj yasasına karşı “Benim bedenim, benim kararım“ diyerek eylem yapan kadınlarla ilgili yaptığı şu açıklamayı incelemek yeterli olacaktır:

"Son zamanlardaki başlık, kürtaj ve sezaryen olayı. Burada iki yaklaşım tarzı var. Diyorlar ki, bu vücut benimdir, tercih hakkımı kullanırım. Bunun daha çok feminist kesim propagandasını yapıyor. Bunun yanında yaşam hakkı var. Biz yaşam hakkından hareket ediyoruz. Bir vücutta cenin öldürüldüğünde ha yaşam halinde öldürülen ha orada. Bizim için aynıdır. Bunu öldürme hakkına kimse sahip değil. Bu tür olaylar insan sağlığını tehdit eden yollardır, bu oyunu da bozacağız. Niye kadın demiyorsunuz da anne diyorsunuz? Bu kesimin mantığı bu. Evet biz anne diyorum. Annenin ayaklarının altı öpülür. Gerekli adımı atacağız. Sezaryen olayı bu ülkede nüfusu dondurmaya yönelik bir adımdır. Sezaryenle doğum yaptık, bir-iki çocuk olabiliyor. Böyle bir yaklaşım tarzı. Dert başka, dert money. Daha rahat doğum yapıyormuş, hayır. Oralarda daha iyi para götürüyorlar bundan. Biz bunun çalışmasını yaptık. Özel hastanede yüzde 90'a kadar sezaryenle doğum var. Türkiye ortalaması yüzde 50. Biz bu adımı da atacağız."(NTVMSNBC, 02.06.2012)

Burada özellikle “feminist kesim“in ötekileştirildiğini, marjinalleştirildiğini söylemek mümkündür. Dünyada muhafazakar ideolojilerce “yaşam hakkı“ denilerek savunulan kürtaj yasağı nedeniyle sağlıksız koşullarda kürtaj yaptırmak zorunda kalan kadınların, aynı yaşam hakkından muaf tutulduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Ancak anne olduğu zaman değerli olan, ülke nüfusunu arttırmakla görevli, sadece doğum yapması da yetmeyen; aynı zamanda normal doğum yapması gereken kadınlara bir yandan da çalışarak ekonomiye katkıda bulunmalarını söyleyen yeni muhafazakar-liberal ideolojinin kadın bedeni üzerinden yaptığı siyaset eleştirilmeye devam edecektir.

Bu konuda bir önemli açıklamaya daha değinmek yararlı olacaktır. TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı ve Ak Parti Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün'ün tecavüze uğrayan kadınlarla ilgili yaptığı açıklama, İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığı yapması sebebiyle özellikle önemlidir. Tecavüze uğrayan kadınların da doğurması gerektiğini savunan Üstün, Bosna'da tecavüze uğrayan kadınların doğurduğunu söylerken, "Anne karnında o bebekler öldürülseydi,

tecavüzcülerin yaptığından çok daha büyük bir dram, suç ortaya çıkacaktı.“ demiştir. (Akşam Gazetesi, 31.05.2012).

Kadın Erkek Eşitliği

Kadın erkek eşitliği konusu, muhakafazakar hükümetlerin en büyük çıkmazlarından biridir denilebilir. Söylem düzeyinde dahi bunun kabul edilmesinin hala ne kadar zor olduğu, AKP’li kurmayların bu konudaki açıklamalarına bakılarak görülebilmektedir.

"19 Mayıs Kenti Samsun'da 21'inci Yüzyıl Kadın Vizyonu" konulu panelde, AK Parti İstanbul Milletvekili ve TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Güldal Akşit'in yaptığı açıklama, özellikle AKP’li kadınların konuya bakışı açısından oldukça önemlidir. Akşit,

"Allah hepimizi farklı yaratmış. Hiçbirimizin kadın erkek olarak birbirimize eşit olduğumuzu iddia etmemiz mümkün değil. Ancak bizim burada eşitlik iddiamız, hak ve fırsatların, özgürlüklerin kullanılması anlamında eşitlik iddiasıdır. Bu da herkese bahşedilen ve verilmesi gereken bir haktır" demiştir. (04.03.2011 <http://www.dha.com.tr>).

Burada temel sorun, kadın ve erkeğin temelde eşit olduğu düşünülmeden, onlara verilecek hakların eşit olması gerektiğini savunmanın yarattığı çelişkidir. Ontolojik olarak birbirine eşit görülmeyen varlık/kişiler arasında bir hiyerarşi olması gerekir. Bu durumda birinin diğerine üstün olduğu çıkarımı beraberinde gelecektir. Bu bağlamda hak ve özgürlüklerin de “eşit değil ama“ süzgeçinden geçeceğini düşünmek çok da yanlış olmayacaktır.

AKP’nin en önemli ismi Recep tayyip Erdoğan’ın da bu konudaki açıklamaları kadın ve erkeğin birbirine eşit olmadığı yönündedir. Bu tezin yazımı sırasında başbakan ve cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan’ın 2010’da, TOKİ’nin yaptırdığı okulların açılışında sarf ettiği şu sözler, muhafazakar bakış açısının form değiştirmeden sürdürüldüğünü gözler önüne sermektedir:

"Kadın ve erkek fiziksel olarak birbirine eşit olamazlar. Kadın kadındır erkek erkektir. Bunların eşit olması mümkün mü? Bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır." (Habertürk, 31.07.2010 <http://www.haberturk.com>).

Burada Bülent Arınç'ın, kadınların siyasete katılımıyla alakalı bir açıklamayı da kadın-erkek eşitliği bağlamında ele almak mümkündür. Hem “kadınlık” tanımı, hem de kadınların siyasal katılımı konusunda muhafazakar demokrat bakış açısını yansıtan şu açıklama oldukça dikkat çekicidir: “*BDP'lilerin kadın kotasını arttırmasına neden yok. Onları nasıl kadın sayıyorsunuz? Her biri polis iteliyor, tokat atıyor, her biri otobüs üzerine çıkıp acayip şeyler söylüyor.*” (BİANET, 18.10.2012 bianet.org). Bu anlayış, aslında kadınların “steril” tanımıyla alakalı bir problemin yansımasıdır. Kadınların “polis itelemesi” olarak ifade edilen nokta, aslında kadınların sokakta, aktif siyasette olmalarının hoş karşılanmamasıyla alakalı bir sorundur. Böyle kadınlara, muhafazakar demokrasi anlayışında, “kadın” denmemektedir.

Evlilik ve Aile

AKP'nin “muhafazakar demokrat” anlayışında, kadın her ne kadar iş dünyasına girmeliyse de ailenin kutsallığı ve annelik üzerinden tanımlanmasında bir değişim görülmemiştir. Bu konuda Milli Savunma Eski Bakanı Vecdi Gönül'ün AKP Kocaeli İl Kadın Kolları Teşkilatı'na düzenlenen Dünya Kadınlar Günü Dayanışma Çayı'nda yaptığı şu açıklama önemlidir:

Avrupalıların yüzde 27'sinin evlilik dışı dünyaya geliyor. Batılı kadın ‘Keşke Türk kadınlarının yerinde olsaydık’ diye düşünüyor. Onlarla beraber olacağız ama iyice bilelim diye söylüyorum. Avrupa’da 450 milyon insan yaşıyor, bunların yüzde 27’si evlilik dışı doğmuştur. Demek ki 100 milyondan fazla insan, evlilik dışı doğmuş. Bunun ahlaki tarafını bir kenara bırakıyorum. Bu çocukların yetiştirilmesi, kadınların, annelerin üzerinde kalmış.’ (...). ‘Türk hanımları evinin süsüdür, erkeğinin şerefidir’ (Hürriyet, 28.03.2005 <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/>)

Özellikle “Türk hanımları evinin süsüdür, erkeğinin şerefidir.” ifadesi, kadınların on yıllardır mücadelesini verdiği birey olarak görülme meselesinin, 2014 Türkiye’inde hala bir sorun olarak güncelliğini koruduğunu göstermektedir.

Burada direkt olarak AKP kurmayı olmasa da, sahip olduğu ünvan nedeniyle muhafazakar ideolojinin bir temsilcisi konumundaki Özerk Diyanet Vakıf Çalışanları Birliği Sendikası (DİN-BİR-SEN) Genel Başkanı Lütfi Şenocak'ın açıklamalarına

değirmek de yararlı olacaktır. Şiddet gören kadının tek tuşla polisi çağırmasının evlilik kurumuna zarar vereceğini söyleyen Şenocak, yaptığı yazılı açıklamada, basında yer alan "Şiddete uğrayan kadın tek tuşla polis çağırabilecek" haberine tepki göstererek, bu tür uygulamaların, aile birliğini sarsacağını, kaybolan değer yargılarının ve güvenin tamamen yok olacağını belirtmiştir. Aile yaşantısında iyi veya kötü, birçok meselenin aile içerisinde kalması gerektiğini, dışarıdan müdahalenin uygun olmadığını ifade eden Şenocak, tahrik niteliği taşıyacak bu uygulamanın evlilik kurumuna daha fazla zarar vereceğini açıklamıştır. Aile içi anlaşmazlıkta en son müracaat edilecek bir kurumu ilk merci olarak göstermenin, aile içindeki dengeyi alt üst edeceğinin altını çizen Şenocak, belli hassasiyetlerin dikkate alınarak kadının başvuru mercilerini "Kadın ve erkeğin tarafından, her ikisinin de itimat edeceği hakemler, Diyanet İşleri Başkanlığı aile irşat bürosu, Sosyal Hizmetler bünyesinde aile içi eğitim hizmetleri" şeklinde belirlemesi gerektiğini savunmuştur. Bu aşamaların sonuç vermemesi durumunda kadının polise müracaat etmesi gerektiğini belirten Şenocak;

Aksi bir uygulama, son çareyi ilk merci olarak göstermek olur ki, bu da ilaçla tedavi edilebilecek bir hastayı doğrudan ameliyata sevk etmeye benzer. Böyle bir uygulamanın arkasında ya cehalet ya da menfaat temini olabilir. Yani hadiseye Sayın Bakanın uygulaması açısından bakıldığında aile kurumuna karşı tam bir vukufiyetinin olmadığı anlaşılmaktadır. Manevi değerler özümsemeden, aile ve evlilik hayatının önemi ve gereklilikleri hakkında yeterli eğitim almadan evliliğe adım atan gençler, evliliğin temel taşlarından olan güven, merhamet, şefkat ve güzel hasletlerden yoksun kalabileceklerdir. Bunun sonucunda da ulvi bir değer olan aile ortamına şiddet hakim olacak ve ailenin ne demek olduğunu bilmeyen nesiller büyüyecektir." şeklinde açıklamasını tamamlamıştır. (Akşam Gazetesi, 03.08.2011 <http://www.aksam.com.tr/>).

Evlilik konusundaki bir diğer ilginç açıklama da, Çorum Kargı'daki kız çocuklarının okula gönderilme oranları ile ilgili yorum yapan AKP Kargı İl Genel Meclisi Üyesi Erhan Ekmekçi tarafından yapılmıştır. Ekmekçi, "Haydi Kızlar Okula" kampanyasının çalışmaları görüşülürken "Kızlarımız okuyor ama bu sefer de erkeklerimizi evlendirecek kız bulamıyoruz" şeklinde konuşmuştur. (Habersol, 5.02.2012 <http://haber.sol.org.tr/>).

Son olarak yine Recep Tayyip Erdoğan'ın evlilikle çok eleştiri toplayan açıklamasından da bahsetmek gerekmektedir. Erdoğan, oğlu Bilal Erdoğan'ın başkan yardımcılığını yaptığı TÜRGEV'in Fatih'te Mevlanakapı Kız Öğrenci Yurdu'ndaki

iftarında konuşan Erdoğan, kendisinden önce konuşan Tunus Ennahda Hareketi lideri Raşid Gannuşi'nin "Kızlar okurken evlensin" sözleri üzerine şu şekilde konuşmuştur: "Evlilik olayını geri atmayın. Nasibinizi bulunca kararınızı veriniz. Çok seçici de olmayın. O zaman gülistandan boş çıkarsınız" (Hürriyet, 18.07.2014 <http://www.hurriyet.com.tr/>).

Tüm bu söylemlere bakarak, AKP'nin muhafazakar demokrasi anlayışında, kadının evlilik içinde tanımlandığını söylemek mümkündür. Bunun, geleneksel muhafazakar anlayıştan çok da farklılık göstermediği, "kızların okuması veya çalışması"nın, evlenip çocuk yapmalarını engellemediği müddetçe hoş görüldüğü yorumu da yapılabilir.

Kadına Yönelik Şiddet

Özellikle AKP'nin kurumsal metinlerinde sıkça vurgulanan "Kadına şiddet bitti" şeklindeki ifadelerle karşın, günde ortalama üç kadının erkekler tarafından öldürülüyor olması, STK'ların da çabalarıyla medyada yer almaya başlamıştır. Bu konuda başbakan ve cumhurbaşkanı Erdoğan, kadınlara yönelik şiddet olaylarının, muhalefetin ve medyanın istismarıyla artıyormuş gibi bir havada takdim edildiğini ifade etmektedir. Bir tek kişinin canının yanmasına bile "eyvallah" edemeyeceklerini vurgulayan Erdoğan,

"Biz çalışmaları başlatana, araştırmaları başlatana kadar, bu ülkede şiddete uğrayan kadınların istatistiği bile tutulmuyor, bunlardan hiç kimsenin haberi olmuyordu. Bugün artıyormuş gibi lanse edilen şiddet, esasen daha önce bilinmeyen, gizli-kapalı tutulan, aslında artık azalmaya da başlayan vakaların abartılmasından başka bir şey değildir. Muhalefetten de medyadan da bu meseleyle ilgili olarak sorumlu yaklaşım bekliyor, istismar değil dayanışma ve sorumluluk duygusuyla şiddeti en aza indirebileceğimiz uyarısını yapıyorum" şeklinde konuşmuştur (Radikal, 07.03.2011 <https://radikal.com.tr/>).

Bu açıklamayı destekler nitelikte bir başka açıklama da Aile ve Sosyal Politikalar Eski Bakanı Fatma Şahin tarafından yapılmıştır. Bir soru üzerine, kadına yönelik şiddet konusunda çok yönlü çalışma yürüttüklerini bildiren Şahin; "Biraz algıda seçicilik var. Medya, yapılan çalışmalardan çok, negatif bir haberi manşet yaparak, toplumda, sanki çok büyük şekilde olaylar büyüyormuş gibi bir algıya neden oluyor. O yüzden burada tüm fotoğrafa bakıp, neler yapılması gerektiği konusunda çalışıyoruz" demiştir.

Bu çalışma kapsamında görüŖülen AKP Kadın Kolları İstanbul İl Başkan Yardımcısı İffet Polat da, kadına Ŗiddet konusundaki bu açıklamaları destekler nitelikte konuŖmuŖtur. Ayrıca kadın cinayetlerinde katillere verilen cezai indirimler (kadının öldürölmeden önce internetten başka biriyle görüŖüyor olması gibi) sorulduğunda da Ŗu cevabı vermiŖtir:

Yani aile birliği önemli bir Ŗey. Erkek de eğer benzer Ŗeyleri yapsa. Diyelim ki kadın kocasını öldürse ve adam da internette başka bir kadınla görüŖüyor, uygunsuz bir Ŗekilde. İŖte gece iki üçe kadar gelmiyor gibi. Kadınların lehine bu indirimler kullanılmıyorsa evet dezavantajlı bir durum. (Polat’la yapılan görüŖme, 14.08.2014).

Buradan anlamaktayız ki asıl olan birey olarak kadınların yaşam hakkı değil, aile kurumunun korunmasıdır. Bu bakıŖaŖısıyla yaklaŖıldığında kadın cinayetlerinin artarak devam etmesinin, “medyanın abartması” olarak algılanması da çok ŖaŖırtıcı olmayacaktır. Bu bağlamda, yasalarda yapılan birçok düzenlemeye rağmen hukuki süreçlerde karŖılaŖılan sıkıntıların da kaynağının bu anlayıŖ olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.

Çalışma Hayatında Kadın

AKP döneminde, kadınların iŖ hayatına katılımı konusunda yasalarda yapılan ilercici deėiŖikliklere rağmen, AKP’nin söyleminin kadınları iŖ hayatında ikincil faktör olarak gören anlayıŖı yeniden üretmesi bir paradokstur. Örneğin Maliye Bakanı Mehmet ŖimŖek’in Ŗu açıklaması, İkinci Dünya SavaŖı sonrası erkeklerin cepheden dönmesiyle birlikte kadınların yeniden “eve“ gönderilmesini hatırlatmaktadır:“İŖsizlik oranı niye artıyor biliyor musunuz? Çünkü kriz dönemlerinde daha çok iŖ aranıyor. Özellikle kadınlar arasında kriz döneminde iŖgücüne katılım oranı daha artıyor.“ (<http://www.hurriyet.com.tr/>).

Bu konudaki bir başka açıklama da Afyonkarahisar’ın ilçelerine ziyaretlerde bulunan Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu tarafından yapılmıŖtır. Eroğlu, kendisinden iŖ isteyen kadınlara “Evdeki iŖler yetmiyor mu?” karŖılıėını vermiŖtir. (13.03.2009 <http://www.gazetevatan.com/>).

Kadınların iŖ hayatına katılımı konusundaki asıl sorun olan “kadınların ait

olduğu yer evdir“ anlayışının birer tezahürü olan bu ifadelerin kadın-erkek eşitliğine inanan, kadınları da erkekler kadar çalışma hakkına haiz gören bir anlayışı yansıtmadığı kesindir.

Taciz ve Örtü

Bu başlık, muhafazakar/dindar bakış açısını temsil eden AKP'nin, tecavüz/taciz suçlarında, suçu “açık giyinen, geç saatte dışarıda olan“ kadında arayan anlayışla nasıl bir paralellik gösterdiğini anlamak açısından oldukça önemlidir. Zira örtü meselesi, kadınlardan çok erkeklerin konuşmayı sürdürdükleri bir konu olarak Türkiye gündeminde kendine yer bulan bir meseledir.

AK Parti'li milletvekilleri tarafından TBMM'ye sunulan ve”hadım yasası” olarak nitelendirilen”cinsel saldırı suçu ile çocuklara ve reşit olmayana tecavüzden yargılananların hadım edilmesini” öngören tasarıya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Orhan Çeker'in şu açıklamaları oldukça önemlidir:

Sorunun odağında kim var? Kadın var. Kardeşim sen dekolte giyinirsen bu tür çirkinliklerle karşılaşman sürpriz olmayacaktır. Tahrik ettikten sonra sonucundan şikayet etmen makul değildir.Bu konuda suçu işleyenleri savunduğum anlaşılmasın. Lakin bu suçun işlenmesinde dekolte ve tahrik edici kıyafetler giyinen kadının da etkisi küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Bu konuda tabii ki erkek suçludur ama kadının da suçu gözardı edilemez. Bu olayda her iki taraf da suçludur (Radikal, 16.02.2011 <http://www.radikal.com.tr/>).

Çeker'in AKP'li bir kurmay olmamasına karşın bu ifadelerini burada incelemek faydalı görülmüştür; çünkü bu çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde de aynı ifadelerle karşılaşılmıştır. AKP İstanbul Kadın Kolları İl Başkan Yardımcısı Polat'ın şu ifadeleri, Çeker'le paralellik göstermektedir: „yani tecavüz edilenin suçu olabilir, tecavüz edenin suçu olabilir, bunun miktarı tartışılabilir; ama gerçekten masum olan tek kişi vardır o olayda, o bebek.”. Bu durumda, kadın açık giyindiği için mütecavize indirim sağlayan mahkeme kararları da şaşırtıcı olmamaktadır.

Yine Ak Parti Ünye İlçe Tanıtım ve Medya Başkanı Süleyman Demirci'nin sosyal paylaşım sitesi Facebook'taki sayfasına yazdığı “Örtüsüz kadın perdesiz eve benzer. Perdesiz ev ya satılıktır ya da kiralıktır” (<http://www.milliyet.com.tr/>) ifadesi de aynı anlayışın bir ürünüdür. Her ne kadar, bu açıklama çok tepki çektiği için partiden istifa etmek zorunda kalsa da Demirci'nin anlayışının, yukarıdaki

söylemlerle de birleşince, muhafazakar bakış açısına çok yabancı bir açıklama olmadığını söylemek mümkündür.

Cumhurbaşkanlığı Danışmanı Yusuf Müftüoğlu (2011)'nin şu beyanatı da paralel çizgidedir: “Ne yalan söyleyeyim, yılbaşının hemen ertesi günlerinde gazetelerde kutlamalar sırasındaki taciz haberlerini okumak hoşuma gidiyor” (Radikal, 13.05.2011 <http://www.radikal.com.tr/>).

Bu söylemlerden anlaşılacağı üzere, kadınlar ancak örtündüklerinde, aileyi korumak gibi kutsal bir görevi yerine getirdiklerinde, çocuk doğurduklarında, siyasette çok sivrilmediklerinde, iş hayatına da ancak liberal ekonomik politikalar izin verdiği ölçüde katıldıklarında makbul birer vatandaş olacaklardır.

4. 24. Dönem AKP’li Kadın Milletvekillerinin Meclisteki Siyasal Hareketlilikleri

Muhafazakar kadın milletvekillerinin siyasal hareketliliğinin inceleneceği bu çalışma kapsamında, siyasal hareketlilik kavramı, tezin önceki bölümlerinde açıklandığı şekilde, geniş anlamında değil; mecliste verilen kanun teklifleri, soru önergeleri, genel görüşme önergeleri, meclis soruşturma önergeleri, meclis araştırma önergeleri, gensoru önergeleri ve genel kurul konuşmalarını içerecek bir kapsamda ele alınacaktır. Dolayısıyla araştırma örneklemini, 24. Dönem AKP kadın milletvekillerinin mecliste 15.07.2011 ve 30.09.2014 tarihleri arasındaki üç yasama yılında yaptıkları yasama faaliyetleri olarak belirlenmiştir.

4.1. Araştırma Yöntemi

İçerik analizinin tarihsel gelişimi içinde farklı tanımları yapılmıştır. Bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmaya başlanmasında yoğun katkıları olan Bernard Berelson (1952) tarafından yapılan tanıma göre içerik analizi, iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, dizgeli (sistematik) sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir. Bu yöntemde kitaplar, dergiler, web sayfaları, şiirler, mektuplar, e-mail mesajları, yasalar vb. yazılı kaynakların analizi yapılabilmektedir. Feminist araştırmalarda bu yöntem çocuk kitapları, masallar, billboard reklamları, moda gibi alanlara uygulanarak analizler yapılmıştır (akt.,Babbie, 2002: 312).

İçerik analizi, günümüzde alan çözümlemesi (field survey) ya da mesaj çözümlemesi (message analysis) şeklinde uygulanmaktadır. Alan çözümlemesindeki “alan” kavramı, araştırmaya konu olan analiz birimlerinin yer aldığı iletişim aracına bağlı olarak çözümlenmesini ifade etmektedir. Örneğin televizyon reklamlarıyla ilgili araştırmalarda kullanılacak çözümleme kategorileri dakika/saniyeyken; yazılı mesajların çözümlemeleri cm/ cm² ile yapılabilmektedir. Mesaj çözümlemesi ise mesajın anlamının, araştırma sorunsalına bağlı olarak çeşitli kategoriler çerçevesinde çözümlenmesi olarak tanımlanabilir (Aziz, 2003:124).

Bu araştırma amacına uygun olarak, milletvekillerinin söylemleri, belirlenen analiz çerçevesi ile içerik analizi, mesaj çözümlemesi tekniği bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca içerik analizi öncesi gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden analiz çerçevesinin oluşturulmasında faydalanılmıştır.

4.1.1. Siyasal Hareketliliği Görünür Kılan Kavramlar

a) Kanun Teklifi

Kanun teklifi, kanun tasarılarından farklıdır. Hükümetçe hazırlanan kanun tasarıları bütün bakanlarca imzalanmış olarak ve gerekçesi ile birlikte Meclis Başkanlığına sunulmaktadır. Gerekçede tasarının tümü ve maddeleri hakkında bilgiler, kaldırılması veya eklenmesi istenilen hükümlerin neler olduğu ve neden kaldırılması, değiştirilmesi veya eklenmesi gerekli görüldüğü açıkça gösterilmek zorundadır. Başkan, gelen tasarıları ilgili komisyonlara doğrudan doğruya havale emekte ve bunu tutanak dergisine ve ilan tahtasına yazdırmaktadır. Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse oturumun başında söz almaktadır.

Milletvekillerce verilen kanun tekliflerinde bir veya daha çok imza bulunabilmektedir. Kanun teklifleri de, tıpkı kanun tasarıları gibi gerekçesi ile birlikte Başkanlığa verilmektedir. Komisyonlar, şartlarına uymayan kanun tekliflerini, sahiplerine tamamlatmaya yetkilidirler. Kanun teklifleri, Başkanlıkça komisyonlara doğrudan doğruya havale edilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü <http://www.tbmm.gov.tr/>).

b) Soru Önergesi

Soru önergesi; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Sözlü soru önergeleri yüz kelimeyi geçemez. Soru önergelerine belge eklenemez.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanmakta ve Başkanlığa verilmektedir. Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri gelen kâğıtlar listesinde yayımlamakta ve Başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa göndermektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü <http://www.tbmm.gov.tr>).

c) Genel Görüşme Önergesi

Genel görüşme, toplum ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir. Genel görüşme açılması, hükümet, siyasî parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınır, Genel Kurula ve Hükümete duyurulur.

Verilen önergenin metni beşyüz kelimedenden fazla ise istek sahipleri beş yüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunmaktadır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü <http://www.tbmm.gov.tr/>).

d) Meclis Soruşturma Önergesi

Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebilmektedir.

Bu önergede; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakanın cezai sorumluluğu gerektiren fiillerinin görevleri sırasında işlendiğinden bahsedilmesi, hangi fiillerinin hangi kanun ve nizama aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur

(Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü <http://www.tbmm.gov.tr/>).

e) Meclis Araştırma Önergesi

Meclis araştırması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasanın 98 inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince yapacağı incelemedir. Araştırma istemi önergesi beşyüz kelimedenden fazla ise önerge sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere özetini eklemek zorundadır.

Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanmaktadır. Meclis araştırma komisyonunun raporu hakkında Genel Kurulda, genel görüşme açılır (Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü <http://www.tbmm.gov.tr/>).

f) Gensoru Önergesi

Gensoru önergesi, Büyük Millet Meclisi'nde başbakana ya da bakanlardan birine, milletvekillerce açılan ve sonunda soruşturma yapılmasına yol açabilen meclise ait denetim yetkisi, istizah anlamına gelmektedir. (<http://gensoru.nedir.com/>).

Gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılmakta; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülmektedir. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer Milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir. (T.C. Anayasası, 93. Madde., <http://www.tbmm.gov.tr/>).

g) Genel Kurul Konuşması

Genel Kurul konuşmaları, milletvekillerinin mecliste herhangi bir nedenle söz alması şeklinde gerçekleşir. Örneğin, bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesi hakkında söz isterse, Başkan, beş dakikayı geçmemek üzere söz vermektedir. Bu konuşmalar gündem dışı, sataşmalara verilen cevaplar, kanun teklifleri ve önergeler hakkında görüş beyan etme şeklinde olabilmektedir. Bu çalışma kapsamında, 46 kadın milletvekilinin meclis içinde yukarıda sayılan bu nedenlerden herhangi biri gerekçesiyle yaptıkları konuşmalar, çeşitli kategoriler altında sınıflandırılarak değerlendirilecektir.

4.1.2. Örneklem Profili

Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarından günümüze TBMM bünyesinde kadın-erkek milletvekili dağılımına bakıldığında, kadın milletvekili sayısının en yüksek oranına 2011 seçimlerinde ulaşmıştır (Tablo 4). 1999 seçimlerine kadar meclisteki kadın milletvekili oranlarında düşüş yaşanmış, 1999 seçimlerinde %4.2'ye ulaşan oran 2011 seçimlerinde %14.3'ü bulmuştur.

24. dönem 4. yasama yılında TBMM'deki milletvekillerinin partilere ve cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında, en yüksek kadın milletvekili oranına sahip parti Halkların Demokratik Partisi'dir (%25,93). HDP'yi sırasıyla CHP (%14,62) ve AKP (%14,42) takip etmektedir (Tablo 6).

Parti Adı	Kadın		Erkek		Parti Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Adalet Ve Kalkınma Partisi	45	% 14,42	267	% 85,58	312
Cumhuriyet Halk Partisi	19	% 14,62	111	% 85,38	130
Milliyetçi Hareket Partisi	3	% 5,77	49	% 94,23	52
Halkların Demokratik Partisi	7	% 25,93	20	% 74,07	27
Bağımsız Milletvekili	2	% 14,29	12	% 85,71	14
Demokratik Bölgeler Partisi	1	% 100	0	% 0	1
Elektronik Demokrasi Partisi	0	%0	1	%100	1
Demokratik Gelişim Partisi	0	%0	1	%100	1
Millet ve Adalet Partisi	0	%0	1	%100	1
Anadolu Partisi	1	%100	0	%0	1
Genel Toplam	77	% 14,37	459	% 85,63	536

Tablo 6: 24. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekillerinin Partilere ve Cinsiyete Göre Oranları (<http://www.tbmm.gov.tr/>)

2013 TÜİK verilerine göre Türkiye nüfusunun %49,8'ini kadın nüfus oluşturmaktayken mecliste bu oran %14,3'tür. AKP içerisinde de bu genel

ortalamaya yakın bir temsil görülmektedir. AKP kadın milletvekili sayısı, 2014 yerel seçimlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in Gaziantep Belediye Başkanı olması nedeniyle 46'dan 45'e inmiş; ancak bu çalışmada 24. Dönem milletvekilleri arasında önemli bir yeri olduğu düşünülerek Şahin'in meclis içi çalışmalarına da yer verilmiştir.

Bu çalışma özelinde üzerinde çalışılacak örneklem, 24. Dönem AKP kadın milletvekilleri olarak belirlenmiştir. AKP'li 46 milletvekiline ilişkin çeşitli özellikler Tablo 7'de gösterilmektedir.

	Milletvekilinin Adı Soyadı	İli	Milletvekilliği Yaptığı Dönem Sayısı	Milletvekilliği Dışında Meclisteki Görevi
1	Alev Dedegil	İstanbul	2	-
2	Ayşe Nur Bahçekapılı	İstanbul	2	TBMM Başkan Vekili
3	Ayşe Türkmenoğlu	Konya	2	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyesi
4	Ayşenur İslam	Sakarya	1	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı
5	Azize Sibel Gönül	Kocaeli	2	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı
6	Canan Candemir Çelik	Bursa	2	TBMM Anayasa Komisyonu ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
7	Çiğdem Münevver Ökten	Mersin	1	Dışişleri Komisyonu Üyesi; Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Sözcüsü; Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi; Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Türk Grubu Üyesi
8	Derya Bakbak	Gaziantep	1	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Üyesi
9	Dilek Yüksel	Tokat	2	Türkiye Büyük Millet Meclisi Katip Üyesi
10	Fatma Salman	Ağrı	2	İçişleri Komisyonu Üyesi
11	Fatma Şahin	Gaziantep	3	2014 Yerel Seçimleri'nde Gaziantep Belediye Başkanı Seçilerek milletvekilliği görevinden istifa etmiştir.
12	Fatoş Gürkan	Adana	2	Anayasa Komisyonu Katip Üyesi; Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi; (10 / 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Katip Üyesi
13	Fazilet Dağcı Çıgılık	Erzurum	2	Dışişleri Komisyonu Üyesi; Parlamentolararası Birlik Grubu Türk Grubu Başkanı

14	Gökçen Özdoğan Enç	Antalya	1	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
15	Gönül Bekin Şahkulubey	Mardin	2	Dilekçe Komisyonu Başkanı
16	Gülay Dalyan	İstanbul	1	Çevre Komisyonu Üyesi; Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu Üyesi; Milli Savunma Komisyonu Üyesi
17	Gülay Samancı	Konya	1	İçişleri Komisyonu Katip Üyesi
18	Gülşen Orhan	Van	2	Çevre Komisyonu Üyesi
19	Halide İncekara	İstanbul	3	Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi; Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Türk Grubu Üyesi
20	İlknur Denizli	İzmir	1	Plan ve Bütçe Komisyonu Katip Üyesi
21	İlknur İnceöz	Aksaray	2	Adalet Komisyonu Üyesi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi (9 / 8) Esas Numaralı Meclis Soruşturması Komisyonu Katip Üyesi
22	Mesude Nursuna Memecan	Sivas	2	Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Türk Grubu Üyesi
23	Mihrimah Belma Satır	İstanbul	1	-
24	Mine Lök Beyaz	Diyarbakır	1	TBMM Katip Üyesi
25	Nesrin Ulema	İzmir	1	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyon Üyesi; Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi; (10 / 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Üyesi
26	Nimet Baş	İstanbul	3	-
27	Nurcan Dalbudak	Denizli	1	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi

28	Nurdan Şanlı	Ankara	1	Dilekçe Komisyonu Katip Üyesi
29	Oya Eronat	Diyarbakır	1	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Başkanı
30	Özlem Yemişçi	Tekirdağ	1	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Üyesi
31	Öznur Çalık	Malatya	2	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekili
32	Pelin Gündeş Bakır	Kayseri	1	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Üyesi; Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi; Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Türk Grubu Üyesi
33	Safiye Seymenoğlu	Trabzon	2	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
34	Semiha Öyüş	Aydın	3	Anayasa Komisyonu Üyesi; Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
35	Sermin Balık	Elazığ	1	İçişleri Komisyonu Üyesi
36	Sevde Beyazıt Kaçar	Kahramanmaraş	1	Dilekçe Komisyonu Üyesi Parlamentolararası Birlik Grubu Türk Grubu Üyesi
37	Sevim Savaşer	İstanbul	1	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Üyesi; Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Üyesi; Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Türk Grubu Üyesi
38	Tülay Babuşçu	Balıkesir	1	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Katip Üyesi
39	Tülay Bakır	Samsun	1	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Üyesi; Güney Doğu Avrupa İş Birliği Süreci Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi
40	Tülay Kaynarca	İstanbul	1	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Sözcüsü
41	Tülay Selamoğlu	Ankara	1	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu Sözcüsü
42	Tülin Erkal Kara	Bursa	1	Milli Savunma Komisyonu Üyesi; Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Türk

				Grubu Üyesi
43	Türkan Dağoğlu	İstanbul	1	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanvekili; Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi
44	Ülker Can	Eskişehir	1	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu Üyesi; Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi
45	Ülker Güzel	Ankara	1	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyesi; Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi
46	Zeynep Armağan Uslu	Şanlıurfa	3	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi; Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Başkanı

Tablo 7: 24. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin Örneklem Profili

24. Dönem AKP kadın milletvekillerine ilişkin özel veriler değerlendirildiğinde, en gencinin 35, en yaşlısının 70 yaşında olduğu; yaş ortalamalarının ise 48 olduğu görülmektedir. Yine bu milletvekillerinin 38'i evli ve en az bir, en çok üç çocuk annesidir. Dördü bekar, diğer dördü ise bekar ve bir çocuk sahibidir. 35'i üniversite, altısı yüksek lisans, 5'i ise doktora bitirmiştir. 37'si sadece İngilizce, üçü hem İngilizce hem Almanca bilirken, bir milletvekili Kürtçe, Farsça ve İngilizce; diğer bir milletvekili ise Almanca, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca bilmektedir. Sadece dört milletvekili ise herhangi bir yabancı dil bilmemektedir. 46 milletvekilinden beşi başörtülüdür. Milletvekillerinin kariyer geçmişlerine bakıldığında özellikle avukatlık yapan ve kadınlarla ilgili bir sivil toplum kuruluşunda çalışmış olan milletvekilleri dikkat çekmektedir (12 milletvekili). Bunun dışında siyasi yaşama katılımda Belediye meclisi üyeliğinin de kadın milletvekilleri için önemli bir adım olduğunu görmek mümkündür.

Türkiye'de aile izniyle olmak kaydıyla asgari evlilik yaşı 16'dır. Bu bağlamda, TÜİK 2012 verilerine göre Türkiye'deki 15 yaşından büyük kadınların yüzde 23,3'ü hiç evlenmemiş, yüzde 63,8'i evli, yüzde 9,3'ünün eşi vefat etmiş ve yüzde 3,6'sı boşanmıştır. Kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 2012 yılı doğum istatistiklerine göre 2,02'dir. Bu verilerle, milletvekillerinin profilleri kıyaslandığında yakın bir temsiliyet oranı göze çarpmaktadır. Ancak kadınların ortanca yaşı (ülke genelinde kadınların yaş ortalaması) 2012 verilerine göre 30,2'yken meclisteki temsilin bu genç nüfusu yansıtmadığı söylenebilir (ortalama yaş 48).

Burada asıl dikkat çekici husus ise eğitim seviyesidir. 2012 verilerine göre kadınların sadece %18,79'u yükseköğretim mezunuyken (İstatistiklerle Kadın, TÜİK 2012 Raporu milletvekillerinin tamamı en az üniversite mezunudur. Bu noktadan hareketle, özellikle eğitim konusunda mecliste bir üst-temsiliyet (over-representation) olduğunu söylemek mümkündür. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, kadınların siyasette yer bulabilmeleri, var olabilmeleri; ortalamanın üzerinde bir kariyer ve eğitim geçmişi sayesinde gerçekleşebilmektedir.

4.2. 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri

AKP'li kadın milletvekillerinin, toplam kanun teklifi, yazılı ve sözlü soru önergesi, meclis soruşturma önergesi, meclis araştırma önergesi, gensoru önergesi ve genel kurul konuşmaları sayıları Tablo 7'de verilmiştir.

24. Dönem AKPlı kadın milletvekillerinin yasama bilgilerine bakıldığında şüphesiz en dikkat çekici husus, milletvekillerinin genellikle toplu yasama faaliyetlerinde aktif olup bireysel olarak teklif/önerge vermede pasif kalmalarıdır. 46 milletvekilinin 24. Dönem boyunca ilk imza sahibi oldukları kanun teklifi sayısı yalnızca 18'ken 378 kanun teklifinde imzaları bulunmaktadır. Yazılı ve sözlü soru önergesi sayısı, tüm yasama dönemi boyunca yalnızca Nurdan Şanlı'nın verdiği beş adet sözlü soru önergesinden ibarettir. Genel görüşme önergelerinde ise ilk imza sahibi kadın milletvekili bulunmazken toplamda üç adet genel görüşme önergesinde, kadın milletvekillerinden üçünün imzası bulunmaktadır. Meclis soruşturma önergeleri, özellikle mevcut hükümetin sorgulanabilirliği ve şeffaflığı açısından önemli yasama faaliyetleridir ve genellikle muhalefet partilerinin yürüttüğü faaliyetlerdir. Ancak bu tabloda da görüldüğü üzere 27 meclis soruşturma önerisinde AKP'li kadın milletvekillerinin imzası bulunmaktadır. Bunun, 24.dönemde hükümet içerisinde yaşanan ve bu araştırma içerisinde tartışılmayacak olan yolsuzluk soruşturmalarının sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

Bir diğer önemli yasama faaliyeti de meclis araştırma önergeleridir. Özellikle son dönemlerde yaşanan maden kazaları ve işçi ölümleri nedeniyle kamuoyu tarafından da bilinirliği artan bu yasama faaliyeti, halkın belli sorunlarının meclis gündemine gelmesi ve gözden kaçan konuların araştırılarak çözüme ulaşması açısından oldukça önemlidir. Bu tabloda da görüldüğü üzere, kadın milletvekillerinin ilk imzalarının bulunduğu meclis araştırma önergeleri de yalnızca yedi adetken; 311 önergede imzaları bulunmaktadır. Milletvekillerinin mecliste en aktif oldukları alansa genel kurul konuşmalarıdır. Toplamda 476 kere meclis kürsüsünde konuşma imkanı bulan 46 kadın milletvekilinin hangi konularda konuştukları ise ileride ayrıntılandırılacaktır.

Kadın Milletvekili Adı Soyadı		Kanun Teklifleri		Soru Önergeleri		Genel Görüşme Önergeleri		Meclis Soruşturma Önergeleri		Meclis Araştırma Önergeleri		Gensoru Önergeleri		Genel Kurul Konuşmaları
		Kendi Verdiği	İmzası Bulunan	Sözlü	Yazılı	Kendisinin Verdiği	İmzası Bulunan	K.V.	İ. B	K.V	İ.B	K.V.	İ.B.	
1	Fatoş Gürkan	1	9	-	-	-	-	-	-	1	10	-	-	19
2	Tülay Selamoğlu	-	10	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	12
3	Nurdan Şanlı	-	13	5	-	-	1	-	2	-	9	-	-	21
4	Gökçen Ö.Enc	-	16	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	8
5	Semiha Öyüş	-	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	(kayıt yok)
8	Tülay Babuşçu	-	10	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	2
7	Canan Candemir Çelik	-	7	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	2
8	Tülin Erkal Kara	-	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	4
9	Nurcan Dalbudak	-	9	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	3
10	Oya Eranat	-	11	-	-	-	-	-	1	-	16	-	-	12
11	Mine Lök Beyaz	-	9	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	4
12	Sermin Balık	-	7	-	-	-	-	-	2	-	4	-	-	6
13	Fazilet Dağcı Çıglık	-	5	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	4
14	Ülker Can	-	9	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5
15	Derya Bakbak	-	4	-	-	-	-	-	2	-	7	-	-	5
16	Fatma Şahin	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(kayıt yok)
17	Ayşe Nur Bahçekapalı	7	8	-	-	-	1	-	-	-	4	-	-	84
18	Nimet Baş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Türkan Dağoğlu	1	17	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	30

20	Gülay Dalyan	-	8	-	-	-	-	-	1	-	8	-	-	4
21	Alev Dedeğil	-	6	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
22	Halide İncekara	-	4	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	14
23	Tülay Kaynarca	-	17	-	-	-	-	-	2	-	15	-	-	51
24	Mihrimah Belma Satır	1	7	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	45
25	Sevim Savaşer	-	15	-	-	-	1	-	2	-	11	-	-	5
26	İlknur Denizli	-	6	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	10
27	Sevde Beyazıt Kaçar	-	11	-	-	-	-	-	2	-	6	-	-	1
28	Pelin Gündeş Bakır	-	6	-	-	-	-	-	2	-	7	-	-	4
29	Azize Sibel Gönül	1	9	-	-	-	-	-	-	1	7	-	-	4
30	Gülay Samancı	-	11	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	5
31	Ayşe Türkmenoğlu	-	10	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	18
32	Öznur Çalık	3	10	-	-	-	-	-	-	2	7	-	-	32
33	Çiğdem Münevver Ökten	2	4	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	9
34	Ayşenur İslam	-	9	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	Kayıt yok
35	Mesude Nursuna Memecan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
36	Zeynep Armağan Uslu	1	13	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	14
37	Özlem Yemişçi	-	5	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	4
38	Dilek Yüksel	-	5	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	4

39	Safiye Seymenoğlu	-	7	-	-	-	-	-	2	-	7	-	-	3
40	Gülşen Orhan	-	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4
41	Fatma Salman	1	6	-	-	-	-	-	2	-	8	-	-	(kayıt yok)
42	İlknur İnceöz	-	12	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	6
43	Ülker Güzel	-	5	-	-	-	-	-	2	-	4	-	-	3
44	Gönül Bekin Şahkulubey	-	6	-	-	-	-	-	2	-	7	-	-	5
45	Nesrin Ulema	-	13	-	-	-	-	-	2	-	12	-	-	3
46	Tülay Bakır	-	7	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	7
	Toplam	18	378	5			4		27	7	311			476

Tablo 8: 24. Dönem AKP’li Kadın Milletvekillerinin Yasama Bilgilerinin Nicel Dökümü

Kanun Teklifinin Başlığı /Teklifi Veren Milletvekili	Kanun Teklifinin İçeriği
Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi /Fatoş Gürkan	Teklif ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmak suretiyle terörle mücadele kapsamında şehit olanların ailelerine tanınan iş hakkının ikiye çıkarılması; 2008 yılının Ekim ayından sonra memuriyete başlayanlardan harp malulü olanlara da faizsiz konut kredisinden yararlanma imkânı getirilmesi; kamu kurumlarında yüzde iki eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğüne terörle mücadele kapsamında yaralanmış fakat maaşa hak kazanamayacak derecede malul olan erbaş/erlerin de alternatifli olarak alınması; terörle mücadele veya nöbet, atış, tatbikat, manevra ve benzeri görevleri ifa etmekteyken şehit olan erbaş ve erlerin anne ve babalarına maaş bağlanabilmesi için öngörülen malullük ve muhtaçlık şartının kaldırılması, ayrıca anne veya babaya ödenen bu maaşa bir alt sınır getirilmesi; vazife malulleri ve şehitlerinin çocuklarının yükseköğrenim kurumlarına katkı payı ödememesi amaçlanmaktadır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği Kanunu Teklifi / Ayşe Nur Bahçekapılı	Teklif ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, bu üyeliği sona erenlerin ve dışarıdan atanan bakanların ödenek, yolluk, emeklilik, tedavi hakkı, ölüm yardımı, cenaze töreni, protokol sırası, diplomatik pasaport, silah bulundurma ve taşıma, rozet ve kimlik temini ve taşınması, trafik düzenine ilişkin özel durumlar, üyelikle bağdaşmayan işler, yasama faaliyetlerinde personel istihdamı ve benzeri konulardaki mali, sosyal hak ve yükümlülükleri ile ilgili diğer hususların tek bir Kanun çatısı altında düzenlenmesi, bu vesileyle uygulamada ortaya çıkan tereddütlerin giderilmesi ve kamuoyunun şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesi maksadıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile ilgili mevzuatın toplulaştırılması öngörülmektedir.
Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi / Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile, 6292 sayılı Kanun ile 2/B alanlarında bulunan taşınmazlar hakkında hak sahiplerine doğrudan satılacak olan taşınmazlar için rayiç bedelin yüzde yetmişi olarak belirlenen satış bedelinin; dar gelirli ve alım gücü olmayan vatandaşlara ödemede kolaylık sağlanması amacıyla, dört yüz metrekareye kadar olan kısmı için rayiç bedelin yüzde ellisi, fazlası için yüzde yetmişi olması öngörülmektedir.
Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi / Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile, seçilme yeterliliği yaşının on sekize indirilmesi, on sekiz yaşını doldurmuş vatandaşlara askerlik yapmadan da aday olabilme imkânı tanınması, silah altındaki er ve erbaşlar ile askeri öğrencilere oy kullanma imkânı tanınması

	öngörülmektedir.
Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile mahalli idareler seçim döneminin 1 Ocak olan başlangıç tarihinin 1 Ağustos olarak, mart ayının son pazar günü olan oy verme günün de ekim ayının son pazar günü olarak değiştirilmesi öngörülmektedir.
İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile; ilköğretim okullarının dört yıl süreli birinci kademe ve dört yıl süreli ikinci kademedan oluşmak üzere toplam sekiz yıl süreli mecburi eğitim veren kurumlardan oluşması, ortaöğretim kurumlarının ise dört yıl süreli zorunlu eğitim veren kurumlardan oluşması ve böylece 12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin öngörülmesi; Kayseri Abdullah Gül Üniversitesi adının "Abdullah Gül Üniversitesi", Rize Üniversitesi adının "Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi" olarak değiştirilmesi amaçlanmaktadır.
Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi / Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile, Rize Üniversitesinin adının Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi; Kayseri Abdullah Gül Üniversitesinin adının Abdullah Gül Üniversitesi olarak değiştirilmesi öngörülmektedir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi/ Ayşenur Bahçekapılı	Teklif ile; yeni bakanlıkların kurulmasına ve kimi bakanlıkların da isimlerinin değiştirilmesine paralel olarak TBMM komisyonlarının, görev alanları doğrultusunda, isimlerinde düzeltme yapılması, komisyon çalışmaları esnasında söz almada öncelik sıralarının belirlenmesi, komisyonda verilecek değişiklik önergelerinin sayısı ile ilgili bir sınırlama getirilmesi, TBMM Genel Kurulu'nun 15.00-19.00 olan çalışma saatlerinin 14.00-20.00 şeklinde düzenlenmesi, Hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap süresinin on dakikayla sınırlandırılması, bir birleşim içerisinde istenen kısa söz taleplerine kişi başına ve toplamda düşecek süreler bakımından üst limit getirilmesi, usul ile ilgi konuların diğer işlerden önce konuşulması ve bu yoldaki istemin işleme alınması halinde bir müzakerenin açılması, Kanun tasarısı veya teklifleri üzerinde verilen değişiklik önergelerinin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması, genel görüşme ve meclis önergelerinin Genel Kurul'da okunmaması bunun yerine verilen önerge ve özetinin batırılarak milletvekillerine ve hükümete bildirilmesi, karar yeter sayısı arama işleminin Genel Kurul'da ancak on beş milletvekilinin istemleri neticesinde gerçekleştirilmesi, Genel Kurula çalışma düzeni ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve materyallerin getirilmesi halinde kınama cezasının verilebilmesi öngörülmektedir.
Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi / Türkan Dağoğlu	Teklif ile, üniversite hastanelerinde görev yapan uzman hekimlerin döner sermayeden aldıkları ek ödemenin artırılması amaçlanmaktadır.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik	Teklif ile kadınların meclisteki kılık

Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi /Mihrimah Belma Satır	kiyafetleriyle ilgili içtüzükte deği�lik yapılması önerilmiştir. Bu teklifin gerekçesi ise �u şekilde belirtilmiştir: Genel Kurul �alı�maları zaman zaman oldukça uzun ve yorucu olabilmektedir. Bu yorucu mesai içerisinde özellikle kadın milletvekillerinin pantolonla genel kurul çalışmalarına katılımının sağlanması yönünde talepler bulunmaktadır yine son dönemde i�t�z�kteki kiyafete ilişkin hükümler kadın hakları bağlamında eleştiri konusu yapılmaktadır. Ayrıca bazı durumlarda milletvekillerinin farklı kiyafet tercihlerinde bulunması ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere kadın devlet memurlarının etek giyme zorunluluğu bir mevzuat değişikliği ile geçmiş dönemde kaldırılmış ve kumaş pantolonla görevlerini yapabilmelerine imkan sağlanmıştır. Teklif ile kadın milletvekillerinin de ceket ve kumaş pantolon ile görevlerini yerine getirmelerine imkan tanınmaktadır. Diğer taraftan mevcut hükümde yer alan ‐bayan‐ ibaresi, yaygın olarak kullanılan ve mavzuatımıza da uygun olan ‐kadın‐ ibaresi ile değiştirilmektedir.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Deği�lik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi / Azize Sibel Gönül	Teklif ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde deği�lik yapılmak suretiyle kadın milletvekillerinin genel kurul çalışmalarında tayy�r ile birlikte ceket ve pantolon giyebilmelerine imkân tanınması amaçlanmaktadır.
Malatya'da Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Teklifi / �znur �alık	Teklif ile, Malatya İli'nde büyükşehir belediyesi kurulması öngörülmektedir.
Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun ile Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda Deği�lik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / �znur �alık	Teklif ile; eczanelerin nüfus kriteri esas alınması suretiyle açılması, yeni mezun eczacıların serbest eczane açabilmeleri için en az bir yıl süreyle mesul müdür eczacı ile birlikte yardımcı eczacı olarak çalışmaları, reçete veya ciroya göre eczanelerde ikinci eczacı çalıştırılma zorunluluğu getirilmesi, eczacının eczanede bulunmadığı hallerde mesul müdürün çalıştırılması koşullarının düzenlenmesi, geleneksel bitkisel tıbbi ürünlerin eczanelerde satılabilmesi ve eczanelerde elektronik kayıt yapılabilmesi öngörülmektedir.
Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun ile Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda Deği�lik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi 2 / �znur �alık	Teklif ile; eczanelerin nüfus kriteri esas alınması suretiyle açılması, yeni mezun eczacıların serbest eczane açabilmeleri için en az bir yıl süreyle mesul müdür eczacı ile birlikte yardımcı eczacı olarak çalışmaları, reçete veya ciroya göre eczanelerde ikinci eczacı çalıştırılma zorunluluğu getirilmesi, eczacının eczanede bulunmadığı hallerde mesul müdürün çalıştırılması koşullarının düzenlenmesi, geleneksel bitkisel tıbbi ürünlerin eczanelerde satılabilmesi ve eczanelerde elektronik kayıt yapılabilmesi öngörülmektedir.
5395 Sayılı �ocuk Koruma Kanununda Deği�lik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi / �iğdem	Teklif ile 5395 sayılı Kanun'da deği�lik yapılmak suretiyle, çocuğun ifadesinin alınması veya

Münevver Ökten	çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında sosyal çalışma görevlisinin bulundurulmasının zorunlu hale getirilmesi amaçlanmaktadır.
Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / Çiğdem Münevver Ökten	Teklif ile, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'nin adının Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi olarak değiştirilmesi öngörülmektedir.
İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / Zeynep Armağan Uslu	Teklif ile; hapis cezalarının adli para cezalarına dönüştürülmesi, 'uyarı yöntemi', 'içeriğin yayından çıkarılması' ve 'erişimin engellenmesi' kavramlarının tanımlanması, bu mekanizmaların işlerliğini sağlayacak 'irtibat bilgisi' kıstaslarının oluşturulması, içeriğin yayından çıkartılması ve içeriğe erişimin engellenmesi kararlarının infazı ve bu kararların uygulanmasını sağlayacak muhatapların belirsizliği gibi sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla Erişim Sağlayıcılar Birliği şeklindeki sivil inisiyatifin kurulması, nefret söylemi içeren yayınların katalog suçlar kapsamına alınması ve böylece bu tür yayınlara karşı da erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanabilmesi, yer sağlayıcılara 8. madde kapsamında hapis cezası uygulamasının kaldırılması, yer sağlayıcıların trafik bilgisi tutma yükümlülüğünün yasal dayanağının güçlendirilmesi, yer sağlayıcılık faaliyetinin yetkilendirme çerçevesinde değil bildirim usulüne bağlı olarak gerçekleştirilmesi, internet kafeler gibi ticari amaçla toplu kullanım sağlayıcılara yönelik yaptırımlarda kademeli sisteme geçilmesi, suça konu olmasa dahi özellikle çocukların fizyolojik gelişimlerini olumsuz etkileyen içeriklerle ilgili olarak da sadece kafe vb. yerlerde tedbir (filtreleme vb.) alınabilmesi olanağına ilişkin yasal dayanağın güçlendirilmesi, erişimin engellenmesi kararlarında bulunacak hususlara ilişkin yönetmelikte düzenlenmiş hususlara yasada yer verilmek suretiyle özellikle erişimin engellenmesi yönündeki kararların ölçülülük ilkesine uygun olarak alınması ve uygulanmasının kolaylaştırılması, Başkanlığın mevcut düzenlemede var olan katalog suçlar kapsamında çalışmalar yapma, çalışma kurulları oluşturma yetkisinin internetin güvenli kullanımı ile ilgili hususlar bakımından da geçerli hale getirilmesi, erişimin engellenmesi tedbirine iş bölümü çerçevesinde HSYK tarafından görevlendirilmiş mahkemelerce karar verilebilmesi öngörülmektedir.
Doğal Gaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi / Fatma Salman	Teklif ile, doğal gaz iletim hatları BOTAŞ tarafından ihale edilmiş şehirlerde üç defa dağıtım lisansı ihalesine çıkılmasına rağmen istekli çıkmaması durumunda ilgili il özel idaresi veya belediye tarafından kurulacak anonim şirketlerin başvurmaları halinde dağıtım lisansı alabilmesi öngörülmektedir.

Tablo 9: 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin İlk İmzaları Bulunan Kanun Teklifleri ve İçerikleri

24. Dönem AKP’li kadın milletvekillerinin ilk imzalarının bulunduğu 18 kanun teklifinin içerikleri incelendiğinde (Tablo 9), eğitimle ilgili kanun teklifleri (üniversite isimlerinin değiştirilmesi, ilköğretimde bazı değişiklikler); terörle mücadele kanununda değişiklik; meclis ve devletin işleyişiyle ilgili kanun teklifleri (seçim zamanları, milletvekillerinin maaşları gibi) ve milletvekillerinin uzmanlık alanlarıyla ilgili kanun teklifleri Orman Kanunu’nda değişiklik gibi) dikkat çekmektedir. Kadın milletvekillerinin kadınlarla ilgili verdikleri kanun teklifi sayısına bakıldığında, nicel olarak da nitel olarak da kadınlar için aktif olduklarını söylemek mümkün değildir. Meclisteki kıyafet serbestisi konusundaki kanun teklifinin, CHP milletvekili Şafak Pavey’in, protez bacağı nedeniyle, etek yerine pantolonla meclise girmeyi talep etmesi sonucu meclis gündemine geldiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, verilen kanun teklifinin, 46 milletvekilinin kadınlarla ilgili yasal düzenlemelerde aktif olduğunu söylemek için yeterli olmadığı açıktır.

Sözlü Soru Önergesini Veren Milletvekili	Önergenin İçeriği
Nurdan Şanlı	Bölünmüş yolların kazandırdığı zaman ve yakıt miktarına ilişkin
Nurdan Şanlı	Alternatif finans kaynakları kullanılarak yapılan temel altyapı projelerine ilişkin
Nurdan Şanlı	Tek platformlu yol çalışmalarına ilişkin
Nurdan Şanlı	Kuzey-güney bağlantısını sağlayan yol çalışmalarına ilişkin
Nurdan Şanlı	Bölünmüş yol çalışmalarına ilişkin

Tablo 10: 24. Dönem AKP’li Kadın Milletvekillerinin Sahibi Olduğu Sözlü Soru Önergeleri

24. dönemde verilen toplamda beş soru önergesinin (Tablo 10) beşi de Nurdan Şanlı tarafından verilmiştir. Şanlı’nın kariyer geçmişinin ve eğitiminin iktisat ve mali konularla ilgili olmasına rağmen bu beş soru önergesi de yol çalışmalarıyla ilgilidir. 46 milletvekilinin 24. Yasama dönemi boyunca kadınlarla ilgili sözlü veya yazılı soru önergesi bulunmamaktadır.

Meclis Araştırma Önergesini Veren Milletvekili	Önergenin İçeriği
Fatoş Gürkan	Adana Milletvekili Fatoş Gürkan ve 25 Milletvekilinin, boşanma oranındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
Tülay Selamoğlu	Ankara Milletvekili Tülay Selamoğlu ve 21 Milletvekilinin, üstün yetenekli çocukların keşfi ve eğitimi konusunda alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
Semiha Öyüş	Aydın Milletvekili Semiha Öyüş ve 23 Milletvekilinin, bal üretimi ve pazarlaması ile arıcılığın sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi
Halide İncekara	İstanbul Milletvekili Halide İncekara ve 27 Milletvekilinin, üstün yetenekli bireylerin keşfi, eğitimi ve istihdamı konusunda alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
Azize Sibel Gönül	Kocaeli Milletvekili Azize Sibel Gönül ve 26 Milletvekilinin, boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
Öznur Çalık	Malatya Milletvekili Öznur Çalık ve 34 Milletvekilinin, Nüfusun yaşlanmasının önüne geçecek önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
Öznur Çalık	Malatya Milletvekili Öznur Çalık ve 20 Milletvekilinin, kayısının daha etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi ve kayısı üretiminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.

Tablo 11: 24. Dönem AKP’li Kadın Milletvekillerinin İlk İmzalarının Bulunduğu Meclis Araştırma Önergeleri

24. Dönem AKP’li kadın milletvekillerinin ilk imzalarının bulunduğu meclis araştırma önergelerine bakıldığında (Tablo 11), kadınları ilgilendiren üç önerge dikkat çekmektedir. Boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılarak “önlem alınması” yönündeki önergeler, önceki bölümlerde anlatılan AKP’nin aile ve kadın politikasıyla birlikte ele alındığında, kadının konumundan çok aileyi ön plana çıkaran anlayışla paralel görünmektedir. Aynı düzlemde nüfusun yaşlanmasının önlenmesi

yönündeki önerge de kadın ve doğurganlık oranıyla doğrudan ilgili olması nedeniyle, muhafazakar ideolojinin aileyi ön plana çıkaran anlayışı ve AKP'nin “genç nüfus, en az üç çocuk” söylemleriyle paralellik göstermektedir. Bu bağlamda, boşanmanın nedenleri ve önlenmesi konusunda iki önerge verilmesine rağmen kadına şiddetin araştırılması, kadın sığınma evlerinin durumu gibi konularda önerge verilmemesi de anlamlıdır.

Genel Kurul Konuşmalarının İçeriklerine Göre Kategorileri	Konuşma Sayısı
Kadınlarla İlgili Meselelerle Alakalı Konuşmalar	33
Devletin İşleyişine Esas Oluşturacak Konular	167
Güncel Olaylarla İlgili Konuşmalar	159
Önergeler ve Araştırma Komisyonu Raporlarına Verilen Cevaplar	9
Sataşmalara Verilen Cevaplar /Özür Talepleri	67
Meclis İçi Düzenle Alakalı Konular	41
Toplam	476

Tablo 12: 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin Genel Kurul Konuşmalarının İçeriklerine Göre Sınıflandırılması

AKP'li kadın milletvekillerinin 24. Dönemde mecliste yaptıkları konuşmalara bakıldığında (Tablo 12), altı temel kategoride değerlendirilmiştir. Kadınlarla ilgili konuşmaları en son değerlendirmek üzere, bu kategorilere yakından bakılacak olursa „Devletin İşleyişine Esas Oluşturacak Konular“ kategorisinde, kanun teklifleri ve kanun tasarılarıyla ilgili konuşmalar yer almaktadır.

“Güncel Olaylarla İlgili Konuşmalar“ kategorisinde hem 29 Ekim gibi özel günlerde, günün anlam ve önemine dair yapılan konuşmalar hem de güncel siyasetle ilgili (dış politika, terör, iş cinayetleri gibi ülke içi gündemler vs.) konuşmalar yer almaktadır. Kadınların bu konularda sık sık söz almaları, özellikle feminist çalışmalarda vurgulanan “kadınların yalnızca kadınlarla ilgili konularda görüşlerinin alınıp, diğer meselelerdeki yorumlarının ikincil önemde olması“ sorunsalı açısından anlamlı bir veridir. AKP'li muhafazakar kadın milletvekillerinin, gerek devletle ilgili meselelerde, gerekse ülke siyasetinin yönünü belirleyen güncel meselelerde meclis çatısı altında söz sahibi olmaları olumlu bir gelişmedir. Bu çalışma kapsamında yalnızca nicel içerik analizi yöntemi kullanılıp söylem analizine girilmeyecektir; ancak bu konuşmalardaki söyleme genel olarak bakıldığında bu söylemlerin, önceki

bölümlerde de bahsedilen, kadınlarla ilgili konularda “cinsiyetten çok parti kimliği”nin önemli olduğu araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Örneğin, 24. Dönemde mecliste 45 konuşmayla en fazla genel kurul konuşmasını yapmış olan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Sözcüsü İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca’nın konuşmalarının, biri MHP grubu önerisine verilen cevap olmak üzere dört tanesi kadınlarla ilgilidir. Bunun haricindeki konuşmalarsa çeşitlilik göstermektedir. Soma’daki işçi ölümleri gibi güncel olaylardan, çeşitli kanun tekliflerinin görüşülmesine kadar pek çok konuda söz hakkı alan Kaynarca, bu konuşmalarında çoğunlukla muhalefet partilerine yüklenmiş; AKP içerisinde gelen teklifleri onaylar nitelikte konuşmuştur. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği KOMisyonu Sözcüsü olması nedeniyle, mecliste yaptığı 45 konuşmanın yalnızca dördünün kadınlarla alakalı olması da kadınların siyasette yer almalarının her zaman kadınlar için çalışmaları anlamına gelmediğini tekrar göz önüne sermiştir.

“Önergeler ve Araştırma Komisyonu Raporlarına Verilen Cevaplar“ kategorisindeki konuşmalar, meclis içerisinde verilen araştırma önergelerinin tartışıldığı komisyon raporlarına cevaben yapılmıştır. Burada yapılan dokuz konuşmanın hiçbirisi kadınlarla alakalı bir konunun araştırılması üzerine yapılmamıştır.

Meclis içerisinde yapılan konuşmaların büyük bir kısmını oluşturan “Sataşmalara Verilen Cevaplar ve Özür Talepleri“ kategorisindeki konuşmalar, meclis içerisindeki konuşmalarda özellikle muhalefet partilerinden gelen eleştiri ve bazen hakaretlere cevap verme ve özür talep etme şeklinde gerçekleşmiştir.

“Meclis İçi Düzenle İlgili Konuşmalar“ ise mecliste görüşülecek konuların hangi gün ve saatte yapılmasının uygun olacağına; o gün içerisinde yapılması planlanan konuşmaların, yoğunluk nedeniyle başka bir güne ertelenmesinin daha iyi olacağına vs. dair söz almalar şeklinde gerçekleşmiştir.

Genel Kurul konuşmalarının kadınlarla ilgili olan 32 tanesini ayrıntılı ele almak gerekirse bu konuşmaların dört temel kategoride değerlendirilebileceği görülmüştür.

Konuşmanın Konusu	Konuşma Sayısı
8 Mart Kadınlar Günü'yle Alakalı	7
Kadına Yönelik şiddetle Alakalı	21
Güncel Konular İçerisinde Kadın	3
Kadınlar ve Çalışma Hayatıyla Alakalı	1
Toplam	32

Tablo 12a: 24. Dönem AKP'li Kadın Milletvekillerinin Kadınlarla İlgili Genel Kurul Konuşmalarının İçeriklerine Göre Sınıflandırılması

24. dönem AKP'li kadın milletvekillerinin mecliste kadınlarla ilgili konuşmaları, beş temel kategoride değerlendirilmiştir. Toplamda 32 konuşmanın yedisi, 8 Mart Kadınlar Günü'nü kutlama amaçlı söz alma şeklinde olmuştur. Bu konuşmalarda AKP'nin kadınlarla ilgili yasal düzenlemelerinden bahsedilmiş, atılan adımlara vurgu yapılmıştır.

“Kadın Yönelik şiddetle Alakalı“ konuşmaların yedisi, Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik şiddet Kanunu teklifinin tartışılması üzerine yapılmış; dokuzu, CHP, MHP ve BDP gruplarının kadına yönelik şiddetle alakalı önerilerine cevap olarak yapılmış ve bu konuşmalarda çoğunlukla AKP'nin kadına yönelik gerçekleştirdiğı yasal gelişmelerden bahsedilmiştir. Yine bu konuşmalarda dikkat çeken bir başka husus, KEFEK'teki çalışmaların anlatılmasıdır. Kadına yönelik şiddetle alakalı iki konuşma, 25 Kasım Kadına Yönelik şiddetle Mücadele Günü nedeniyle yapılmıştır. Bu günün meclis içerisinde gündeme gelmiş olması da önemli bir noktadır.

Bu kategoride değerlendirilen diğerk üç konuşmanın ikisi gündem dışı söz almak suretiyle kadına yönelik şiddetin meclis gündemine taşınması şeklinde olmuştur. Diğerk konuşmaysa, CHP milletvekili Aylin Nazlıaka'nın kadın sığınma evleri talebiyle ilgili yaptığı konuşmaya cevaben yapılmıştır.

“Güncel Konular İçerisinde Kadın“ kategorisinde değerlendirilen konuşmaların ikisi, İsraili kadın Bakan'ın „Filistinli anneleri öldürmek lazım, doğurmamalılar.“ Açıklamasını kınama amaçlı yapılmış; kadın ve anne olarak bu açıklamayı bir kadının yapmış olması özellikle eleştirilmiştir. Diğerk konuşma ise dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın aile ve kadınlarla ilgili yaptığı bir açıklamanın mecliste eleştirilmesi üzerine, başbakanı savunma amaçlı yapılmıştır.

“Kadınlar ve Çalışma Hayatı“yla ilgili yapılan konuşma ise CHP grup önerisini tartışmak üzere Sevim Savaşer tarafından yapılmıştır. Bu konuşmada da AKP’nin kadınların çalışma hayatındaki konumuyla ilgili yaptığı yasal değişikliklerden bahsedilmiş; KEFEK’in bu yöndeki çalışmaları belirtilmiştir. Kadınların çalışma hayatıyla ilgili AKP’li kadın milletvekilleri tarafından 24. Dönemde başka bir konuşma yapılmamış olması da dikkat çekicidir.

4.3. Genel Değerlendirme

Yasama faaliyetlerinin sayıları ve içerikleri bağlamında incelenmeye çalışılan kadın milletvekillerinin siyasal hareketliliği konusu, genel olarak meclisteki hareketlilik ile orantılandırıldığında gerçek bir somutluk kazanabilir.

Yasama Faaliyeti	Yasama Faaliyetinin Veriliş Sayısı
İlk İmza Sahibi Olunan Kanun Teklifleri	466
Toplu İmza Verilen Kanun Teklifleri	2238
Sözlü Soru Önergeleri	53
Yazılı Soru Önergeleri	46
İlk İmza Sahibi Olunan Genel Görüşme Önergeleri	1
Toplu İmza Verilen Genel Görüşme Önergeleri	21
İlk İmza Sahibi Olunan Meclis Soruşturma Önergeleri	2
Toplu İmza Verilen Meclis Soruşturma Önergeleri	130
İlk İmza Sahibi Olunan Meclis Araştırma Önergeleri	56
Toplu İmza Verilen Meclis Araştırma Önergeleri	1528
Gensoru Önergeleri	-
Genel Kurul Konuşmaları	5300

Tablo 13: 24. Dönem AKP Erkek Milletvekillerinin Yasama Faaliyetlerinin Dökümü

AKP’li kadın milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin sayısal dökümüyle (Tablo 8) AKP’li erkek milletvekillerinin yasama faaliyetleri (Tablo 13) kıyaslandığında, kanun teklifleri, araştırma/soruşturma önergeleri kapsamında kadınların da erkekler kadar faal oldukları görülebilmektedir. İlk imza sahibi olunan yasama faaliyetleri erkeklerde de kadınlarda olduğu kadar düşüktür. Meclisteki en görünür ve yoğun faaliyet denilebilecek Genel Kurul Konuşmaları’na

bakıldığındaysa, erkeklerde bir milletvekiline 24. Dönem boyunca ortalama 19 konuşma düşerken, bir kadın milletvekili aynı dönem boyunca ortalama 10 konuşma yapabilmektedir. Bu bağlamda, meclis kürsüsünde erkeklerin, kadınların neredeyse iki katı kadar söz hakkı sahibi oldukları sonucuna varılabilmektedir. Kanun teklifleri, meclis soruşturma ve meclis araştırma önerileri incelendiğindeyse kadınlarla erkeklerin birbirlerine yakın oranlarda imza sahibi oldukları görülmektedir (Erkek milletvekilleri de kadın milletvekilleri de ortalama 8 kanun teklifine imza atmışlardır.).

İçerikler bağlamındaki bulgular alt alta sıralandığında daha anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.

Kadınlarla İlgili Konuşmalar: “Aile, Annelik, Şiddet ve Kadınlar”

Kadın milletvekillerinin mecliste yaptıkları toplam 476 konuşmanın yalnızca 32’sinin kadınlarla ilgili olduğu önceki bölümde de ifade edilmiştir. Bu konuşmaların kadın sığınma evleri, kadına yönelik şiddet gibi konulara en geniş anlamıyla yer verilenleriyse (7 adet) muhalefet partilerinin grup önerileri üzerine yapılan konuşmalardır. Yine bu konuşmaların içeriklerine bakıldığında kadınların “aile, annelik, şiddet” üçgeni içinde anıldıkları görülmektedir. Örneğin Ayşenur Türkmenoğlu’nun 8 Mart 2012’de Dünya Kadınlar Günü kapsamında yaptığı konuşmada geçen şu ifadeler ilgi çekicidir:

Yine ben inanıyorum ki ülkede terörü ve şiddeti bitirecek olanlar da kadınlarımız, annelerimizdir. Anne şefkati ve anne sevgisinin üstesinden gelemeyeceği sorun yoktur diye düşünüyorum. Burada Sayın Başbakanımızın da yaptığı çağırımı bizler de tekrarlamak istiyoruz: "Şiddete ve teröre hepimiz dur demeliyiz."

Kadınların annelik ve şefkat ilişkilendirmesiyle ülke meselelerinde yalnızca bir “yumuşatıcı güç” olarak görülüp; Türkiye’nin on yıllardır uğraştığı ve adının “terör meselesi” olarak anılmasının bile sorunlu görülebileceği bir meselenin kadınlar tarafından nasıl algılandığı, kadınlar üzerinde nasıl etkileri olduğu gibi sorunsallardan kopararak "anne şefkati"yle çözülebileceğinin belirtilmesi, kadınları erkek meselesi gibi görünen konularda pasif bir konuma itmek olarak değerlendirilebilir.

Fatoş Gürkan’ın 8 Mart 2012’de yaptığı konuşmada da Türkmenoğlu’nun

ifadelerine benzer ifadeler yer almıştır. Gürkan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle söz aldığı kürsüde şu ifadeleri kullanmıştır:

Kadın merhametin, sevginin, hoşgörünün, özverinin timsalidir. Kadın, annelik gibi kutsal bir görevi üstlenen ve bunun yanında, yaşamın her zorluğunu omuzlarında taşıyan fevkalade bir varlıktır. Toplumun en önemli yapı taşı aile, ailenin de en önemli unsuru anne, yani kadındır. Konuya bu boyutuyla baktığımızda, kadınlarımızın psikolojisi, eğitimi, dünyaya bakış açısı daha çok önem kazanmaktadır. Çocuklarımızın kişiliklerinin oluşmasında ve eğitiminde ailenin, özellikle fertlerin eğitiminde gelişmeye açık, katma değer üretebilen bireylerin olmasında annenin, kadının önemi çok fazladır. Bu sebeple, kadınlarımızın gelişiminin önündeki engeller kaldırılmalı, ailesine, yaşadığı çevreye ve ülkemize faydalı bir birey olmasının önü açılmalıdır.

Kadınların, çocukları yetiştiren, onlara sevgiyi ve merhameti aşılayacak olan ebeveyn oldukları yönündeki söylem, sadece meclisteki AKP’li milletvekillerinde değil, AKP kadın kollarındaki kadınlarda da karşılık bulan bir söylemdir. Örneğin AKP İstanbul Kadın Kolları Başkan Yardımcısı İffet Polat, kadına yönelik şiddet konusunda sorulan soruya şöyle bir yanıt vermiştir:

...Kadınlarımızı eğitmemiz lazım. Erkek çocuklarımızı eğitmemiz lazım. Bakın şapkamızı önümüze alıp konuşalım. Bu erkekleri de yetiştiren biziz. Sen de incelemiştir, kadına şiddet söz konusu olunca eğitim ortadan kalkıyor (Polat’la yapılan görüşme, 15.08.2014).

Tekirdağ milletvekili Özlem Yemişçi’nin yine 8 Mart 2012’de yaptığı konuşmada geçen şu ifadeler de aynı söylemi desteklemektedir:

Biz kadınlar toplumlara yetiştirilen evlatların ilk ve son öğretmenleriyiz. Evlatlarımıza merhametimiz çoktur. Biz elimizdeki hamuru siyasete karıştırdık mı o hamurun bereketi siyasete yansır.

Tüm bu ifadelerden hareketle, mecliste kadınlarla ilgili çok sınırlı sayıda söz alan muhafazakar kadın milletvekillerinin, söz aldıklarında da muhafazakar ideolojinin kadınları “yücelme“ iddiasıyla “şefkatli anne“ rolüne indirgeyen söylemini benimsediklerini söylemek mümkündür. Bu bağlamda şunu da eklemek gerekir ki, kadınlarla ilgili konularda yapılan 32 adet konuşmanın 21’i kadına yönelik şiddetle ve bunların da büyük kısmı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa Teklifi“ hakkındadır. Bu yasanın başlığında “Ailenin Korunması“ gibi kadınlara toplumsal cinsiyet rollerini yeniden yükleyebilecek bir ifadenin kullanılması eleştirilere neden olmuş; ancak AKP’li kadın milletvekillerinin yukarıda belirtilen ifadelerinden de anlaşılacağı gibi muhafazakar parti içinde bu ifade olumlu karşılanmıştır.

“Recep Tayyip Erdoğan Sevgisi”

AKP’nin, özellikle 3. İktidar döneminde en çok maruz kaldığı eleştirilerden biri Recep Tayyip Erdoğan’ın başbakan ve parti başkanı olarak ”tek adam” olduğu, otoriterleştiğidir. Parti içinde kimsenin Başbakan’a aykırı bir görüş ifade edemediği de bu eleştiriler arasındadır. Ancak gerek milletvekillerinin konuşmalarına gerekse partili kadınlarla yapılan görüşmelere bakıldığında, bu durumun parti içinde bir otoriterleşmeden çok “karizmatik lider”e duyulan sevgiden kaynaklanan bir “otoriteye itaat” durumu olduğu gözlemlenmektedir. Muhafazakar ideolojinin otoriteyi kutsallaştıran bakış açısı da göz önüne alındığında bu durum daha anlam kazanacaktır.

Partili kadınlarla yapılan görüşmelerde, özellikle kadınlarla ilgili meselelerde Başbakan’ın hassasiyeti vurgulanmış, onun hassasiyeti olmaksızın kadınlarla ilgili şu anda bulunulan noktaya gelinemeyeceği belirtilmiştir. Örneğin AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı Ö. Zengin’in kadın milletvekilleri ve kota konusu sorulduğunda verdiği cevap dikkat çekicidir:

Kotaya gelince parti bir rakam telaffuz etmiyor ama başbakanın bu konuda hassasiyeti var. En son biz yerel meclislerde başbakan/cumhurbaşkanı olmasa bu kadar kadın olmazdı (Zengin’le yapılan görüşme, 14.08.2014).

Erdoğan’ın başbakanlığı süresince sarf ettiği ve cinsiyetçi olarak nitelendirilebilecek açıklamaları konusunda da AKP’li kadınlar başbakanı savunmuşlardır. Örneğin AKP İstanbul Kadın Kolları Başkan Yardımcısı İffet Polat, bu söylemler konusunda ne düşündüğü sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

Ben başbakanın cinsiyetçi bir şey yaptığını düşünmüyorum. Başbakan kendi geldiği background ölçüsünde gayet modern ve eşitlikçi yaklaştığını düşünüyorum. Ama insanlar konuşuyor. Konuşabilir. Bağlamıyla bakmak lazım. Hepsini tasvip ediyorum anlamına gelmez. Bağlamıyla bakmak gereken konuşmalar. Tabii bizim de hoşumuza gitmeyen... O kişiyi bağlar. Ama bizim zaten bence politikamıza, icraatlarımıza bakılması lazım (Polat’la yapılan görüşme, 15.08.2014).

Mecliste yaptığı 84 konuşmadan yalnızca ikisi kadınlarla ilgili olan AKP İstanbul milletvekili Ayşenur Bahçekapılı’nın bu iki konuşmasının içeriği de ilgi çekicidir. Bunlardan biri, Başbakan’ın (Recep Tayyip Erdoğan) cinsiyetçi söylemde bulunduğu ilişkin bir eleştiriye karşı Başbakan’ı savunmak amacıyla; diğeriyle Başbakan’ın eşine yönelik ifadeleri kınamak amacıyla yapılmıştır.

Muhafazakar Kadın Milletvekilleri Muhafazakar Kadınların Vekili Mi?

AKP’li kadınlarla yapılan görüşmelerde her ne kadar kadın milletvekillerinin hareketliliklerinden memnun olduklarını belirtse de muhafazakar kadınlarla ilgili konularda, asıl aktörlerin AKP’li kadın milletvekillerinden çok erkeklerin, özellikle de Recep Tayyip Erdoğan’ın muhatap alındığı gözlemlenmektedir. Örneğin, AKP’li kadınlarda, erkek siyasetçiler tarafından sık sık gündeme getirilen ve siyasete malzeme yaptıkları gerekçesiyle eleştirilmelerine neden olan başörtüsü sorununun, başörtülü kadınların yıllarca verdikleri mücadeleden çok AKP’li erkeklerin inisiyatifleriyle çözüldüğü algısının olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda İffet Polat’ın şu sözleri dikkat çekicidir:

Yasakları getirenler AK Partili olmasa da yine erkeklerdi. Kadınlar da maalesef kadın kadının kurdudur derler, erkeklerin başarısının arkasında beraber hareket edebilme, bir aksiyon oluşturma yetenekleri var. Üniversitelerde de aynı şeyi yaşadık. Bizim gibi düşünen erkekler üniversiteye gitti, ama biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Bizim gibi düşünen erkekler siyasette yol aldılar, fakat biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Hiçbir feminist örgütten bu konuda anlamlı bir destek görmedik. Halbuki kadınlara karşı bir ayrımcılık söz konusuydu. Fakat kadınlar işte, demek ki bu kadar düşünebiliyorlar diye düşünüyorum. Erkekler her açıdan birbirlerine yol açtılar ve tabii ki açık ve net günün sonunda erkekler bu meseleyi çözdüler. Biz evet çok büyük bir toplumsal mücadele verdik. Ama erkeklerin desteği olmasaydı o işi yapamazdık.

Bu ifadelerde dikkat çekici bir diğer nokta da muhafazakar kadınlarla feministler arasındaki ayrımın netliğidir. Muhafazakar kadınlar, muhafazakar erkekleri kendilerine feminist kadınlardan daha yakın görmektedirler. Dahası “...Kadınlar işte, demek ki bu kadar düşünebiliyorlar.” şeklindeki ifadeyle de kadınların ikincil konumunun içselleştirildiğini söylemek mümkündür. Tüm bu bilgiler ışığında, muhafazakar kadınların, siyaset arenasında bire bir var olsalar dahi, siyasi sorunları çözme noktasında erkekleri kadınlardan daha yetkin gördüklerini söylemek mümkündür.

Meclisteki muhafazakar kadınların yasama faaliyetlerine bakıldığında da muhafazakar kadınların sorunlarının (İmam Hatip Liseleri, başörtüsü, çalışma hayatında yaşanan zorluklar, vs.) temsilcisi ve muhatabı olarak kendilerini görmediklerini ve bu konuları sahiplenmediklerini söylemek mümkündür. Mecliste yapılan 476 konuşma içerisinde muhafazakar kadınlarla ilgili bir ifade içeren tek bir konuşma da bulunmamaktadır.

SONUÇ

Tarih, erkekler için, erkekler tarafından yazılmıştır. Bu iddia, kadınların tarih sahnesinde neden görünür olmadığını merak eden feminist tarihçilerin araştırmalar sonucu aslında kadınların arka plana "itildiğini" görmeleri ve ortaya koymaları sonucu kabul gören bir iddia olmuştur.

Kadınlar tarih boyunca ya kaçırılan, köle edilen, tecavüze uğrayan kurbanlar ya da iktidara susayan hırslı varlıklar olarak sunulmuştur. Kadının bu dikotomik temsili Roma İmparatorluğu'ndan Osmanlı'ya kadar tarih boyunca farklı toplumlarda, farklı coğrafyalarda sık sık kullanılmıştır.

Kadınlar kitlesel olarak tarih sahnesine ilk Fransız Devrimi'yle çıkmıştır. Farklı kesimlerden kadınlar devrime destek vermişler; eşitlik, özgürlük ve kardeşlik söylemleriyle hak talep etmişlerdir. Ancak Fransız Devrimi de cinsler arası eşitsizliği devam ettirmiştir. Devrim ilkelerinin kadını içine almadığı anlaşılmış, devrime kitlesel olarak katılan kadınlar bekledikleri hakları alamamışlardır. Hatta devrim öncesi "eski düzende" sahip oldukları hakları bile ellerinden alınmıştır (Gökçimen, 2008:8).

Kadınların çalışma hayatına katılmaları da özellikle savaş dönemlerinde, erkeklerin savaşta olmaları nedeniyle bir mecburiyet sonucu gerçekleşmiş; savaştan dönen erkekler iş bulamayınca kadınlar yeniden evlerine dönmek zorunda kalmışlardır.

Türkiye'de kadın hareketinin tarihine bakıldığında kadın hareketi, bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak dünyada yaşanan dönüşümlerin Osmanlı toplumunu etkilediği 1900'lerde ortaya çıkmıştır. Bunda çeşitli değişimlerle birlikte II. Meşrutiyetin özgürlük ideali etken olmuş, kadın giderek özgürleşmeye, bireyselleşmeye başlamıştır.

Kadın hareketi 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanırken Osmanlı'nın hukuk ve eğitim alanında yaptığı dönüşümler kadının ev mekanının dışına çıkmasını sağlamış, siyasallaşmasını ve

örgütlenmesini de teşvik etmiştir. Ayrıca kadınlar, basın yoluyla gerek kendilerini gerekse Batılı kadınları tanıma olanağı bulmuşlardır.

Tıpkı kadın hareketi gibi, bir siyasal ideoloji olarak muhafazakarlık da Fransız Devrimi sonucu ortaya çıkmıştır; ancak kadın hareketinin aksine muhafazakarlık, devrim karşıtı bir ideoloji olarak hayat bulmuştur. Özellikle ilk dönemlerinde tamamıyla dine ve geleneklere bağlılık, yeninin kökten reddi şeklinde ortaya çıkan muhafazakar ideoloji, Liberalimle aşılana ve Burke'den esinlenen yeni muhafazakarlık ile demokrasiye ve serbest piyasa ekonomisine doğru kayarken bireysel özgürlükleri tanıyan bir toplumsallık geliştirmiştir. Yeni muhafazakarlık, felsefi olmaktan çok sosyolojiktir. En önemli temsilcileri İngiltere'de değil Almanya ve Birleşik Devletleri'ndedir. (Giddens, 2002:36).

Muhafazakar ideolojinin batıdaki temsilcileri arasında önemli kadın isimler de bulunmaktadır. Margaret Thatcher ve Angela Merkel gibi etkili muhafazakar kadın siyasetçilerin kadınlarla ilgili tutumlarına bakıldığında, aslında siyaset arenasına "kadınlıklarını" bırakıp çıktıkları görülmektedir. Her iki isim de "erkek gibi" olmakla övünmüş, kadının asıl yerinin ev olduğunu; ancak bazı kadınların siyaset gibi eril alanlarda faal olabileceklerini savunmuşlardır. Bu isimlerin dönemlerinde mecliste nicel olarak kadın temsili artsa da nitel olarak kadınlarla ilgili tutumun muhafazakar ataerkil anlayıştan farklı olmadığı görülmüştür.

Muhafazakar ideolojinin din ve geleneklere bağlılık anlayışı, kadınları da aile içerisinde tanımlamakta, kadına anne olduğu takdirde bir kutsallık atfetmektedir. Bu anlayış, yeni muhafazakarlığın neo-liberal yaklaşımı sayesinde kadınların iş yaşamına da katılmaları gerektiği düşüncesiyle nispeten kırılsa da kadının ev içerisindeki rolünü değiştirmemiş; kadının hem iyi bir eş hem de iyi bir anne olmak misyonlarına başarılı bir iş kadını olma misyonu da eklenmiştir.

Türkiye'de muhafazakar ideoloji, siyasal yaşamda her zaman baskın bir ideoloji olmuş, çok partili sisteme geçişten günümüze kadar kendine geniş bir kitlede karşılık bulmuştur. Demokrat Parti, Doğru Yol Partisi ve Anavatan Partisi'yle nispeten dini eksenden çok gelenekselcilikle ön plana çıkan ideoloji, Refah Partisi dönemiyle daha çok siyasal İslam'la özdeşleşmiş; Adalet ve Kalkınma Partisi'nin

kendisini tanımladığı ”muhafazakar demokrat“ ifadesiyle de yeni bir kimlik bulmuştur.

Bu çalışmada kadınların sosyal hayata katılımında geçirdikleri süreçler özetlendikten sonra, siyasal hayatta var olma mücadeleleri ele alınmıştır. Türkiye’de birçok batı ülkesinden çok önce seçme seçilme hakkı elde eden kadınlar, bu hakkı yeterince koruyamamak ve siyaset alanını erkeklere terk etmekle suçlanmışlardır. Ancak bunun kadınların siyasete yaklaşımlarının yanında, daha çok erkek egemen sistemin ürettiği bir sorun olduğu da ortadadır.

Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik çok belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmaktadırlar. Bu durum da, kadınların “yönetime katılma” konusunda, cinsler arası eşitsizlik sorununu gündeme getirmektedir. Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsilinin bir başka olumsuz sonucu, kadın statüsü konusunda kendini göstermektedir. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmamakta; bu sorunların bilincine varılamamakta, dolayısıyla kadının statüsünü yükseltecek etkin çözümlere ulaşamamaktadır. Bütün bunlar göz önünde tutularak, özellikle son 20 yıldır, dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda gereğince temsil edilmelerini sağlayacak destek politikaları oluşturulmakta; uluslararası sözleşmelerle “cinsler arası eşitlik”, “pozitif ayrımcılık” ve “özel önlemler” kavramları ulusal hukuk düzenlemelerine aktarılmaya çalışılmaktadır.” (Gökçimen, 2008).

Arat (1989), 1980’e kadar meclise giren kadınların konuşmalarını incelemiştir. Arat incelediği dönemlerde, kadın milletvekillerinin en önemli özelliğinin, kendilerini hemcinslerini “temsil eden” üyeler olarak gördüklerini açıklamaktadır. Meclisteki konuşmalarında, kadın diliyle, kadın sorunlarını gündeme getirdiklerini; ayrıca, ülke kadınlara seslenirken bir yandan da erkek meclisine olan şükranlarını her fırsatta ifade ettiklerini belirtmektedirler. Arat’a göre, bu kadınlar, siyasal yaşamda tecrübeli erkek politikacılar karşısında çekingen ve kuşkuludurlar. Bu dönem kadın milletvekilleri, kendilerini siyasal yaşamda tepeden inme bir şekilde görmelerinden dolayı, bunu bir kazanım olarak algılayamamışlardır. Aslında,

mecliste “simgesel” yer alışlarını kendileri de kabul etmiş durumdadırlar. Arat’a göre çok partili dönemde kadın milletvekilleri, tek parti dönemindeki Kemalist ideoloji yerine parti ideolojisini temsil eden kişiler olarak yer almışlardır. Kadın milletvekilleri bu dönemde partilerine oy kazandırmaktan çok, yasallık sağladığı söylenmektedir.

Öte yandan, çok partili rejimdeki Türk kadın milletvekillerinin meclisteki tutumlarının erkek milletvekillerinden farklı olmadığını vurgulamaktadır. Kadınların azalan simgesel önemleri, kadınlara yönelik sorunları yansıtm ve kadınları temsil etme eğilimlerinin de kaybolduğunu göstermektedir. On dokuzuncu dönem (1991-1995) TBMM’de görev yapan beş kadın milletvekilinin genel kurulda yaptığı 41 konuşmadan sadece sekiz tanesinin kadın sorunlarına değindiği saptanmıştır (Arı, 1998). Bunların büyük bir bölümü de özel günlerde (8 Mart Dünya kadınlr Günü ve 5 Aralık 1934 Türkiye’de Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Yıldınm) yapılmıştır (Gençkaya, 2011:18).

Ayata’ya göre (1995) kadın siyasetçiler iki tür davranış modeli geliştirmektedir. Daha çok yerel kadın siyasetçilerin benimsediği “ana” modelinde, kendilerine “abla” denilen kadın siyasetçiler, erkek-kadın ayrımı yapmadan sorunları dinler, dertleri paylaşır, öğüt verir ve tevazu içinde olurlar gibi uzmanlık gerektiren mesleklerden gelen merkez siyasetçiler ise rekabetçi siyaset içerisinde yer almak amacıyla “erkeksi” rollere bürünürler. Özgüven sahibi, alışkan, mücadeleci ve rekabetçi bu kadın siyasetçiler, bir yandan da geleneksel anlayışı koruma çabasındadırlar. Bir başka deyişle, siyasetin dili ve kuralları erkekler tarafından belirlenmiştir; kadınlr ya dışarıda bırakılmakta ya da onların (eş, aile, parti lideri) denetiminde siyasete katılabilmektedirler.

Kadınların erkek yakınlarının yerine geçmeleri siyasal miras gibi değerlendirilmektedir (Yaraman, 1999). Siyaset geleneği bulunan ailelerden gelen kadın milletvekillerinin sayısı oldukça yüksektir. Bu durumda, kadın milletvekili “ya ikame edilenle, yani erkekle bütünleşmeyi veya geleneksel kadın rollerinin bir uzantısı olarak bağımlı/edilgen bir kimlik” geliştirebilmektedir. Türkiye’de aileden gelen kadın parlamenterler için siyaset bir “yan iştir” ve siyasal etkinlikleri sınırlıdır (Ayata, 1995). Bunun bir “siyasi travestizm” ya da “iktidarlı iktidarsızlık” görüntüsü

oluşturduğu iddia edilmektedir (Akal, 1994; (Gençkaya, 2011:18).

Bu çalışma kapsamında, AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı ve Başkan Yardımcısı'yla yapılan derinlemesine görüşmelerde, yukarıdaki çalışmalarda vurgulanan "siyasetin aileden miras kalması" durumunun AKP'li siyasetçiler için geçerli olmadığını göstermektedir. Görüşülen iki kadın siyasetçi de yükseköğretimlerini tamamladıktan sonra, kişisel ilgileri nedeniyle siyasete atılmışlardır. Bunda AKP'nin muhafazakar kadınlara siyaset alanı açtığı düşüncesi etkili olmuştur.

AKP'nin kadın politikaları ve söylemi bazı çelişkiler barındırmaktadır. Özellikle 2005'te yapılan çeşitli yasal düzenlemelerde kadının iş hayatına katılımı, aile içi şiddet gibi konularda ilerici adımlar atılmasına rağmen özellikle söylem düzeyindeki cinsiyetçi tutum, bu adımların sembolik düzeyde kalmasına neden olmuştur.

TBMM' çatısı altında kadınlarla ilgili çalışmaların kurumsallaşması için atılan en büyük adım 23'üncü Dönemde kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu(KEFEK) olmuştur. Komisyon bu konuda bir kurumsallaşma girişiminin ötesinde, cinslerin eşitliğinin vurgulanmasını içermektedir.

Bu çalışma kapsamında 24. Dönem AKP'li kadın milletvekillerinin meclisteki yasama faaliyetleri incelenerek, özel olarak kendini muhafazakar tanımlayan bir partiye mensup kadın milletvekillerinin siyasal hareketlilikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda milletvekillerinin yasama faaliyetleri; kanun teklifleri, soru önergeleri, meclis soruşturma önergeleri, meclis araştırma önergeleri, gensoru önergeleri ve genel kurul konuşmaları değerlendirilmiştir.

Örneklem olarak seçilen 46 kadın milletvekilinin profillerine bakıldığında, Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya'nın 1935-2007 arası Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerine üzerine yaptığı çalışmadaki bulgulara benzer bulgular elde edilmiştir. Gençkaya'nın (2011), kadınların genel olarak, kariyerde belli aşamaya geldikten ya da evli olanların ailevi sorumluluklarını yerine getirmelerinden sonra siyasete atıldıkları varsayımı doğrulanmış görünmektedir. Tüm

kadın milletvekillerinin sadece yüzde 16'sı (23) bekâr, evli olanların ortalama çocuk sayısı ise 2'dir. Muhafazakar kadın milletvekillerinin de 38'i evli ve ortalama 2 çocuk sahibidir. Kadın milletvekillerinin kariyer ve eğitim durumlarına bakıldığında ise Türkiye kadınlarını temsil eden kadın vekillerin fazla donanımlı oldukları göze çarpmaktadır. Kadın milletvekillerinin tamamı en az üniversite mezunudur. Bu veri, kadınların siyasette yer alabilmeleri için standartların üzerinde bir çaba sarf etmeleri gerektiği varsayımını doğrulamaktadır.

Milletvekillerinin yasama faaliyetlerine bakıldığında, ilk göze çarpan unsur milletvekillerinin ilk imza sahibi olduğu önerge ya da tekliflerin sayıca azlığıdır. Kadınlar genelde toplu imzalarla mecliste aktif olmuşlar; bireysel atılımlarda ise daha çok uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda çeşitli teklif ve önergelerde bulunmuşlardır.

Milletvekillerinin meclis içerisinde en görünür oldukları alan olan Genel Kurul Konuşmaları incelendiğinde, toplamda 476 konuşmanın yalnızca 32'sinin kadınlarla ilgili olduğu görülmüş; bu 32 konuşmanın bir kısmının 8 Mart Kadınlar Günü gibi güncel olaylar vesilesiyle gerçekleşmiş olması dikkat çekmiştir.

Muhafazakar kadın milletvekillerinin meclisteki konuşmalarının içerikleri incelendiğinde, kadınların da tıpkı muhafazakar erkekler gibi kadınları aile ve annelik üzerinden tanımladıkları görülmektedir. Özellikle “erkek meselesi” olarak görülen terör/şiddet gibi konularda kadınların “anne şefkati” vurgulanmıştır.

Bianet'in her yıl basında çıkan haberlerle elde ettiği istatistiki verilere göre Türkiye'de her gün ortalama 3 kadın eşi, babası, eski eşi veya yakın akrabası tarafından öldürülmektedir. Bunun meclis gündemine taşınmasında iktidar partisinin kadın üyelerinin ne derece aktif olduğuna bakıldığında ise görülen şudur ki daha çok muhalefet partilerinin araştırma ve soru önergelerine cevaben söz alan kadın milletvekilleri, AKP'nin bu alanda attığı adımları sıralamakla yetinmiş; kendi partileri içerisinde kadın cinayetleriyle ilgili bir baskı unsuru olmamışlardır.

Türkiye'de kadınların meclisteki temsilleri nicel olarak yetersizdir (%19 kadın oranı). Ancak bu çalışma da göstermiştir ki kadınların yalnızca nicel olarak çokluğu,

kadın temsiliinin tamamıyla gerçekleştirildiği anlamına gelmemektedir. Kadınlar için çalışan ve kadın meselelerini kendi meselesi olarak gören kadın siyasetçilerin olmayışı, mevcut ataerkil anlayışın siyasal düzlemde değişmesine bir katkı sağlamamakta; aksine kadınların sembolik desteğini de alarak kendini daha da meşru bir zemine dayandırmaktadır.

Türkiye’deki muhafazakar kadın siyasetçilerin, hem kadınların sorunlarına muhafazakar bir bakış açısıyla yaklaştıkları hem de muhafazakar kadınların sorunlarını kendi alanları olarak görmeyip erkeklere bıraktıkları görülmektedir. Mecliste yapılan konuşmalarda kadınlarla ilgili meselelerin sayıca az yer alması ve kadına yönelik şiddetle alakalı konuşmalarda sık sık aile birliğine vurgu yapılması da bunun göstergeleridir. Bu bağlamda “kadın milletvekili olmak“ la “muhafazakar kadın milletvekili olmak“ arasındaki ayrımın; muhafazakar kadınların sorunlarının meclise taşınması noktasında değil, kadınların sorunlarına muhafazakar ideolojiyle yaklaşılmasında yattığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, feminist hareketin, kadınların her alanda eşit, doğal varlıklar olarak kabul görmesini amaçlayan bakış açılarının siyasette de karşılık bulabilmesi için öncelikle kadınların, ideoloji fark etmeksizin bunu benimsemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap

AKDOĞAN, Yalçın. *AK Parti ve Muhafazakar Demokrasi*. Alfa Yayınları, 2004, İstanbul

AKDOĞAN, Yalçın. ŞENTÜRK, Hulusi. *Yerel Siyaset*. Okutan Yayınları, 2008, İstanbul

ALTHUSSER, Louis. *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, İthaki Yayınları, 2006, İstanbul

AZİZ, Aysel. *Araştırma Yöntemleri Teknikleri ve İletişim*, Turhan Kitabevi , 2003, Ankara

BABIE, Earl. *The Basics of Social Research*, 2002, USA: Wadsworth.

BENETON, Philippe. *Muhafazakarlık*. İletişim Yayınları, 2011, İstanbul

BERELSON, Bernard. *Content Analysis in Communication Research*, 1952, New York: Free Press.

BERKTAY, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınevi, 2012, İstanbul.

BURSALI, Orhan. *10 yıldır AKP Uluslararası Göstergelerle Türkiye Röntgeni*. Cumhuriyet Kitapları, 2011, İstanbul.

ÇAKIR, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. Metis Yayınevi, 2010, İstanbul

ÇAM, Esat. *Siyaset Bilimine Giriş*, Der yayınları, 1995, İstanbul

ÇARKOĞLU, Ali; TOPRAK, Binnaz. *Değişen Türkiye 'de Din Toplum ve Siyaset*. Tesev Yayınları, 2006, İstanbul

DURU, Bülent; UZGEL, İlhan, *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*. Phoenix, 2010, Ankara

FİDAN, Hüseyin. *1920-2010 Türk Siyasi Tarihi*, Nobel Yayın Dağıtım, 2010, İstanbul

GIDDENS, Anthony. *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınevi, 2010, İstanbul.

HEYWOOD, Andrew. (2011) *Siyaset*, Adres yayınları Ankara

HOOKS, Bell. *Feminizm Herkes İçindir/ Tutkulu Politika*. bgst Yayınları, 2012, İstanbul.

KALAYCIOĞLU, Ersin. *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. Güray Matbaası, 1983, İstanbul.

- KARA, İsmail. *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi*. Risale Yayınları, 1986, İstanbul.
- KARPAT, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*. AFA Yayınları, 1996, İstanbul.
- KOÇ, Handan. *Muhafazakarlığa Karşı Feminizm*. Destek Yayınları, 2012, İstanbul.
- MARDİN, Şerif. *Makaleler 3. Cilt/ Türkiye’de Din ve Siyaset*. İletişim Yayınları, 1993, İstanbul
- MARDİN, Şerif. *Makaleler 1. Cilt/ Türkiye’de Toplum ve Siyaset*. İletişim Yayınları, 1999, İstanbul.
- MICHEL, Andre. *Feminizm*. İletişim Yayınları, 1995, İstanbul.
- MITCHELL, Juliet. *Kadınlık Durumu*, Kadın Çevresi Yayınları, 1985, İstanbul.
- ÖRS, H. Birsen. *19. Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, İstanbul
- ÖZBUDUN, Ergun. *Siyasal Partiler*, Sevinç Matbaası, 1974, Ankara
- SEVİM, Ayşe. *Feminizm*. İnsan Yayınları, 2005, İstanbul
- ŞAHİN, Elmas. *Batıda ve Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Feminizm*, Ürün Yayınları, 2013, Ankara.
- ŞEN, Serdar. *Refah Partisi’nin Teori ve Pratiği, Refah Partisi: Adil Düzen ve Kapitalizm*. Sarmal Yayınevi, 1995, İstanbul
- TEAZIS, Christos. *İkincilerin Cumhuriyeti: Adalet Ve Kalkınma Partisi*. Mızrak Yayınevi, 2010, İstanbul.
- VAN DIJK, Teun; HALL, Stuart; MILLS, Sara; WILSON, John; FAIR CLOUGH, Norman; ÇOBAN, Barış; ILGIN, Leyla; CAMARGO, Marina, *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din ve İdeoloji*. Mart Matbaası, 2003, İstanbul
- VERGİN, Nur. *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*, Bağlam Yayınları, 2003, İstanbul
- ZURCHER, Erik Jan. *Muhafazakarlık: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Ve Siyasal Muhafazakarlık*. Cilt:5 Sayfa-40-53. İletişim Yayınları 2003, İstanbul.

Makale

AKKAŞ, Hüseyin. (2011). Türk Modernleşme Tarihinde Muhafazakar Siyasi Düşünce. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:3 Sayı:2 Erişim Tarihi: 15.12.2014

<http://www.aku.edu.tr/AKU/DosyaYonetimi/SOSYALBILENS/dergi/c3s2.htm>

ARAT, Yeşim, *Türkiye’de Kadın Milletvekillerinin Değişen Siyasal Rollerini, 1934-1980*, Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi ve İdari Bilimler Dergisi, 1, 45- 66, 1987.
AY, şadiye. (2004). Türkiye’de Siyasal İşlam. *Mevzuat Dergisi*. Cilt:7 Sayı:83

AY, Volkan; DURAKOğLU, Abdullah. (2012). Peyami Safa Metinleriyle Muhafazakârlığa Yeniden Bakmak: Modernleşme, Birey ve Düşünme. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:12 Özel Sayı:12 Sayfa:21-46 DOI:
<http://dx.doi.org/10.11616/AbantSbe.289>

AYDINLI, Hasan. (2010). Aileye En Büyük Tehdit: Boşanma. *Sızıntı Dergisi*. Yıl:32 Sayı:378. Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.sizinti.com.tr/konular/ayrinti/aileye-en-buyuk-tehdit-bosanma-temmuz-2010.html>

BASHEVKIN, Sylvia. (2000). From Tough Times to Better Times: Feminism, Public Policy, and New Labour Politics in Britain. *International Political Science Review*. Cilt: 21, Sayı:4, Sayfa: 407–424 Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://ips.sagepub.com/content/21/4/407.full.pdf+html>

CAMPBELL, Rosie; CHILDS, Sarah. (2013). 'To the left, to the right': Representing Conservative women's interests. *Party Politics*. DOI: 10.1177/1354068813491536

CANSUN, şebnem. (2008). Ak Parti’nin Aylık Dergisi Türkiye Bülteni’nde Kadın Siyasetçiler ve Kadın Politikalarının Sunumu. *KMU IIBF Dergisi*. Cilt:10 Sayı:14 Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2008/Cilt8/Say14/186-213.pdf>

CHRISTOPHER ,Andrew N.; MULL, Melinda S. (2006). Conservative Ideology And Ambivalent Sexism. *Psychology of Women Quarterly*. Cilt:30 Sayı:2 Sayfa: 223-230. doi/10.1111/j.1471-6402.2006.00284.x/pdf

ÇAKIR, Serpil. (2007). Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi. *Modern Siyasal İdeolojiler*. Bilgi University Publishing. Sayfa:412-475.

ÇAVUőOęLU, Hüseyin. (2009). Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:19 Sayı:2 Sayfa: 265-278 Erişim Tarihi: 09.12.2014
<http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt19/sayi2/265-278.pdf>

DOğANAY, Ülkü. (2007). AKP’nin Demokrasi Söylemi ve Muhafazakarlık: Muhafazakar Demokrasiye Eleştirel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt:62 Sayı:1. DOI: 10.1501/SBFder_0000002009

GENÇKAYA, Ö. Faruk. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini:1935-2007. *Yasama Dergisi*. Sayı:18. Sayfa: 5-34. Erişim: 15.12.2014 http://www.yasader.org/web/yasama_dergi/2011/sayi18/5-34.pdf

- GÖKÇİMEN, Semra.(2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*. Sayı: 10 Erişim Tarihi:16.12.2014
http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2008/sayil0/Ukemizde_Kadinlarin_Siyasi_Hayata.pdf
- GÜLDÜ, Özgür; KART, Müge ERSOY. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt: 64 Sayı: 3 Sayfa: 097-116 doi: 10.1501/SBFder_0000002114
- GÜLDÜ, Özgür; KART, Müge ERSOY. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt: 64 Sayı: 3 Sayfa: 097-116 DOI: 10.1501/SBFder_0000002114
- GÜLENER, Serdar. (2007) . Türk Siyaseti’nde Merkez-Çevre İlişkilerinin Seyri ve 27 Mayıs 1960 Darbesi. *Bilgi Dergisi*. Sayı: 1 Sayfa: 36-66 Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.bilgidergi.com/uploads/2007Gulener.pdf>
- GÜNGÖR, Süleyman. (2001). Althusser’de İdeoloji Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi Dergisi*. Cilt:6 Sayı:2 Sayfa: 221-231 Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/2467/2212>
- HALPER, Katie. (2013). *Margaret Thatcher: The anti-Feminist*. Erişim tarihi:16.12.2014 <http://feministing.com/2013/04/08/margaret-thatcher-the-anti-feminist/>
- KITTILSON, Miki Caul. (2010). Parties And Platforms İn Post-Industrial Democracies. *Party Politics*.Cilt:17 Sayı:66 DOI: 10.1177/1354068809361012 2011
- KITTILSON, Miki Caul. (2011). Women, Parties And Platforms İn Post-Industrial Democracies. *Party Politics*. DOI: 10.1177/1354068809361012
- KORHAN, Duygu. *Entertaining the Citizen: Tansu Çiller A Case Study*. b.t. Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://duyukorhan.com/>
- KURSCHNER, Isabelle. (2013). Once Upon a Time, It Was a Man’s World: Women in Conservative Parties in Germany and the U.S. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.aicgs.org/publication/once-upon-a-time-it-was-a-mans-world-women-in-conservative-parties-in-germany-and-the-u-s/>
- LOACH, Loretta. (1987). Can Feminism Survive a Third Term?. *Feminist Review*. Sayı: 27 Sayfa: 23-35. Erişim tarihi: 16.12.2014
<http://www.jstor.org/stable/1394807>

NIETHAMMER, Ludwig. (2000). Germany: a Political Profile of New CDU Chairperson Angela Merkel. Erişim Tarihi: 16.12.2014.
<http://www.wsws.org/en/articles/2000/04/merk-a28.html>

PRATTO, Felicia; SİDANİUS, James; STALLWORTH, Lisa M.; MALLE, Bertram F. (1994). Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social And Political Attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology* . Cilt:67, Sayı: 4, Sayfa: 741-763 doi:10.1037/0022-3514.67.4.741

REİNGOLD, Beth; HARRELL, Jessica. (2010). The Impact of Descriptive Representation on Women's Political Engagement: Does Party Matter?. *Political Research Quarterly*. Sayı: 63 DOI: 10.1177/1065912908330346

STETSON, Dorothy McBride Stetson; MAZUR, Amy G. (2000). Women's Movements and the State: Job-Training Policy in France and the U.S. *Political Research Quarterly*. Sayı:53 Sayfa: 597-623 DOI: 10.1177/106591290005300308

TERKAN, Banu. (2010). Siyasi Partilerin Kadına İlişkin Söylem Ve Politikaları (Akp Ve Chp Örneği). *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 6 Sayı:2 Sayfa: 115-136 Erişim Tarihi: 16.12.2014
http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/009/dergi/2/2010_1.pdf

TÜRE, Fatih. (2005). Muhafazakarlık, Yeni Sağ ve AKP. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. Cilt:3 Sayı:12 Sayfa: 40-57. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.egitimbilimtoplum.com.tr/index.php/ebt/article/view/102/pdf>

Raporlar ve İstatistikler

Açık Toplum Vakfı.(2012). *Türkiye 'de Muhafazakarlık Aile, Cinsellik, Din*. Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/muhafazakarlik/04.pdf>

AK Parti Kurum Kimliği Kılavuzu 2006 Erişim Tarihi: 16.12.2014
www.akparti.org.tr/upload/documents/kurumsal.pdf

AK Parti: Alnımızın Akıyla 9,5 Yıl Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!alnimizin-akiyla-9,5-yil>

AKP Kadın Kolları Faaliyet Raporu 2012. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.akparti.org.tr/kadinkollari/yayin-dokuman>

Erkek Şiddetinin 2013 Grafiği. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.bianet.org/bianet/kadin/152682-erkek-siddetinin-2013-grafigi>

Erkek Şiddetinin Yargıdaki Bir Yılı. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/153946-erkek-siddetinin-yargidaki-bir-yili>

İleri Demokrasi Yolculuğu Ak Parti: İktidarında Türkiye'nin Değişim ve Gelişimi Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!ileri-demokrasi-yolculugu-kitabi>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, *Türkiye’de Kadın Hakları Kronolojisi*. Erişim Tarihi: 24.12.2014 <http://www.ibbkkm.org/Icerikdetay.asp?hid=20&tip=18&tur=Kad%C4%B1na%20Dair&t=1>

KADER Kadın Adayları Destekleme Derneği Kadın İstatistikleri 2012-2013. Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/Show/400/kader-istatistikleri.html>

Kadınlığı da En İyi Biz Biliriz. Erişim Tarihi: 16.12.2014 <https://line.do/kadinligi-da-ennn-iyi-biiiz-biliriz/1xx/vertical>

KALAYCIOĞLU, Ersin. ÇARKOĞLU, Ali. (2012). *Türkiye’de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet* <http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2013/11/Aile-2012-ISSP-Family-Survey-final.pdf>

Mor Çatı: Erkek Şiddeti Azalmıyor, Çünkü En Önemli Yasa Hala Kâğıt Üzerinde! Erişim Tarihi: 16.12.2014 <https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/254-erkek-siddeti-azalmiyor-cunku-en-onemli-yasa-hala-kagit-uzerinde>

Sessiz Devrim: Türkiye’nin Demokratik Değişim ve Dönüşüm Envanteri 2002-2012 Erişim Tarihi: 16.12.2014 <http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!/sessiz-devrim>

SFK (Sosyalist Feminist Kolektif). *Türk Ceza Kanunu Değişirken Kadın Cinayetleri*. Erişim Tarihi: 24.12.2014 <http://sosyalistfeministkolektif.org/feminist-gundem/kadin-cinayetleri/687-tuerk-ceza-kanunu-degisirken-kad-n-cinayetleri.html>

Sosyal Güvenlik Reformu ve Kadınlar 2008. Erişim Tarihi: 16.12.2014 www.akparti.org.tr/upload/.../SOSYAL_GUVENLIK_REFORMU.doc

T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. *Türkiye’de Kadın*. Mayıs 2013 Ankara. Erişim tarihi: 16.12. 2014 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>

The Gender Gap: Voting Choices in Presidential Elections. CAWP (Center for American Women and Politics). Erişim Tarihi: 24.12.2014 http://www.cawp.rutgers.edu/fast_facts/voters/documents/GGPresVote.pdf

Resmi Siteler

T.C. Anayasası 99. Madde. Erişim Tarihi: 30.08.2014 <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa.maddeler?p3=99>

TBMM Genel Kurul Tutanağı, 22. Dönem 1. Yasama Yılı 114. Birleşim. 31.07.2003 http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici?P4=10205&P5=B&page1=76&page2=76

TBMM İç Tüzüğü, Erişim Tarihi: 24.12.2014 <http://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>

TBMM Milletvekilleri Dağılımı. Erişim Tarihi: 14.12.2014
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.akparti.org.tr/kadinkollari>

AK Parti İktidarında Kadın. Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı. Erişim Tarihi: 16.12.2014
www.akparti.org.tr/upload/documents/AKPARTI_Iktidarinda_Kadin.pdf

AKŞAM Gazetesi, 2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.aksam.com.tr/guncel/tecavuze-ugrayan-da-kurtaj-yaptirmamali/haber-118800>

BBC History: Margaret Thatcher. Erişim Tarihi: 16.12.2014
http://www.bbc.co.uk/history/people/margaret_thatcher

Conservative Women's Organization. Erişim Tarihi: 16.12.2014
http://www.conservativewomen.org.uk/about_us.asp

Doğru Yol Partisi Tüzüğü. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.yargitaycb.gov.tr/Partiler/kimlik/dyp.pdf>

DYP Parti Tüzüğü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Resmi Websitesi. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.yargitaycb.gov.tr/Partiler/kimlik/dyp.pdf>

Gensoru Nedir, Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://gensoru.nedir.com/#ixzz3BtqyovEY>

Women in National Parliaments. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Gazete Haberleri ve Köşe Yazıları

BEŞER, Faruk. 18.05.2013. *Kadının Çalışması*. Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://farukbeser.com/yazi/kadinin-calismasi-256.htm>

BİANET (Bağımsız İletişim Ağı), 18.10.2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.bianet.org/bianet/siyaset/140927-bu-yekten-kadin-dusmanligi>

DHA (Doğan Haber Ajansı), 04.03.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
http://www.dha.com.tr/kadin-erkek-esit-degil_146151.html

HABERSOL, 05.02. 2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014. <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/kizlar-okuyor-ama-bu-sefer-erkekleri-evlendiremiyoruz-haberi-51256>

HABERTÜRK, 31.07.2010. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.haberturk.com/polemik/haber/537849-kadin-ve-erkegin-esit-olmasi-mumkun-degil>

HÜRRİYET, 18.07.2014. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26835651.asp>

HÜRRİYET, 20.05.2009. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/11240874.asp?gid=229>

HÜRRİYET, 28.03.2005. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/28/620020.asp>
HÜRRİYET, 31.05.2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20655979.asp>

MİLLİYET, 10.08.2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014 <http://www.milliyet.com.tr/-ortusuz-kadin-perdesiz-eve-benzer-sozu-meclise-tasindi/siyaset/siyasetdetay/10.08.2012/1578992/default.htm>

NTVMSNBC, 02.06.2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25354752>

NTVMSNBC, 05.05.2008. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/445128.asp>

NTVMSNBC, 06.02. 2012. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25319805>

Percentage of Women Candidates Dwindles İn 2013, Assembly Polls; 24.11.2013.
Erişim Tarihi: 16.12.2014
<http://www.hindustantimes.com/specials/coverage/myindia-myvote/chunk-ht-ui-myindiomyvote-leadingstories/percentage-of-women-candidates-dwindles-in-2013-assembly-polls/sp-article10-1155331.aspx>

RADİKAL, 07.03.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_kadina_yonelik_siddet_alcakli_k-1042174

RADİKAL, 16.02.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
http://www.radikal.com.tr/turkiye/profesorden_inciler-1040153

RADİKAL, 13.05.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
http://www.radikal.com.tr/politika/gulun_danismani_dokturmus_kilicdaroglu_cir_cir_olmus_o_yuzden-1049166

SARIBAY, Ali Yaşar. *AKP'nin Politik Kimliği Ve Gidişatı*. Zaman Gazetesi, 11.10.2003. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://arsiv.zaman.com.tr/2003/10/11/yorumlar/default.htm>

SEDGHI, Ami. (2012). International Women's Day 2012: Women's Representation in Politics. Erişim Tarihi: 11.2.2014
<http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/mar/07/women-representation-in-politics-worldwide>

Sendika.org Haber Sitesi, 26.06.2014. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.sendika.org/2014/06/yeni-yasa-duzenlemesi-neler-getiriyor-neleri-gizliyor/>

VATAN Gazetesi, 13.03.2009. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.gazetevatan.com/is-isteyen-kadinlara--alayli--cevap--227671-gundem>

VATAN Gazetesi, 13.05.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.gazetevatan.com/gul-un-danismanindan-sok-sozler-377053-gundem/>

VATAN Gazetesi, 16.02.2011. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://www.gazetevatan.com/tecavuzu-savunan-profesore-canli-yayinda-sok-359643-gundem/>

YAVUZ, Hakan. *Türk Muhafazakârlığı; Modern Ve Müslüman*. Zaman Gazetesi, 10.01.2004. Erişim Tarihi: 24.12.2014
<http://arsiv.zaman.com.tr/2004/01/10/yorumlar/yorum2.htm>

Tezler

ÇADIR, Mustafa. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği) Uzmanlık Tezi*. T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara. Erişim Tarihi: 16.12.2014
http://yenikadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/mustafa_cadir_tez.pdf

SAFİ, İsmail. (2005). *Türkiye’de Muhafazakârlığın Düşünsel - Siyasal Temelleri Ve ‘Muhafazakâr Demokrat’ Kimlik Arayışları Doktora Tezi*. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı

EK 1: AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı Avukat Özlem Zengin’le Yapılan Derinlemesine Görüşme Deşifresi

a) Özlem Zengin’in Kısa Özgeçmişi

AKP İstanbul Kadın Kolları Başkanı Avukat Özlem Zengin, 9 Eylül 1969 Tokat doğumludur. İlk ve orta öğrenimini Tokat’ta, liseyi İzmir’de tamamlamıştır. Matematik Mühendisliği okumak niyetinde olan Topal, daha sonra hukuk okumayı tercih etmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden 1990 yılında mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarında bir hukuk ve aktüalite dergisi olan Teklif’te yazmıştır. Mezuniyetinden sonra bir süre Amerika’da yaşamış; döndükten sonra bir yıl öğretmenlik yapmıştır. Akabinde 1998-2001 yılları arasında Kanal 7 Televizyonu’nda ‘Hayatın İçinden’ adlı programda yapımcı ve sunucu olarak çalışmıştır. 2001 yılında yakın arkadaşlarıyla İstanbul Kadın ve Aile Araştırma Merkezi İKAMER’i kurmuştur. Bununla beraber serbest avukatlık da yapmaya başlamıştır.

2003 yılında Ak Parti İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmiştir. 2005’den itibaren İl Başkan Yardımcısı olarak Tanıtım ve Medya Başkanlığı görevini üstlenmiştir. 2011 yılına kadar devam eden bu süreçte fasılasız üç dönem il yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Yıllar sonra yüksek lisans yapmak için akademik hayata tekrar dönmüştür. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, Din Sosyolojisi alanında ‘Yüksek Yargı Kararları Işığında Din ve Laiklik Algısındaki Sosyolojik Değişim’ konulu tez çalışması ile yüksek lisans derecesi almıştır. Bu arada Yeni Akit gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır. 12 Mayıs 2012 ‘de, Üçüncü Olağan İstanbul İl Kadın Kolları Kongresinde Ak Parti İstanbul İl Kadın Kolları Başkanlığına seçilmiştir. Üniversiteye giden üç oğlu, Sosyal Hizmetlerle protokolü olan kurucusu da olduğu Beyaz El Dayanışma Derneği ile sorumluluğuna destek verdiği yirmi evladı daha bulunmaktadır.

b) Derinlemesine Görüşme Deşifresi

Tuğba Sivri: Kadın kollarında büyük bir emek ve çalışma var. Aynı şekilde meclise ya da üst mevkilere çıkmak kolay mı bir kadın olarak?

Özlem Zengin: Şu anda Anadolu milletvekillerine bakacak olursak kadın milletvekillerinden çoğu kadın kolu başkanı olarak başladı. İstanbul'a baktığımız zaman da öyle. Kurucu kadın kolu başkanımız milletvekilliği yaptı zaten. Kadın kollarında çalışan pek çok insan özellikle yerel meclislerde ilçe meclislerinde ağırlığı var. %80-90 gibi bir ağırlığı var. Kadın kollarından çalışmak bir avantaj mıdır evet avantajdır. Burası bir okul gibi. Bizim partimizde bir kota sistemi yok. Ama zihinlerde bir kota sistemi var. Eğer kadın koyarsak kadın kollarından koyalım. Burada çalışan emek veren biri olsun. Sistemi bilen. Burası bir okul gibi. Buranın kendine ait bir öğretim süreci var her anlamda. Çok fazla insan tanıyorsunuz, ilişki yönetiyorsunuz. Büyük bir ekibi idare ediyorsunuz. Ha desek İstanbul'da 10000 kadını yönetiyoruz. Bu somut unvan kullanan bir kadından bahsediyorum. Siyasi anlamda çok öğretici olduğu için tabi olarak siyasi reflekslerinizi geliştiriyor. Buranın vizyonu ile doğru orantılı bir bakış açısı, geçmişe donuk ve geleceğe yönelik bir düşünme sistemi planlama açısından sizi çok geliştiriyor. Evet sorunun başına dönecek olursam kadın kollarında çalışmak bir avantaj mıdır? Fiilen de görünür şekilde bir avantaj.

T.S.: %50 kadın kotasından bahsedilirken savunma olarak zaten o kadar yetişmiş kadın mı var düşüncesi ortaya koyuluyor.

Ö.Z.: Bizim için geçerli değil. Böyle bir kota olsa rahatça doldurulur. Bu beni rahatsız ediyor. Kotayla bir yere gelme meselesi. Yalnızca isim olmadan bir kadın keşfine çıkmak. Bu hoş değil. Ben şahsen tüm her şeyden bağımsız başörtülü başı açık, kadın erkek gözetmeden gerçekten işini hak ettiği için kadının tercih edilmesini önemsiyorum. Kotaya gelince parti bir rakam telaffuz etmiyor ama başbakanın bu konuda hassasiyeti var. En son biz yerel meclislerde başbakan/cumhurbaşkanı olmasa bu kadar kadın olmazdı. Kadın olsun diye kadın koymak değil hakikaten bu kadın Ahmet'ten de Mehmet'ten de bu işi iyi yapar diye bir kadın koymak. Kadın kollarımız ikinci kalite bir kurum değildir. Ana yapılarda bir eşitlik arz eder. Hakikaten işimi iyi yaptığı için orda olan kadınlarla çalışmayı tercih ediyoruz.

T.S.: Başörtülü milletvekilleriyle ilgili bir soru sormak istiyorum. Meclise girdiklerinde fotoğraflarının çekilmesi ve onların çok pasif kaldığı konusunda.

Ö.Z.: O gün tuhaf bir gündü ben tesadüf bir tv programına davetliydim, Enver Aysever'e. Orada mecliste başörtülü vekil olmasını önemsiyorum. Başörtü mücadelesiyle oraya gelmiş biri olsa daha önemli olurdu. Tabi oraya gitmiş arkadaşların yaptığını küçümsemiyorum. Çok önemli. Ama başbakan bunu sessiz sedasız yaptı. Milyonlarca kadının hayatı değişti birden. Hiç alınmadığım mahkemeye gittim beni içeri aldı diye beni arayan arkadaşlar oldu. Madem bu kadar kolaydı şimdiye kadar sorun neredeydi? Biz niye bu kadar çile çektik şeklinde. Aslında problem yoktu zaten. Tamamen sanal kurgusal bir engeldi. Seçim süreci olmaksızın tamamen tabi bir mecrada kendi kararlarıyla arkadaşlarım umreye gitti. Onlara da haksızlık edildiğini düşünüyorum. Zaten geçmişte bir örtüyle ilgili temasları olmuş ve bir karar verip hayatını bu yönde devam ettirmişler zaten örtünmek böyle bir şeydir. Başını örttüğün günün ertesi farklı bir şeye dönüşmüyorsun. Ben de sonradan örtündüm. Sıradan bir eylemi yapmakla siyasette büyük adım attılar. Eğer bu olmasaydı mesela yarı yarıya olmazdı. Su anda yerel seçimlerde meclislerimiz yarı yarıya gibidir. Bütün illerde şu an öyle. Kadın kollarından gelenlerin meclise girememesinin en büyük sebebi bu. Bizim partimizde bunun yansıması bu özellikle. Elitist değiliz. CHP Kadın Kolları'na gitseniz bunu görmezsiniz. Türkiye'yi yansıtan bir partiyiz. Hayatın tabi akışını siyaset devlet katına gündelik hayattaki gibi yansıtmak kolaylaştı. Ama elbette bence bir kadının başörtülü aday gösterilmesi çok önemli bir nokta, bunu final olacak diye düşünüyorum.

T.S.: Medya geçmişinize dayanarak bir soru sorayım. Ak partili erkeklerin gündem değiştiren tartışılan söylemleriyle ilgili... Melih Gökçek'in kürtaajla ilgili şöyle bir açıklaması oldu örneğin: Çocuğun suçu yok anne ölsün. Tecavüze uğrayan kadın kürtaaj yaptırırsa tecavüzcüden suçlu duruma düşer vb. Bunun bir şekilde topluma yansdığını bir kısır döngüye dönüştüğüne katılıyor musunuz?

Ö.Z.: Bülent Arınç'ın en son kakhaha meselesiyle ilgili. Aslında şöyle biz kadınlar olarak teşkilata girdiğimizde her şeye biat etmiyoruz. Biz bu düşünceleri hataları da değiştirmek eleştirmek için buradayız. Bu şekilde kürtaaj meseleleriyle de ilgili açıklamalarımız var. Gerçeği söylemekten yanayız. Türkiye'de dinin anlatımıyla ilgili bir sıkıntı yaşıyoruz. Kopuk bir dönem var karanlık. Osmanlı'dan sonra bir devlet kuruluyor. 40 yıllık din anlatımıyla ilgili karanlık dönem var.

İnsanların dini doğru öğrenmesini engelleyen. Toplum dini kuralları kendi oluşturuyor üretiyor. İmam Hatipler mesela toplum kendi o binaları yapıyor. Nihayetinde Türkiye özellikle 60 ihtilaline baktığımızda din merkezli bir kavga. O kadar badireler var ki. Başörtü de bu barışma sürecinin bir parçası. Dini nereye koyacağız bu laik seküler sistemde. Kuralsızlıklar içerisinde uygulanan yasakçı bir sistem. Dinin anlatımı ve aktarımıyla da ilgili bir sorun var. Din anlatılması gereken bir mecrada anlatılmayınca, mesela kadınla ilgili anlatılanlar da bize ağır geliyor. Yani kadın bu kadar mı kötü diyorsunuz. Bu kopukluk giderilmeli. Diyaneti hep mezhepler açısından sorgulanıyor. Aslında dinin kadına çocuğa erkeğe anlatımıyla ilgili problem var. Çok erkek merkezli gidiyor. Bu din erkeklere mi gönderilmiştir yani? Diyanetin yönetimindeki birçok alanda kadın ve çocuğun yeri yok. Ben yok sabah ve yatsı dışında evde namaz kılamayan biriyim. İhtiyaçlarımız dikkate alınmalı.. Bu kopukluklar ihtiyaçlar dikkate alınmalı. İşte bu kopukluğu kaale almadan bir cümle sarf ettiğiniz zaman bu çok travmatik oluyor. Bizim kadınlarımız buna tepki veriyor. Lütfen beyler bu konuda en azından konuşmayın demek durumunda kalıyoruz. Türkiye’de dinin en büyük aktarıcısı kadınlar. Kadınlar daha fazla oranda namaz ve oruç... kadın dini daha çok temsil ediyor. Başörtüsü bir temsilse. Savuma halinde bu yüzden kadın. Toplumun her alanında daha güçlü olmanız gerekiyor. Ama artık şunu unutmamak lazım açıkçası. Hedef olmak güçlü olmayı beraberinde getiriyor. Toplum artık daha çok tepki gösteriyor. Evvelden kadınların içinde tuttuğu tepkiyi daha çok ifade ediyor. Ben bunu olumlu buluyorum. Bu toplumun bir ihtiyacı var. Biz sadece burada bize öğretilen şeyleri tekrarlamak için değil bunu geliştirmek için de buradayız. Kadın ve din meselesi sorunsalı üzerinden tartışıldı hep kadın ve din sorunu. Bu vitrin sorun. Marka sorun. Görünür olan sorun. Bunun ortadan kalkması bütün dindar kimliği ağır basan kadınların sorunlarının ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Bunları da en azından konuşacak noktaya geldik. Bulunduğumuz yerde savunuyoruz kimseyi rencide etmeden. Zihinsel anlamda din alerjisi olan insanlar var. Bir taraftan da içinde medya ve dine alerji duyan STKlar bir kelimeden devasa sorunlar çıkartabiliyorlar, bir cümleden. Bunlar devasa sorun değil. Bu din, bu kadınlar o kadar güçlü ki bir kişinin bir cümlesiyle yıkılmaz sadece bir cümle etrafında dindar insana saldırı fırsatı kollama var. Daha derin bir bakış açısına ihtiyaç var. Ama ne olur tartışılır her seferinde kadınlar güçlenerek çıkar. Kadınlar dindarlaşılmaya devam edecek. Kadınlar dini seviyor yani. Tamam?

EK 2: AKP İstanbul Kadın Kolları Başkan Yardımcısı İffet Polat’la Yapılan Derinlemesine Görüşmenin Deşifresi

Tuğba Sivri: Öncelikle kendinizden, özgeçmişinizden bahseder misiniz?

İffet Polat: 1968 İstanbul doğumluyum. Eyüp İmamhatip Lisesi mezunuyum. Ardından Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı’nı bitirdim. Yaklaşık yirmi senedir bilişim sektöründe bir şirkette çalışıyorum. Son pozisyonum Yönetim Kurulu üyeliği. Bunun dışında AK Parti İstanbul Kadın Kolları Başkan Yardımcısı’yım. Yerel yönetimlerden sorumluyum. 2002 yılında AK Parti İstanbul İl Kadın Kolları kurucusu olarak başladım; fakat 2003’teki seçimlerden sonra siyasete ara verdim. Hem kariyer, hem annelik, hem siyaseti bir arada yürütemeyeceğimi fark ettim. 2010’daki kongreyle tekrar siyasete aktif olarak başladım. Hala devam ediyor.

T.S.: Siyasete ilk ilgi duymanızın nedeni neydi? Ailenizde aktif siyasetin içinde olan biri var mıydı?

İ.P.: Ailemde aktif siyasetle ilgilenen biri yok. Fakat biliyorsunuz ben 68 doğumluyum yaklaşık 46 yaşındayım. Geçmişe döndüğüm zaman özellikle insanların hak ve hürriyetleri konusunda çok ciddi sıkıntılarımız vardı. Ekonomik olarak çökmüş bir Türkiye, siyasal olarak karışık, sosyal olarak denesizliklerin hat safhada olduğu bir Türkiye’de büyüdük. Göreceli olarak sizler daha şanslısınız, daha stabil bir Türkiye’de yaşıyorsunuz. O dönemde herkes bir çıkışı siyasette arıyordu. Benim ailemde de tabii ki siyaset çok konuşuluyordu, ama aktif olarak ilk siyasete giren ailede benim diyebilirim.

T.S.: Peki ailenizden siyasete katılımınız yönünde nasıl bir tepki aldınız?

İ.P.: Çok pozitif bir destek gördüm. Zaten siyaseti insanlar partide yapınca, sadece onlara özgü bir şey değil. Şu anda Türkiye’de 55 milyon oy veren insan var. Onlar da siyasete aktif olarak yapıyorlar aslında görüşlerini sosyal medyada belirtiyorlar, oy veriyorlar, oy verdikleri insanları desteklemek için mitinglere gidiyorlar, etkinliklere katılıyorlar. Biz belki sadece siyasetin prosedürlerini uyguluyoruz ve alanlar açıyoruz; fakat uygulamayı yapan insanların bizatihi ben sokaktaki vatandaşın olduğunu düşünüyorum. Çok daha bilinçli, çok daha şuurlu, kendisinin temsili noktasında çok daha çaba gösteriyor Türkiye vatandaşı. O anlamda Avrupa ve Amerika’ya baktığımızda biz çok daha katılımcıyız, bu da tabii katılımcı

demokrasinin en önemli özelliklerinden birisi. Demokrasi kültürünün yerleşmesi ve demokrasinin ileri gidebilmesi için şart olan bir şey.

T.S.: Peki AK Parti'den önce bir partiyle bağınız var mıydı?

İ.P.: Oy kullanan bir insan olarak desteklediğim partiler oldu. Üniversitedeyken biraz apolitiktim ama lisedeyken falan Milli Selamet Partisi, Refah Partisi'ne oy verdim. Fakat daha sonra üniversitede biraz daha farklı düşüncelerimi temsil eden yaklaşımları bulamadığım için biraz apolitikleşmişim ama AK Parti yeni bir soluk getirmişti, tüm Türkiye'yi kapsayan, kucak açan bir kitle partisi görünümü içerisindeydi. Ve ANAP'tan da farklıydı. ANAP son derece liberal ve benim gibi insanları çok da temsil edilmediği bir yerdi. Ama Türkiye'de belli ekonomik ve sosyal bariyerleri aşmak için bir adım olduğunu söyleyebiliriz ANAP'ın da. Fakat ben biraz daha muhafazakar düşünüyordum. AK Parti hem liberal, hem muhafazakar. Paradigmayı biraz değiştiren bir parti. Hem demokrat, hem sosyalist, sosyal demokrat, biraz o kalıplara sığmayan bir parti diye düşünüyorum.

T.S.: Muhafazakar demokrasi AKP'nin getirdiği bir kavram mesela.

İ.P.: Evet muhafazakar demokrat ama aynı zamanda sosyal demokrasiyi de çok kitlelere götürmüş, ekonomik scale'de bir gelişme göstermiş, sosyal politikalara önem vermiş bir parti. O anlamda da dünyadaki muhafazakarlar, İngiltere'deki muhafazakarlar gibi değil. Muhafazakar deyince biraz daha republican (cumhuriyetçi) vs. anlaşılıyor ya. AK Parti biraz bize özgü, Türkiye'ye özgür bir parti.

T.S.: Peki parti içinde bir kadın olarak siyaset yapmak kolay mı? Yaptıklarınızın teveccüh gördüğünü düşünüyor musunuz?

İ.P.: Türkiye ortalamasının üstünde bir kadın bilincinin olduğunu düşünüyorum ben AK Parti'de. Çünkü hem sayın başbakanımız, bu partiye yön veren insanlar, kadınların siyasette çok öncü olduklarını düşünüyorlar. Görünür her alanda ve görünmeyen her alanda kadınların eli var. İstanbul'da 850 bin kadın üyemiz var. Bazı partilerin bu kadar üyesi bile yok değil kadın üyesi. Kadınlar aktif olarak siyaset yapıyor. Belki bu zamana kadar kadınların en büyük açmazı evde oturmaktı. Kadınlar için bir sosyalleşme, bir sivilleşme alanı olarak partinin içinde görebiliyorsunuz. Ve çok ciddi teveccüh var. Kadınların tabii ki fikirleri, özellikle

sosyal politikalarla ilgili feedbackleri çok önemli. Bizde siyaset sadece alanda yapılan bir şey değil. Fikirler konuşarak yukarı taşınıyor, çeşitli mekanizmalarda tartışılıyor bunlar. Çünkü her ne kadar karizmatik bir lider olarak görünse de bugün AK Parti'nin icraatları noktasında devrim niteliğinde şeyler yapıldı. Kadınlar için de. Yani kadınların çalışma hayatına katılımıyla ilgili, çocuklarla ilgili, sosyal politikalarla ilgili, yaşlılar engellilerle ilgili bir sürü devrim niteliğinde icraatlar var. Kadın sığınma evleri, kadına şiddet konusunda caydırıcı cezaların getirilmesi gibi.

T.S.: Fatma Şahin'in kadına şiddet konusunda bir açıklaması var, "Kadına şiddet algıda seçicilik, medya bunu abartıyor." Şeklinde. Ama bir yandan da istatistiki veriler günde ortalama üç kadının erkekler tarafından öldürüldüğünü gösteriyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İ.P.: Kadına şiddet konusunda dünya ortalamasının altındayız, bunu tasvip etmek için söylemiyorum. Ama Avrupa'ya Amerika'ya göre kadına şiddet konusunda daha ilerideyiz. Tabii ki bir kişiye dahi şiddet uygulansa bu bizim için büyük bir kayıp. Siyasetçiler tabii ki zaman zaman belli açıklamalarda bulunuyorlar, bunların hangi bağlamda, hangi konjonktürde söylediklerine iyi bakmak lazım. Fatma Şahin Hanım kadına şiddetle ilgili çok büyük şeyler yaptı; kadın sığınma evlerinin arttırılması, yasal düzenlemeler. Düşünsenize önceden kadının şikayeti tamamen geçirtiliyordu; bugün en öncelenen şikayetlerden biri haline geldi. Karakollarda, emniyette sadece kadınların şikayetlerini dinlemek üzere aileyle ilgili bir ekip kuruldu. Psikolojik eğitimleri almış, bu konuda uzman polislerin oluşturduğu ekipler ilgileniyor. Bunlar hep Fatma Şahin'in girişimleriyle olmuş durumda. Yasaların ağırlaştırılması da hep Fatma Şahin döneminde olmuş şeyler. Yeterli midir, yapılacak çok şey olabilir ve bu fikirlere de her zaman açığız, kamunun akademinin. Bunu sadece bir eleştiri olarak değil bir öneri olarak da milletin getirmesi gerektiğine inanıyorum.

T.S.: Kadın milletvekillerinin kadınları yeterince temsil edebildiklerini düşünüyor musunuz?

İ.P.: Milletvekillerinin bizi temsili konusunda bugün seçmenimiz yarı yarıya kadın ve erkek. O oranda temsil edilebiliyor mu? Hayır edilemiyor. Gönül ister ki daha çok kadın, daha çok genç meclise gelsin ve ilgili kitlelerini temsil etsinler. Milletvekillerinin performansları, kimisi daha aktiftir, kimisi daha pasif. Burada

erkekler ne kadarsa kadınlar da o kadar diye düşünüyorum. Ama AK Parti'nin genel olarak milletvekillerinin aktif olduklarını görebiliyorum. Sahada politika üretmekten, var olan politikaları sahaya aktarmaktan ve sahadan feedback alıp icraya sunma konusunda aktif çalıştıklarını düşünüyorum. Daha iyisi zaten hepimizin beklediği şeyler bunlar. Mükemmel diyemeyiz, ama bir çok partiye göre çok çok ilerde. Bir çok ülkeye göre de.

T.S.: Kadın Kolları'nda büyük bir emek sarf ediliyor. Sizce bu emek karşılığında bir kadın olarak ilerlemek kolay mı? Parti içinde bir "cam tavan" dan söz edebilir miyiz?

İ.P.: Milletvekillierinin içerisinde bir çok kişi kadın kollarından yükselmiştir, en başta Fatma Şahin. Tabii ki tüm dünyada kadınlar için bir cam tavan mevzuu bahis. Ama iyileşerek devam ediyor. Bu işin peşini bırakacak değiliz kadın kolları olarak, kadınlar olarak. Gerçekten kaliteli yetişmiş, milletin değerlerini benimsemiş, millet için projeleri olan kadınların meclise girmeleri için çabalıyoruz.

T.S.: Başörtülü milletvekillerinin meclise girdikten sonra erkek milletvekilleri tarafından fotoğraflarının çekilmesi çok tartışıldı. Çok pasif kaldıkları söylendi. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

İ.P.: Türkiye'de ezberler bozuldu. Yıllarca başörtüsü yüzünden madur olan bir kitle var. Ben de kendim başörtüsü yüzünden maduriyetler yaşadım. Toplumsal olarak çok nitelikli olmamıza rağmen hak ettiğimiz iş pozisyonlarını bulamadık, seçtiğimiz halde seçilemedik. Bunlar çok büyük adaletsizlikti. Şu anda o adaletsizlik giderildi. Bundan sonra nitelikler konuşacak. Kişinin başörtülü ya da başörtüsüz olması.. başörtülü olmak bir dezavantajdı, bu giderildi. Erkeklerin tutumu çok magazinél şeyler olabilir. Ben çok ciddiye almıyorum, belki kitlesine mesaj veriyordur bakın olmaz denen oldu diye. Belki o ilk yasakların kalktığı dönemde olmuş olabilir ama şu anda çok görmüyorum çünkü artık bu da olağanlaştı.

T.S.: Kadınların başörtüsü için verdiği mücadeleyi erkek milletvekillerinin kendilerine mal ettiği, biz yaptık oldu gibi bir pozisyonda davrandıkları gibi bir algı da var. Siz böyle düşünüyor musunuz?

İ.P.: Yasakları getirenler AK Partili olmasa da yine erkeklerdi. Kadınlar da maalesef kadın kadının kurdudur derler, erkeklerin başarısının arkasında beraber

hareket edebilme, bir aksiyon oluşturma yetenekleri var. Üniversitelerde de aynı şeyi yaşadık. Bizim gibi düşünen erkekler üniversiteye gitti, ama biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Bizim gibi düşünen erkekler siyasette yol aldılar, fakat biz başörtülü olduğumuz için engellendik. Hiçbir feminist örgütten bu konuda anlamlı bir destek görmedik. Halbuki kadınlara karşı bir ayrımcılık söz konusuydu. Fakat kadınlar işte, demek ki bu kadar düşünebiliyorlar diye düşünüyorum. Erkekler her açıdan birbirlerine yol açtılar ve tabii ki açık ve net günün sonunda erkekler bu meseleyi çözdüler. Biz evet çok büyük bir toplumsal mücadele verdik. Ama erkeklerin desteği olmasaydı o işi yapamazdık.

T.S.: AK Partili kurmayların tartışılan söylemlerine geçmek istiyorum. Özellikle kürtaj ve tecavüz konusunda “Tecavüze uğrayan kadın kürtaj yaptırırsa tecavüzçüden daha suçlu duruma düşer gibi” ...

İ.P.: Şimdi biliyorsunuz kürtaj yasak değil Türkiye’de, şartların oluşması lazım. Bir kere ikisinin ayrımını koyalım. Bugün dünyada özellikle Katolik inancının olduğu bütün ülkelerde kürtaj yasaktır veya çok ciddi tartışılıyor. Ben bireysel olarak kürtajın doğru bir şey olmadığını, bir cinayet olduğunu düşünüyorum. Evet tecavüz de çok bir cinayet, bir kadına yapılabilecek en büyük suçlardan birisidir. Kesinlikle bunu tasvip etmemiz söz konusu değildir. Fakat tecavüzün sonucu olan bebeğin öldürülmesini de tasvip etmiyorum. Büyük bir travma olduğunu da biliyorum anne için, bazı anne kabul edebilir bazısı etmeyebilir. Ama devlet doğumdan sonra bu çocuğa sahip çıkabilir. Hiç suçu olmayan... yani tecavüz edilenin suçu olabilir, tecavüz edenin suçu olabilir, bunun miktarı tartışılabilir; ama gerçekten masum olan tek kişi vardır o olayda, o bebek. Onun doğumunu biz devlet olarak deriz ki kardeşim sen doğumunu yap, biz devlet olarak alırız onu başkasına veririz. Sen görmek istemeyebilirsin diyebiliriz. Bu devletin önerdiği bir şey. Ama kürtaj hakkı herkes için geçerli. Psikolojik ve biyolojik olarak şartlar uygununda anne de isterse kürtaj yapılabilir. Ama bana sorarsan bireysel olarak, Allah muhafaza ben kendimde böyle bir şey olsa.. evet büyük bir travma, büyük bir cinayet. Ama yani ikinci bir travma, ikinci bir suç.. bir beke katili olmayı da bir anneye önermem asla.

T.S.: Peki çocuklardan konuşmuşken, çok tartışılan mahkeme kararları var. Çocuklara karşı işlenen tecavüz davalarındaki indirimler, “rızası vardı” kararları...

İ.P.: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız bu davaların çoğuna müdahil oluyor, yargının kararlarına da itiraz ediyor. Kurban lehine kendisi de şey yapıyor ama yargının kararlarını değiştirmeye bazen de gücümüz yetmiyor. Mardin'deki o 11-12 yaşındaki kıza tecavüz için... işte bunlara hep devlet müdahil oldu. Ama işte yargının kararlarını da değiştiremiyoruz.

T.S.: Peki bu konuda yasaların...

İ.P.: Çok ağırlaştırıldı yasalar.

T.S.: Özellikle mesela Pozantı Cezaevi gündeme geldi. Bunların yeterince meclisin gündeminde olduğunu düşünüyor musunuz?

İ.P.: Evet çocuk ıslahevleri... Ama işte STK'lardan bu tür şeyler bekliyoruz, siyasete yön verecek öneriler bekliyoruz. Burada devrim niteliğinde belki Osmanlı'dan beri devam eden bir şeyi değiştirdik. Çocuk esirgeme kurumlarının depo halinde çalışan, çocuklar için son derece dezavantajlı durumda olan çocuk esirgeme kurumlarını sevgi evlerine dönüştürdük. O çocuklar, 100 tanesi 200 tanesi bir arada yaşıyor. Hazır yemek geliyor önlerine, kendilerine ait giysileri yok, kendilerine ait yaşam alanları yok. Şimdi beş çocuk, altı çocuk mümkünse kardeşler bir araya getiriliyor, mahalle arasında yaşayan, başlarında iki tane üç tane öğretmen ve bakıcıların olduğu, aile tipi, komşuluğun ne olduğu, yemeğin nasıl piştiği, kendilerine ait bir yaşam alanlarının olduğu bir düzenek geliştirdik. Bunları iyileştirmek istiyoruz. Bunlar da bize STK'lardan öneriler olarak geldi. Üniversitelerle işbirliği kurduk, yurt dışından örnekler incelendi. Bunun bir iyileştirme çabası olduğunu biliyoruz. Bugün çocuk ıslahevleriyle ilgili de öneriler getirilebilir. AK Parti asla bunlara karşı değil. Biz zaten toplumda suçu engelleyelim, nasıl yapalım. Çocuğun ıslahevine düşmesi gibi bir şey... daha bilinci, şuurunu oturmamış, toplumun hele dezavantajlı kesimlerinden gelmiş çocukların böyle cezalandırılmasının adil olmadığını düşünüyorum. Ve bir anne olarak da çok büyük üzüntü duyuyorum. Ama dediğim gibi çalışılsın. Eleştiri kolay bir şey, devleti hükümeti eleştirmek kolay bir şey, öneriler gelsin. Bu çocukları nasıl topluma kazandırabiliriz.

T.S.: Kadın cinayetleriyle ilgili şu anda Türkiye'nin her bölgesinde 54 kadın kuruluşunun bir arada yürüttüğü bir kampanya var örneğin. Meclisin olağanüstü toplanması için yapılan bir kampanya. Her gün ortalama üç kadın öldürülüyor ve

bununla ilgili verilen cezaları tatmin edici bulmuyoruz, kadınlar yeterince korunmuyor şeklinde şikayetleri var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz peki?

İ.P.: Bir cinayete ne kadar hüküm veriliyor? On sene, on beş sene, yirmi sene değil mi?

T.S.: Bununla ilgili daha çok indirimler tepki topluyor.

İ.P.: Tabii ki indirim yapılmaması lazım ama dediğim gibi hakimin görüşüne de engel olamıyoruz. Ben STK'ların... evet gelsinler meclisi çalıştırsınlar, öneriler getirsinler ama toplumsal bilincin oluşturulmasında da çalışmaları gerekiyor. Erkeklerin bilinçlenmesi için çalışmaları gerekiyor, onlar kadınlar üzerine çalışıyorlar. Suçu işleyen kişi erkek. Erkeklerle ilgili ne yapıyorlar bu STK'lar merak ediyorum yani. Mesela gidip ilkokullarda, ortaokullarda, liselerde, hatta Milli Eğitim Bakanlığı'yla protokol yapsınlar. Erkek çocukların eğitiminde nasıl öğretilir anneye, eşe, kız arkadaşına saygılı davranmak. Kız evlada, değil mi? Gelsinler mesela bütün Türkiye çapında, biz aracı olalım, böyle bir ders koyalım.

T.S.: Peki hakimlerin verdikleri kararlardan bahsediyoruz. Kadının internetten başka biriyle konuşuyor olması, gece geç saatte dışarıda olması, hatta adamın mahkemede kravat takıyor olması bile cezai indirim sağlıyor. Bunların kadına karşı bakış açısında sıkıntılı bir durum olduğu aşikar.

İ.P.: Yani aile birliği önemli bir şey. Erkek de eğer benzer şeyleri yapsa. Diyelim ki kadın kocasını öldürse ve adam da internette başka bir kadınla görüşüyor, uygunsuz bir şekilde. İşte gece iki üçe kadar gelmiyor gibi. Kadınların lehine bu indirimler kullanılmıyorsa evet dezavantajlı bir durum.

T.S.: Ama kadınların erkekleri öldürmesi gibi toplumsal açıdan yaygın bir durum söz konusu değil.

İ.P.: Bir tane dahi olsa önemli. Bence toplumun temelinde bir sıkıntımız var. Aile temeli bozuldu, insanlar arası saygı... ne olur, eşin seni aldatıyorsa yapabileceğin tek bir şey vardır, boşanmak. Onunla ilişkisini kesmektir. Ama toplumda dengesiz de bir sürü insan var. Bir de tabii öğrenilmiş kodlar var. Bu AK Parti'yle gelmiş bir şey değil. Namus cinayetleri, doğuda mesela çok ciddi yaşadık, yaşıyoruz da bunları. Feodal zihin bunları sürekli üretiyor. O zihin İstanbul'a gelince çok aydınlanıyor falan da değil. Bunları bir kere değiştirmemiz lazım. Din

adamlarına çok şey düşüyor. Dinle geleneği ayırmamız lazım. Dinin kuralları belli, eşin sadakatsizse boşarsın. Ama sadece buradan da çıkmıyor, namus cinayeti de değil bunlar. Baktığın zaman ekonomik sıkıntılar, sosyal olarak konumunu kabul edememe, işsizlik, çocuklar, kayınvalide, ailevi sebepler, bir sürü etmen var. Namus meselesi toplum tarafından tolere edilebildiği için namus kılıfından yararlanılıyor. Özellikle cezai indirimlerden yararlanabilmek için. Yoksa mesele tamamen farklı. Adam içki içiyor, uyuşturucusu, kumarı var, kadın diyor yapma etme çekip vuruyor. Buna namus kılıfı uyduruyor, ben diyor gördüm başkasıyla konuşuyordu. Hakim de ona aldaniyor.

T.S.: Peki işsizlik konusunu da sormak istiyorum. Mehmet Şimşek'in bu konuda bir açıklaması olmuştu, "Kadınlar iş aradıkça erkekler işsiz kalıyor." şeklinde. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İ.P.: Yüzde 9-10 civarında bir işsizlik var Türkiye'de. Bunun çözümü zaten 2023 vizyonunda Türkiye'nin ekonomik anlamda çok büyük bir mesafe kat etmesi gerekiyor. Kadın erkek genç hepimizin çalışması gerekiyor. Burada problem kadınların çalışma talebi değil iş alanlarının çoğaltılması. Bunu da yapacak olan özel sektör. Zaten kamu bir çok alandan çekiliyor, enerjiden çekildi, üretimden çekiliyor vs. özel sektörü alıp daha fazla iş alanı sağlamak gerekiyor. Şu anda evet on dilimlik bir pasta var, bunun onunu da erkekler alırken dışarıdan gelen on birinci birim bu pastadan pay istiyor. Bu pastayı ya büyüteceksiniz ya da böleceksiniz. Siyasetçilere düşen, Türkiye toplumuna düşen bu pastayı büyütme. Zaten Türkiye'nin büyüme şeyi içinde bu planlar var. Mesela yeni havaalanının 15 bin 16 bin kişilik bir istihdam oluşturacağı söyleniyor bu büyük bir rakam. Bir çok beyaz yakalıyı orada istihdam edecektir. Mehmet Şimşek'in bunu hangi konjonktürde söylediğini bilmiyorum, ama bu bir doğru tespittir yani. Eğer büyütmezseniz kadınlar da o alandan kendilerine düşen payı isteyecektir. Bugün milletvekilleri. Kaç tane milletvekili var 450, bunun diyelim 100 tanesi kadın. Seçmen eşit sayıda. Daha fazla isteyecek. Bu normal bir şey.

T.S.: Tayyip Erdoğan çok güçlü bir karakter. Söylemiyle kitlileri peşinden götüren bir karakter. Bu yüzden onun ve kurmaylarının kullandığı dilin böyle cinsiyetçi tonda gitmesi hakkında ne söyleyeceksiniz?

İ.P.: Ben başbakanın cinsiyetçi bir şey yaptığını düşünmüyorum. Başbakan kendi geldiği background ölçüsünde gayet modern ve eşitlikçi yaklaştığını düşünüyorum. Ama insanlar konuşuyor. Konuşabilir. Bağlamıyla bakmak lazım. Hepsini tasvip ediyorum anlamına gelmez. Bağlamıyla bakmak gereken konuşmalar. Tabii bizim de hoşumuza gitmeyen.. o kişiyi bağlar. ama bizim zaten bence politikamıza, icraatlarımıza bakılması lazım

T.S.: Peki bunun karar veren hakimi, işvereni veya medyayı etkileyeceğini düşünmüyor musunuz?

İ.P.: Valla hakimleri etkilesek biz kendi işlerimizi etkilerdik. Tamam mı? Bugüne kadar biz de adalet sisteminin maduriyetlerini yaşayarak geldik. Adalet sistemi gerçekten T.C. anayasanın değişmesi gerekiyor. Daha çoğulcu, demokrat, halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek bizi modern toplumlar seviyesine getirebilecek anayasaya ihtiyaç var. Tabi ki burada kadınları çocukları sosyal politikaları etkileyebilecek değişiklikler de gerekiyor. Ama ben hakimlerin her zaman doğru kararlar verdiklerini düşünmüyorum. Ama adalete tabi ki saygılıyız. Adalet konusunda hepimizin o hakimlere ihtiyacı var. O savcılara ihtiyacı var. Günün sonunda ben onların da bakış açılarını oluşturan yasaların en ısa zamanda bütüncül bir anlamda ele alınarak yeni bir anayasayla daha modern bir anayasayla yola devam etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Çünkü yani ben politikacıların ne söylediklerine değil daha ziyade yasal olarak kurumsal olarak ne yaptıklarına bakan bir insanım. Yoksa herkes bir şey söyleyebilir. Herkesin bir fikri var. Ama ben hakimlerin söylemlerde çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Kadının aleyhine gelişen kararlarda o hakimin yetiştirilme tarzı kadına bakış açısı, o günkü modu...

T.S.: Ataerkil bir toplumuz. Dinden ziyade geleneklerimizde kadınlara karşı böyle bir bakış açısı var. Bunun bu söylemlerle yeniden üretilmesi söz konusu değil mi?

İ.P.: Aslında geleneklerimizde kadını çok kutsayan aşırı kutsayan bir yaklaşım da var. O kadar tepeye çıkarıyoruz ki kadını. Kadın bir insan olarak hata yapma şeyinden uzak olamıyor. Biraz bunları yumuşatmamız lazım. Kadınlarımızı eğitmemiz lazım. Erkek çocuklarımızı eğitmemiz lazım. Bakın şapkamızı önümüze alıp konuşalım. Bu erkekleri de yetiştiren biziz. Sen de incelemiştir, kadına şiddet söz konusu olunca eğitim ortadan kalkıyor. Eğitimli insanlar karılarına şiddet

gösteriyorlar, gazete manşetlerinden çıkıyor karısının kafasından aşağı pislik döküyor. Adam profesör. Epistmolojik şey,etimoloji sözlüğü yazıyor (Sevan Nişanyan'dan bahsediyor). Bu kadar kültürlü bir adam. Ne oluyor da bu adama?

T.S.: Konu kadın erkek olunca statü fark etmiyor.

İ.P.: Evet canavarlaşıyor. Demek ki biraz içgüdüleri, biraz kontrol mekanizması, biraz kültürel şey. Daha doğrusu şiddet gösteren insan daha önce bir şeye şiddet göstermiş oluyor. Asla şiddeti onaylamamız lazım. Karısını öldüren adam daha önce arkadaşıyla kavga etmiş oluyor; küçükken ya da gençken hayvanlara şiddet göstermiş oluyor. Biz anneleri olarak, kadın olarak bunları iyi gözlemliyor olmalıyız. Bunların çok ciddi bir rehabilitasyon sürecinden geçmesi lazım. Toplumsal sosyal olarak bu gözlemlenmeli. Bizim de bunda suçumuz var. Kadın dayak yiyor ne akrabası ne komşusu bir şey demiyor. E sonunda cinayet oluyor. Devlet bunu nerden bilecek şikayet olmadan? Şiddet gören kadınların kesinlikle devlete başvurmaları lazım. Şiddet gösteren insanların tedavi olması lazım. Üniversite öğrencisi kediye bıçaklıyor, öldürüyor ve internette yayınlıyor. Şimdi bu sadece kadınla ilgili bir şey değil. Çocuklar öldürülüyor. Şiddet hepimizin problemi. Bunu kökten, yani cinsiyetçi bir bakışla ayırıştırarak incelersek çözemeyiz. Toplumdan, temelden alıp incelenmeli neden insanlar birbirlerine şiddet gösteriyor çünkü medeniyet konuşmayla olur. Konuşmanın diyalogun olmadığı yerde şiddet olur. Herkes birbirini dinleyecek. Herkesin hayatında sıkıntılar olabilir. Nevrotik şeyler hariç bunun dışında olan şeyler kişilerin diyalog eksikliğiyle alakalı olan şeyler. Bence. Her şeyi devletten beklememek lazım. STK'lar bu konuya cinsiyet ayrımcılığının ötesinde toplumsal şiddetin sebebi nelerdir. Bugün gençler siyasi görüşlerini taş atarak ifade ediyor. Böyle bir şey olur mu? Olmaz. Adamlar yürüyor İngiltere'de. Hiçbir şey olmuyor. Bizde Taksim'i şey yaptılar yani yerle bir ettiler. Bunları da sorguluyor olmak lazım lazım. Neden kendimizi şiddetle ifade ediyoruz?

T.S.: Teşekkür ederim bana zaman ayırdığınız için.

İ.P.: Ben de teşekkür ederim.

EK 3: AKP’li Kadın Milletvekillerinin 24. Dönem’de Kadınlarla İlgili Yaptıkları Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

EK 3a: Ayşenur Bahçekapılı’nın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Manisa Milletvekili Özgür Özel’in Görüşülen Kanun Tasarısının 4’üncü Maddesi Üzerinde Chp Grubu Adına Yaptığı Konuşma Sırasındaki Bazı İfadelerine İlişkin (25/04/2013)

Sayın Konuşmacı, kadınlar ve aile konusunda Sayın Başbakanımızın sarf ettiği sözleri bağlamından kopararak ve çarpıtarak kürsüde ifade etti. Kendisine şu anlık gerçeği hatırlamak istiyorum: Ben kadını, AK PARTİ Grup Başkan Vekiliyim, Sayın Bakanımız kadındır, Hükûmetin kadın Bakanı olarak orada oturmaktadır. Kendilerine arz ederim.

- Bir Parlamento Üyesinin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının Eşine Yönelik Şiddet İçeren Tavrını Bir Kadın Başkan Vekili Ve Başkanlık Divanı Olarak Kabul Etmelerinin Mümkün Olmadığına İlişkin (27/11/2013)

Sayın milletvekilleri, iki gün önce Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü’nü yaşadık. Bu Parlamentoda bulunan herkes ve hepimiz çeşitli platformlarda kadına ve insana yönelik şiddeti protesto ettik. Kadına şiddet sadece kaba kuvvetle olmaz, sözel olarak da, sözlü olarak da şiddet gerçekleşebilir. Bir Parlamento üyesinin öncelikli olarak bir kadına ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının eşine yapmış olduğu şiddeti içeren tavrını bir kadın Başkan Vekili olarak ve Başkanımız adına Divan olarak kabul etmemiz mümkün değildir. Teşekkür ederim.

EK 3b: Ayşe Türkmenoğlu’nun Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’ne İlişkin (08/03/2012)

Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Ben de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nü kutluyorum. Tüm dünyadaki kadınların ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadınlarımızın Dünya Kadınlar Günü kutlu olsun.

Özellikle kadınlarımızla ilgili yasal düzenlemelerden kısaca bahsetmek istiyorum, 2002 yılından bu yana yapılanlar. En sondan başlayacak olursak, dünden itibaren biliyorsunuz kadına karşı şiddetle ilgili yasa görüşmeleri Mecliste devam ediyor. Burada, şiddete uğrayan kadınlarımızın kendilerini daha güçlü hissedebileceği, ayakları üzerinde durabileceği bir ortam yaratılmaya gayret ediliyor. Her ne kadar yasalar çok iyi şekilde yapılsa da önemli olan uygulama diyoruz. Buna bizler de katılıyoruz çünkü uygulamanın içinden gelen bir insanım ben de. İnşallah, uygulayıcıları da bu anlamda eğiteceğiz. Bu konuda bir problem kalmasın istiyoruz biz.

Yine ben inanıyorum ki ülkede terörü ve şiddeti bitirecek olanlar da kadınlarımız, annelerimizdir. Anne şefkati ve anne sevgisinin üstesinden gelemeyeceği sorun yoktur diye düşünüyorum. Burada Sayın Başbakanımızın da yaptığı çağırımı bizler de tekrarlamak istiyoruz: "Şiddete ve teröre hepimiz dur demeliyiz."

Çalışma hayatında "eşit işe eşit ücret" esası getirilmişti biliyorsunuz?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne İlişkin (07/03/2013)

Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Dünyada ve ülkemizde huzur ve barışın daim olabilmesi için dil, din, ırk ayrımı yapılmaması ne kadar önemli ise cinsiyet ayrımcılığının da yapılmaması o kadar önemlidir. Bugün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar önemli sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların çözümü noktasında kadınlarımız da fikirlerini ileri sürmekten çekinmemeli, aktivitelerini ortaya koymalıdır. Kadınlara karşı uygulanan şiddet ve her türlü ayrımcılığın önlenerek hak eşitliğinin tesisi hedefine sadece mevzuat düzenlemeleriyle ulaşamayacağımız aşikârdır. AK PARTİ hükûmetleri olarak kadınlara yönelik haklar büyük bir ivme kazanmıştır. Her konuda olduğu gibi kadınlarımızın siyasette, Parlamentoda temsili ve yönetimde daha etkin konuma ulaşmaları hususunda çığır açılmış kendilerini kanıtlama imkânları tanınmıştır.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü sadece ismen anmak, birkaç güzel sözle geçiştirmek gibi sıradan durumlar çok eskilerde kaldı. Türkiye'de bir türlü gerçekleşmeyen yasal düzenlemeler tozlu raflarda bekleyen yasalar?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

EK 3c: Azize Sibel Gönül'ün Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Kadına Yönelik Şiddetin Nedenlerinin Araştırılması Hakkında Verilmiş Olan Meclis Araştırması Önergesinin Genel Kurulun Bilgisine Sunulmak Üzere Bekleyen Diğer Önergelerin Önüne Alınarak, 23/11/2011 Çarşamba Günkü Birleşimde Sunuşlarda Okunmasına Ve Görüşmelerinin Aynı Birleşimde Yapılmasına İlişkin Chp Grubu Önerisi (23/11/2011)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Cumhuriyet Halk Partisinin kadına yönelik şiddetin nedenleriyle bu nedenlerin ortadan kaldırılması için yapılacakların tespiti amacıyla vermiş olduğu grup önerisinin üzerinde söz almış bulunmaktayım. Yüce heyeti saygıyla selamlarım.

Değerli milletvekilleri, kadına yönelik şiddet dünyanın her bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Kadına yönelik şiddet, kadınları en temel insan haklarından mahrum etmektedir, kadınlarla erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan toplumsal bir sorun ve önemli bir halk sağlığı problemidir. Uluslararası kamuoyunda kadına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olarak ele alınmasının en önemli sonucu bu konuda devletin sorumlu kılınmasıdır. Kadına yönelik şiddet artık sadece kadın meselesi değil, kadın ya da erkek tüm insan hakları savunucularının üzerinde çalıştıkları bir konudur. Bu nedenle kadına yönelik şiddet konusu bütüncül bir yaklaşımla ve tüm sektörlerin iş birliğiyle ele alınması gerekmektedir. Bu konu özellikle 1980'li yıllardan itibaren kamuoyunun ve devletin gündeminde olmuştur. Ancak son yıllarda özellikle yasal anlamda birçok çalışma yürütülmüş ve olumlu gelişmeler izlenmeye başlanmıştır.

Kısaca bahsedersek, aile içinde şiddete maruz kalan kadınların korunması amacıyla 1998 yılında yürürlüğe giren ve 2007 yılında yeniden düzenlenen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun önemli bir dönüm noktasıdır. Söz konusu Kanun ile aile içinde şiddete maruz kalan bireylerin korunmasına yönelik olarak aile mahkemesi

hâkimleri tarafından alınabilecek tedbirler düzenlenmiştir ve dört maddeden oluşmaktaydı.

Geçen dönem, öncelikle bu dönem başkanlığını yaptığım Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun alt komisyon olarak çalıştığı ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde mevzuattaki ve uygulamadaki noksanların tespitine ilişkin rapor bulunmaktadır. Bu rapor ile Komisyonumuz alanında uzman, başta aile mahkemesi hâkimleri olmak üzere sivil toplum kuruluşları temsilcileri, öğretim üyeleri, bakanlık temsilcileri dinlenmiş, sorunu yerinde görmek üzere kadınsığınma evlerine çalışma ve inceleme ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Çok ses getiren bu çalışmamızın sonuçlarını değerlendirmek üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı başta olmak üzere ilgili tüm kurum ve kuruluşlara dağıtmış bulunmaktayız.

Yine, bu dönem, İnsan Hakları Komisyonumuz kadına yönelik şiddet ile ilgili alt komisyon kurmuş ve söz konusu komisyona da Komisyonumuz üyelerimizden bir milletvekili arkadaşımızı görevlendirmiş bulunmaktayız ve bu komisyon şu anda çalışmalarına devam etmektedir.

Bu çalışmalar neticesinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın hazırlamış olduğu tasarı artık ihtiyaçlara cevap vermediği görülen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un yerine geçecek önemli bir tasarıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın bu ihtiyaca cevaben çok geniş bir konsensüs sonucu hazırlamış olduğu ve tüm tarafların takdirini kazanan kanun tasarısı yirmi altı maddeden oluşmuş olup 4320 sayılı Kanun'dan oldukça farklı ve önemli düzenlemeler getirmektedir.

Kısaca bahsedersek, tasarıyla korunan bireylerin kapsamı bir kere genişletilmiştir. Cumhuriyet başsavcılıkları ve kolluk bünyesinde şiddetten korunma birimleri kurulmuştur.

Tasarı kapsamında denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlükleri oluşturulmuş ve bu müdürlüklere, korunan bireylerin hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma, psikososyal ve ekonomik sorunların çözümü hakkında danışmanlık ve yardımcı olma görevleri yüklenmiştir.

Bununla birlikte tasarının getirdiği en önemli yeniliklerden iki tanesi de erteleme ve seçenek yaptırımlara hükmedilemeyeceği ve davaların acele işlerden sayılarak adli

tatilde de görülebileceği hususlarıdır. Koruyucu tedbir kararlarının daha etkin uygulanması amacıyla elektronik izleme yöntemiyle takip sistemi geliştirilmiştir.

Bununla beraber komisyonumuzun dün yapmış olduğu toplantıda tali komisyon olarak görüştüğümüz kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı'nı uygun görüşle esas komisyon olan Dışişleri Komisyonuna göndermiştir. İstanbul'da imzalanmış olması sebebiyle "İstanbul Sözleşmesi" olarak anılan bu sözleşme, kadına yönelik şiddetle ilgili ilk uluslararası sözleşmedir.

81 maddeden oluşan, ayrıntılı bir uluslararası anlaşma olan bu anlaşma kanun hâline gelecek ve kadına yönelik aile içi şiddet konusunda onaylayan ülkeler çok detaylı ve ağır yükümlülükler altına girecektir. İşte bu denli ayrıntılı bir sözleşmeyi ilk onaylayan ülke olmak için olağanüstü bir çalışma yürüten değerli milletvekili arkadaşlarımı kutluyorum. Bugün, esas komisyon, Dışişleri Komisyonunda görüşülüp ivedi bir şekilde Genel Kurula gelecek olan bu uluslararası anlaşmanın hayırlı olmasını diliyorum.

Yapılan yasal düzenlemenin dışında, demin konuşmacı arkadaşımın da bahsettiği gibi 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü münasebetiyle başlattığımız, Sayın Başbakanımızın da imzaladığı "Biz de varız." imza kampanyasını buradan sizlere duyuruyor ve hepinizin desteğini bekliyoruz.

Her nerede olursa olsun sporda, trafikte, Mecliste, ailede kadına, çocuğa şiddete her zaman hayır diyoruz.

Ve şöyle söylemek istiyorum: Kavgayı ağacın yaprağına yazmak isterdim, sonbahar gelsin, yaprak dökülsün diye. Nefreti bulutların üstüne yazmak isterdim, yağmur yağsın, bulutlar yok olsun diye.

ALİ UZUNIRMAK (Aydın) - İnsanların üstüne yağıyor yağmur, tabiata yağıyor, aman üstüne yağmasın.

AZİZE SİBEL GÖNÜL (Devamla) - Öfkeyi karların üstüne yazmak isterdim, güneş açsın, karlar erisin diye. Sevgiyi ve dostluğu yeni doğmuş tüm bebeklerin kalfine yazmak isterdim, onlar büyüsün, tüm dünyayı sarsın diye.

Sevgiyle, dostlukla hepinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (07/03/2012)

AK PARTİ GRUBU ADINA AZİZE SİBEL GÖNÜL (Kocaeli) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşülmekte olan 181 sıra sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı üzerine AK PARTİ Grubu adına söz almış bulunmaktayım. Tüm dünya ve ülkemiz kadınlarının eşitlik, kalkınma ve daha huzurlu yaşam özemlerini dile getirdikleri 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, az önceki konuşmacı arkadaşlarımızın, milletvekillerimizin, bu kanunun görüşmelerinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun esas komisyon olmaması konusundaki görüşlerine katılmakla birlikte, Komisyonumuzun, bu kanunun uygulamada, özellikle uygulama konusunda hassasiyetler konusunda izleyici ve takip edici bir esas komisyon olarak görev yapacağını buradan duyurmak istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığının tanımlandığı 17'nci maddesi ile herkesin yaşam hakkını garanti altına almayı ve kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağını taahhüt eder. Kadına karşı şiddet bu anayasal hakkın ihlali anlamına gelmekte, bu ihlalin önlenmesi için devlete önemli sorumluluklar düşmektedir.

Yine Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre ülke sınırları içinde yaşayan herkesin sağlıklı bir çevrede yaşayabilmesi bir devlet görevidir. Biyolojik ve fiziksel çevrenin yanında sosyal çevrenin de sağlıklı olması bireyin en temel anayasal hakkıdır.

Bu bakımdan, şiddetin tanımına bakacak olursak, şiddet, kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesi ve acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Kadına yönelik şiddet ise, kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan her türlü tutum, davranış ve şiddet biçiminde tanımlanmaktadır.

Şu bilinmelidir ki, kadına yönelik şiddet sorunu ne Türkiye ile başlamıştır ne de Türkiye'ye özgüdür.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından on ülkede 24 bin kadınla görüşülerek gerçekleştirilen araştırmaya göre, eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı ülkeden ülkeye yüzde 13 ile yüzde 61 arasında değişmektedir. Bir başka araştırmada ise Amerika Birleşik Devletleri'nde her 15 saniyede 1 kadının kocasının, partnerinin fiziksel şiddetine maruz kaldığı ortaya konulmuştur.

Türkiye'de Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1993 ve 1994 yılları arasında yürütülen "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" adlı ilk ulusal çaptaki araştırmadan sonra, 2006-2007 yılları arasında Altınay ve Arat tarafından yürütülerek TÜBİTAK'ın desteğiyle on sekiz ayda tamamlanan "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Sorun Tespiti ve Mücadele Yöntemlerinin Analizi" adlı ulusal çaptaki 2'nci araştırmada kadına yönelik şiddet konusunda çok çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya göre, hayatı boyunca eşinden an az 1 defa şiddet görmüş kadınların oranı Türkiye örnekleminde yüzde 35, Doğu örnekleminde yüzde 40'tır. Bunların Türkiye örnekleminde yüzde 49'u, Doğu örnekleminde ise yüzde 63'ü bu durumdan kimseye bahsetmediğini söylemiştir. Yani Türkiye'de kadınların 1/3'ü fiziksel şiddete maruz kalmakta, bunların da sadece 1/4'ü açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla, yaşanan şiddet çoğunlukla gizlenmekte, şiddet gören kadınlar bununla tek başına mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

Kadına yönelik şiddet uluslararası toplumun gündemine "kadının insan hakları" kavramı çerçevesinde girmiştir. Türkiye'de ise özellikle 80'lerden sonra kadına yönelik şiddetle mücadele için yürütülen kampanyalarla konu kamuoyu gündeminde yer almıştır. 90 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu bu konudaki ilk somut ve önemli gelişme olmuştur.

Toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasını ve kadın-erkek rollerine dayalı ön yargıların ve ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını amaçlaması nedeniyle "kadınların insan hakları beyannamesi" olarak da tanımlanan Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi

Sözleşmesi Türkiye tarafından 1985 yılında imzalanmış ve 86 yılından itibaren de yürürlüğe konulmuştur. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 99'da aldığı 12 sayılı Genel Tavsiyesi, devletleri kadına yönelik şiddetle mücadele etmeye davet etmiştir. Bu konuda istatistiksel verilere ihtiyaç duyulduğunu belirlemiştir. Komitenin 92 yılında 19 sayılı bir tavsiyesi ise - genel tavsiyesi ise- toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklerden faydalanabilmelerini engelleyen bir ayrımcılık türü olarak tanımlamıştır. Bu karar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından yayınlanan Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'ne de temel teşkil etmiştir. Bu Bildirge, devletlerin "gelenek, görenek veya din" gibi gerekçeler öne sürerek kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki sorumluluklarını aksatmamaları gerektiğini vurgulamıştır.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınların korunması amacıyla 98 yılında yürürlüğe giren ve 2007 yılında yeniden düzenlenen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'la önemli bir adım atılmış ve hem "aile içi şiddet" kavramı ilk kez hukuksal bir metinde tanımlanmış hem de aile içinde şiddete maruz kalan bireylerin korunmasına yönelik olarak aile mahkemesi hâkimleri tarafından alınabilecek tedbirler düzenlenmiştir.

Bu gelişmeleri takiben, 11/10/2005 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde töre ve namus cinayetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir komisyon kurulmuş ve komisyonun raporu esas alınarak kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemler ve sorumlu olacak kuruluşların belirlendiği 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayınlanmıştır. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, konunun ülke gündemine oturması ve en üst düzeyde sahiplenilmesi bakımından bir milat olmuş, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi bir devlet politikası hâline getirmiştir. Uygulamanın geliştirilmesi için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır.

Türkiye'nin hazırlanmasına öncülük ettiği Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi ya da kısa adıyla İstanbul Sözleşmesi olarak anılan Sözleşme, Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmış ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu on üç ülke

tarafından imzalanmıştır. Sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olan Türkiye, Meclisinde 25 Kasım 2011 tarihinde onaylayarak yasalaştıran ilk ülke olmuştur.

Değerli milletvekilleri, Başkanlığını yaptığım Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, kadınının sağlık hakkı, insan hakkı, maddi ve manevi bütünlük hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, çalışma hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını engelleyen ve toplumun kanayan bir yarası olan kadına yönelik şiddet konusunda duyarsız kalmamıştır. Bu bağlamda, Komisyon olarak, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde mevzuattaki ve uygulamadaki noksanlıkların tespitine ilişkin bir alt komisyon oluşturulmuş, konuyla ilgili uzman kişiler dinlenilmiş, yerinde incelemeler gerçekleştirmiş ve bütün bu görüşmelerden elde edilen bulgulara dayalı olarak da, kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin mevzuattaki ve uygulamadaki noksanlıklar tespit edilip çözüm önerileri geliştirilmiştir. Söz konusu rapor ilgili tüm kurumlara gönderilmiştir.

Yine bu dönemde, bu çalışma döneminde İnsan Hakları Komisyonu tarafından, kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla "Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddetin İncelenmesi" başlıklı bir alt komisyon kurulmuştur, komisyon çalışmalarını tamamlamıştır.

Tüm bunların ışığında, 4320 sayılı Kanun'un ihtiyaçlara cevap vermemesi gerçeğinden hareketle ve reformist bir anlayışla yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Tasarının hazırlanmasında şiddet konusu olay ve süreçlerden, konuyla ilgili STK'ların gözlem, talep ve önerilerinden, akademik çevrelerden ve yargı pratiğinden en üst düzeyde yararlanılmıştır. Yani tasarı, toplumsal katılımı ve birikimi esas alan bir zeminde geliştirilmiş ortak bir çabanın ve iş birliğinin somut bir neticesidir.

Tasarının amacı ise şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Tasarının 1'inci maddesinde amaç ve kapsam açık bir şekilde ortaya konulmaktadır. Salt evlilik birliğinden kaynaklanan şiddetin engellenmesi değil, aksine 4721 sayılı Kanun uyarınca kurulmuş bir evlilik birliğinden ari olarak maddede zikredilen şiddet mağdurları da korunduğundan CEDAW'ın taraf devletlere yüklediği "kadınların

medeni durumlarına bakılmaksızın gerekli tedbirlerin alınması" yükümlülüğü de yerine getirilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan, şiddetin engellenmesi ve önlenmesi amacıyla gerek mülki amirlere gerek hâkimlere ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de kolluk amirlerine tedbir alabilme yetkisi verilerek en hızlı şekilde sonuç alınmasının yolu açılmaktadır yani 4320 sayılı Kanun'da şiddetin engellenmesi ve önlenmesine ilişkin tedbirler yetersiz olmasına rağmen tasarıda kapsamlı ve sonuç odaklı tedbirlere yer verilmiştir.

Etkin uygulamayı sağlamak için tasarıda yer alan önemli yenilik ise zorlama hapsidir. Zorlama hapsi, bir suç karşılığı uygulanan ceza yaptırımı değil, aksine şiddet uygulayanı tedbir uygulamaya zorlamayı amaçlayan önleyici nitelikte bir müessesedir. Mevcut uygulamada tedbir gereklerine aykırı davranılması hâlinde oluşan suç nedeniyle açılan davaların uzun sürmesi ve öngörülen hapis cezalarının ise çok nadiren uygulanması dolayısıyla caydırıcılık etkisi olmadığı yolundaki haklı eleştiriler tasarıda zorlama hapsi müessesesi ile giderilmektedir.

Bu tasarının getirdiği en önemli yeniliklerinden bir tanesi de şiddete maruz kalmış bireyin mağduriyetinin çok kısa sürede giderilmesi, hizmetlerden ücretsiz yararlanması ve şiddeti uygulayanın da rehabilite edilmesidir.

Kanun tasarısı, imza koyduğumuz ve Meclisimizden geçerek yasalaşmış uluslararası anlaşmalara uygun olarak, şiddete maruz kalan kadınlarımızla ilgili koruyucu ve önleyici tedbirlerle, sadece şiddete maruz kalan kadın hakkında tedbir almak değil, bu şiddetin meydana gelmesini önleyici tedbirleri de almayı hedeflemiştir. Bununla birlikte, şiddete maruz kaldıktan sonra ikincil bir mağduriyete maruz kalmaması da bu tasarının getirdiği önemli düzenlemelerden biridir.

Verilecek koruyucu tedbir kararlarının takibinin teknik araç ve yöntemler kullanılmak suretiyle de yapılabileceği, buna ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür. Teknik yöntemlerle takip, şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişiye yönelik olarak çeşitli alternatifler aslında görülmüştür. Bunu bugün kanunda da belki detaylandıracağız. Elektronik kelepçe veya bileklik, korunan kişinin sabit ev içi ikaz cihazı veya mağdura hareket özgürlüğü tanıyan ev dışında da kullanabileceği telefon görünümlü mobil cihazın kullanılması gibi yöntemlerle de yapılabilecektir.

Değerli milletvekilleri, koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak kullanılmasına yönelik destek hizmetlerinin verildiği ve izleme çalışmalarının yedi gün yirmi dört saat esası ile yürütüldüğü şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması öngörülmüştür. Mağduru korumaya yönelik sadece koruyucu ve önleyici tedbirlere karar vermek değil, aynı zamanda bu tedbirlerin uygulanabilirliği ve takibi anlamında bu merkezlerin kurulmuş olması şiddetle mücadelede önemli bir adımdır.

Bu tasarı ile hâkim tarafından alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlere geniş bir şekilde yer verilmiştir. Tedbir kararlarının hızlılığı ve gizliliği için düzenlemelere gidilmiş olması da bu tasarının önemli yeniliklerindendir. Bununla birlikte, sadece şiddete maruz kalmış kişileri değil, aynı zamanda asılsız bir şekilde suçlanan tarafları da koruyucu itiraz müessesine de yer verilmiştir.

Değerli milletvekilleri, tasarıda ihbar mükellefiyetinin getirilmesi önemli yeniliklerden yine bir tanesidir. İhbarı alan kamu görevlisi için de gecikmeksizin kanun kapsamında görevini yerine getirmek yükümlülük hâline getirilmiştir.

Son olarak da, bu kanun kapsamında mağdura yönelik geçici maddi yardım yapılmasıyla nafaka ile kolaylaştırıcı hükümlere harç, masraf ve vergilerden muafiyet, şiddet mağdurunu korumaya yönelik düzenlemeler olduğu belirtilmektedir.

Ben öncelikle tasarıda emeği geçen başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımıza, komisyonlarda görev yapan değerli milletvekili arkadaşlarımıza, sivil toplum kuruluşlarımıza, akademisyenlerimize, bürokratlarımıza velhasıl emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyorum. Kanunumuzun milletimize, ülkemize ve ülkemiz kadınlarına hayırlı olmasını temenni ediyorum ve özellikle şiddet konusunda, gerek kadına karşı şiddet gerek toplumsal şiddet konusunda toplumun tüm katmanlarının ve kurumlarının hassasiyetle bu konu üzerine eğilmesi gerektiğini düşünerek bu konuda topyekûn bir mücadele verilmesini, başta Meclisin -şiddetle ilgili- topluma örnek olacak davranışları sergilemesini, bu davranış kalıplarının düzeltilmesi konusunda topyekûn bir çalışma yapılması gerektiği inancımla, yine bir son dörtlülle sizleri selamlamak istiyorum, diyorum ki:

"Kavgayı ağacın yaprağına yazmak isterdim,

Sonbahar gelsin yapraklar dökülsün diye.

Nefreti bulutların üstüne yazmak isterdim,

Yağmur yağsın bulutlar yok olsun diye.

Öfkeyi karların üstüne yazmak isterdim

Güneş açsın karlar erisin diye.

Sevgiyi ve dostluğu yeni doğmuş, tüm bebeklerin kalbine yazmak isterdim,

Onlar büyüsün tüm dünyayı sarsın diye."

Sevgiyle, dostlukla kalın diyorum, hepinize saygılar sunarım. (AK PARTİ ve CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Gönül.

EK 3d: Fatoş Gürkan'ın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Filistin'e Yapılan Saldırıları Nedeniyle İsrail'i Ve "anneleri De Öldürelim." Diyen İsraili Kadın Vekili Kınadıklarına İlişkin (15/07/2014)

İsrail tarafından Filistin üzerine yağdırılan bombalar nedeniyle 3 günlük bebeklerin dahi hunharca öldürüldüğü eylemler nedeniyle, öncelikle İsrail'i kınıyorum. İsrail parlamentosunda "Anneleri de öldürelim." diyen kadın vekili bu ırkçı ve gerçekten vahşi söyleminden dolayı, bir anne olarak kınıyor, dünyadaki tüm parlamenterleri bu kadın vekili kınamaya davet ediyorum. Teşekkür ediyorum Başkanım.

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne İlişkin (08/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Dünya Kadınlar Günü'müz dolayısıyla söz almış bulunuyorum. Yüce heyetinizi ve bizi izleyen aziz milletimizi saygıyla selamlıyorum.

Kadın veya erkek olarak yaratılan insanoğlu cinsiyetini seçerek doğma hakkına sahip değil. Bu sebeple erkek veya kadın olarak doğmuş olmanın bir diğerine üstünlük hakkı vermeyeceği de açık.

Tarih boyunca kültür ve medeniyetler kadına ve erkeğe fiziksel ve duygusal farklılıklarından dolayı roller ve vazifeler, temel görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Kadın, temel görevleri haricinde sosyal hayatta, iş yaşamında, siyaset hayatında - erkekler tarafından- toplumda yer alamamıştır. Kadın-erkek fırsat eşitliği kavramının toplum tarafından kabul görmeye başlamasından sonra kadınlar sosyal hayatta, iş yaşamında ve siyasette her geçen gün daha çok yer almaya çalışmıştır. Amacımız, bu süreci hızlandırmak ve kadınlarımızın hak ettiği seviyede temsilini ve katılımını sağlamaktır.

Kadın merhametin, sevginin, hoşgörünün, özverinin timsalidir. Kadın, annelik gibi kutsal bir görevi üstlenen ve bunun yanında, yaşamın her zorluğunu omuzlarında taşıyan fevkalade bir varlıktır. Toplumun en önemli yapı taşı aile, ailenin de en önemli unsuru anne, yani kadındır. Konuya bu boyutuyla baktığımızda, kadınlarımızın psikolojisi, eğitimi, dünyaya bakış açısı daha çok önem kazanmaktadır. Çocuklarımızın kişiliklerinin oluşmasında ve eğitiminde ailenin, özellikle fertlerin eğitiminde gelişmeye açık, katma değer üretebilen bireylerin olmasında annenin, kadının önemi çok fazladır. Bu sebeple, kadınlarımızın gelişiminin önündeki engeller kaldırılmalı, ailesine, yaşadığı çevreye ve ülkemize faydalı bir birey olmasının önü açılmalıdır.

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk "İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan oluşur. Kabil midir bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa bağlı kaldıkça, öteki yarısı göklere yükselebilsin?" demiştir.

Bu sebeple, AK PARTİ İktidarında kadınlarımızın eğitimi, iş hayatına ve sosyal hayata daha çok katılımı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve siyaset alanında daha çok temsili için önemli adımlar atılmıştır.

1982 Anayasası'nda yapılan değişiklikle kadınlarımıza pozitif ayrımcılık getirilmiştir. Medeni Kanun, İş Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu'nda, Belediyeler Kanunu'nda değişiklikler yapılmış, Başbakanlık genelgesi çıkarılmıştır. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuş, kadınlarımızın istihdamını teşvik eden kanuni düzenlemeler yapılmıştır.

Sayın Başbakanımızın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde başlatılan "Ana Kız Okuldayız" ve "Haydi Kızlar Okula" gibi projeler kapsamında yüz binlerce kız çocuğumuz eğitim imkânına kavuşmuştur. Kadın konukevleri ve sığınma evleri sayıca artırılmış, kadınlarımız korunma altına alınmaya çalışılmıştır.

Görüşülmekte olan Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı ile bu konuda çok önemli adımlar atılmıştır.

Peygamber Efendimiz, kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bir asırda, Veda Hutbesi'nde kadın haklarının önemine dikkat çekerek "Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı var." demiştir.

Tarih boyunca kadınlarımıza diğer toplumlara göre çok daha fazla önem verdiğimiz görülmektedir. Kadınlarımız da dünyanın hiçbir coğrafyasında görülmeyecek özverilerle bu toprağın vatan olmasında erkeklerle birlikte mücadele vermiştir. Kucağındaki çocuğu yerine cepheye taşıdığı top mermilerini örten Şerife Bacı gibi kahraman bir kişilik acaba dünyanın hangi toplumunda vardır? Kara Fatma, Tayyar Rahmiye, Kılavuz Hatice, Nene Hatun, Halide Onbaşı ve ismini sayamadığım binlerce kahraman kadınıma bu anlamlı günde şükranlarımı sunuyorum.

Bu duygu ve düşüncelerle, başta şehit annelerimiz olmak üzere tüm kadınlarımızın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyor, yüce heyetinize saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Gürkan.

EK 3e: Özlem Yemişçi'nin Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (08/03/2012)

Sayın Başkanım, çok değerli milletvekili arkadaşlarım; Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı'nın ikinci bölümünde geneli üzerinde konuşmak üzere şahsım adına söz almış bulunuyorum. Yüce Meclisimizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Kadınlarımız, önceleri, şiddeti dört duvar arasında yaşırdı. Geçmiş yıllara bakıldığında zaman, istatistiklerin arttığı söyleniyor. Bunu söyleyenler bilmiyorlar ki önceleri devletten ürken, devletten korkan "Nasıl olsa çözümü olmaz." diyen kadınlar, artık, dört duvar arasında yaşanan şiddeti devletimize anlatmaktan korkmuyorlar. Şiddet artmadı, sadece geçmiş yıllarda halının altına paspas yapılanlar artık gün yüzüne çıkıyor. Kadınlarımız artık devletimize inanıyor, kadınlarımız artık devletimize güveniyor ve kadınların güvenliğini kazanmanın ne kadar zor olduğunu en fazla da kadınlarımız bilir. Kadına kalkan el, bir anneye kalkan eldir. Sizlere, annelerinizin sizler için ne ifade ettiğini sormama herhâlde gerek yok. Şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kurulması, tabii ki hemen şiddeti bitirmeyecektir ama ölçüleri el altında tutacaktır. Ölçemediğin şeyi kontrol edemezsin, önlem alamazsın, çözüm

bulamazsın. Yüce Meclisimizin atmış olduğu adımlar, gelecekte bu konunun kesin çözüme ulaşacağıın garantisidir.

"Kadın dediğini koluna taktın mı yakışacak, duvara çarptın mı yapışacak." zihniyetini biz AK PARTİ Hükûmeti olarak tarihe gömüyoruz. Ha, onları duvara çarpa çarpa tarihe gömmek bir kenara, biz bu zihniyete kin ve nefret beslemeyeceğiz. Biz onları eğiteceğiz, onlara öğreteceğiz kadının kim olduğunu. Biz kadınlar toplumlara yetiştirilen evlatların ilk ve son eğitimcileriyiz. Evlatlarımıza merhametimiz çoktur. Biz elimizdeki hamuru siyasete karıştırdık mı o hamurun bereketi siyasete yansır.

Kadınlarımız samimiyete inanıyor. Kadınlarımız sözüne itimat edene inanıyor. Kadınlarımız haksızlığın önünde adalet sağlayana inanıyor. Kadınlarımız işte bu yüzden Adalet ve Kalkınma Partisine inanıyor. Kadınlarımız il, ilçe, belde dolaşarak kadınların sorunlarını yerinde tespit edebilen ve çözüm üretebilen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanımız Fatma Şahin'e inanıyor. Kadınlarımız Başbakanımıza inanıyor ve güveniyor.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; dilerim ki hayatın her alanını erkeklerle paylaşan, ürettiği değerleri tıpkı erkekler gibi insanlığa sunan kadınlarımız ekonomik alanda da, siyasette de çoğalsın. Kadının bakış açısı her alanda farklılık yarattığı gibi siyasette de belirgin bir hâle gelsin. Kadınlar, toplumu ileri götüren sosyal dinamiğin temel kaynağıdır. Annelik rolüyle yeni nesillere şekil verendir. Bu nedenle, kadına yapılan yatırım geleceğe yapılan yatırımdır.

Unutmamalıyız ki hak verilmez, alınır. Büyük Önder Atatürk cumhuriyetimizi kurarken kadınların erkeklerle birlikte bu ateşi sonsuza dek yaşatacağına inanıyordu. Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik uzman ve tercihen kadın personelin bulunacağı, destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, yedi gün yirmi dört saat esasına göre çalışan şiddet önleme merkezleri, izleme merkezleri çok önemlidir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'müz kutlu olsun. Kadınlarımızı sadece 8 Martta değil her gün anma dileğiyle, sevgi ve saygıyla. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

EK 3f: Öznur Çalık'ın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Filistin'e Yapılan Saldırıları Nedeniyle İsrail'i Ve "anneleri De Öldürelim." Diyen İsraili Kadın Vekili Kınadıklarına İlişkin (15/07/2014)

Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Özellikle bugün, mübarek ramazan gününde, Filistin ve Gazze'ye yönelik yapılan saldırıların hâlâ devam ettiğini ve İsrail'in Gazze'ye 1.470'ten fazla hedefe saldırıda bulunduğunu bir kez daha kınayarak ifade etmek istiyorum ve maalesef, yaklaşık 1.470 saldırıda 200'e yakın şehidimiz, 2 bine yakın da yaralımız var. Hayatını kaybedenlerin yarısı bebek, çocuk ve kadınlardır. İsrail devleti uluslararası hukuka aykırı davranmakta ve sivilleri maalesef katletmektedir.

Geçtiğimiz gün, insanlıktan nasibini almayan İsraili bir kadın milletvekili kan dondurucu ve maalesef küstahça bir açıklama yapmıştır. Filistin'de çocuklar ve kadınlar başta olmak üzere hepsinin ölmesini isteyen bu gözü dönmüş zihniyeti şiddetle kınıyorum. Buradan, Filistin'de yapılan... (Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne İlişkin (07/03/2013)

Sayın Başkanım, öncelikle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü için bizlere söz verdiğiniz ve ayrıcalık yaptığınız için size teşekkür ediyorum ve özellikle şunu belirtmem gerekir ki: Eğer mevzubahis kadınsa gerisi teferruat. Bu konuda siyaseti de her anlamda uzak tutmamız gerekiyor ve biz son on yılda çok önemli yasal düzenlemeler yaptık kadının haklarının teslimatı için ve bu yasal düzenlemelerle birlikte yapılması gereken en önemli işlem toplumsal, zihinsel değişim ve dönüşümü sağlamak. Bunun için, hem tüm siyasi partilere hem kanaat önderlerine hem de sivil toplum örgütlerine çok ciddi görev düşüyor.

Yeni, Birleşmiş Milletler toplantısından geldik ve oradaki Türkiye'nin kadın fotoğrafı tüm ülkeler tarafından ciddi manada alkışlandı. Özellikle, Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi, kadına karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili yapılan bu anlaşma bizim için orada gurur kaynağı oldu. Bu, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Anayasa, bunların hepsinde yapılması gereken en önemli işlem?

- 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Ve Dayanışma Günü'ne İlişkin (28/11/2013)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; kadına yönelik şiddet konusunda gündem dışı söz almış bulunuyorum. Bu vesileyle Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, bir kadın olarak, 21'inci yüzyılda hâlâ kadına karşı uygulanan şiddetle ilgili bir konuşmayı burada yapıyor olmaktan dolayı duyduğum huzursuzluğu ve üzünlüğü belirtmek istiyorum.

Öncelikle şunu vurgulamak isterim ki bizim literatürümüzde kadına şiddet bir Cahiliye âdetidir; bırakın şiddeti, kız çocuklarına ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık cehalettir, ilkeliktir, vicdansızlıktır. Bizim tarihimizde, medeniyetimizde, bizim köklü aile yapımızda çocuklar arasında, kadın ile erkek arasında ayrımcılık asla yoktur. Kim ki kadına yönelik ayrımcılığı, kadına yönelik şiddeti bir âdet, bir gelenek olarak lanse ediyorsa, kim ki kızlara ve kadına yönelik insanlık dışı muameleyi yapıyorsa, o, Cahiliye Döneminin temsilcisidir, insanlıktan nasibini almamıştır.

Kadına yönelik şiddet, genel anlamıyla tüm dünyayı ilgilendiren, evrensel nitelikte bir konudur; daha doğrusu, bir hak ihlalidir, insan hakkı ihlalidir. Cinsiyet ayrımcılığının temelini oluşturduğu kadına yönelik uygulanan şiddet konusu, içerisinde yaşadığımız toplumda da ne yazık ki sosyolojik, psikolojik ve toplumsal problemlerin bir bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet, tanım olarak insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. İnsanların hemcins ve karşı cinsler olarak yaşadıkları toplumlarda şiddetin tanımlarını çok farklı şekillerde görmek mümkündür. Her ne kadar birçok farklı şekillerde tanımlı yapılmış soyut bir konu gibi görünse de, kadına yönelik şiddet konusu ahlaki ve vicdani bir meseledir. Kadına yönelik şiddet sadece fiziki olarak değerlendirilmemeli tabii ki; en büyük şiddet, kadın iradesine, kadın onuruna vurulan prangadır. Bu prangaları bizler tek tek kaldırmaya devam ediyoruz. 31 Ekim günü, kadınlarımıza uygulanan şiddetin en büyüklerinden biri olan başörtüsü yasağına demokratikleşme paketimizle son noktayı koyduk. Böylelikle, bu şiddeti özel ve kamu alanlarında kaldırmış olduk.

Saygıdeğer milletvekilleri, bu arada, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü'nün hemen ertesinde, Cumhuriyet Halk Partisi Tunceli milletvekilinin Japonya Millî Günü resepsiyonunda Sayın Başbakanımızın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi'ye karşı kullandığı seciyesiz ve seviyesiz üslubu lanetliyorum. Ülkemizin prestij ve onuruna böylesi bir zarar ancak şahsı tarafından verilebilirdi, yazıklar olsun diyorum. Seviyesizliğini milletin Meclisine taşıyan bu vekil, bence, milletin vekili olma vasfını kaybetmiştir, milletin vekili sıfatını kaybetmiştir. Milletin vekili milletin aynasıdır. Daha da vahim olan, her zeminde cumhuriyeti kurmakla iftihar eden Cumhuriyet Halk Partisinin diplomatik misyonunun Kamer Genç tarafından temsil edilmesidir. Buradan Cumhuriyet Halk Partisini konuyla ilgili gerekeni yapmaları için göreve davet ediyorum ve şiddetle mücadele için çok önemli bir şekilde zihinsel dönüşüme ihtiyacımız olduğunu bu vesileyle bir kez daha hatırlatmak istiyorum.

Şiddetin panzehri sadece tek bir yasa ya da kanun değildir. Ülkemizde kadına şiddet konusu öncelikli olarak aile içi mahrem bir konu sayılmış ve bırakın yasal düzenlemeyi, şiddete maruz kalan kadının bunu paylaşması bile âdeta ahlaki ve toplumsal bir ayıp, hatta toplum arasında suç sayılmıştır. Bu sebeple, ülkemizde kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla önleyici, koruyucu ve kapsamlı tedbirlerin alınmasının gerektiği zarurieti ortaya çıkmıştır.

Biz çok önemli yasal düzenlemeler yaptık, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'u düzenledik ve 6284 sayılı -ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili- çok önemli bir yasal düzenlemeyi Meclisimizden 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe soktuk. Uluslararası anlamda, Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'ni 2011 tarihinde imzaladık. Yine, 2005 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nda cinsiyet eşitliği ve şiddet konusunda yeni düzenlemeler yaptık, "töre saikiyle" ifadesi eklenerek Ceza Kanunu'nda yapmış olduğumuz düzenlemeyle en yüksek cezayla cezalandırılmalarını kabul ettik ve çok önemli bu yasal düzenlemelerle birlikte kadına konukevlerini yaptık, sığınmaevlerini açtık. Fakat, çok önemli olarak gördüğüm; hiçbir kanunun, hiçbir yasanın kişinin vicdanından daha önemli ve belirleyici olmadığını bir kez daha hatırlatıyor, hepinize saygılarımı sunuyorum.

Teşekkür ediyorum.(AK PARTİ ve BDP sıralarından alkışlar)

- 25 Kasım Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü'ne İlişkin (27/11/2012)

Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü dolayısıyla şahsım adına gündem dışı söz almış bulunuyorum ve yüce heyeti saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekillerim, kadın, örf ve âdetlerimize göre yuvanın asıl sahibidir. Kadın, ailenin, aile ise toplumun temel direğidir. Kadın, insanlık âleminin yarısını teşkil eden, sadece bedeni değil, ruhuyla, duyarlılığıyla, merhametiyle ve aklıyla dünyayı dönüştürür. Ülke nüfusumuzun yüzde 50'sinden fazlasını oluşturan kadınlar ulusal gücümüzdür. Kadına yönelik şiddet geçmişten geleceğe kronikleşen evrensel boyutlarda bir yaraya dönüşmüştür. Şiddet, ayırım yapmaz, tüm kadınları etkiler. Şiddetin karşısında duracak küresel vicdan Suriye, Arakan, Somali ve Filistin başta olmak üzere dünyanın her yerinde ağlayan bütün mazlum kadınlar, bütün mazlum anneler, bütün mazlum çocuklar için de yükselmelidir. Çünkü kadının maruz kaldığı şiddetin milleti olmadığı gibi dili, dini, ırkı ve mezhebi de yoktur. Hiçbir kültür, hiçbir gelenek ve hiçbir örf, hiçbir din kadına zulmü önermemekte ve mazur göstermemektedir ve sonuçta Rabb'im bizi yani insanları yeryüzünün halifesi olarak kılarken, bunu ayetlerinde açıkça ifade ederken cinsiyet ayrımı yapmamıştır. Biz, kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü, kadınların hiçbir değerinin olmadığı bir dönemde yetişip tek bir defa eşine ya da çocuğuna el kaldırmamış bir Peygamberin ümmetiyiz.

Değerli milletvekilleri, kadın hakları ihlallerinin önlenmesi yönündeki çalışmaların odağına nasıl ki kadına yönelik şiddeti koyuyorsak toplumdaki şiddetin kökünde de, özünde de aile içi şiddeti aramalıyız. Aile ve şiddet yan yana gelmemesi gereken iki kelimedir. İnsanlar en sevdiği arkadaşına şiddet uygulamazken, evinde çocuğuna, karısına maalesef şiddeti uygun görür. Bu, sadece çocuğunu ya da eşini kendi malı gibi görmenin bir sonucudur. Kadın ve çocukların, en çok güvende olmaları gereken yerde yani kendi evlerinde, en çok sevgi ve saygı bekledikleri eşleri, ağabeyleri, babaları tarafından şiddete uğramalarının verdiği zarar maalesef çok yıkıcıdır. Zira, bu durum sürekli tekrarlanmakta ve maalesef kişide öğrenilmiş çaresizlik oluşturmaktadır.

Unutmayalım ki cinsiyete dayalı şiddet, bir avuç psikopat erkeğin şiddet eylemi değil, maalesef, öğrenilmiş bir koddur. Bize düşen bu kodu değiştirmek, şiddetin çözüm olmadığını göstermektir. Kimse içindeki şiddeti ifade etmek için sokaktan geçen adamı dövmeyle düşünmez, çünkü bunun mutlaka bir yaptırımı vardır. Ev

içindeki şiddetin de mutlaka, hukuksal yaptırımı gibi toplumsal yaptırımı da olmalıdır. Devlet, sosyal devlet ilkesi gereği aileyi korumak zorundadır.

Hükûmetimiz, şiddetten arındırılmış ailelerin sağlıklı toplumlar ifade ettiğinin farkında olarak, şiddetle mücadele kararlılığını gösterecek pek çok çalışma yapmıştır. İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'u çıkarmış vaziyetteyiz. Bu yasa ile her kadın ve aile bireyi şiddete karşı devlet koruması altında bulunuyor ve sadece cezai yaptırımları değil, önleyici ve koruyucu tedbirleri beraberinde getiriyor.

Şiddeti önleme ve izleme merkezlerini kurduk. Ayrıca, tüm kamu kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasını, şiddete uğrayan kadına maddi yardım ve kreş yardımını sağladık.

Türkiye, CEDAW Sözleşmesi'ne 1985 yılında taraf oldu. CEDAW Komitesi 2010 yılında yaptığı oturumda, başörtüsüne karşı yasağın bir kadın hakkı ihlali ve insan hakkı ihlali olduğunu ifade etti ve kadına karşı bu şiddetin de ortadan kaldırılmasını Türkiye'den talep etti.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; konuşmamı sonlandırırken, şiddete maruz kalan tüm kadınlarımızın, bu şiddete tanık olan çocuklarımızın ve dahası, şiddeti uygulayanların yüreklerinde açılan yaralara Azeri Şair Ramiz Rövşen'in bir şiiriyle seslenmek isterim:

"Kişiler bir olmuyor atam balası,

Korkağı var, yiğidi var.

Ama her kişinin öldükten sonra

Kabri üstünde ağlamağa

Bir kara paltarlı güzel bir kadına ihtiyacı var.

Sen ölende kim olacak gözlerini bağlayan?

Gardaşın mı olacak, ağabeyin mi olacak?

Bu dünyada belki sana en çok ağlayan

Senin ağlattığın kadın olacak." diyor.

"Kadına karşı şiddete hep beraber hayır!" diyorum, saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

- Bdp Grubu Önerisi (19/02/2013)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Barış ve Demokrasi Partisinin kadına yönelik fiziksel, ekonomik, siyasal, her türlü şiddetin kadın sağlığı üzerinde yarattığı etkilerin araştırılması ve gerekli önlemlerin alınması için verdiği Meclis araştırması önergesi aleyhine söz almış bulunuyorum.

PERVİN BULDAN (Iğdır) - Yanlış bilgi Sayın Vekilim. Yanlış bir hazırlık yapmışsınız, araştırma önergemiz onunla ilgili değil.

AYŞE NUR BAHÇEKAPILI (İstanbul) - Grup önerisi, grup önerisi.

ÖZNUR ÇALIK (Devamla) - Grup önerisi üzerinde söz almış bulunuyorum.

PERVİN BULDAN (Iğdır) - Devam edin, sorun değil.

ÖZNUR ÇALIK (Devamla) - Sayın Buldan'a teşekkür ediyorum. Geçen hafta araştırma önergesi vermişlerdi, bu hafta grup önerisi. Amaç, kadına karşı uygulanacak her türlü şiddete engel olmaksa, bunun adı grup önerisi olur, bunun adı araştırma önergesi olur. BDP'nin verdiği her türlü, kadına karşı şiddetle ilgili araştırma önergelerinde ya da grup önerilerinde söyleyecek çok sözümüz olduğunu ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Değerli milletvekilleri, öncelikle şunu söylemem gerekir ki iktidarımız son on yıldan bugüne çok önemli yasal düzenlemeler yaptı ve şunu çok net biliyoruz ki kadına karşı uygulanacak şiddet yasalarla maalesef engellenmiyor; çok ciddi manada toplumsal zihinsel değişime ve dönüşüme ihtiyacımız var.

Bununla ilgili olarak öncelikle yasalarda neler yaptığımızı dile getirmeden evvel, dün Sinop'ta yaşanan, BDP milletvekillerinin maruz kaldığı şiddeti, bugün sabah saat 11.00'de Sayın Başbakanımızın grup toplantısında da dile getirdiği gibi bizler de şiddetle kınıyoruz. Şiddetin her türüsüne karşıyız, kadına da çocuğa da, trafikte, sokakta, hepsine karşıyız. Fakat, esas bugün cümlemizin öznesi "kadın" ve cümlenin öznesi kadın olduğunda gerisinin teferruat olduğunu, siyasetin de teferruat olduğunu hepimizin bilmesi gerekir.

Biz çok önemli yasal düzenlemeler yaptık. Neler yaptık diye dönüp baktığımızda, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde, 2004 yılında, kadın ve erkeğin eşitlenmesi, vatandaşlık haklarında eşit haklara sahip olması konusunda düzenlemeler yaptık. 90'ıncı maddede düzenlemeler yaptık ve uluslararası sözleşmelerin ulusal sözleşmelerin üstünde olduğunu ortaya koyduk ve 2010 yılında Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenleme yaptık ve dedik ki: "Kadın ve erkek fırsatları eşitlenmeli, yapılacak olan çalışmalarda da pozitif ayrımcılık gösterilmeli."

Peki, değerli milletvekilleri, bugün bu grup önerisini veren, geçen hafta araştırma önergesini veren BDP, 2010'daki 10'uncu maddede yaptığımız kadına karşı pozitif ayrımcılıkta BDP Grubu ne yaptı hatırlıyor musunuz? Oylamalara katılmadılar, protesto ettiler. Hani, kadına karşı şiddete karşıydınız? Biz, Anayasa'da yaptığımız değişiklikte de buna, hem Mecliste karşı olduğumuzu gösterdik hem de referanduma götürdüğümüzde, milletimiz karşı olduğumuzu çok net göstermiş oldu.

Biz, Medeni Kanun'da değişiklikler yaptık, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da değişiklikler yaptık, Ceza Kanunu'nda değişiklikler yaptık; Belediye Kanunu'nda yapmış olduğumuz değişiklikle beraber yapmış olduğumuz kadın konukevi sayısındaki artış hepinizin takdirindedir.

İş Kanunu'nda hem 2003 yılında değişiklik yaptık; doğum izinlerinde, süt izinlerinde ve kadınlarımızın emekli olmalarıyla ilgili haklarında düzenlemeler yaptık ve 2004 yılında bir Başbakanlık genelgesi yayınladık, personel temininde eşitlik sağladık.

Bunlarla beraber, 2009 yılında Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunu kurduk. İşte bu Komisyonda yapmış olduğumuz alt komisyon çalışmalarından biri, kadına karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili bir alt komisyon idi ve biz, geçen sene -bu çalışmayı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunda 2010 yılında tamamladık- 2011 yılında ilk kez İstanbul Sözleşmesi'ni İstanbul'da imzaladık ve tüm dünyada bu işi ilk imzalayan ve yapan, parlamentosundan geçiren de yine Türkiye oldu ve akabinde - yine Meclisimizde, kadına karşı şiddette biz de varız- Meclis Başkanımız, Başbakanımız, Cumhurbaşkanımız bu imzaları attı.

Bunlar sadece yasal düzenlemeler. Biz ne diyoruz? Biz, çok ciddi manada zihinsel bir değişim olması gerekir diye düşünüyoruz. Şiddet olgusu tarihin her safhasında bir gerçek olarak karşımıza çıkmakta. Kadına karşı şiddet, geçmişten geleceğe evrensel bir sorun. Yapılan araştırmalar sadece tek bölgeye özgü olmadığı gibi, sadece

Türkiye'ye de özgü değil. Tüm dünyada kadınlara yönelik şiddet, aşk, kıskançlık, tutku, namus ya da gelenek bahaneleriyle mazur görülebilmekte.

Şiddet ya da töre cinayetlerinin sadece Doğu medeniyetlerine özgü olmadığı, Batı'da "tutku cinayetleri" olarak isimlendirilen olayların varlığı da maalesef bir gerçektir. Öyle ki bütün dünyada, eşi ve yakınları tarafından öldürülen kadınların sayısı, maalesef, savaşta ve açlıktan ölen kadın sayılarından daha fazla. Ancak, başka ülkelerde yaşanan şiddet olayları, bizim kendi içimizde, kendi ülkemizde yaşanan şiddetle ilgili sorumluluğumuzu tabii ki ortadan kaldırmıyor. Şiddetin dünyanın her yerinde farklı boyutlarda var olduğu gerçeği, kendi ülkemizde yaşanan şiddeti tabii ki haklı kılmıyor. Zira bizim bağlı olduğumuz değerler, kendi ülkemizde şiddete hiçbir şekilde tolerans gösterilmemesini gerektiriyor.

"Aile" ve "şiddet" yan yana dahi gelmemesi gereken iki kelime. Tekraren söylüyorum: "Aile" ve "şiddet" yan yana gelmemesi gereken iki kelime. Buna rağmen, Türkiye'deki araştırmalar -şiddete uğrama oranı maalesef yüzde 40- yaklaşık her 2 kadından 1'inin şiddete maruz kaldığını, hatta, daha acısı, her 10 hamile kadından 1'inin de şiddete maruz kaldığını göstermekte.

Sonuçta, aile içi şiddet, toplumdaki şiddetten tabii ki bağımsız düşünülemez. Toplumdaki şiddet olgusunun artması, insanların sorunlarını şiddetle çözmeleri aile içi şiddet vakalarını artırmakta.

Kadınların en çok güvende oldukları yer, kendi evleri, kendi haneleri ve kendi eşlerinin yanı; en çok sevgi ve saygı bekledikleri, eşleri, arkadaşları. Bizim unutmamamız gereken, maalesef, onların eliyle şiddete uğramalarının verdiği zararın çok daha fazla olduğudur. Araştırmalar kadınların yüzde 24'ünün aile içi şiddet sonucu yaralandığını gösteriyor ve bu çok ciddi manada fiziksel, psikolojik rahatsızlıklara vesile oluyor. Unutmayalım ki kadına karşı şiddet tek bir eylem olmayıp bir davranış biçimidir ve yapılan araştırmalar, tek bir kereyle kalmadığını ve bu şiddetin belli aralıklarla da devam ettiğini maalesef göstermekte.

Bizler en son yasa değişikliği yaparak, 8 Mart 2012 tarihinde, ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin kanunu yürürlüğe soktuk. Bu yasa ile her kadın ve aile bireyi şiddete karşı devlet koruması altına alındı. Sadece cezai yaptırımlar değil, önleyici ve koruyucu önlemler de alındı ve Hükûmetimiz bu konuda yaptığı çalışmalarla çok net kararlılığını gösterdi. Şiddetin kompleks yapısı,

uzun soluklu bir mücadeleyi ve kararlı bir AK PARTİ'nin oluşturduğu devlet politikasını beraberinde getiriyor.

Sonuçta, cinsiyete dayalı şiddet, maalesef -çok üzümlere söylüyorum- bir avuç psikopat erkeğin kadına karşı uygulamış olduğu şiddettir ve maalesef öğrenilmiş bir koddur. Bize düşen, bu kodu değiştirmektir, şiddetin çözüm olmadığını tüm topluma anlatmaktır ve bizler, bize düşen, özellikle ev içindeki şiddetin hukuksal olduğu kadar toplumsal bir yaptırımının olduğunu da hep birlikte ortaya koymalıyız, kadınıyla, erkeğiyle birlikte bunun karşısında durmalıyız.

Sonuçta Rabb'im bizi yani insanları yeryüzünün halifesi olarak kılmış ve bunu ayetlerinde açıkça ifade ederken cinsiyet ayrımı da yapmamış. Biz, kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü, kadınların hiçbir değerinin olmadığı bir dönemde yetişip tek bir defa eşine ya da çocuğuna el kaldırmamış bir peygamberin ümmetiyiz. Peygamberimiz, kolu kırılan bir kadın yanına geldiğinde onu ailesinin yanına göndermiş "Kim bilir ne yaptı da bunu hak etti." dememiştir, kocasına neden eşini dövdüğünü bile sormamıştır. Bunların hepsi bizim için önemli örneklerdir.

Peygamberimizin şiddet konusundaki, şiddeti hiçbir şekilde mazur görmeyen tavrı bütün herkes tarafından bilinmelidir ve şunu söyler ki: "Allah'ın senin üzerindeki gücü, senin kölen üzerindeki gücünden çok fazladır." Kölesini döven bir sahabeye söylediği sözlerdir.

Güçlünün güçsüze asla ve asla şiddet uygulamaması gerektiği aşikârdır. Buna rağmen, insanlar en sevdiği arkadaşına şiddet uygulamazken evinde karısına, eşine, canparesine maalesef şiddet uygulayabilmektedir. Bu, sadece ve sadece, kadına uygulanmaması gereken şiddeti ortadan kaldırmak için...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ÖZNUR ÇALIK (Devamla) - hep beraber mücadele etmemizin en önemli göstergesidir. Ben bu vesileyle bir kez daha yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum, teşekkür ediyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

EK 3g: Sermin Balık'ın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (07/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan 181 sıra sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı hakkında görüşlerimi bildirmek üzere şahsım adına söz almış bulunuyorum. Bu vesile ile Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

Toplumumuzda ne yazık ki var olan fiziksel, cinsel, psikolojik ve sözlü şiddetin artık yaşanmaması ve önlenmesi, en temel insan hakkı olan yaşam hakkının korunması, siyaset üstü olarak düşündüğümüzde hepimizin ortak paydasıdır. Bu bakış açısıyla, topluma şekil veren, yeni nesiller yetiştiren kadınlarımızın, geleceğimizin umudu çocuklarımızın ve şiddetin her türüne maruz kalmış insanlarımızın korunması ortak hassasiyetimizdir.

Bugün görüştüğümüz bu kanun tasarısının amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirleri düzenlemektedir. Bu tasarıyla birlikte, şiddetin engellenmesi ve önlenmesi amacı ile mülki amirlere, hâkimlere ve kolluk amirlerine tedbir alabilme yetkisi verilerek hızlı bir şekilde sonuç alınabilmesinin yolu açılmaktadır. Tasarıdaki ana amaç şiddetin önlenmesidir, ancak aksi durumlarda da şiddete maruz kalan mağdurların korunması ve şiddet uygulayanlarla ilgili tedbir kararlarının süratle alınması ve etkin bir biçimde uygulanmasıdır. Tasarıyla, şiddet mağdurlarının şiddetten korunması ve sonrasında toplumsal hayatta var olabilme mücadelelerine yönelik tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler geçici maddi yardım, sağlık yardımlarından faydalandırılması, barınma ihtiyaçlarının karşılanması, meslek edindirilmesi, çocuklarının kreş ihtiyaçlarının giderilmesi, adli yardımda bulunulması ve hatta, gerekirse, kimlik değiştirilmesi olarak sıralanabilir.

Bu tasarıdaki yeniliklerden biri de şiddet uygulayanlara yönelik düzenlenen önleyici tedbirlerdir. Bu tedbirler "süre kısıtlaması olmaksızın müşterek konuttan veya bulunduğu yerden uzaklaştırılması ve konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, uzaklaştırılma emrinin çıkarılması, öfke kontrolüyle ilgili eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılması, herhangi bir bağımlılığı olması hâlinde tedavi olması, meslek edindirme kurslarına katılması" olarak sıralanabilir. Elbette ki etkin uygulamayı sağlamak için de en önemli yenilik zorlama hapsidir. Bu tedbir, bir suç karşılığı uygulanan bir ceza yaptırımını değil, aksine, şiddet uygulayanı tedbirlere uymayı zorlamayı amaçlamaktadır. Önleyici ve caydırıcı bir uygulamadır. Mevcut

uygulamada tedbir kararına aykırı davranılması hâlinde gelen suç, açılan ceza davalarının uzun sürmesi ve öngörülen hapis cezasının çoğu zaman verilememesinden, uygulanmamasından dolayı etkin olunamazken bu kanun tasarısıyla zorlama hapsinin uygulanması caydırıcı olacaktır. Şiddeti önlemek ve koruyucu tedbirleri etkin olarak uygulamak için destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, "yedi gün, yirmi dört saat" esasına dayalı, tercihen kadınların istihdam edileceği şiddet önleme ve izleme merkezleri bu tasarıyla hayata geçirilecektir. Bu merkezlerle birlikte, destek hizmetleri ve ilgili kurumlar arası koordinasyon sağlanarak çağrı merkezleri kurulacak, kayıt altına alınan vakaların izlenmesi sağlanacak ve bu şekilde kanunun daha etkin bir biçimde uygulanması sağlanacaktır.

Bugün bu tasarıyı görüşmemiz vesilesiyle, fedakâr, cefakâr ve onurlu kadınlarımızın Dünya Kadınlar Günü'nü kutlarım.

Çıkacak bu kanun ile birlikte Gül Dünya, N. Ç. ve Ayşe Paşalı olaylarının yaşanmadığı, herkesin birbirinin yaşam hakkına saygı duyduğu bir dünya dileklerimle, bu tasarıda emeği geçenlere teşekkür eder, hayırlara vesile olmasını diler, Meclisimizi saygılarımla selamlarım. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Balık.

EK 3h: Sevim Savaşer'in Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Chp Grubu Önerisi (23/01/2013)

SEVİM SAVAŞER (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; kadınlarımızın iş gücüne katılımlarının artırılması, çalışan kadınlarımızın yaşadıkları olumsuzlukların ortaya çıkarılması, çocuk bakımı ve eğitimiyle ilgili kurumların yaygın olmayışının nedenlerinin araştırılması konusunda Meclis araştırması açılması önergesi üzerine grubum adına söz almış bulunuyorum. Yüce heyetinizi saygıyla selamlarım.

Ülkemizde kanunlardaki eşitlikçi düzenlemelere karşın kadınların yeterli eğitim düzeyine sahip olmaması, geleneksel iş bölümü nedeniyle ev içi sorumluluklarının ve çocuk bakımının kadının üzerinde görülmesi, iş ve aile yaşamını uzlaştırıcı mekanizmaların yetersizliği gibi sorunlar sebebiyle kadınların iş gücü piyasasında yeterince yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte, kadınların çalışma hayatına

aktif bireyler olarak katılmalarının, hem bireysel hem de sosyal gelişmenin önemli bir koşulu olduğu da bir gerçektir.

Kadınların toplumsal yaşamın her alanında görünür kılınması için çalışma hayatına katılmaları, kariyer yapabilmeleri, yönetici konuma gelebilmeleri amacıyla kurum personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmasına ilişkin "Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi" konulu Başbakanlık Genelgesi 22 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizde kadınların iş gücü piyasasındaki durumu, 2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 15 yaş üstü kadın nüfusu 27 milyon 273 bin iken iş gücü piyasasında yer alan kadın nüfusu 7 milyon 859 bindir. Yani, iş gücüne dâhil olmayan 19 milyon 414 bin kadın bulunmaktadır. Kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 28,8; istihdam oranı yüzde 25,6; girişimcilik oranı yüzde 12,9 ve işsizlik oranı ise yüzde 11,3 olarak gerçekleşmiştir.

Bununla birlikte, ülkemizde kadın istihdam alanında izlenen politikalar ve yürütülen projeler etkisini göstermeye başlamış, kadınların iş gücüne katılımında ve istihdamda artışlar gerçekleşmiş, 2004 yılında kadınlardaki iş gücüne katılma oranı yüzde 23,3 iken 2011 yılında bu oran yüzde 28,8'e yükselmiştir.

AK PARTİ olarak, iktidara geldiğimiz günden bu yana, çalışan olsun olmasın kadınlarımıza yönelik önemli yasal düzenlemeler yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Vaktim elverdiği sürece birkaçına değineceğim.

25 Şubat 2011 tarihinde 27857 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6111 sayılı Kanun ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişikliklerle ebeveyn izniyle ilgili maddelerde önemli değişiklikler yapılmış, doğum sonrası kullanılabilecek ebeveyn izni yirmi dört aya çıkarılmış ve eşi doğum yapan memura da isteği hâlinde bu izni kullanma hakkı tanınmıştır.

Yine, İş Kanunu'nda yapılan değişiklikle doğum öncesi ve sonrası yasal izinlerin toplamı on sekiz haftaya çıkarılmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu'nda değişiklikler yapılarak doğumdan önce kullanılmayan analık izni doğum sonrası izne eklenmiş, ev hizmetlerinde ay içerisinde otuz günden az çalışan sigortalıların eksik günlerine ait genel sağlık sigortası primlerini otuz güne tamamlama hükmü eklenmiştir.

Yine, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nda yapılan değişiklikle "Sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarın işe alındıktan itibaren İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacağı, destek unsuru olarak da 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük erkekler ile 18 yaşından büyük kadınlardan mesleki yeterlilik belgesi sahipleri için kırk sekiz ay süreyle; mesleki ve teknik eğitim veren orta ve yüksek öğretimi veya Türkiye İş Kurumunca düzenlenen iş gücü yetiştirme kurslarını bitirenler için otuz altı ay süreyle destek uygulanır." hükmü eklenerek kadınlara, yeni istihdam imkânlarının sağlanması bakımından erkeklere nazaran pozitif ayrımcılık yapılmış ve kadınların istihdam olanakları artırılmıştır.

Yine kadınların istihdam oranlarının artırılmasında önemli bir araç olan kadın kooperatifçiliğinin yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar ilgili taraflarca değerlendirilerek mevzuata uygun ve uygulamaya yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi için bir yol haritası belirlenmiş ve geçtiğimiz yıl 29 Mart 2012 tarihinde kadın kooperatiflerinde yaşanan sorunlara ortak çözümler çalıştayını gerçekleştirilmiştir. Gerek söz konusu çalıştayda gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından, kadın kooperatiflerinde yaşanan sorunlara çözüm üretmek üzere yapılan toplantı sonucunda belirlenen somut çözüm önerilerine ilişkin mevzuat çalışması yapılmak üzere, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü yetkililerince mevzuat değişikliği önerileri hazırlanarak 27 Ağustos 2012 tarihinde ilgili kuruma iletilmiştir. Ayrıca, kadın kooperatifleri konusunda valiliklerle de iletişim hâline geçilmiş ve elde edilen sonuçlar, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna sunulmuştur.

Yine, ülkemizde kadın girişimciliği alanında yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerini ortaya koymak amacıyla, 14 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Girişimci İş Kadınları ve Destekleme Derneği iş birliğinde, Kadın Girişimcilerin Finansmana Ulaşımlarının Kolaylaştırılması Çalıştayını düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, İlk Adım Kredisi Kefalet Desteği Protokolü imzalanmıştır.

Ayrıca, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinasyonunda, ilgili tüm tarafların katkı ve katılımıyla hazırlanan ve yürürlüğe giren 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ulusal Eylem Planı izleme ve değerlendirme toplantılarının altı aylık dönemler hâlinde raporları sunulmaktadır. Bu kapsamda, Ekonomik Statü Daire

Başkanlığının sorumluluğunda kadın istihdamı, kadın yoksulluğu toplantısı yapılmıştır.

Yine, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında 10 Şubat 2012 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Özellikle burada da kadınlar, engelliler, gazi ve şehit yakınlarına yönelik girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesine yöneliktir bu protokol.

Yine, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı arasında 17 Şubat 2012 tarihinde bir iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu da istihdam, çocuk işçiliği, sosyal yardımlar, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması, bu çerçevede kreş hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla kadınların ekonomik yaşama katılımlarının artırılması ve güçlendirilmesine yönelik önemli katkılar sağlayacaktır.

Yine, KAGİDER'le imzalanmış bir protokol var. O kadar çok ki, seçerek söylüyorum. Yine, Genç Fikirler Güçlü Kadınlar Projesi var kadınlarla ilgili. Yine, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, çalışan kadınlara yönelik kreş desteği çalışmaları devam etmektedir.

Ve sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Kadınların insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, erkeklerle birlikte eşit hak ve fırsat olanaklarına ulaşması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Mart 2009 tarihinde kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, bildiğiniz gibi, çalışmalara devam etmektedir. KEFEK içinde kadın istihdamının artırılmasına ilişkin bir alt komisyon kurulmuştur. Alt komisyonda, kadınlarımızın iş gücüne katılımlarının artırılmasına ilişkin öneriler, yine çalışan kadınlarımızın yaşadıkları olumsuzlukların giderilmesine ilişkin öneriler getirilerek gerekli düzenlemelere gidilecektir.

Bu nedenle, konuya ilişkin bir Meclis araştırmasının açılmasının uygun olmayacağını bildirir, saygılarımı sunarım. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

EK 3i: Tülay Kaynarca'nın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne İlişkin (07/03/2013)

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Öncelikle Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyorum. 1857'li yıllarda 40 bin dokuma işçisi kadının, ki tarihte de en büyük kitle hareketidir bu, kadınlar adına, o dönemlerde yaşanmış ve bugünüme kadar gelen kadın mücadelesinin bir simgesi Dünya Kadınlar Günü'nü bu anlamda da kutluyorum. Kadınlarımızın hayatın her aşamasında daha çok katılımcı bir görev üstlenmesi gerektiğine inanıyorum. Ayrıca geleneklerimiz, inancımız açısından da kadın ailede ilk öğretmen, ilk eğitimci, bunu da çok önemsiyorum. Dolayısıyla kadınlarımızın toplumda daha görünür ve daha güçlü oldukları bir Türkiye arzusuyla tüm kadınlarımızın Dünya Kadınlar Günü'nü yürekten tebrik ediyorum.

- Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Ve Kalıcı Çözüm Yollarının Araştırılması Amacıyla Verilen Meclis Araştırması Önergesinin, 22/11/2011 Salı Günü Genel Kurulda Okunarak Görüşmelerinin Bu Birleşimde Yapılmasına İlişkin Mhp Grubu Önerisi (22/11/2011)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; kadına yönelik şiddete karşı mücadelede kalıcı çözüm yollarının araştırılması amacıyla verilen Meclis araştırması önergesi hakkında grubum adına söz almış bulunuyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, kadına yönelik şiddet, dünyanın her bölgesinde olduğu gibi, ülkemizde de varlığını sürdürüyor. Şiddet kadınları en temel haklarından mahrum etmekte ve kadınların sağlıklarını olumsuz yönde etkilemekte olan önemli bir sorundur.

Kadına yönelik şiddet, fiziksel olarak görüleceği gibi ekonomik, sosyal, sözel, psikolojik ve cinsel olarak da farklı şekillerde görülebilir. Her ne şekilde olursa olsun şiddet, cahiliye dönemlerini çağrıştıran bir kavramdır ve şiddetin her türlü cehalettir.

Din, kültür, coğrafya ayrımı yaparak, bazı ülkelerin, bazı halkların demokrasiyi hak etmediğini düşünenlere, bazı ülkeler için demokrasinin erken olduğunu iddia edenlere en güzel cevabı Türkiye veriyor diye düşünüyorum. Kendi iç dünyalarına kapananlara, dünyanın geri kalanını, yeryüzündeki dramları görmeyenlere, Türkiye'nin sesi, Türkiye'nin haykırışı en güzel karşılığı oluşturuyor. Özellikle Türkiye'nin kadınları, İslam ile demokrasinin, gelenek ile modernliğin bir arada var olabildiğini, güzel bir sentez oluşturabileceğini bugün tüm dünyaya somut şekilde gösteriyor.

Türkiye demokratik, laik, sosyal bir devlet olarak bölgesel etkinliğini artırırken, Türk kadınları hayatın her alanında sergiledikleri üstün performansla üstlendikleri rolleri bütün dünyaya gösteriyorlar. Bir de bu açıdan bakmak gerektiği için bu cümleleri ifade ediyorum.

Anayasanın 17'nci maddesinde belirtildiği gibi "Kimseye işkence ve zulüm yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz." Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırma sonuçları var elimizde ve Türkiye genelinde kadınların yüzde 39'u ne yazık ki hayatlarında en az bir kere şiddete, yüzde 15,3'ü cinsel şiddete, yüzde 43,9'u ise duygusal şiddete maruz kalmış. Araştırma sonuçlarına göre kadına yönelik şiddet eğitim düzeyi ve refah düzeyi düşük ailelerde yoğun bir şekilde? Sadece Türkiye değil dünya gerçeği bu aynı zamanda ve sadece eğitim görmemiş olan ve fakir ailelerde değil tam tersi eğitim düzeyi yüksek olan ailelerde de bunun görüldüğü araştırma sonuçlarında bize ifade ediliyor. Bugün artıyormuş gibi lanse edilen, AK PARTİ'nin iktidara geldiği tarihe kadar şunu özellikle ifade etmek istiyorum ki şiddetle ilgili istatistik tutulmamıştır ve gerçek, reel ifadeler olmadığı için de bugün farklı lanse edilmektedir. Oysa bugün şiddetle ilgili tüm reel ifadeler, reel gerçekler önümüzdedir ve istatistik olarak önümüzde vardır.

Muhalefetten de medyadan da bu meseleyle ilgili olarak sorumlu yaklaşım bekliyor ve istismar değil, dayanışma ve sorumluluk duygusuyla şiddeti en aza indirebileceğimizi düşünüyorum. Nitekim Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonumuzda geçen hafta alt komisyon oluşturduk. Bu konuda ve bu alt komisyonda "Kadın ve Medya, Medyada Kadın" alt başlığıyla komisyon çalışmalarına devam edecek yani medya içeriğindeki kadını da araştıran bir alt komisyon çalışması yapılacaktır. Biliyorsunuz diğer bir alt komisyon çalışması da yine kadınla ilgili hukuksal düzenlemelerle ilgiliydi, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ile ilgili.

Türkiye'de özellikle kadına yönelik şiddetin önlenmesi için tedbirlerin güçlendirilmesine çalıştığımız kamuoyunun malumudur. Acil sorunlar karşısında kadınlarımızı koruma mekanizmalarını harekete geçiriyor, onları öncelikle kendi rızaları doğrultusunda koruma altına alıyoruz.

Kadına yönelik şiddetin ülkemizin baş edilmesi gereken çok önemli bir sorunu olduğunun bütün kesimlerce fark edilmiş olması olumlu bir gelişmedir. Bu gerçekten sevindiricidir çünkü partiler üstü bütün etkinlikler o anlamda çok değerlidir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde toplumsal duyarlılığın yaratılması için en önemli destekçimiz olan medyanın bu konuları dile getirirken daha duyarlı davranması gerektiğinin da altını bu başlıkta yeniden çizmek istiyorum. O ifade ettiğim alt komisyonda Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonumuzun alt komisyon başlığı da bu nedenle "Medya ve Kadın" olmuştur.

AK Parti iktidarları döneminde bu Mecliste kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun ardından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması kadına verilen önemin de en önemli göstergelerindendir.

Yine partimizin kadına bakış açımızı diğer partilerden, toplumun diğer kesimlerinden çok farklı kılan kadın erkek arasında feminist düşüncenin yarattığı felsefi inancın, çatışma ortamının yaratılmasından yana değiliz. Niye? Çünkü biz kadın ve erkeğin birbirinden ayrılmaz birer parça olduğu ve birbirini tamamladığı inancındayız.

Birçok siyasi partinin tüzüğünde kadın kontenjanı vardır ama bizde yoktur AK PARTİ'de. Niye? Kadın kotasını kadına hakaret olarak addederiz.

Bilindiği gibi 5840 sayılı Kanun'la kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de can yakıcı bir sorun olan kadına yönelik aile içi şiddet konusunu gündemine almış ve bu konuda birçok alt komisyon oluşturmuştur.

Değerli milletvekilleri, bu konu bu kürsüde yıllardır gündeme getirildi. Bu konunun gündeme getirilmesinden ziyade artık bu tartışmaların neticesi daha önemlidir diye düşünüyorum.

Bu noktada önemle ifade etmek durumundayım ki, Hükûmetimiz kadın onurunu koruyan birçok uygulama getirmiştir. Bu yüzdendir ki, on yıldan beri katlanarak kadın desteğini almaktadır.

Mesela 1 Ekim 2010 yılında yayınlanan Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması konulu Başbakanlık genelgesi, kadınların sosyoekonomik konumlarını güçlendirmiş, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin sağlanması,

sosyal kalkınma amaçlarına ulaşabilmesi için kadın istihdamının artırılmasını sağlamıştır. Sadece bu değil, kadına yönelik birçok yasal düzenlemeye imza atılmıştır gerek Türk Ceza Kanunu'nda gerek Medeni Kanun'da gerek İş Kanunu'nda ve anayasal düzenlemelerde kadınının daha güçlenmesi, ekonomik anlamda, bireysel anlamda güçlenebilmesi adına birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Nitekim adı geçen önergede de bu ifade edilmektedir ama uygulamada yaşanan aksaklıklarda bundan sonraki süreçte mutlaka gereği yapılmalıdır.

Kadınlara yönelik aslında ben en son şunu ifade ederek cümlelerimi toplamak istiyorum. Bu önergeye "Hayır" dememizin diğer bir nedeni de şudur ki: Hem şu anda İnsan Hakları Komisyonunun alt komisyonunda Ülker Güzel Hanımefendinin Başkanlığında yine kadına yönelik şiddetle ilgili bir alt komisyon çalışması vardır. Bir önceki döneme baktığımızda, 23'üncü Dönem çalışmalarına baktığımızda da Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun alt komisyonu olarak yine kadına yönelik şiddetle ilgili bir çalışma yapıldığını, bu çalışmanın raporlandırıldığını ve bu raporun da önümüze bir ışık tuttuğunu görebilmekteyiz.

Son olarak bu Mecliste kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonumuzun ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın son derece hassas davranarak ortaya koyduğu çözüm politikalarına inandığım için bu önergeye destek vermeyeceğimizi belirtmek istiyorum ve hepinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

- Mhp Grubu Önerisi (09/02/2012)

Sayın Başkan, çok değerli milletvekilleri; Milliyetçi Hareket Partisinin grup önerisi aleyhine söz almış bulunuyorum. Bu vesileyle değerli heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle şunu ifade etmem gerekiyor ki gerek aile içi şiddet gerek boşanmalarla ilgili konular çok ciddi, çok önemli konu başlıklarıdır ve ben, buraya geldiğimiz ilk aylar içerisinde, boşanma davalarıyla ilgili bir araştırma yapılmasına yönelik, bayan vekillerimizin çoğunun da imzasını taşıyan bir komisyon önerisine imza attım. Devamında da birçok çalışma yapabilmek adına gerekli çalışmalarımız devam ediyor.

Ben diğerkonuyla ilgili de, aile içi şiddetle ilgili de iki başlığa dikkat çekerek bu konudaki görüşümü ifade etmek istiyorum, o da şu: Birincisi, komisyonla ilgili. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunda bu konuya dikkat çektik ve "Kadınlarla ilgili çalışmalarda daha fazla ne yapabiliriz?" diye bir alt komisyon başlığı oluşturduk "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Medya" başlığı altında. Peki, neler yapıldı bununla ilgili? Neler yapıldı, akademisyenlerle görüştük son bir iki aydır bu çalışma devam ediyor ama sadece Adalet ve Kalkınma Partisi değil, Milliyetçi Hareket Partisinden de, Cumhuriyet Halk Partisinden de, BDP'den de çok değerli milletvekillerimizin katılımı ve katkılarıyla görüşmeler hâlâ devam ediyor, çalışmalar hâlâ devam ediyor. Birçok medya kuruluşunun, mesleki örgütlerin temsilcilerinin katıldığı toplantılar da yine bu çerçevede yapıldı. Yarın, hatta -yine, hemen, konu açıldığı için ifade edeyim- gazetelerin ve televizyon kuruluşlarının genel yayın yönetmenlerinin, köşe yazarlarının, hatta reklam ajanslarının, birçok firmanın katılacağı, basın sektörünün de içinde olacağı alt komisyonun çalışmaları bir taraftan devam ediyor, "Medya ve Kadın" başlığı altında "Toplumsal cinsiyet eşitliği adına ne yapabiliriz?" çalışmaları.

Diğerkonu da şu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız adına neler yapabiliriz? Bakanlık bünyesi içerisinde bu konuda neler var? Aslında bu çok önemli. O da şu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanımız Sayın Fatma Şahin Hanımefendi, "kadına yönelik şiddeti önleme yasası" olarak kamuoyunda şu anda biliniyor, bu yasanın çıkarılmasıyla ilgili, bu tasarıyla ilgili çalışmalarda birçok sivil toplum kuruluşlarıyla da görüşerek -ben biliyorum ki ocak ayında çok ciddi çalışmalar, görüşmeler arka arkaya yapıldı ve hâlâ devam ediyor- "Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunmasına Dair Kanun Tasarısı" şu an hazırlık aşamasında. Ama yeterli mi? Sadece kanun çıkarmak yeterli olmayabiliyor, uygulamada birçok aksaklıklar çıkıyor.

Sonuç itibarıyla şunu söylemek istiyorum: Hem Komisyon düzeyinde yapılacak araştırmalarla ilgili, bizim vekillerimizin de imzasını taşıyan boşanma davalarıyla ilgili hem de hukuki altyapıyı tamamlamak adına yasal düzenlemelerde kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet ve boşanmalarla ilgili çalışmalar yapılıyor, devam ediyor ve önümüzdeki dönem içerisinde de, inşallah, 24'üncü Dönemde de bizim imzamızı taşıyan imzalar olacak.

Ancak bugün gündemimizde İç Tüzük çalışmaları var, belirlenmiş gündem çalışmaları var. Bu nedenle, grup önerisinin aleyhinde görüş belirttiğimi ifade ediyor, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Kaynarca.

Dün, sosyal medyaya CHP'li Antalya Milletvekili tarafından çok çirkin ifadeler yansımıştır. CHP Milletvekili, Başbakanımızın kızına yönelik gayriahlaki üslup kullanmıştır ve daha önce de eşine şiddetle, kadına şiddetle kamuoyu gündemine gelen bu CHP'li milletvekilinin terbiye dışı tutumunu şiddetle kınıyorum.

Önceki gün, kadın hassasiyetiyle toplu hâlde basın açıklaması yapan, toplu hâlde Divan heyetine tepki sunan CHP'li kadın milletvekillerinin bu çirkinliği de kınamalarını bekliyoruz. CHP Ankara Milletvekilinin de bir polisin annesine küftüğünde sessiz kaldıkları gibi şimdi de sessiz kalmamalarını bekliyoruz. Kalamazsınız, eğer kalırsanız dünkü hareketinizin de her birinin de ne kadar samimiyetsiz olduğu ortaya çıkar diyorum.

Bu hareketi şiddetle kınadığımı, bu cümleleri, üslubu şiddetle kınadığımı da Genel Kurulun bilgisine sunuyorum.

Teşekkür ederim. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

EK 3j: Gülşen Orhan'ın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Kadına Yönelik Şiddete İlişkin (13/08/2014)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; kadına yönelik şiddet konusunda gündem dışı söz aldım, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, kadına yönelik şiddet konusu hep bu Meclis kürsüsünde çifte standarda maruz kalıyor, dün de böyle bir çifte standart olayı gerçekleşince burada konuşmam şart oldu. Geçtiğimiz pazar günü seçim çalışmaları yaptığımız bir sırada, okulları gezdiğimiz bir sırada saldırıya uğradık. Bu konuda, bizim yanımızda olan, bu olayı kınayan, bu şiddet olayına maruz kalmamızla alakalı beyanat veren bütün insanlara, arkadaşlara, dostlara teşekkür ediyorum, özellikle, HDP Grup Başkan Vekili Sayın Pervin Buldan'a teşekkür ediyorum bu duyarlılığından dolayı.

Ancak ne yazık ki, yerel sorumluların bu noktada çok duyarlı olduklarını söyleyemem. Orada bu insanların şiddetten, nefretten uzaklaşmasında yegâne - bence- etkili olacak şey insanları bu konudan dışlamak, lanetlemek, kınamak ve bu konunun doğru olmadığını ifade etmektir. Ancak oradaki arkadaşlarımız benim - neden oraya gittiğimi, neden orada gezdiğimi- insanları tahrik ettiğimi ifade ettiler. Hatta hatta TOMA'larla, zırhlı araçlarla seçim çalışmasına gittiğimi ifade ettiler ki yüzlerce insan orada bulunuyordu ve bizim 3 kişiyle beraber gittiğimizi gördüler.

Değerli arkadaşlar, bu konuyu Meclis kürsüsüne getirmeyi düşünmüyordum ancak dediğim gibi, dün kadına şiddete yönelik konuşan arkadaşımızın bu konuyla alakalı bir yanlışlık görmediğini gördüm. Biz milletvekiliz, ben de bir milletvekilim ve bu Meclis kürsüsünde, bu çatı altında beraber siyaset yapıyoruz. Bize yönelik, bana yönelik bu şiddeti bu insanlar görmüyor mu, bu arkadaşımız görmüyor mu? Bunu neden lanetlemiyor? Ve çıkıp burada kadına yönelik şiddeti insanlara anlatmaya çalışıyor ve burada bir yanlışlık olduğunu ifade etmeye çalışıyor bütün agresifliğiyle, bütün heyecanıyla, bütün duygularıyla. Ancak inandırıcı olmadığını fark ettiğinde de çıkıp çok pahalı ayakkabıyla, binlerce liralık ayakkabısıyla kadın şiddetine yöneliyor. Bu doğru bir davranış değil. Eğer herkese aynı duyarlılıkla muamele etmezseniz halk nezdinde de inandırıcı olmazsınız, Mecliste de inandırıcı olmazsınız, bu şekilde halkın önünde de rezil olursunuz. Bir kadının çıkıp bu kürsüde ayakkabısıyla insanları tehdit etmesi ne demektir? Bu, Türk kadınına yakışmaz, Kürt kadınına yakışmaz; bu, Anadolu'nun hiçbir kadınına yakışmaz değerli dostlar. (AK PARTİ sıralarından alkışlar) "Hak" demek, "özgürlük" demek, "ilericilik" demek, "demokrasi" demek bütün bu istemleri herkes için istemek demektir. Yoksa, halk nezdinde inandırıcılığınız olmaz ve gülünç duruma düşersiniz değerli arkadaşlar. Ve bütün şiddet olaylarına karşı hepimizin yekvücut olup kınamamız lazım, kimden gelirse gelsin, kime gelirse gelsin. Bizler de bu yanlış yapıyorsak bizler de kınanmalıyız ama başkaları yapıyorsa onlar da kınanmalıdır. Herkes öz eleştirisini yapmalıdır.

Şimdi, memleketimizde, Türkiye'de seksen yıl ırkçı gençler yetiştirildi. Ne oldu? Netice itibarıyla, şu anda başka bir kesim ırkçı gençler yetiştiriyorlar ve hiç kimsenin gezmesine, konuşmasına, söylemesine, siyaset yapmasına tahammül gösteremiyorlar. Bu onların suçu değil, bu onların kabahati değil. Bu insanlar seksen yıldır devletin zulmü altında yaşadılar ama şimdi özgürlüğe, demokrasiye, konuşmaya, siyasete

alıştıkları günde birileri onları hesaplaşmaya, kine, nefrete, öldürmeye, dövmeye, taşlamaya zorluyor ve ona mecbur ediyor. Bizler siyasiler olarak, söylemlerimizde onları kınamalı ve bu işten uzaklaştırmalıyız. Türkiye'de, ne Kürtler Türklersiz ne Türkler Kürtlersiz ne de hiçbir parti diğerini kapsamadan yaşayabilir.

Umuyorum ki bu kürsüde bir daha böyle bir tavır, böyle bir davranış halkımıza, insanımıza, kadınlarımıza gösterilmemiş olur, hepimiz sağduyulu olarak birbirimizin hakkını, hukukunu savunmuş oluruz.

Bu vesileyle teşekkür ediyor, yüce heyeti saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

- Iğdır Milletvekili Pervin Buldan'ın Yaptığı Açıklamasındaki Bazı İfadelerine İlişkin (13/08/2014)

Sayın Başkanım, Sayın Pervin Buldan Arkadaşımız, bu konularla alakalı Meclis kürsüsünde hiç konuşmadığımı, saldırıya uğrayan ya da şiddete uğrayan kadınlarla alakalı, bu konuyla alakalı hiç konuşmadığımı ifade ettiler. Bu Meclis kürsüsünde bu konuyla alakalı fikir beyan etmemiş olmam buna karşı olmadığım anlamına gelmiyor. Fikirlerimle, açıklamalarım, sosyal medyadaki açıklamalarım her zaman şiddeti kınamışımdır, kınamaya devam ediyorum, edeceğim de. Teşekkür ediyorum.

EK 3k: İlknur Denizli'nin Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (08/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı'nın ikinci bölümü üzerinde grubum adına söz almış bulunuyorum. Hepinizi saygıyla selamlarım.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü yılın tüm günlerinde kadınların saygıyla ve sevgiyle yaşayacağı ve yaşatılacağı günlerin yakın olması dileğiyle kutluyorum. 8 Martı kutlamanın heyecanına biraz hüznün karışıyor bugün. Hüznümüzü artıran, kadınların şiddete maruz kalmaya devam ediyor olmaları.

"Kadınlar Sonbahar" şiirinde Attila İlhan diyor ya: "Kadınlar sonbahar yapraklarını dökmeye başlar/Titrek dudaklarında sarışın bir keder/Nabız kaybolur, kan susar,

dolaşım yavaşlar." İşte, tam da böyle kederdeyiz. Duyduğumuz her haber, gördüğümüz her fotoğraf içimizi acıtıyor, daralıyoruz. Birine bile tahammül edemeyecekken birkaçına birden şahit oluyoruz; birini içimize sindirememişken, sindiremeyecekken yeni bir şiddet haberi ile sarsılıyoruz ancak yaşananları soğukkanlılıkla değerlendirmek durumundayız, bize düşen budur. Yaşananların ne olduğunu, sebeplerini, ortaya çıkış biçimlerini, kısacası sorunu tüm yönleriyle ele alıp çıkış yollarını, önleme yollarını bulmalıyız.

Kadınların devletine, devletin her bir görevlisine, polisine güvenmesini sağlamak durumundayız. Bu ülkenin her şehrinde, kasabasında kadınların gündüz ve gece seyahat ederken ya da çalışırken emniyet içinde yaşamasını mümkün kılmalıyız. Onlar en zor anlarında devletin himayesine girebilmeliler.

Kısacası, kadınlara siper olmamız, kadınlara umut olmamız gerektiğinin farkındayız. Bu sorumluluk ne gerektiriyorsa hepsini ve daha fazlasını yapmak için çalışıyoruz. Çalışmalarımız her geçen gün artarak devam ediyor. Yaşadığımız hüznü son verme çabası içinde ileriye dönük umutları yeşertme hedefindeki Hükûmetimiz olanca gücüyle çalışıyor, çabalıyor. Sadece bugünü değil, geleceği düşünerek, kalıcı ve sağlıklı çözümlere ulaşmak için stratejik çalışmalar yürütülüyor.

Kadınların yüklendikleri sorumluluklar, yaptıkları ve yapacakları işler bir ülke için hayati önemdedir. Kadınlar destek olmazsa nelerden mahrum kalacağımızı saymaya kalksak çok uzun bir liste çıkar.

Bugün ne yazık ki şiddete konu olmasıyla gündeme gelen kadın, aslında kendi adına ve bütün toplum adına şiddetin ilacıdır. Kadına şiddetle yaklaşanlar, farkında olmasalar da kendi içlerinde taşıdıkları bir şiddetin girdabında yaşamaktadırlar. Onların dünyaya bakışları, eşyayı kullanışları, tabiattan yararlanmaları, hatta kendilerine bakışları şiddet içermektedir. Daha derinden bir yerlerden şiddetin pençesine düşmüşlerdir. Şiddetin bütün kaynaklarıyla kökünün kazınması için yine kadının aklına, yüreğine ve emeğine ihtiyacımız var.

Kadınlarımız olmasa sadece ülkemizi değil, dünyayı ve kötülüklere meyilli çağımızı da şiddetten koruyamayız. Sadece fiziki şiddetten söz etmiyorum, içimize yerleşen ve giderek bünyemizi kontrol altına alan şiddet duygusunu anlatmaya çalışıyorum, ruhumuzu karartan, irademizi esir alan şiddeti tarif etmeye çalışıyorum. Doğaya,

eşyaya, topluma, tarihe yönelik bir şiddet hâli var yeryüzünde. Bundan mutlaka kurtulmamız gerekiyor, kendimizi, ülkemizi, çevremizi, hatta çağımızı kurtarmalıyız.

Biliyor musunuz ki şiddet, öğrenilen, görerek taklit edilen bir davranış biçimidir. Şiddetin herhangi bir şekilde başvurulabilecek yollardan biri olmaktan çıkarılması, sonu şiddete varan yola girilmemesi ancak eğitimle sağlanabilir. Bunu yapacak olan, bu uzun soluklu örnek olma ve öğretme çabasını üstlenecek olan da ancak kadınlardır. Yarımın yetişkin kadınları ve erkekleri olacak bugünün çocuklarına şiddetten tamamiyle arınmış bir ortam hazırlayacak olanlar da kadınlardır.

Kadın olmadan eksik kalacak yanlarımızı saymaya devam edelim isterseniz.

Kadınlığımız olmadan demokrasimizin düzeyini yükseltmeyiz, demokrasimizi sağlam temellere oturtamayız. Bunu sadece 8 Mart için söylenmiş bir ifade olarak kabul etmeyin lütfen. Sonuçta demokrasi, karşılıklı empatiyi, toleransı esas alan bir rejimin adıdır. Karşısındakinin varlığına, görüşlerine saygı duymayı, haklarını korumayı öngören bir rejimdir demokrasi. Kaba güce değil, bir araya gelmenin gücüne, ortak fikirler oluşturmanın gücüne yaslanır demokrasi ve bu yaklaşım biçimini, dengeleri gözeterek ortaklıklar kurmayı ancak kadınlar güçlendirebilir ve çoğaltabilir. Kadınların bu alandaki görünmeyen ancak kuvvetle hissedilen etkileri çok açıktır.

Kadınlığımız olmasa, onları üretim süreçlerine dâhil etmesek üretimimizi de artırmamız mümkün değil. Nüfusun yarısını oluşturan bir kitlenin üretime yeterince katkı vermediğini düşünebiliyor musunuz? Tarımda, sanayide, hizmet sektöründe kadının katkısının eksik kalmasına, çağdaş dünyanın rekabete dayalı ekonomi sisteminde yer var mıdır acaba?

Kadınlığımız olmasa, toplumsal ilişkilerimiz, saygımız, sevgimiz, nezaketimiz nereye varır acaba? Komşuluklarımız, dostluklarımız, yardımlaşmamız ne hâle gelir? Kadınlar her alanda olduğu gibi toplumsal dokunun oluşmasında ve zedelenmeden korunmasında da temel işlev görmektedirler. Öyleyse hep birlikte kadını layık olduğu saygın yere taşımamız gerekiyor. Ona değer vermeli, onu toplumsal yapının merkezine yerleştirmeliyiz.

Bu konuda hassasiyetle ve sözde değil, eylemlerimizle, davranışlarımızla bu işe gücümüzü ve gönlümüzü koymalıyız ama ne yaparsak yapalım şunu bilmemiz

gerekiyor ki, yapılanlar sadece düzenlemelerdir, kanunlardır, aslolan, zihniyetlerin değişmesidir. Ben, bir gün, Türkiye'de zihniyetlerin de değişeceğine ve bu gibi kanunları bu meclislerde konuşmayacağımıza inanıyorum, hepinize saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Denizli.

EK 31: Mihrimah Belma Satır'ın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- (2/2075) Esas Numaralı Kanun Teklifi'nin Doğrudan Gündeme Alınmasıyla İlgili Önergeye Ve Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka'nın Bu Önerge Üzerinde Yaptığı Konuşmasındaki Bazı İfadelerine İlişkin (12/08/2014)

Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

İç Tüzük 37'ye göre verilen konuda konuşmak istiyorum.

Kadına yönelik şiddetten dolayı kadın sığınmaevinde kalan hemcinslerimizin oy kullanma haklarıyla ilgili verilen bir çalışmada, bir kadın parlamenterin ayakkabısını çıkarıp milletvekillerine, halk seçtiği milletvekillerine atmak gibi son derece basit (AK PARTİ sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) ve şiddet içeren hareketten dolayı kendisini kınıyorum.

GÖKCEN ÖZDOĞAN ENÇ (Antalya) - Bize şiddet uyguladı, şiddet!

MİHRİMAH BELMA SATIR (İstanbul) - Bu arkadaşımızı öncelikle saygıya ve terbiyeye davet ediyorum.

Bu millet çatısı altında böyle bir hareket bugüne kadar herhâlde hiçbir kadın parlamenter tarafından yapılmamıştı, ilk defa bir Cumhuriyet Halk Partili milletvekili tarafından ayakkabısının çıkarılarak milletvekillerine atılmak gibi bir konu ve tehdit gündeme geldi. Tekrar kendisini esfle ve şiddetle kınıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Müsaade ederseniz konuyla ilgili gerek gördüğüm konularda hukuki ve siyasi bilgilerimi paylaşmak istiyorum.

Sayın Başkan ve değerli milletvekilleri; bildiğiniz gibi 10 Ağustosta seçimimizi yaptık ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ilk defa kendi oylarıyla Cumhurbaşkanlarını seçtiler. Cumhurbaşkanı seçimine katılan tüm milletimizin

temsilcilerine ve seçmenlere teşekkür ediyorum. Yeni Cumhurbaşkanımızın vatanımıza, milletimize, halkımıza ve coğrafyamıza hayırlı olmasını diliyorum, kendisini de tebrik ediyorum ayrıca.

Kadın sığınma evlerinde kalan kadınlarla ilgili konuya gelince: Değerli milletvekilleri, bildiğiniz gibi seçim sistemi "adres kayıt sistemi"ne göre düzenlenmiştir. Burada ikametgâh esas alınmaktadır, ikametgâh dışında oy kullanmak mümkün değildir. Kadın sığınma evlerinde kalan kadınlarımız, eşi, ailesi veya başka bir şekilde şiddete maruz kalmış ve adreslerinin belli olmaması gereken hemcinslerimizdir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız kendileriyle en yüksek derecede ilgilenmektedir.

Kadın sığınma evleri kadın parlamenter olarak, Adalet ve Kalkınma Partili kadın parlamenterler olarak hepimizin yakından takip ettiği bir konudur. Kadın sığınma evlerinde bulunan kadınlarımızın -can güvenliği riski taşımayanlar- Aile ve Sosyal Politikalar il müdürlüklerimiz kontrolünde bu son seçimde ikametgâhlarının bulunduğu yerde oy kullanmaları sağlanmış ve kendilerinin seçme hakları teslim edilmiştir, can güvenliği riski taşıyanlar ise maalesef kullanamamışlardır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın Yüksek Seçim Kuruluyla görüşmeleri devam etmektedir. Bir sonraki seçimde kadın sığınma evlerinde bulunan kadınlarımızın da oy kullanmaları yönündeki engelin kaldırılması ve seçimlerde oylarını kullanması Yüksek Seçim Kuruluyla birlikte yapılacak çalışmalar sonucu neticelenecektir. Bu bilgiyi paylaşmak istedim. Teşekkür ediyorum.

- Bdp Grubu Önerisi (07/02/2013)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Barış ve Demokrasi Partisinin kadına yönelik şiddetle ilgili verdiği araştırma önergesi hakkında söz almış bulunuyorum. Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, böyle bir konuyu gündeme getirdiği için önergeyi hazırlayan milletvekili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Biraz evvel konuşma yapan Sedef Küçük Hanımefendi'ye, milletvekili arkadaşımıza, iktidarımız döneminde yapılan yasal düzenlemeleri, altına imza koyduğumuz uluslararası sözleşmeleri tek tek anlattığı için teşekkür ediyorum. İzninizle, bu konuları geçerek, kendimce diğer konuları anlatmak istiyorum.

Kadına yönelik şiddet, sizlerin de bildiği, takdir edeceği gibi, bir insan hakları ihlalidir. Adalet ve Kalkınma Partisi kurulmadan evvel ve iktidara gelmeden evvel, kadına yönelik şiddet, cinsel istismar, taciz, enstest konularında sadece birtakım kadın sivil toplum örgütleri çalışıyordu. Sivil toplum örgütlerinden gelen bir milletvekili olarak, bu çalışmalar içinde bulunan biri olarak kendilerini destekliyorduk. Bu konu Türkiye toplumu tarafından maalesef sümen altına itiliyordu, gündemde tutulmuyordu. İlk defa Adalet ve Kalkınma Partisinin Programı'nda, daha sonra, Hükûmet olmamızla birlikte ilgili bakanlıklarımızda ve diğer kurumlarımızda bu konu gündeme taşındı. Biraz evvel Sedef Hanım'ın söylediği gibi, dünyadaki birçok ülkeye göre, mevzuat açısından Türkiye'de bu konuda çok çok iyi bir durumdayız. Anayasa'da değişiklik yaptık, Ceza Kanunu'muzda değişiklik yaptık. Bu konuda yasal anlamda hiçbir eksliğimizin olmadığını sizler de takdir ediyorsunuz.

Tabiidir ki uygulamada birtakım sıkıntılar var, bunu inkâr etmek mümkün değil. Uygulamadaki sıkıntıları gidermek için de ilk defa bir Başbakan, Sayın Recep Tayyip Erdoğan bir genelge yayınladı. Bu, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa olan bir şeydi. Kadına yönelik şiddetin kabul edilemeyeceğini, bu konuda çalışmalar yapılması gerektiğini? İlgili bakanlıklara, kurum ve kuruluşlara görev verildi. Bu konuda neler yapıldı? Erkek polisler eğitildi, askerlerle birtakım eğitim çalışmaları yapıldı, Diyanet görevlileri bu konuda eğitildi ve bilgilendirildi. Bu konunun tarafları hakkında bir farkındalık oluşturuldu. Daha sonra, Bakanlığın kurulmasıyla birlikte, Sayın Fatma Şahin'in başkanlığındaki ekip, Millî Savunma Bakanlığıyla, Diyanet İşleri Başkanlığıyla ve diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği hâlinde bu çalışmalara devam ediyor, biz de bunların takipçisiyiz.

Adalet ve Kalkınma Partisinin milletvekilleri, hukukçu milletvekilleri, akademisyen milletvekilleri, sağlıkçı milletvekilleri, sosyal alandan, kamu kurumlarından gelen tüm milletvekilleri bu konunun üzerine en az sizler kadar eğiliyorlar, takip ediyorlar; bunu siz de biliyorsunuz. Özellikle KEFEK'teki arkadaşlarımız bu konunun çalışmalarında bizzat bulunuyorlar.

SEBAHAT TUNCEL (İstanbul) - Sayın Vekilim, erkekleri değiştirmek lazım. Bizler çalışıyoruz. İşte mesele bu.

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) - Erkekleri değiştiremeyiz, bu toplumda yaşayan erkekler de Türkiye'nin gerçekleri.

PERVİN BULDAN (İğdır) - Zihniyeti değiştirmek lazım.

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) - Erkekleri de bir yerde, yetiştiren bizim gibi kadınlar. İsterseniz bu toplumun geleneklerinde var deyin, isterseniz teknolojiyle birlikte, köyden kente göçle birlikte bu konunun görünür olduğunu söyleyin ama böyle bir gerçek var. Siz yöneten olarak ne yapabilirsiniz Sayın Vekilim? Önce yasalarınızı düzeltirsiniz. Bunu yaptık mı? Yaptık. Bunu sizler de desteklediniz mi? Desteklediniz. Arkasından ne yapabilirsiniz? Uygulamayı düzeltmek için çalışmalar yaparsınız. Aile mahkemelerini kurduk, oradaki hâkimleri eğittik, adalet mekanizmasında çalışanları eğittik. Bu sürecin sonuca ulaşması için belli bir zaman geçmesi lazım ama bu arada biz de elimiz kolumuz bağlı durmayacağız, çalışmalara devam edeceğiz.

"Kadın konukevi" dediğimiz çalışma, yine -biraz evvel Sayın Vekilimin bahsettiği gibi- Belediyeler Yasası'nda bizim tarafımızdan konulan bir şeydir. şu anda Türkiye'de 81 ilde, yanlış bilmiyorsam hepsinde kadın sığınmaevi var, kadın konukevi var. Bunların çoğu kamuya ait, bir kısmı da belediyeye ait. Ayrıca genç kızların sığınmaeviyile ilgili yapılan çalışmalarda da sosyal yardımlaşma dayanışma vakıfları tarafından destekleri de veriyoruz. Bunların içinde, bir tanesinde de ben varım.

Onun dışında şÖNİM'lerle ilgili çalışmada sizler de bulundunuz. şiddete yönelik acil telefon hatlarının kurulması yine bu dönemde yapıldı, aktif olarak çalışıyor.

İstatistikler yoktu. Siz de biliyorsunuz, istatistikler, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri tarafından, öncelikle Sayın Bakanımız Nimet Hanım'ın döneminde başladı ve bugünlere kadar geldi.

"İstanbul Sözleşmesi" dediğimiz çok önemli bir sözleşmedir. Çekincesiz olarak sadece Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından imzalandı. Gerek Avrupa Birliği ilerleme raporunda gerek Davos'taki Sayın Bakanımız Fatma şahin'in Davos'taki çalışmalarında bu konu özellikle takdire şayan olarak karşılandı. Bunu da takdirlerinize sunuyorum.

Çekincesiz olarak bu sözleşmeyi imzalamış olmamızın da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Birçok Avrupa Konseyi ülkesi, maddi veya bir gider olacağı ve bunları karşılayamayacakları için bu sözleşmeyi çekincesiz olarak imzalayamadılar.

Çok şükür ki bizim Hükûmetimiz, mali imkânlarımız yerinde olduğu için, kadın konularına ayrılacak paramız olduğu için ve bu konuda hiçbir sıkıntı yaşamadığımız için bu konuyu çekincesiz olarak imzaladı.

Siz de takdir edersiniz ki bu bir toplumsal farkındalıktır. Sürecin takip edilmesi ve bu konunun devamlı gündemde tutulması gerekir ama Meclis çalışmaları nedeniyle, bugün bu çalışmanın olmayıp gündemde olan kanunun görüşülmesi düşünüldüğü için, bu araştırma önergesini, bütün çalışmalara destek veren bir kadın milletvekili ve sivil toplumcu olarak, başka bir dönem inşallah çıkarırız diye düşünüyorum.

SEBAHAT TUNCEL (İstanbul) - Siz bari "aleyhinde" demeyin.

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) - Şiddetin olmadığı, insanların birbirine saygı ve sevgiyle davrandığı, medeni olduğu, insan hakları ihlallerinin yaşanmadığı bir dünyada yaşamak dileğiyle, hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Sağ olun. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Satır.

EK 3m: Nurdan Şanlı'nın Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Mhp Grubu Önerisi (09/02/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; MHP grup önerisinin aleyhinde söz almış bulunuyorum. Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlar, aile içi şiddet konusu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın üzerinde hassasiyetle durduğu ve detaylı olarak çalışma yaptığı bir konudur. Bu konuyla ilgili olarak, Sayın Bakanımız, ekibiyle birlikte, hem şiddet hem de her durumdaki kadının korunması ve Türk toplum yapısını güçlendirmeyi içeren çalışmaları özveriyle sürdürmektedir.

Dolayısıyla MHP Grubunun bu konuyla ilgili vermiş olduğu grup önerisinin aleyhinde olduğumuzu, katılmadığımızı belirtir, saygılar sunarım. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Nurdan Şanlı.

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (07/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 181 sıra sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı'yla ilgili ben de şahsım adına söz almış bulunuyorum. Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, hepimizin bildiği üzere, 8 Mart yani yarın Dünya Kadınlar Günü. Ben bugün burada, söz almam vesilesiyle, tüm kadınlarımızın bu özel gününü yürekten kutluyorum. Dünya Kadınlar Günü'nün kutlanmasının yanı sıra 8 Mart ve onu izleyen günlerde kadın haklarından daha etkili bir biçimde söz etmeli ve gündeme getirmeliyiz.

Kadın hakları ilk kez 18'inci yüzyıl düşünürleri tarafından gündeme getirilmiş ve kadın haklarını savunmaya başlamışlardır. Kadın haklarının en önemlilerinden birisi kadın erkek eşitliğidir ve bu eşitliğin sağlanmasıdır. Çağdaş devlet olabilmenin en temel fonksiyonlarından birisi kadın erkek eşitliğinin sağlanmasıdır. Demokratik çağdaş bir devlet olabilmenin yolu bu anlayışın gerçekleşmesinden geçer ve bu anlayış tüm insanlığın ortak davranış biçimlerinden birisi olmalıdır.

Değerli milletvekilleri, ülkemizin en önemli sorunlarından birisi de kadına uygulanan şiddettir. Bu bağlamda, bugün burada Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı'nı görüşmekteyiz ve bunun amacı, şiddete uğrayan ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Özellikle kadınlara karşı uygulanan şiddet yalnızca ülkemizin değil, tüm dünyanın ortak sorunlarından birisidir. Tarih boyunca erkek egemenliğine dayanan toplumlar kadınları dışlamış ve onları ikinci sınıf olarak görmüştür. Şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar ancak 1970'li yıllardan sonra gündeme gelebilmiştir. Savaşta, yoklukta ve tüm zorlu anlarda kadınının erkeklerle beraber analık duygusunun da vermiş olduğu güçle nasıl kahramanlık gösterdiği bilinen bir gerçeken kendilerine yapılan zulmü anlamak mümkün değildir. Özellikle kadınlar başta olmak üzere yaygınlaşan şiddet olaylarının boyutları küçümsenemeyecek boyutlardadır. Gerek yazılı gerekse görsel medyada sık sık gördüğümüz dayak, işkence ve öldürme olayları konunun ne kadar vahim olduğunun önemli bir göstergesidir. Elbette ki bu

eylemlerin ekonomik, toplumsal, kültürel, psikolojik ve birçok nedeni bulunmaktadır. Aile ve toplum bu tür davranış biçimlerinden fevkalade olumsuz şekilde etkilenmektedir. Ayrıca töre cinayetleri de kabul edilemez feodal bir anlayışın ürünüdür.

Şiddetin azaltılmasının, hatta yok edilmesinin en önemli güvencelerinden birisi de eğitimidir. Uygulamaya koyduğumuz "Haydi Kızlar Okula", "Baba Beni Okula Gönder", "Ana-Kız Okuldayız" kampanyalarıyla kazanılan ilerleme ve ülke genelinde başlatılan eğitim seferberliği bu tip anlamsız ve çağ dışı alışkanlık ve gelenekleri yok edecek ve daha çağdaş, daha eğitilmiş bir toplumu kazanmamızda önemli bir aşama olacaktır. Ne var ki daha çağdaş, daha insancıl değerleri kazanmamızda eğitimin yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlara, basına, sivil toplum örgütlerine ve tüm toplum kesimlerine büyük görevler düşmektedir. Herkes üzerine düşen görev ve sorumlulukları layıkıyla yerine getirirse eminim ki çok önemli mesafeler katedebileceğiz.

Kişinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini; fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eden, şiddeti önlemeye yönelik hazırlanan kanun tasarısı çok önemli bir gelişmedir. Bu kanunla birlikte şiddetin önleneyeğine inancım, ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair yapılan bu düzenlemenin ülkemize hayırlı olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Şanlı.

EK 3n: Tülay Selamoğlu'nun Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne İlişkin (07/03/2013)

Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; Türkiye'deki tüm kadınlarımızın ve dünyadaki kadınların Kadınlar Günü'nü kutluyorum. Ama üç yüz altmış beş gün içerisinde sadece bir günde anılmak bu değeri bence yansıtmıyor çünkü kadınlarımız -sadece kendi ülkemiz için söylemeyelim- tüm kadınlar bu dünyanın yarısını teşkil ediyorlar nüfus olarak ve yaratılmışlığın özelliği olarak da bu birliğin, bütünlüğün ve dünyanın geleceğinin sorumluluğunu almış gruplar ama özellikle

Türkiye'de AK PARTİ ile gelişen dönemde kadınların insanlık hakları üzerindeki tüm çalışmaları tamamlamaya çalışıyoruz; bunları gündeme getiriyoruz, farkındalıkları artırıyoruz, bilinci artırıyoruz. Türk kadınının güçlü olması, Türkiye'nin geleceğini belirleyecektir

EK 3a: Türkan Dağoğlu'nun Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- 8 Mart Kadınlar Günü Nedeniyle (06/03/2013)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle şahsım adına söz almış bulunuyorum. Hepinizi, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Dünya Kadınlar Günü, öncelikle, çalışan işçi kadınların haklarını alabilmek için yapmış oldukları bir eylemken Birleşmiş Milletlerin bunu bütün dünyaya kabul ettirerek 8 Martı Dünya Kadınlar Günü olarak ilan etmesiyle başlamıştır.

Dünyada kadınlar ne istiyor? Kadınlar, temel hak ve özgürlükler çerçevesinde bütün haklarını, insan olmanın bir insana neler verdiğini, kadın olarak da bunları yaşamak istiyor. Kadınlar, ekonomik anlamda, siyasi anlamda, psikolojik anlamda bütün bunların kendilerinde de olmasını istiyor. Peki, sayın vekillerim, "Bunlar kadınlarda yok mu?" diye akla böyle bir soru gelebilir. Evet, bunlar kadınlarda yok. Eğer zaten bu haklar kadınlarda olmuş olsaydı bugün bütün dünyada kadınların sesi bu denli, bunun için, kadın hak ve hürriyetleri için bu kadar yükselmezdi.

Peki, ne yapmalı? Yani, sadece Türkiye'de değil bütün dünyada bunlar kadınlar için var. Kadınlar bütün dünyada bu konu için sesini çıkarıyor. O zaman temelde ne var? Bence temelde eğitim var, temelde zihniyet değişikliği var. Tabii ki temelde kanunlar var ama kadına karşı şiddeti, aile içi şiddeti, kadının ekonomik planda geri itilmesini ve kadının aynı işe aynı ücret olmayan bir toplumda kadın haklarını tam olarak almasını yapılan kanunlar hiçbir zaman tam olarak halledemiyor. O zaman bütün konunun temelinde bence eğitim ve bunun dışında da zihniyet değişikliği yatıyor. Hiçbir zaman kanunlar sanki bıçakla vurulmuş, kesilmişçesine bunları düzeltmeye muktedir değildir. Kadın olmak demek, hele hele bazı toplumlarda kadın olmak demek, 80 yaşında bir dedeye koyun satılır gibi satılmak demek değildir. Kadın olmak demek, karakola gittiği zaman orada horlanmak demek değildir. Kadın olmak demek, eşinden veya babasından şiddet görmek değildir. İşte kadınlar bunların olmamasını istiyor.

Sayın vekiller, biz tabii ki burada, bu toplumda şanslı olan kişilerdeniz. Kadın olsun erkek olsun burada herkes toplumunun bir vekili. Bunu sadece kanunlara değil? Aynı zamanda bulunduğumuz bölgelerde halka bunları bizim anlatmamız gerekir. Şüphesiz örf ve âdetler fevkalade güçlüdür, kanun değildir ama en az kanunlar kadar toplumun üzerinde etkileyicidir. O zaman, örf ve âdette bu var diye onları körü körüne kabul etmemiz asla ve asla mümkün değildir.

İşte bu nedenle kadınlar haklarını istiyor, kadınlar haklarını arıyor ve -biz iktidar partisi olarak- özellikle, kadın ve aileden sorumlu bakan Fatma Şahin bu konuda çok fazla çaba sarf ediyor ancak sarf edilen çaba zihniyet değişikliği olmadığı takdirde çok da fazla etkili olmuyor.

Ben medyanın da burada çok etkili olacağına inanan kişilerden biriyim. İki gündür medyada bir haber var: Kadın sığınma evinde 25 kişi olması gereken yerde 77 kişi var ve kadınlar orada çok zor şartlarda. Ben şunu sormak isterim: Buradaki bu 24-25 kişi olması gereken yere 77 kadını sokan erkekler nerede, eşler nerede, babalar nerede? Ve o kadınlar çocuklarıyla beraber orada. Peki "Bu kadın hem oraya gidecek hem çocuğuna sahip olacak, o zaman bunun eşi nerede?" Bunu insana sormazlar mı?

Değerli vekillerim, işte bunların Türkiye'de ve dünyada değişmesi için Kadın Hakları Günü ve kadınlar insan olmak, kadın olmak ve toplumda bu nedenle hak ve özgürlüklerini arıyorlar.

Hepinize saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (07/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı hakkında şahsım adına söz almış bulunuyorum.

Öncelikle, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkan Vekili olmamın yanı sıra, bir kadın olarak Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı hazırlığında emeği, kararlılığı ve entelektüel birikimlerini

cömertçe ortaya koyan tüm ilgili arkadaşlara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin'in şahsında tüm Bakanlığa tebrik ve teşekkürlerimi iletmek isterim.

Bu anlamda, seçim beyannamemizde, kadının sorunlarını parti olarak çözme yönündeki kararlılığımızı da belirtmiş, kadına yönelik şiddetin önlenmesini öncelikli politikalarımız arasına almıştık. 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu'ndaki boşluklardan ve değişen koşullardan da yararlanarak kadın cinayetlerinin ne boyutlara vardığına hepimiz şahit olduk. Erkekler, her ay onlarca kadını öldürme, onlarcasını yaralama ve tacizde bulunma hakkını kendilerinde bulabiliyorlardı. İşte, bu yeni kanun tasarısının yasalaşmasıyla birlikte, kadının statüsünün güçlendirilmesine yönelik tüm tedbirler bir bütünsellik ve güncellik içinde gündelik hayatımıza girecek ve kadınlara zarar verme hakkını kendinde bulan da en ağır yaptırımlarla cezalandırılacaktır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet ile ilgili tartışmalarda çok sık dillendirilen bir eleştiri, bu şiddetin yeni yasalar getirerek önlenmesinin mümkün olmadığı, pratiğe, uygulamaya dönük bir modele geçilmesi gerektiği fikridir. Bu anlamda, söz konusu yasa tasarısında, Batı'nın mevcut en iyi uygulamalarını derinlemesine incelemek suretiyle Avusturya modelinin örnek alınmasını oldukça önemişiyorum. Keza bu model, yasa ile uygulama arasındaki boşlukların, yasalarla paralel çalışan kurumlar getirerek söz konusu boşluğun önüne geçmeyi öngörüyor. Örneğin karakollarda kadın bürolarının açılması ve şiddet gören kadına temin edilen sabit ev içi cihaz, ikaz cihazlarının acil arama tuşuna basılmasıyla birlikte söz konusu büronun devreye girmesi oldukça yenilikçi ve etkin bir çözüm olacaktır.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, kadına yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı ve bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da orantısız bir şekilde kadınları etkileyen bir şiddet olarak tanımlıyor.

İktidar partisi olarak, şiddeti sadece fiziksel şiddetle sınırlandırmayıp kadının onurunu zedeleyen, haysiyetini kıran her türlü şiddet biçimini de önlemeyi son derece önemişiyoruz. Bu anlamda yeni yasa tasarısında şiddetin tanımını genişleterek şiddet tehdidi, hakaret gibi davranışları da şiddet kapsamına dâhil ediyoruz.

Değerli milletvekilleri, kadına karşı şiddetle mücadele etmek ve elde ettiğimiz olumlu sonuçları kalıcı hâle getirmek için bir zihniyet devrimini gerçekleştirmeliyiz. Bu anlamda, yeni yasa tasarısıyla da kabul edilen, şiddet uygulayan kişiye zorunlu

öfke kontrolüne dair rehabilitasyon programları uygulanması, Diyanet İşleri Başkanlığının cuma hutbelerini kadına yönelik şiddete ayırması bence önem taşıyor.

Dolayısıyla, erkeklerde zihniyet devrimini tetikleyecek ve şiddete yönelimi sorgulayacak bir zihinsel ortam yaratmalıyız. Ailenin korunmasına, kadına yönelik şiddette çocukların varlığını da unutmuyarak bu yeni yasa tasarısıyla birlikte korunan kişinin çalışması durumunda çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere varsa çocukları için iki aylık süreyle gerektiğinde ücreti karşılanmak üzere kreş imkânı sağlanabilecektir. Öte yandan, şiddet mağruru kadınların birer yaralı ruh olarak varlıklarını sürdürmesinin önüne geçmek için bu yasa tasarısıyla da birlikte psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilebilecektir. Şunu unutmayalım ki: Türk kültüründe kadın her zaman son derece önemli bir yere sahip olmuştur. Bunun bilincinde olan bizler de gerek bu tür yasal tedbirleri alarak gerekse Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlardan sağlanan hibe programlarından da yararlanıp kadının sosyoekonomik gücünü ön plana çıkartarak bu iradesini en başından beri sergilemektedir.

Şiddete uğrayan kadının sessizlik çemberini kırması için AK PARTİ olarak elimizden gelen özveriyi gösteriyoruz ve göstereceğiz. Bunun için de kadının ekonomik anlamda güçlenerek kocasının karşısında daha dik bir duruş sergilemesi için birçok önemli girişimde bulunuyoruz. Uzun süredir yürütülen mikrokredi projelerinin özellikle kırsal alanda kadının aile içinde statüsünün güçlendirilmesi açısından başarısı aşîkârdır. Bunun yanı sıra, şubat ayında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan protokolle İŞKUR'un toplum yararına yürüttüğü çalışma programlarında kadın sığınma evlerinde kalan şiddet mağduru kadınların iş edinmelerine öncelik verilecektir. Kadına yönelik şiddetin tam anlamıyla önlenbilmesi için yasal ve uygulamaya dönük düzenlemelerin yapılması elbette bir kazançtır ancak yeterli değildir. Bu anlamla ilgili tüm paydaşların bu süreçte ellerini taşın altına koymaları gerekir. Örneğin, barolar ve kadın sivil toplum kuruluşları kanun konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlemelidir. Kırsal kesimdeki kadınlara erişimde görsel ve yazılı medya, yasa ile gelen haklar hakkında bilgilendirmelerde bulunmalıdır.

Değerli milletvekilleri, bütün dünler bugünleri aydınlatan fenerlerdir. Kadına karşı şiddetin önlenmesinde, geçmişte yaşanan cinayetler, şiddet vakaları, intiharlardan ders çıkararak hataları tekrarlamamak adına hangi partiden, hangi ideolojiden, hangi

cinsiyetten olursa olsun herkesi bu insanlık görevinde bir rol üstlenmeye davet ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dağoğlu.

EK 3p: Ülker Güzel'in Genel Kurul Konuşmalarının Tutanakları

- Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Teklifleri (07/03/2012)

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı hakkında şahsım adına söz almış bulunuyorum.

Öncelikle, Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkan Vekili olmamın yanı sıra, bir kadın olarak Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı hazırlığında emeği, kararlılığı ve entelektüel birikimlerini cömertçe ortaya koyan tüm ilgili arkadaşlara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Şahin'in şahsında tüm Bakanlığa tebrik ve teşekkürlerimi iletmek isterim.

Bu anlamda, seçim beyannamemizde, kadının sorunlarını parti olarak çözme yönündeki kararlılığımızı da belirtmiş, kadına yönelik şiddetin önlenmesini öncelikli politikalarımız arasına almıştık. 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu'ndaki boşluklardan ve değişen koşullardan da yararlanarak kadın cinayetlerinin ne boyutlara vardığına hepimiz şahit olduk. Erkekler, her ay onlarca kadını öldürme, onlarcasını yaralama ve tacizde bulunma hakkını kendilerinde bulabiliyorlardı. İşte, bu yeni kanun tasarısının yasalaşmasıyla birlikte, kadının statüsünün güçlendirilmesine yönelik tüm tedbirler bir bütünsellik ve güncellik içinde gündelik hayatımıza girecek ve kadınlara zarar verme hakkını kendinde bulan da en ağır yaptırımlarla cezalandırılacaktır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet ile ilgili tartışmalarda çok sık dillendirilen bir eleştiri, bu şiddetin yeni yasalar getirerek önlenmesinin mümkün olmadığı, pratiğe, uygulamaya dönük bir modele geçilmesi gerektiği fikridir. Bu anlamda, söz konusu yasa tasarısında, Batı'nın mevcut en iyi uygulamalarını derinlemesine incelemek suretiyle Avusturya modelinin örnek alınmasını oldukça önemsiyorum. Keza bu model, yasa ile uygulama arasındaki boşlukların, yasalarla paralel çalışan kurumlar getirerek söz konusu boşluğun önüne geçmeyi öngörüyor. Örneğin karakollarda kadın bürolarının açılması ve şiddet gören

kadına temin edilen sabit ev içi cihaz, ikaz cihazlarının acil arama tuşuna basılmasıyla birlikte söz konusu büronun devreye girmesi oldukça yenilikçi ve etkin bir çözüm olacaktır.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, kadına yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı ve bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da orantısız bir şekilde kadınları etkileyen bir şiddet olarak tanımlıyor.

İktidar partisi olarak, şiddeti sadece fiziksel şiddetle sınırlandırmayıp kadının onurunu zedeleyen, haysiyetini kıran her türlü şiddet biçimini de önlemeyi son derece önemsiyoruz. Bu anlamda yeni yasa tasarısında şiddetin tanımını genişleterek şiddet tehdidi, hakaret gibi davranışları da şiddet kapsamına dâhil ediyoruz.

Değerli milletvekilleri, kadına karşı şiddetle mücadele etmek ve elde ettiğimiz olumlu sonuçları kalıcı hâle getirmek için bir zihniyet devrimini gerçekleştirmeliyiz. Bu anlamda, yeni yasa tasarısıyla da kabul edilen, şiddet uygulayan kişiye zorunlu öfke kontrolüne dair rehabilitasyon programları uygulanması, Diyanet İşleri Başkanlığının cuma hutbelerini kadına yönelik şiddete ayırması bence önem taşıyor.

Dolayısıyla, erkeklerde zihniyet devrimini tetikleyecek ve şiddete yönelimi sorgulayacak bir zihinsel ortam yaratmalıyız. Ailenin korunmasına, kadına yönelik şiddette çocukların varlığını da unutmuyarak bu yeni yasa tasarısıyla birlikte korunan kişinin çalışması durumunda çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere varsa çocukları için iki aylık süreyle gerektiğinde ücreti karşılanmak üzere kreş imkânı sağlanabilecektir. Öte yandan, şiddet mağruru kadınların birer yaralı ruh olarak varlıklarını sürdürmesinin önüne geçmek için bu yasa tasarısıyla da birlikte psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilebilecektir. Şunu unutmayalım ki: Türk kültüründe kadın her zaman son derece önemli bir yere sahip olmuştur. Bunun bilincinde olan bizler de gerek bu tür yasal tedbirleri alarak gerekse Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlardan sağlanan hibe programlarından da yararlanıp kadının sosyoekonomik gücünü ön plana çıkartarak bu iradesini en başından beri sergilemektedir.

Şiddete uğrayan kadının sessizlik çemberini kırması için AK PARTİ olarak elimizden gelen özveriyi gösteriyoruz ve göstereceğiz. Bunun için de kadının ekonomik anlamda güçlenerek kocasının karşısında daha dik bir duruş sergilemesi için birçok önemli girişimde bulunuyoruz. Uzun süredir yürütülen mikrokredi

projelerinin özellikle kırsal alanda kadının aile içinde statüsünün güçlendirilmesi açısından başarısı aşîkârdır. Bunun yanı sıra, şubat ayında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan protokolle İŞKUR'un toplum yararına yürüttüğü çalışma programlarında kadın sığınma evlerinde kalan şiddet mağduru kadınların iş edinmelerine öncelik verilecektir. Kadına yönelik şiddetin tam anlamıyla önlenmesi için yasal ve uygulamaya dönük düzenlemelerin yapılması elbette bir kazançtır ancak yeterli değildir. Bu anlamla ilgili tüm paydaşların bu süreçte ellerini taşın altına koymaları gerekir. Örneğin, barolar ve kadın sivil toplum kuruluşları kanun konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlemelidir. Kırsal kesimdeki kadınlara erişmede görsel ve yazılı medya, yasa ile gelen haklar hakkında bilgilendirmelerde bulunmalıdır.

Değerli milletvekilleri, bütün dünler bugünleri aydınlatan fenerlerdir. Kadına karşı şiddetin önlenmesinde, geçmişte yaşanan cinayetler, şiddet vakaları, intiharlardan ders çıkararak hataları tekrarlamamak adına hangi partiden, hangi ideolojiden, hangi cinsiyetten olursa olsun herkesi bu insanlık görevinde bir rol üstlenmeye davet ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Dağöğlu.

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Tuğba Sivri
2. **Doğum Tarihi:** 11.07.1990
3. **Ünvanı:** Yüksek Lisans Öğrencisi
4. **Eğitim Durumu :**

Derece	Alan	Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Halkla İlişkiler	Bahçeşehir	2011

5. Yayınlar:

Dijital Oyun Kültürü Blog Yayını

Sivri, T. (2013) *Oyun Oynamak Ciddi Bir İştir: Dijital Oyunlar ve Gençlerin Yeni Sosyilizasyon Biçimlerinin Minecraft Örneği Üzerinden Bir İncelemesi*

<https://dijitaloyun.wordpress.com/2013/09/27/oyun-oynamak-ciddi-bir-istir/>

Kişisel Blog

iletisimbu.blogspot.com Medya, iletişim ve gündeme dair yarı akademik yazılar

İş Deneyimleri

- Yaratıcı Proje Uzmanı
Up Tanıtım, İstanbul
02.09.2013 - 28.03.2014
 - Şirketlere özel indoor ve outdoor tanıtım projeleri hazırlamak
 - Tanıtım teması oluşturmak ve uygulamasında bulunmak
 - Proje takibi ve saha geribildirimlerinde bulunmak
 - Sosyal medya üzerinden farklı tanıtım faaliyetleriyle marka bilinirliğini artırma ve nihai tüketiciye ulaşma amaçlı projeler üretmek
- Editoryal Yazar
DGT Ajans, İstanbul
12.05.2012 – 26.10. 2012
 - Çeşitli kurumsal dergiler için editoryal yazılar yazmak
 - Yine bu dergiler için şirketin alanına uygun kişilerle röportaj yapmak (Müzisyen, gezgin Ayhan Sicimoğlu, Dilek Pastanesi Sahibi Murat Gümüş vs.)
- Yaratıcı Proje Danışmanı
Arriba Ajans, İstanbul
05.09.2011 – 04.05.2012
 - Şirketlere özel tanıtım projeleri hazırlamak
 - Tanıtımda görev alacak merch ekiplerine eğitim vermek

7. Seminerler/Sertifikalar

- Uluslararası Nefret Söylemi Konferansı Sosyal Değişim Derneği 2013 Nefret Söylemi'yle ilgili uluslararası yasa ve uygulamaların Türkiye'dekilerle karşılaştırılması
- Dış Politika ve Medya Galatasaray Üniversitesi 2013 Ceyda Karan'ın sunumuyla dış politika haberlerinin üretim süreci ve medya-iktidar ilişkileri
- Türkiye ve Yeni Dünya Düzeni Boğaziçi Üniversitesi 2013 Prof. Noam Chomsky'nin, Hrant Dink Vakfı'nın düzenlediği, İfade Özgürlüğü konulu Hrant Dink anmasında yaptığı, Türkiye ve Oluşan Yeni Dünya Düzeni konulu konuşması
- Felsefe Okulu 6 Seminerleri Bahçeşehir Üniversitesi 2012 Prof. Dr. Kaan H. Ökten ve Prof. Dr. Örsan K. Öymen'in dersleriyle felsefede özgürlük nosyonu incelemesi (2 ay süreli)
- İç İletişim Workshop Bahçeşehir Üniversitesi/ BERSAY İletişim 2010 BERSAY İletişim'den Arın Saydam'ın sunumlarıyla iç iletişim workshopu
- Future Brand Management Alameti Farika Reklam Ajansı 2010 Marka Yönetimi üzerine beş ay süreli bir sertifika programı
- Proficiency in Communication BERSAY İletişim 2010 İletişimde profesyonellik üzerine, 360 derece iletişim basamaklarının incelendiği; her hafta farklı konunun BERSAY'dan gelen uzmanlar tarafından anlatıldığı beş ay süreli bir sertifika programı

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite	Galatasaray
Enstitü	Sosyal Bilimler
Adı Soyadı	Tuğba Sivri
Tez Başlığı	Türkiye’de Muhafazakar Kadınların Siyasal Hareketliliği: 24. Dönem AKP Kadın Milletvekilleri Örneği
Savunma Tarihi	19.01.2015
Danışmanı	Doç. Dr. Özlem Danacı Yüce

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı

İmza

Doç. Dr. Özlem DANACI YÜCE

Yrd. Doç. Dr. Gülsün GÜVENLİ

Yrd. Doç. Dr. Defne KARAOSMANOĞLU

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

